

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ

2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ

ՈՒՂԵՐՁ-ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԽՆՅԱՆԻ ՈՒՂԵՐՁԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ 2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԱՌԻԹՈՎ.....	6
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԶԵԿՈՒՅՑ	8
ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	8
ՄԱՍ I-Ա. 2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	11
2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	11
ՀԱՇՎԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄ ԵՎ ԱՌԻԴԻՏՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆ.....	13
ՊԵՏԱԿԱՆ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ.....	14
ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԿԱԶՄՄԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ	16
ՄԱՍ I-Բ. ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐ	18
1. 1. ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ ԵՎ ՇՐՋԱՆԱԿ.....	18
1.2. ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐ ԵՐԿՐՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐ.....	22
1.3. ՀՀ ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐ	27
1.3.1. ՀՆԱ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃ	27
1.3.2. ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՇՈՒԿԱ.....	35
1.3.3. ՀՀ ՎՃԱՐԱՅԻՆ ՀԱՇՎԵԿՇԻՌ, ԱՐՏԱՀԱՆՈՒՄ և ՆԵՐՄՈՒԾՈՒՄ	37
1.3.4. ԱՐԺՈՒԹԱՅԻՆ ՇՈՒԿԱ ԵՎ ՓՈԽԱՐԺԵՔՆԵՐ	41
1.4. ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄՔՈՒՄ ԸՆԿԱԾ ԵՆԹԱԴԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	48
1.5. ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐԸ.....	52
1.5.1. ՀՀ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃԻ ԴԵՊԻ ՆԵՐՔԱ ՈՒՂՂՈՒԹՅԱՄԲ ՌԻՍԿԵՐ	53
1.5.2. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃԻ ԴԵՊԻ ՎԵՐԵՎ ՈՒՂՂՈՒԹՅԱՄԲ ՌԻՍԿԵՐ	54
1.6. ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ՆԱԽՈՐԴ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԻ ՀԵՏ.....	56
ՄԱՍ I-Գ. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԸ	57
2.1. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ ԵՎ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՇՐՋԱՆԱԿ.....	57
2.2. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԸ.....	60
2.3. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՌԻՍԿԵՐ.....	67
2.4. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻՆ	70
2.5. ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԱՂՅՈՒՍԱԿՆԵՐ	74

ՄԱՍ II -Ա ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԸ	79
ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԸ	79
2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ԾԱԽՍԵՐԸ ԵՎ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....	80
ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԴԵՖԻՑԻՏԸ (ՊԱԿԱՍՈՒՐԴԸ) ԵՎ ՊԱՐՏՔԸ.....	81
ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԴԵՖԻՑԻՏԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԸ	82
ՄԱՍ II-Բ. ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄ.....	84
ՄԱՍ II-Գ. ԾԱԽՍԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄ	92
ԾԱԽՍԵՐՆ ԸՍՏ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱԿԱՐԳՄԱՆ.....	92
ԾԱԽՍԵՐՆ ԸՍՏ ԳՈՐԾԱՌԱԿԱՆ ԴԱՍԱԿԱՐԳՄԱՆ.....	97
ՂԱՐԱԲԱՂԻՑ ԲՈՒՆԻ ՏԵՂԱՀԱՆՎԱԾ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐ.....	101
ՀՀ 2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻՆ ՏՐՎՈՂ ՀԱՏԿԱՅՈՒՄՆԵՐԸ	102
2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ԲՅՈՒՋԵԻ ԱՌԱՋՆԱՀԵՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....	102
ՈԼՈՐՏԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....	104
ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԾԱԽՍԵՐ	106
ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	107
1. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԸ	108
2. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՌԻՍԿԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ.....	116
3. ՀԱՏՈՒԿ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՌԻՍԿԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ	123
4. 2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ	165
2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ.....	174
ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ	180

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

ԱԱՀ	Ավելացված արժեքի հարկ
ԱԶԲ	Ասիական զարգացման բանկ
ԱԷԿ	Ատոմային էլեկտրակայան
ԱՄՆ	Ամերիկայի միացյալ նահանգներ
ՄԶԳ	Միջազգային զարգացման գործակալություն
ԱՄՀ	Արժույթի միջազգային հիմնադրամ
ԱՊՀ	Անկախ պետությունների համագործակցություն
ԲՈՒՀ	Բարձրագույն ուսումնական հաստատություն
ԳԱԱ	ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիա
ԵԱՀԿ	Եվրոպայում Անվտանգության և Համագործակցության Կազմակերպություն
ԵԱՏՄ	Եվրասիական տնտեսական միություն
ԵՄ	Եվրոպական միություն
ԶՄԲ	Զարգացման Միջազգային Բանկ
ԶԼՄ	Զանգվածային լրատվության միջոց
ԸԿԲՆ	Ընտանիքի կենսամակարդակի բարձրացմանն ուղղված նպաստներ
ԽՍՀՄ	Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միություն
ԿԲ	ՀՀ Կենտրոնական բանկ
ԿԳՄՄՆ	ՀՀ Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարություն
ԿԿԹԿ	Կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարում
ՀԱԷԿ	Հայկական ատոմային էլեկտրակայան
ՀԲ	Համաշխարհային բանկ
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՀՆԱ	Համախառն ներքին արդյունք
ՀԾԿՀ	ՀՀ Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողով
ՀԽՍՀ	Հայկական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետություն
ՁԻԱՀ	Ձեռքբերովի իմունային անբավարարության համախտանիշ
ՄԻԱՎ	Մարդու իմունային անբավարարության վիրուս
ՄԺԾԾ	ՀՀ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագիր
ՊԵԿ	ՀՀ Պետական եկամուտների կոմիտե
ՊՄԳ	Պետություն-մասնավոր գործընկերություն
ՊՆ	ՀՀ Պաշտպանության նախարարություն

ՊՈԱԿ	Պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն
ՊՖԿՀ	Պետական ֆինանսների կառավարման համակարգ
ՌԴ	Ռուսաստանի Դաշնություն
ՍԳԻ	Սպառողական գների ինդեքս
ՎՋՄԲ	Վերակառուցման և զարգացման միջազգային բանկ
ՏԻՄ	Տեղական ինքնակառավարում
ՏՏ	Տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ
ՓԲԸ	Փակ բաժնետիրական ընկերություն
ՓՄՁ	Փոքր և միջին ձեռնարկատիրություն
ՔՀԿ	Քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություններ
ՖՆ	ՀՀ ֆինանսների նախարարություն

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆՅԱՆԻ ՈՒՂԵՐՁԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ 2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Հայաստանի՝ 2026 թվականի պետական բյուջեն մշակվել է պատմական շրջադարձի պայմաններում: Օգոստոսի 8-ին Վաշինգտոնում ստորագրված Հռչակագրով Հայաստանի և Ադրբեջանի միջև խաղաղություն է հաստատվել, ինչը Հայաստանի համար բացահայտել է տնտեսական կայուն աճի և առաջընթացի նոր ուղիներ, զարգացման և ներդրումների նոր հնարավորություններ:

Այս բյուջեն գործող Կառավարության 5-րդ բյուջեն է, որով նախ և առաջ ապահովվում ենք վերջին տարիներին մեկնարկած բարեփոխումների և ստանձնած պարտավորությունների կատարումը, ինչպես նաև ապահովում նոր նախաձեռնությունների իրականացումը՝ Կառավարության ծրագրի առաջնահերթություններին համապատասխան:

2026 թվականի բյուջեն կազմելիս առաջնորդվել ենք մի քանի հիմնական սկզբունքներով, որոնք, իրենց հերթին, բխում են մեր միասնական տեսլականից.

- Ավելի արդյունավետ և հասանելի հանրային ծառայությունների մատուցում բոլոր այն քաղաքացիներին, ովքեր ունեն դրա կարիքը:
- Ավելի արտադրողական և դիմակայուն տնտեսության կայացում, որը կապահովի մեր քաղաքացիների բարեկեցության և տնտեսական հնարավորությունների աճը:
- Ծախսերի արդյունավետ պլանավորում՝ Կառավարության կողմից սահմանված ռազմավարական առաջնահերթությունների ֆինանսավորման նպատակով:

Հենց այս սկզբունքների տրամաբանությունից բխում է նաև այն, որ 2026 թվականի բյուջեի առանցքում դրված է մարդկային կապիտալի զարգացումը, այլ կերպ ասած՝ մեր երեխաների կրթության և բոլոր քաղաքացիների առողջության մեջ ներդրում կատարելու միջոցով գրագետ և առողջ հանրություն ունենալու մեր երազանքի իրագործումը:

Սա, առաջին հերթին, արտահայտվում է առողջության համապարփակ ապահովագրության ներդրմամբ, որն իր էությամբ դառնում է յուրաքանչյուր քաղաքացու համար հասանելի բժշկական ծառայությունների տրամադրման անխախտ երաշխիք: Միաժամանակ, 2026 թվականի պետական բյուջեով կրթության ոլորտում նախատեսվում է նոր չափորոշիչներին համապատասխան բարեփոխումների իրականացում, ամբողջությամբ ավարտին ենք հասցնում «300 դպրոց, 500

մանկապարտեզ» ծրագիրը՝ մեր երեխաներին ընձեռելով արդյունավետ և ժամանակակից մեթոդներով կրթություն ստանալու հնարավորություններ:

2026 թվականի պետական բյուջեի առանցքում նաև Ղարաբաղից բռնի տեղահանված մեր հայրենակիցների բարեկեցության ապահովմանն ուղղված քայլերն են: Բյուջեն ապահովում է, որ Ղարաբաղից բռնի տեղահանված մեր հայրենակիցները շարունակեն ստանալ պետության լիարժեք աջակցությունն ինտեգրման և բնակարանային ապահովման հարցում:

Արդյունավետ սոցիալական քաղաքականությունը պետք է ուղեկցվի պաշտպանական կարողությունների զարգացմամբ, և հենց այս համոզմամբ հաջորդ տարի մենք շարունակելու ենք էական ներդրումներ կատարել Հայաստանի Հանրապետության անվտանգության ամրապնդման ուղղությամբ, իրականացնել մեկնարկած լայնածավալ բարեփոխումները և արդիականացնել բանակը:

Միևնույն ժամանակ, 2026 թվականը մեզ համար առանձնանում է ոչ միայն ներքին հաջողություններով ու սոցիալական պատասխանատվության գիտակցման ավելի բարձր մակարդակով, այլև միջազգային ասպարեզում առավել տեսանելի դառնալու հնարավորություններով. ապահովվել են անհրաժեշտ միջոցներ Հայաստանի կողմից ստանձնված Կենսաբազմազանության մասին կոնվենցիայի COP17 համաժողովի և Եվրոպական քաղաքական համայնքի 8-րդ գագաթնաժողովի պատշաճ կազմակերպման համար:

Նշված բոլոր ուղղություններով իրականացված քայլերը, կատարված ներդրումները և ապագայի համար ստանձնած պարտավորությունները մեզ առաջնորդում են դեպի Կառավարության գործունեության 2021-2026թթ. ծրագրի իրականացման եզրափակիչ շրջափուլ, որտեղ մտնում ենք մեր երկրի ապագայի նկատմամբ ավելի վստահ՝ ունենալով կայունության ամուր հիմքերի, գիտակցված պատասխանատվության և, ամենակարևորը, ժողովրդի վստահության անգնահատելի ուժը՝ հաջորդ ծրագրի համար նախանշելով ավելի հավակնոտ նպատակներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԶԵԿՈՒՅՑ ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

2026 թվականի պետական բյուջեի մասին օրենքի նախագծով ներկայացված բյուջեն միտված է լինելու հասարակությունն առավել երջանիկ և դիմակայուն դարձնելուն՝ ապահովելով անվտանգ, բարեկեցիկ միջավայր: Բյուջեի կազմման հիմքում դրված է հնարավորությունների և ռիսկերի խելամիտ հաշվեկշռումը՝ առանձնակի կարևորելով մակրոտնտեսական կայունության ապահովումը և տնտեսական ներուժի բարձրացումը:

Տնտեսական աճ: ՀՀ տնտեսական աճի և, ըստ այդմ, հնարավորությունների ընդլայնումը պայմանավորված է լինելու նաև միջազգային մրցունակության աճով: Իսկ միջազգային մրցունակության աճն ապահովելու նպատակով ՀՀ կառավարությունը նպատակադրել է զարգացնել այնպիսի տնտեսություն, որը մի կողմից աշխարհին կառաջարկի տեխնոլոգիական և նորարարական արտադրանք, իսկ մյուս կողմից իր մեծ թափով կառուցվող և արդիականացվող ենթակառուցվածքներով զգալիորեն կնպաստի տարածաշրջանի՝ տնտեսական ու մարդկային հոսքեր սպասարկելու կարողությունների բարձրացմանը: Այս տեսանկյունից ՀՀ կառավարությունը գիտելիքն ու նորարարությունը հռչակել է որպես տնտեսական զարգացման հիմնական շարժիչ ուժ:

Այս պայմաններում, 2026թ. համար սպասվում է 5.4% տնտեսական աճ, հատկանշական է նաև այն հանգամանքը, որ այժմ կազմում ենք եռամյա բյուջե և մակրոտնտեսական կանխատեսումներն իրականացնում ենք առաջիկա 3 տարիների համար:

Հարկաբյուջետային քաղաքականություն: Անհետաձգելի կարիքների և կառուցվածքային բարեփոխումների համար «առաջ ընկած» ռեսուրսների ձևավորման պայմաններում պետական բյուջեի պակասուրդի և պարտքի որոշակի աճից հետո հարկաբյուջետային քաղաքականությունը ուղղված կլինի ծախսերի կառուցվածքի բարելավմամբ ուղեկցվող հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիայի իրականացմանը: Կառավարության պարտքի բեռը 2026-2028 թվականներին կհասնի 54-55%-ի մակարդակի, որից հետո, բյուջեի պակասուրդի շարունակական նվազման (2025թ ՀՆԱ-ում 5.5%-ի դիմաց այն 2028թ. աստիճանաբար հասցնելով ՀՆԱ-ի 2.8%-ի) արդյունքում կմոտենա 50%-ին մինչև 2030 թվականը: Հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիան կիրականացվի ընթացիկ ծախսերի օպտիմալացման և արդյունավետության բարձրացման պայմաններում ՀՆԱ-ում դերի որոշակի նվազմամբ, ինչը կզուգորդվի զսպող հարկաբյուջետային ազդակով միջնաժամկետի սկզբում, իսկ միջնաժամկետի վերջում հարկաբյուջետային քաղաքականության դիրքն ամբողջական պահանջարկի վրա ազդեցության տեսանկյունից կվերադառնա չեզոքի՝ միաժամանակ ամբողջ հորիզոնում դրական ազդեցություն ունենալով տնտեսության ներուժի վրա: Հարկաբյուջետային քաղաքականության համար, ընդհանուր առմամբ, առաջնահերթ է առկա ռեսուրսների առավել արդյունավետ օգտագործումը և հնարավոր ռիսկերի կառավարման կարողությունների ձևավորումը, ինչը, աճի ներուժի բարձրացման հետ, պետք է երաշխավորի հարկաբյուջետային կայունությունը երկարաժամկետում:

Հարկային քաղաքականություն: Հարկային քաղաքականությունը ուղղվում է տնտեսության ներդրումային գրավչության բարձրացմանն ու տնտեսական ակտիվության մակարդակի

բարելավմանը՝ դրանով իսկ ստեղծելով կայուն նախադրյալներ՝ արտահանման և երկարաժամկետ տնտեսական աճի, հանրային բարիքի վերաբաշխման և հարկաբյուջետային կայունության ամրապնդման համար: Այս նպատակների իրականացման ուղղությամբ հարկային օրենսդրության բարելավման միջոցով կարևորվելու է ներդրողների համար արդար, ընկալելի և կանխատեսելի միջավայրի ձևավորումը:

Հարկային վարչարարության բարելավման, սուվերի դեմ պայքարի, ինչպես նաև հարկային քաղաքականության միջոցառումների արդյունքում ակնկալվում է ապահովել հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցության շարունակական բարելավում՝ 2025թ. 1.0, 2026 թվականին՝ 0.4, իսկ հաջորդող տարիներին՝ 0.1 տոկոսային կետի շրջանակներում, որով միջնաժամկետի վերջին հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը մոտենում է ներկա օրենսդրության և տնտեսական կառուցվածքի պայմաններում արդյունավետ հնարավորությունների սահմանագծին՝ ՀՆԱ-ում 25-26%-ի:

Ծախսային քաղաքականություն: Ծախսային քաղաքականության արդյունավետության բարձրացման տեսանկյունից կարևորվում է հանրային ֆինանսների նպատակային, խնայողաբար և արդյունավետ օգտագործումը: Ծախսերի նպատակայնության բարձրացման առումով անցում է կատարվելու ռազմավարական պլանավորման, իսկ ծախսային ծրագրերի արդյունավետության և օգտավետության բարձրացման նպատակով ներդրվելու է բյուջետային ծրագրերի արդյունավետության գնահատման կանոնավոր գործընթաց:

Միջնաժամկետ հարկաբյուջետային շրջանակում ընթացիկ ծախսերը ՀՆԱ-ում կնվազեն հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիա իրականացնելու նպատակադրումից ելնելով, իսկ կապիտալ ծախսերը՝ կկայունանան պատմական միջին մակարդակներից զգալիորեն բարձր մակարդակում, նպաստելով տնտեսական և անվտանգային ենթակառուցվածքների զարգացմանը: Կապիտալ ծախսերի կշիռը ՀՆԱ-ում կայունանում է ՀՆԱ 5-6%-ի շրջանակներում մինչև 2028թ. , իսկ ընթացիկ ծախսերը 2025թ-ի 24.6% սպասողական ցուցանիշից աստիճանաբար նվազելով 2028թ. -ին կհասնեն ՀՆԱ 23%-ի:

ՄԱՍ I: ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ, ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԵՎ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

ՄԱՍ I-Ա. 2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ՀՀ կառավարությունը շարունակելու է հավատարիմ մնալ ՀՀ կառավարության՝ 2021 թվականի օգոստոսի 18-ի N 1363-Ա որոշմամբ հաստատված ՀՀ կառավարության 2021-2026թթ. ծրագրի առաջնահերթություններին:

ՀՀ կառավարության ծրագրի առաջնահերթություններին համահունչ 2026 թվականին կիրականացվեն սոցիալական, կրթական, առողջապահական, տնտեսական աջակցության, ենթակառուցվածքային բնույթի մի շարք առաջնահերթ միջոցառումներ, որոնց արդյունքում ի թիվս այլ թիրախների, կապահովվի հետևյալ առանցքային թիրախների իրագործումը.

- կներդրվի առողջապահության համապարփակ ապահովագրության համակարգը.
- կշարունակվի Ղարաբաղից ՀՀ բռնի տեղահանված անձանց կեցության, այդ թվում բնակարանային ապահովման և այլ ծախսերը հոգալու համար սոցիալական աջակցության ծրագիրը.
- կգործարկվի ընտանիքների անապահովության գնահատման նոր համակարգը, 2026թ.-ից կկիրառվի ամբողջ հանրապետությունում, որի նպատակը Հայաստանում ծայրահեղ աղքատության հաղթահարումն է և անապահովության մակարդակի նվազեցումը.
- կշարունակվի անհուսալի վարկային պարտավորություններ ունեցող աշխատաշուկայից (ֆորմալ զբաղվածությունից) դուրս մնացած կամ մասնակի ֆորմալ զբաղվածություն ունեցող անձանց աջակցության ծրագիրը.
- կշարունակվի անկանխիկ եղանակով վճարումներից կենսաթոշակառուներին հետվճարի տրամադրումը.
- «Ակադեմիական քաղաք» Ծրագրի իրականացման շրջանակներում շարունակվելու են նախագծման և կառուցման աշխատանքները, միջազգային խորհրդատվական ծառայությունների ձեռքբերումն ու պայմանագրերի սպասարկումը.
- հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների, նախնական և միջին մասնագիտական, արտադպրոցական ուսումնական հաստատությունների, մանկավարժահոգեբանական աջակցության կենտրոնների մանկավարժական աշխատողների ատեստավորման արդյունքում կապահովվի վերջիններիս աշխատավարձերի աճը.
- կշարունակվի կառավարության ծրագրով թիրախավորված թվով 300 դպրոցների և 500 մանկապարտեզների կառուցման, հիմնանորոգման և վերանորոգման աշխատանքները՝ ապահովելով նաև դրանց հագեցումը անհրաժեշտ գույքով և սարքավորումներով.

- կշարունակվի միջպետական, հանրապետական և մարզային նշանակության ավտոմոբիլային ճանապարհների և տրանսպորտային օբյեկտների հիմնանորոգման աշխատանքները.
- վարկային միջոցների հաշվին կշարունակվի Հյուսիս-Հարավ ճանապարհային միջանցքի շինարարության աշխատանքները.
- կշարունակվի ջրային պաշարների մակերևութային հոսքի կառավարման նպատակով ջրամբարաշինության ծրագրերը.
- կշարունակվի պետական աջակցության տրամադրումը բարձր տեխնոլոգիաների ոլորտում գործունեություն իրականացնող տնտեսավարող սուբյեկտներին՝ մասնագիտական աշխատանք կատարող միգրանտների (օտարերկրացիների), նոր աշխատողների ներգրավման և վերապատրաստման համար, իսկ 2026 թվականից կմեկնարկի նաև մասնագիտական աշխատանք կատարող միգրանտներին աջակցության տրամադրումը.
- տնտեսության ոլորտում նախատեսվող խոշոր փոփոխությունները վերաբերվում են աջակցության գործող (անասնաբուծության ճյուղում իրականացվող ներդրումային ծրագրերին, աշնանացան ցորենի մշակության հիմնական աշխատանքներին, ինտենսիվ այգեգործության զարգացման ծախսերին, տնտեսության արդիականացման միջոցառումներին աջակցություն) և նոր (տնամերձ հողամասերում այգեգործման և ոռոգման արդիական համակարգերի ներդրման) ծրագրերին.
- կմեկնարկի ավիացիայի աջակցության հաստատված ծրագրով ֆինանսական օժանդակության տրամադրումը այն ավիաընկերություններին, որոնք կփոխադրեն օդային ուղևորներին նոր ուղղություններից Երևանի «Զվարթնոց» և Գյումրու «Շիրակ» օդանավակայաններ.
- կշարունակվի բնակարանների և անհատական բնակելի տների էներգաարդյունավետ վերանորոգման աշխատանքների պետական աջակցության ծրագիրը.
- կշարունակվի համայնքներում մասնակցային բյուջետավորմամբ սուբվենցիոն ծրագրերի իրականացումը.
- նախատեսվում է փոխհատուցել անկանխիկ եղանակով սոցիալական ծախսեր կատարած հայտարարատու համարվող ֆիզիկական անձանց առողջապահության և կրթության ծախսերը.
- նախատեսվում է անկանխիկ եղանակով վճարումներից հետվճարի տրամադրում.
- նախատեսվում է 2026թ Հայաստանում անցկացնել COP 17 համաժողովը.
- նախատեսվում է 2026թ Հայաստանում անցկացնել Եվրոպական քաղաքական համայնքի 8-րդ գագաթնաժողովը:

ՀԱՇՎԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄ ԵՎ ԱՌԻԴԻՏՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության նախաձեռնած հաշվապահական հաշվառման և աուդիտորական գործունեության ոլորտներում իրականացվող բարեփոխումների շրջանակում՝ 2026 թվականի ընթացքում շարունակվելու են «Հաշվապահական հաշվառման մասին», «Աուդիտորական գործունեության մասին», «Հաշվապահական հաշվառման և աուդիտորական գործունեության կարգավորման և հանրային վերահսկողության մասին» ՀՀ օրենքներով նախատեսված կառուցակարգերի կատարելագործման աշխատանքները, մասնավորապես նախատեսվում է շարունակել աուդիտի որակի հսկողության արտաքին գնահատման մեխանիզմների կատարելագործման աշխատանքները, ինչը թույլ կտա բարձրացնել մատուցվող աուդիտորական ծառայությունների որակը և հանրային վստահությունը:

Հանրային հատվածի հաշվապահական հաշվառման ոլորտում՝ 2026 թվականի ընթացքում շարունակվելու է հանրային հատվածի հաշվապահների որակավորման գործընթացը՝ հաշվապահի որակավորման քննությունների կազմակերպման միջոցով: Միաժամանակ, շարունակվելու են հանրային հատվածի կազմակերպությունների կողմից ներկայացված հաշվապահական հաշվառման գրանցամատյանների և ֆինանսական հաշվետվությունների փաթեթների մշտադիտարկման աշխատանքները:

Բացի այդ, հանրային հատվածի հաշվապահական հաշվառման ոլորտը կարգավորող իրավական ակտերի պրակտիկ կիրառության արդյունքում բացահայտված խնդիրների հիման վրա՝ նախատեսվում է իրականացնել ոլորտի մեթոդաբանության լավարկում:

ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏ

Եկամուտների քաղաքականության ոլորտում իրականացվելիք միջոցառումները բխելու են ՀՀ կառավարության ծրագրից:

Հարկային քաղաքականության ոլորտում կառավարության կողմից առաջիկայում կատարվելիք աշխատանքներն ուղղված են լինելու՝

- հարկման այլընտրանքային համակարգերի ընդհանուր բարեփոխմանը՝ նպատակ ունենալով ապահովել հարկման տարբեր համակարգերի միջև հարկային բեռի արդարացի և հավասար բաշխում, ինչպես նաև նվազեցնել ստորին մակարդակում գտնվող հարկման համակարգերում արհեստականորեն տեղավորվելու և այդ կերպ հարկերի վճարումից խուսափելու, հարկման տարբեր համակարգերի միջև արհեստական գործարքների իրականացմամբ հարկային պլանավորման և գործարքների փաստաթղթավորման շղթայի ամբողջականության խաթարման ռիսկերը,
- միկրոձեռնարկատիրության հարկման համակարգի շրջանակում հարկվող գործունեության տեսակների շրջանակի կրճատմանը՝ նպատակ ունենալով ապահովել միկրոձեռնարկատիրության հարկման համակարգի առավել հասցեականությունը,

- գույքի արժեքի հավելածի տեսքով ստացվող պասիվ եկամուտների հարկման հնարավորությունների քննարկմանը,
- կրկնակի հարկումը բացառող համաձայնագրերի աշխարհագրության ընդլայնմանը՝ նպատակ ունենալով նաև գործող համաձայնագրերը համապատասխանեցնել կրկնակի հարկումը բացառող համաձայնագրերին վերաբերող՝ միջազգայնորեն ընդունված արդի ստանդարտներին և մոտեցումներին:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Պետական եկամուտների վարչարարության ոլորտում իրականացվելիք միջոցառումները բխելու են ՀՀ կառավարության 2021 թվականի նոյեմբերի 18-ի N 1902-Լ որոշմամբ հաստատված Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2021-2026թթ. գործունեության միջոցառումների ծրագրից, ինչպես նաև ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտեի զարգացման և վարչարարության բարելավման ռազմավարական ծրագրերից:

2026 թվականի ընթացքում պետական եկամուտների կոմիտեի վարչարարությունն ուղղված է լինելու ներքոնշյալ նպատակների իրագործմանը.

Հարկ վճարողներին և ԱՏԳ մասնակիցներին մատուցվող ծառայությունների ընդլայնում, գործող համակարգերի արդիականացում և անխափան ու սահուն աշխատանքի ապահովում: Այս նպատակի շրջանակներում նախատեսվում է իրականացնել հետևյալ աշխատանքները.

- «Մաքսային միասնական հաշիվ» համակարգի ներդրման միջոցով արդիականացնել մաքսային վճարների հաշվառման և գանձման համակարգը՝ նպաստելով մաքսային գործընթացների համար ծախսվող ժամանակի կրճատմանը,
- մաքսային գործընթացների ծախսատարությունը և ժամանակատարությունը նվազեցնելու նպատակով ստեղծել մաքսային ձևակերպումների ժամանակակից կենտրոն,
- զարգացնել և արդիականացնել ՊԵԿ սերվերային և օպերացիոն համակարգերը, օպտիմալացնել տեղեկատվական շտեմարանների կառուցվածքը,
- ավտոմատացնել անուղղակի հարկերի վճարման հայտարարությունների հաստատման գործընթացը,
- ապահովել համատարած հայտարարագրման համակարգի ամբողջական ներդրումը և սպասարկումը:

Հարկային և մաքսային վարչարարության արդյունավետության բարձրացում, հսկողական գործիքակազմի կատարելագործում, ստվերի կրճատում և կարգապահության բարելավում, որի շրջանակներում նախատեսվում է.

- մեքենայական ուսուցման ու արհեստական բանականության գործիքակազմի ներդրման միջոցով կատարելագործել և ավտոմատացնել առկա վերլուծական գործիքները,

- ռիսկայնության գնահատման չափանիշների ավելացման միջոցով կատարելագործել և ընդլայնել հարկային և մաքսային ինքնաշխատ ծանուցումների համակարգերը,
- հարկային և մաքսային հսկողական գործիքակազմերի արդյունավետ կիրառման միջոցով նպաստել հարկման տարբեր համակարգերում գործարքների լիարժեք փաստաթղթավորմանը և հարկ վճարողների հարկային կարգապահության բարձրացմանը,
- կատարելագործել օրինապահ հարկ վճարողների համակարգը՝ հարկ վճարողների բարեխիղճ և օրինապահ վարքագծի խրախուսման, նրանց համար պարզեցված հարկային և մաքսային ընթացակարգերի ընդլայնման և ներդրման միջոցով,
- ներդնել վարչական ակտերի արդյունքների ինքնաշխատ հաշվառման համակարգը՝ ինտեգրելով դատական տեղեկատվական համակարգին (Datalex),
- ներդնել դրոշմանիշային վճարների և պետական տուրքի ինքնաշխատ հաշվառման համակարգերը,
- բարելավել պետական մարմինների և այլ կազմակերպությունների հետ տեղեկատվության փոխանակման գործընթացները,
- աշխատանքներ տանել Հայաստանում ՏՀԶԿ Միասնական հաշվետվողական ստանդարտի (Common Reporting Standard) և «Կրիպտոակտիվների հաշվետվողականության» ստանդարտի ներդրման ուղղությամբ,
- ներդնել հարկային պարտավորությունների կատարումն ապահովող արդյունավետ գործիքակազմ,
- բարելավել հարկային ստուգումների կազմակերպման և իրականացման գործընթացները,
- ապահովել տնտեսության հարկունակ ոլորտներում հարկային պոտենցիալի և հարկային ճեղքի գնահատման աշխատանքների իրականացումը,
- բարձրացնել խաղային գործունեության ոլորտի վերահսկողության արդյունավետությունը:

Հարկ վճարող - ՊԵԿ փոխադարձ վստահության և համագործակցության ամրապնդում, կադրային քաղաքականության կատարելագործում, ներքին կառավարման գործընթացների բարելավում, որի շրջանակներում նախատեսվում են իրականացնել հետևյալ միջոցառումները.

- Ապահովել ՊԵԿ կողմից իրականացվող վարչարարության նկատմամբ հարկ վճարողների դիրքորոշման գնահատման իրականացումը, ընդլայնել հարկային և մաքսային վարչարարության պարզեցման, փոփոխությունների իրականացման ժամանակ հարկ վճարողների հետ կանոնավոր հետադարձ կապի ապահովման ուղիները,
- կիրառել «Հանրություն – ՊԵԿ» հաղորդակցության արդյունավետ, ժամանակակից գործիքներ, կատարելագործել գործող իրազեկման համակարգը,
- շարունակել աշխատանքները հարկ վճարողների ուսուցման համակարգերի կատարելագործման ուղղությամբ՝ հարկ վճարողների համար դասընթացների կազմակերպման, ՊԵԿ պաշտոնական

կայքով, սոցիալական հարթակներով կամ այլ եղանակներով տեղեկատվական արշավների կազմակերպման միջոցով,

- հարկային և մաքսային ծառայողների մասնագիտական կարողությունների, անձնային որակների բարելավման և կոմպետենցիաների շարունակական կատարելագործման նպատակով ներդնել միջազգային լավագույն փորձին համապատասխանող ՊԵԿ մարդկային ռեսուրսների կառավարման արդի համակարգ, գնահատել հարկային/մաքսային ծառայողների ուսումնական կարիքներն ու կազմակերպել վերապատրաստման դասընթացներ,
- կատարելագործել և ընդլայնել կոռուպցիոն ռիսկերի նվազեցմանն ու կանխարգելմանն ուղղված ներքին վերահսկողության գործիքակազմը:

Վերոնշյալ միջոցառումների իրագործման արդյունքում 2026 թվականի ընթացքում Պետական եկամուտների կոմիտեն նախատեսում է շարունակել հարկ վճարողներին որակյալ և արդի պահանջներին բավարարող ծառայությունների մատուցման ուղղությամբ որդեգրած քաղաքականությունը՝ հաստատված ռազմավարությանը համահունչ, խորացնել հարկ վճարողների հետ գործընկերային հարաբերությունները և հարկային կարգապահության բարելավման միջոցով նպաստել հարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշի ավելացմանը:

ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԿԱԶՄՄԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ

Բյուջետային գործընթացում բազմամյա բյուջետավորման տարրերի ներդրում.

Միջնաժամկետ մակրոտնտեսական, հարկաբյուջետային և ծախսային շրջանակների թարմացված տեղեկատվության ներկայացում բյուջետային փաստաթղթերում.

ՀՀ 2026թ. պետական բյուջեի մասին օրենքի նախագծում վերանայվել են 2026-2028թթ ՄԺԾԾ-ով սահմանված մակրոտնտեսական և հարկաբյուջետային, ինչպես նաև ծախսային գնահատականները: Այս նորամուծությունը հնարավորություն կտա ՀՀ ԱԺ-ում 2026թ. պետական բյուջեն քննարկել միջնաժամկետ հնարավորությունների համատեքստում: Եռամյա ծախսային գնահատականները հնարավորություն են տալիս բարելավվել պլանավորման գործընթացը, ավելի սահուն անցում կատարել 2027-2029 թվականների միջնաժամկետ ծախսային ծրագրին:

Բյուջետային ծախսերի առաջնահերթությունների սահմանման և ծախսերի այլընտրանքային սցենարների մշակման գործընթացների բարելավում

2026թ. կբարելավվեն բյուջետային ծախսերի առաջնահերթությունների որոշման և ըստ առաջնահերթությունների ծրագրերի դասակարգման չափորոշիչները, դրանք դարձնելով ավելի իրատեսական և կիրառական, կկանոնակարգվի ծախսային առաջնահերթությունների որոշման գործընթացը, այն դարձնելով բյուջետային գործընթացի մշտական մաս, ինչը հնարավորություն կտա միասնական չափորոշիչների հիման վրա գնահատել և սահմանել բյուջետային ծախսերի առաջնահերթությունները և մշակել ծախսային քաղաքականության այլընտրանքային սցենարներ՝ հնարավոր տնտեսական և ֆիսկալ ռիսկերին դիմակայելու համար:

Հանրային ներդրումային ծրագրերի կառավարում.

2026 թվականին կգործի հանրային ներադրումային ծրագրերի վերհանման, մշակման, գնահատման, առաջնահերթությունների որոշման, իրականացման և մշտադիտարկման նոր կատարելագործված կարգը, ինչպես նաև ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերի բյուջետավորման նոր կարգավորումները, ինչը հնարավորություն կտա հայտատու մարմիններին բյուջետային գործընթացի շրջանակում նախագծելու ավելի հիմնավոր և որակյալ ներդրումային ծրագրեր:

Բյուջետային ծրագրերի գնահատման գործընթացի ներդրում.

Բյուջետային ծրագրի արդյունավետության և օգտավետության բարձրացման նպատակով 2025թ ՀՀ կառավարության կողմից հաստատվեց բյուջետային ծրագրերի գնահատման կարգը: ՀՀ ֆինանսների նախարարության ծրագրերի գնահատման և ներքին աուդիտի քաղաքականության նորաստեղծ վարչության կողմից աստիճանաբար կմեկնարկի ծրագրերի գնահատման կանոնավոր գործընթացը, որն ուղղված կլինի բյուջետային ծրագրերի ազդեցության գնահատմանը և արդյունքների բարելավմանը:

Մասնակցային բյուջետավորման գործընթացի կատարելագործում.

2026թ. կշարունակվի ՀՀ պետական բյուջեից համայնքներին մասնակցային բյուջետավորման հիմունքներով սուբվենցիաների տրամադրման գործընթացը: Մասնավորապես, կշարունակվեն գործող իրավակարգավորումների կատարելագործման աշխատանքները՝ գործընթացը դարձնելու ավելի մասնակցային, թափանցիկ և հաշվետու: Նախատեսվում է նաև ընդլայնել գործընթացում ընդգրկված համայնքների շրջանակը՝ խթանելով բնակչության ակտիվ մասնակցությունը համայնքային ծրագրերի ձևավորմանն ու իրականացմանը:

Այդ նպատակով, ՀՀ 2026 թվականի պետական բյուջեի նախագծով նախատեսվել է **2.0 մլրդ դրամ**՝ 2025թ. 1.0 մլրդ դրամի դիմաց:

ՄԱՍ Ի.Բ. ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐ

1.1. ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ ԵՎ ՇՐՋԱՆԱԿ

- 2022-2023 թվականները բնութագրվում են որպես համաշխարհային արժեզրեզմանների խաթարումների, պարենային և հումքային ապրանքների միջազգային գների աճի, բարձր գնաճին հակազդող աննախադեպ զսպող դրամավարկային քաղաքականության ու համաշխարհային ֆինանսական պայմանների խստացման տարիներ: 2024թ. համաշխարհային տնտեսությունում և ՀՀ հիմնական գործընկեր երկրներում տնտեսական աճի տեմպերը կայունացել են՝ շարունակելով մնալ դրական տիրույթում՝ պայմանավորված սպառողական կայուն պահանջարկով, գնաճի տեմպերի թուլացմամբ և խոշոր տնտեսություններում շարունակվող հարկաբյուջետային և դրամավարկային քաղաքականությունների ճշգրտումներով: Այս պայմաններում 2025թ. գործընկեր երկրներում կանխատեսվում է տնտեսական աճի տեմպերի դանդաղում, իսկ միջնաժամկետում՝ իրենց պատմական միջին աճերից ցածր տնտեսական աճեր:
- 2022-2023 թվականներին տնտեսական աճի տեմպերը, կրելով արտաքին և ներքին նպաստավոր գործոնների ազդեցությունը, կտրուկ արագացել են և միջինում գրանցվել է 10.5% աճ: Մասնավորապես՝ 2022 թվականի փետրվարի վերջերից սկիզբ առած ռուս-ուկրաինական հակամարտության և Ռուսաստանի դեմ կիրառված պատժամիջոցների հետևանքով տեղի է ունեցել դեպի Հայաստան մարդկանց (այդ թվում՝ զբոսաշրջիկների) ներհոսք, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի ընկերությունների ՀՀ տեղափոխում, ՀՀ-ից դեպի Ռուսաստան արտահանման պահանջարկի ավելացում, պետական բյուջեից կապիտալ ծախսերի և բնակարանաշինության բարձր աճեր, ինչպես նաև 2023 թվականի սեպտեմբերի վերջից Ղարաբաղից ՀՀ բռնի տեղահանված մեր հայրենակիցների կողմից ձևավորվել է լրացուցիչ պահանջարկ:
- 2024 թվականին նպաստավոր արտաքին տնտեսական պայմանների դերի կայունացման պայմաններում տնտեսական աճը դանդաղել է, սակայն մնացել է բարձր մակարդակում՝ շարունակելով կրել տնտեսությունում իրականացվող մեծածավալ բնակարանային շինարարության, հիմնային մետաղների արտադրության կտրուկ աճի և Ղարաբաղից բռնի տեղահանված անձանց՝ ՀՀ տնտեսությանն ինտեգրման ազդեցությունները: Արդյունքում 2024 թվականին գրանցվել է ՀՆԱ-ի 5.9% իրական աճ՝ պայմանավորված հիմնականում ծառայությունների աճով:
- Տնտեսական աճի բարձր տեմպերը շարունակվել են նաև 2025 թվականի առաջին կեսին՝ գրանցելով 5.6% տնտեսական աճ: Տնտեսության բոլոր ճյուղերում, բացառությամբ արդյունաբերության, գրանցվել են բարձր աճի տեմպեր, սակայն տնտեսական աճը պայմանավորված է եղել հիմնականում ծառայությունների և շինարարության աճերով: Հուլիսին, չնայած տնտեսական ակտիվության փոքր-ինչ դանդաղմանը՝ աճի բարձր տեմպերը պահպանվել են: Ծառայությունների և շինարարության ճյուղերի աճերը շարունակել են պայմանավորել տնտեսական ակտիվության աճը: Միաժամանակ արդյունաբերության աճի տեմպը վերականգնվել է՝ ևս դրական նպաստելով տնտեսական ակտիվությանը:

- Ընթացիկ տնտեսական զարգացումների պայմաններում 2025 թվականի համար սպասվում է շուրջ 5.2% տնտեսական աճ: Պետական կապիտալ ծախսերի դերի պահպանման, Սոթքի հանքավայրի անխափան գործունեության, ինչպես նաև Ամուլսարի շահագործման և կառուցվածքային բարեփոխումների հնարավոր ազդեցությունների արդյունքում 2026 թվականի համար կանխատեսվում է շուրջ 5.4% տնտեսական աճ: 2027-2028 թվականների համար տնտեսական աճը նույնպես կանխատեսվում է միջինում 5.4%: Այս պայմաններում ՀՀ կառավարության ծրագրի 2021-2026 թվականների միջինում 7% աճը կապահովվի: Ընդ որում՝ վերջին տարիներին ՀՀ տնտեսական աճի ներուժը բարձրացել է՝ հասնելով 5.0-5.5%: Այս աճը պահպանելու և ավելի բարձր և կայուն աճի հասնելու համար անհրաժեշտ են լրացուցիչ ջանքեր՝ ուղղված արտադրողականության բարձրացմանը, ներդրումների և արտահանման խթանմանը: Այս համատեքստում ՀՀ կառավարությունը հետամուտ է լինելու մարդկային և ֆիզիկական կապիտալում ներդրումների, մասնավոր ներդրումների, զբաղվածության և արտահանման խթանմանն ուղղված ռազմավարությունների արդյունավետ իրականացմանը:
- Տնտեսական ակտիվության աճի տեմպի դանդաղման և վերաարտահանման դերի կտրուկ նվազման հետևանքով 2025թ. սպասվում է արտահանման և ներմուծման զգալի նվազում: Արդյունքում՝ առևտրային հաշվեկշռի վատթարացմամբ պայմանավորված 2025թ. ընթացիկ հաշվի պակասուրդը ՀՆԱ-ում կշարունակի խորանալ՝ հասնելով ՀՆԱ-ում 5.4%-ի: Վերաարտահանման չեզոքացման և ծառայությունների արտահանման առաջանցիկ աճի (մասնավորապես, տուրիզմի աճով պայմանավորված) պայմաններում ընթացիկ հաշվի պակասուրդը 2026թ.-ին փոքր-ինչ կբարելավվի, իսկ միջնաժամկետում կկայունանա երկարաժամկետ հավասարակշիռ մակարդակի շուրջ:
- 2026թ.-ին և միջնաժամկետ հատվածի սկզբում՝ անհետաձգելի կարիքների և կառուցվածքային բարեփոխումների համար «առաջ ընկած» ռեսուրսների ձևավորման պայմաններում պետական բյուջեի պակասուրդի և պարտքի որոշակի աճից հետո հարկաբյուջետային քաղաքականությունը ուղղված կլինի ծախսերի կառուցվածքի բարելավմամբ ուղեկցվող հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիայի իրականացմանը: Կառավարության պարտքի բեռը 2026-2028 թվականներին կհասնի 54-55%-ի մակարդակի, որին միջնաժամկետ հատվածում կհակազդեն տնտեսական աճի և հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիայի արդյունքում զգալի առաջնային հավելուրդի ձևավորման գործոնները: Հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիան կիրականացվի ընթացիկ ծախսերի օպտիմալացման և արդյունավետության բարձրացման պայմաններում ՀՆԱ-ում դերի որոշակի նվազմամբ, ինչը կզուգորդվի զսպող հարկաբյուջետային ազդակով միջնաժամկետի սկզբում, իսկ միջնաժամկետի վերջում հարկաբյուջետային քաղաքականության դիրքը ամբողջական պահանջարկի վրա ազդեցության տեսանկյունից կվերադառնա չեզոքի՝ միաժամանակ ամբողջ հորիզոնում դրական ազդեցություն ունենալով տնտեսության ներուժի վրա: Հարկաբյուջետային քաղաքականության համար, ընդհանուր առմամբ, առաջնահերթ է առկա ռեսուրսների առավել արդյունավետ օգտագործումը և հնարավոր ռիսկերի կառավարման կարողությունների ձևավորումը, ինչը, աճի ներուժի բարձրացման հետ, պետք է երաշխավորի հարկաբյուջետային կայունությունը երկարաժամկետում:
- 2025թ.-ին ինչպես միջին, այնպես էլ 12 ամսյա գնաճը մոտ կլինեն նպատակային ցուցանիշին և միջնաժամկետում կկայունանան 3% մակարդակի շուրջ: Մշտադիտարկելով տնտեսության զարգացման սցենարները, ԿԲ-ն պատրաստ է ձեռնարկել համարժեք գործողություններ՝

միջնաժամկետ հորիզոնում գնաճի թիրախային մակարդակի և գների կայունության նպատակի ապահովման համար:

- Ռուս-ուկրաինական շարունակվող հակամարտությունը և Ռուսաստանի դեմ կիրառվող աննախադեպ պատժամիջոցները աշխարհում ստեղծել են նոր իրականություն, որի պայմաններում ինչպես աշխարհի և ՀՀ գործընկեր երկրների, այնպես էլ ՀՀ տնտեսական աճի կանխատեսումներն իրենց մեջ կրում են մեծ անորոշություն: Այս պայմաններում, ինչպես աշխարհի և ՀՀ գործընկերների, այնպես էլ պետական բյուջեի շրջանակում ՀՀ տնտեսական աճի կանխատեսումների համար առկա են երկկողմանի ռիսկեր:

Աղյուսակ 1.1. 2026թ. պետական բյուջեի մակրոտնտեսական շրջանակ

Հիմնական մակրոտնտեսական ցուցանիշներ	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
	Փաստ	Փաստ	փաստ	սպասում	ծրագիր	կանխ.	կանխ.
Անվանական ՀՆԱ, մլրդ դրամ	8,501.4	9,492.5	10,193.4	10,997.1	11,933.7	12,952.8	14,050.8
Տնտեսական աճ, %	12.6	8.3	5.9	5.2	5.4	5.4	5.3
ՀՆԱ դեֆլյատորի աճ, %	8.0	3.1	1.4	2.6	3.0	3.0	3.0
Գնաճ (ժամանակ. վերջ), %	8.3	-0.6	1.5	3.2	3.1	3.1	3.0
Գնաճ (միջին), %	8.6	2.0	0.3	3.3	3.1	3.0	3.0
ՀՆԱ իրական աճն ըստ ճյուղերի ավելացված արժեքների, %							
Արդյունաբերություն	6.9	-3.0	3.6	0.2	8.2	8.2	5.4
Գյուղատնտեսություն	-2.8	-0.4	1.5	3.4	2.7	2.7	2.6
Շինարարություն	18.6	15.6	14.1	16.0	5.8	5.1	5.0
Ծառայություններ	18.4	12.5	7.5	4.2	4.8	5.0	5.6
Զուտ հարկեր	8.1	11.0	-1.6	12.6	5.7	5.7	5.8
ՀՆԱ ծախսային բաղադրիչների իրական աճերը, %							
Վերջնական սպառում	4.3	6.8	5.2	7.3	4.4	4.4	4.3
Պետական	-2.2	10.2	-9.5	7.7	-3.0	-2.7	-1.3
Մասնավոր	5.6	6.3	7.9	7.3	5.5	5.4	5.1
Հիմնական միջոցներում ներդրումներ ¹	14.0	9.0	11.2	22.2	9.1	7.3	7.5
Պետական	17.9	31.6	7.3	22.5	16.6	11.0	12.4
Մասնավոր	13.5	5.8	11.9	22.1	7.8	6.6	6.6
Արտահանում	59.9	35.8	27.6	-31.5	-6.4	2.6	4.1
Ներմուծում	35.0	35.4	28.3	-26.9	-6.9	1.5	2.5
Արտաքին հատված (մլն ԱՄՆ դոլար)							
Ընթացիկ հաշիվ	144	-670	-1,195	-1,509	-1,339	-1,343	-1,350
Ապրանքների և ծառայությունների հաշվեկշիռ	-100	-343	-732	-1,425	-1,351	-1,352	-1,328
Արտահանում	10,339	14,718	19,072	13,436	12,431	12,781	13,351
Փոփոխություն, %	107.7	42.3	29.6	-29.5	-7.5	2.8	4.5
Ներմուծում	10,439	15,062	19,804	14,861	13,781	14,133	14,679
Փոփոխություն, %	71.3	44.3	31.5	-25.0	-7.3	2.6	3.9
Դրամական փոխանցումներ	1,480	1,013	804	936	972	1,005	1,038
ՀՆԱ-ի նկատմամբ %							
Ընթացիկ հաշիվ	0.7	-2.8	-4.6	-5.4	-4.6	-4.4	-4.2
Ապրանքների և ծառայությունների հաշվեկշիռ	-0.5	-1.4	-2.8	-5.1	-4.6	-4.4	-4.1
Արտահանում	53.0	60.9	73.5	48.0	42.7	41.7	41.2
Ներմուծում	53.5	62.3	76.3	53.1	47.3	46.1	45.3
Դրամական փոխանցումներ	7.6	4.2	3.1	3.3	3.3	3.3	3.2

¹ Կապիտալ ներդրումներում ներառված չէ պաշարների փոփոխությունը, ներկայացված են միայն հիմնական միջոցներում կապարված կապիտալ ներդրումները, քանի որ 2019թ.-ից ՀՀ ՎԿ կողմից պաշարների փոփոխությունը հաշվառվում է որպես հաշվեկշռող գործոն կամ այլ կերպ՝ դրա մեջ ներառվում են նաև վիճակագրական սխալները:

1.2. ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐ ԵՐԿՐՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

2024 թվականին համաշխարհային տնտեսությունում և ՀՀ հիմնական գործընկեր երկրներում տնտեսական աճը շարունակել է մնալ դրական տիրույթում. աճին նպաստել են սպառողական կայուն պահանջարկը, գնաճի տեմպերի թուլացումը և խոշոր տնտեսություններում շարունակվող հարկաբյուջետային և դրամավարկային քաղաքականությունների ճշգրտումները:

Արժույթի միջազգային հիմնադրամի (ԱՄՀ) գնահատականներով 2024թ. համաշխարհային տնտեսական աճը կազմել է 3.3%՝ նախորդ տարվա 3.5%-ի դիմաց, իսկ ՀՀ հիմնական գործընկեր երկրներից ՌԴ-ում գրանցվել է 4.3% աճ, Եվրագոտում՝ 0.9%, ԱՄՆ-ում՝ 2.8%, Չինաստանում՝ 5%:

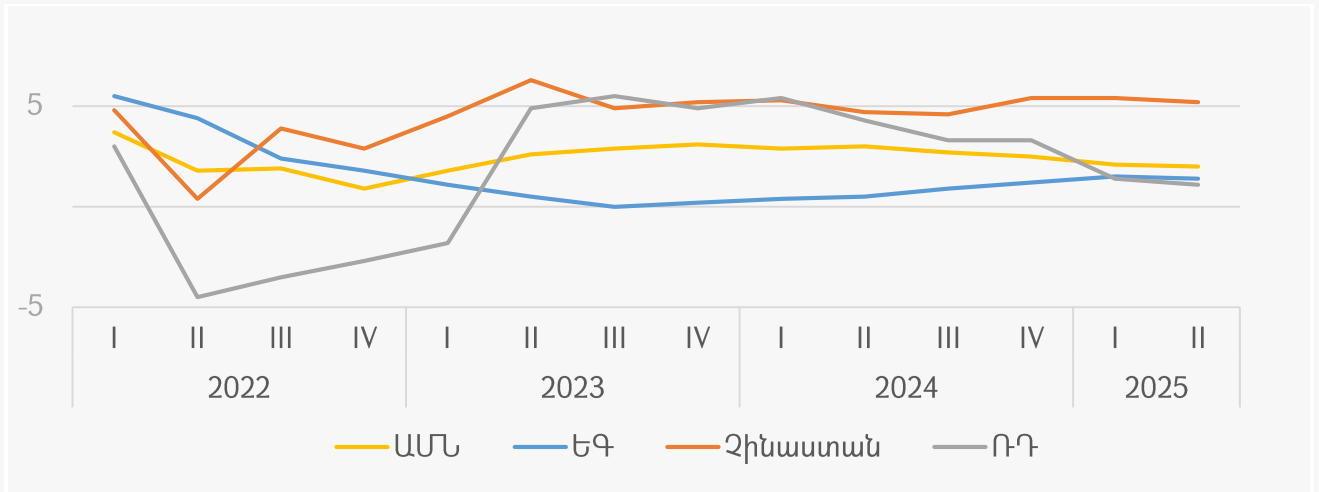
2025թ. առաջին կիսամյակում ՀՀ հիմնական գործընկեր երկրներում տնտեսական աճը շարունակել է մնալ դրական տիրույթում: 2025թ. առաջին կիսամյակում ՀՀ հիմնական գործընկեր երկրներից ԱՄՆ-ում և ՌԴ-ում տնտեսական աճի տեմպերը կտրուկ դանդաղել են, մինչդեռ Եվրագոտում աճի տեմպերն արագացել են, Չինաստանում աճի արագացման միտումները պահպանվել են: 2025թ. առաջին կիսամյակում ԱՄՆ տնտեսությունը նախորդ տարվա համապատասխան ժամանակահատվածի նկատմամբ գրանցել է միջինում 2% աճ²՝ պայմանավորված մասնավոր սպառման աճով: Եվրագոտու տնտեսությունն ընթացիկ տարվա առաջին կիսամյակում միջինում գրանցել է 1.5% աճ³: Առաջին եռամսյակում աճը պայմանավորված է եղել սպառման և ներդրումների, ինչպես նաև ԱՄՆ կողմից սահմանվող մաքսատուրքերի բարձրացման սպասումների հետևանքով զուտ արտահանման կտրուկ աճով: Երկրորդ եռամսյակում առաջանցիկ ցուցանիշները վկայում են գործարար ակտիվության աճի մասին, ինչին նպաստել են ծառայությունների ոլորտի աճը, ինչպես նաև արտադրական ոլորտի աստիճանական վերականգնումը: 2025թ. առաջին կիսամյակում Չինաստանում գրանցվել է միջինում 5.3% աճ՝ պայմանավորված կառավարության կողմից կիրառվող խթանող միջոցառումների շարունակականությամբ, առևտրային պատերազմի «փխրուն հրադադարով», արտահանման շուկաների դիվերսիֆիկացման ջանքերի արդյունքում արտահանման աճով, ինչպես նաև արդյունաբերական արտադրանքի և մանրածախ առևտրի ոլորտներում գրանցված աճի տեմպերով: Ռուսաստանի Դաշնությունում առաջին կիսամյակում տնտեսական ակտիվությունը կտրուկ դանդաղել է՝ կազմելով միջինում 1.2% ⁴: Գրանցված աճն ապահովվել է մշակող արդյունաբերության, շինարարության և ծառայությունների ոլորտների դանդաղ աճերի հաշվին:

Գծապատկեր 1.1. Գործընկեր երկրների տնտեսական աճեր, եռամսյակային, տ/տ, %

² Աղբյուրը՝ Տնտեսական վերլուծությունների բյուրո, <https://www.bea.gov/>

³ Աղբյուրը՝ Եվրոստատ, <https://ec.europa.eu/eurostat/>

⁴ Աղբյուրը՝ ՌԴ տնտեսական զարգացման նախարարություն, <https://economy.gov.ru/>

Աղբյուրը՝ ԱՄՆ տնտեսական վերլուծությունների բյուրո, Եվրոստատ, Չինաստանի վիճակագրության ազգային բյուրո, ՌԴ դաշնային պետական վիճակագրական ծառայություն

Ընթացիկ տարվա հունվար-օգոստոս ամիսներին գնաճի տեմպերի թուլացմանը զուգահեռ առաջատար տնտեսությունների կենտրոնական բանկերի կողմից իրականացվող զսպող քաղաքականության դիրքն աստիճանաբար թուլացել է: ԱՄՆ-ում տարեսկզբին գրանցված գնաճի նվազման տեմպերը մայիսից որոշակի արագացան՝ օգոստոսին կազմելով 2.9%: արդյունքում, գնաճը շարունակում է գտնվել թիրախայինից բարձր մակարդակում: Եվրագոտում գնաճը դանդաղել է և մոտեցել սահմանված թիրախային 2% մակարդակին: Չինաստանում տարեսկզբից ի վեր գերակշռել են գնանկումային միտումները, հիմնականում, պայմանավորված սննդամթերքի գների անկմամբ և ներքին պահանջարկի թուլացմամբ: Մինչդեռ, ՌԴ-ում գնաճի տեմպերն աստիճանաբար թուլացել են՝ օգոստոսին կազմելով 8.1%՝ շարունակելով գտնվել թիրախային 4% մակարդակից բավականին բարձր մակարդակում: Այս համատեքստում կենտրոնական բանկերի կողմից վարվող դրամավարկային քաղաքականության դիրքերն աստիճանաբար թուլացել են, բացառությամբ ԱՄՆ-ի, որտեղ տարեսկզբից քաղաքականության տոկոսադրույքը պահպանվել է 4.25-4.50% միջակայքում, և ԱՄՆ ԴԴՀ սեպտեմբերի 17-ի որոշմամբ նվազեցվել է ևս 0.25 տոկոսային կետով՝ սահմանվելով 4.0-4.25% միջակայքում⁵:

ԱՄՆ ԴԴՀ տոկոսադրույքը շարունակել է պահպանվել նույն մակարդակում՝ պայմանավորված թիրախից բարձր գնաճի, ԱՄՆ վարչակարգի մաքսատուրքերի, միգրացիոն և հարկային քաղաքականությունների տնտեսական ազդեցությունների սպասումներով: ԵԿԲ կողմից տոկոսադրույքն ավելի արագ տեմպերով է նվազեցվել. տարեսկզբից ԵԿԲ կողմից քաղաքականության տոկոսադրույքը 3.15% մակարդակից նվազեցվել է և սեպտեմբերի դրությամբ սահմանվել է 2.15% մակարդակում: Քաղաքականության տոկոսադրույքի շարունակական նվազեցումները պայմանավորված են եղել գնաճի տեմպերի նվազմամբ, իսկ վերջին երկու ամիսներին՝ թիրախին մոտ գտնվելու հանգամանքով: Չինաստանի բանկը ընթացիկ տարվա հունվար-մայիս ամիսներին պահպանել է նախորդ տարվա հոկտեմբերին սահմանված տոկոսադրույքի 3.10% մակարդակը, սակայն մայիսի վերջին նվազեցրել է 0.1 տոկոսային կետով՝ սահմանելով 3%, որը, հիմնականում,

⁵ ԱՄՆ համար դիտարկվել է դաշնային ֆոնդերի արդյունավետ տոկոսադրույքը, ԵԿ՝ հիմնական վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը, Չինաստանի՝ վարկավորման մեկ տարվա տոկոսադրույք (one-year loan prime rate), ՌԴ՝ հիմնական տոկոսադրույքը:

միտված է եղել թույլ տնտեսության աստիճանական վերականգնմանը՝ ԱՄՆ վարչակազմի կողմից սահմանված մաքսատուրքերի և դրանց ազդեցությունների հետ կապված անորոշությունների պայմաններում: ՌԴ ԿԲ-ն պահպանել է նախորդ տարվա հոկտեմբերից տոկոսադրույքի սահմանված 21% մակարդակը, սակայն հունիսից աստիճանաբար նվազեցրել է՝ սեպտեմբերին սահմանելով 17%՝ պայմանավորված գնաճային ճնշումների աստիճանական թուլացմամբ:

Կանխատեսում

ԱՄՀ հուլիս ամսվա կանխատեսումների համաձայն 2025 և 2026 թվականներին համաշխարհային տնտեսական աճը կդանդաղի՝ կազմելով, համապատասխանաբար, 3.0% և 3.1%՝ արտացոլելով նոր առևտրային միջոցառումների ուղղակի և անուղղակի ազդեցությունները, ինչպես նաև անորոշությունների բարձր մակարդակը: Միևնույն ժամանակ, հուլիս ամսվա կանխատեսումների դեպի վերև վերանայումն առավելապես պայմանավորված է եղել մաքսատուրքերի արդյունավետ տոկոսադրույքի ավելի ցածր մակարդակով և համաշխարհային ֆինանսական պայմանների բարելավմամբ: ՀՀ հիմնական գործընկեր երկրներից ԱՄՆ-ում 2025 թվականին աճի արագացումից հետո սպասվում է կտրուկ դանդաղում՝ պայմանավորված ավելի թույլ մասնավոր պահանջարկի հեռանկարներով և ներգաղթի թուլացմամբ, որին կհակազդեն ավելի ցածր մաքսային դրույքաչափերը՝ ի համեմատ նախնական (ապրիլի 2-ին) հայտարարությամբ նշված դրույքաչափերի, և ավելի մեղմ ֆինանսական պայմանները: Եվրագոտում 2025 թվականին տնտեսությունը կշարունակի աճել՝ պայմանավորված Իռլանդիայի դեղագործական արտադրանքի դեպի Միացյալ Նահանգներ արտահանման պատմականորեն մեծ աճով՝ նախնական բեռնման և նոր արտադրական հզորությունների ներդրման արդյունքում, իսկ 2026 թվականին նախորդ տարվա արտահանման ազդեցությունները կթուլանան և տնտեսության աճը կպահպանվի պոտենցիալի շուրջ: Չինաստանում տնտեսական աճի վերանայումը պայմանավորված է եղել ընթացիկ տարվա աճի արագ տեմպերով և ԱՄՆ-Չինաստան մաքսատուրքի նվազեցմամբ: ՀՀ ամենամեծ առևտրատնտեսական գործընկեր ՌԴ-ում 2025 թվականին կանխատեսվում է 0.9% տնտեսական աճ: Ընդ որում, ի համեմատ ապրիլ ամսվա կանխատեսումների ՀՀ հիմնական գործընկեր երկրների հուլիս ամսվա կանխատեսումները որոշ չափով վերանայվել են՝ հիմնականում, առավել դրական սպասումներով: 2026 թվականին ՌԴ տնտեսության համար ապրիլի 0.9% աճի կանխատեսումը հուլիսին վերանայվել է 1%, Չինաստանի 4.0% աճի կանխատեսումը վերանայվել է դեպի վերև՝ 4.2%, ԱՄՆ-ի տնտեսական աճի կանխատեսումը 1.7%-ից վերանայվել է 2%: Եվրագոտու հուլիսի կանխատեսումը պահպանվել է նույն մակարդակում՝ 1.2%:

Աղյուսակ 1.2. ԱՄՀ կանխատեսումներ

	2024	2025թ.-ի կանխատեսում			2026թ.-ի կանխատեսում			2026թ.	2027 թ.
	Փաստ	2025 Հունվ.	2025 Ապրիլ	2025 Հուլիս	2025 Հունվ.	2025 Ապրիլ	2025 Հուլիս	2025 Ապրիլ	2025 Ապրիլ
Աշխարհի տնտեսական աճ, %	3.3	3.3	2.8	3.0	3.3	3.0	3.1	3.2	3.2
ՌԴ	4.3	1.4	1.5	0.9	1.2	0.9	1.0	1.1	1.1

Եվրագոտի	0.9	1.0	0.8	1.0	1.4	1.2	1.2	1.3	1.3
Չինաստան	5.0	4.6	4.0	4.8	4.5	4.0	4.2	4.2	4.1
ԱՄՆ	2.8	2.7	1.8	1.9	2.1	1.7	2.0	2.0	2.0
Համաշխարհային առևտրի աճ, %	3.5	3.2	1.7	2.6	3.3	2.5	1.9	3.0	3.2

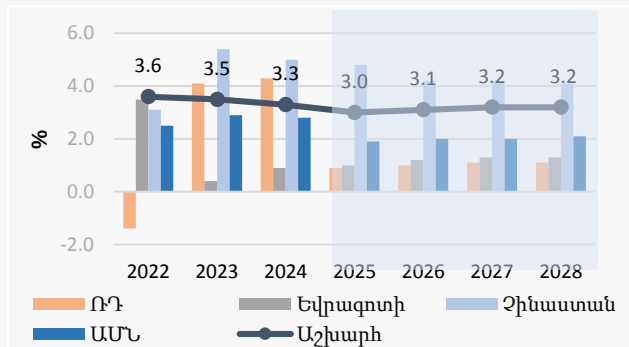
Աղբյուրը՝ ԱՄՀ «World Economic Outlook»

Համաշխարհային տնտեսության զարգացման թույլ տեմպերը, առևտրային քաղաքականության անորոշությունները ճնշումներ են գործադրել հումքային և պարենային ապրանքների միջազգային գների վրա: Համեմատաբար թույլ համաշխարհային պահանջարկը և առաջարկի էական աճը հանգեցրել են նավթի գների անկման, մինչդեռ պղնձի գների աճ է գրանցվել՝ վերականգնվող էներգիայի պահանջարկի և մետաղի առաջարկի կրճատման հետևանքով: 2024 թվականին պղնձի տարեկան միջին գինը նախորդ տարվա նկատմամբ աճել է 7.7%-ով, ինչին նպաստել են վերականգնվող էներգիայի պահանջարկի աճը, ինչպես նաև մետաղի առաջարկի կրճատումը: Նավթի միջազգային գինը 2024 թվականին կազմել է 81 ԱՄՆ դոլար մեկ բարելի դիմաց՝ նվազելով 2.3%-ով՝ պայմանավորված Չինաստանի տնտեսական ակտիվության դանդաղմամբ, ԵԳ-ի արդյունաբերական ոլորտի անկմամբ և ոչ ՕՊԵԿ+ անդամ երկրների կողմից առաջարկի աճով: Պարենային ապրանքների միջազգային գինը նախորդ տարվա նկատմամբ նվազել է 2%-ով՝ պայմանավորված առաջարկի պայմանների բարելավման հետևանքով հացահատիկի և շաքարավազի գների կտրուկ նվազմամբ:

2025 թվականի հունվար-օգոստոս ամիսներին նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ պղնձի միջազգային գինն աճել է 4.3%-ով՝ պայմանավորված մետաղի առաջարկի կրճատմամբ, առևտրային քաղաքականության անորոշություններով, ինչպես նաև դոլարի դիրքի թուլացմամբ: Նավթի միջազգային գինը նվազել է 14.9%-ով, ինչը, հիմնականում, պայմանավորված է ՕՊԵԿ+ -ի կողմից հայտարարված նավթի արտադրության և արտահանման լրացուցիչ կրճատման պահանջի մեղմացմամբ, ոչ ՕՊԵԿ+ անդամ երկրների կողմից առաջարկի աճով, ինչպես նաև համաշխարհային տնտեսության աճի դանդաղման ազդակներով: Մինչդեռ, պարենի միջազգային գներն աճել են՝ 6.7%-ով՝ պայմանավորված որոշ ապրանքների (միս, կաթնամթերք և բուսական յուղեր) միջազգային գների աճով, որն էլ իր հերթին պայմանավորված է եղել առաջարկի կրճատմամբ, ինչպես նաև որոշ ապրանքների ներմուծման պահանջարկի աճով: Նշված ապրանքախմբերի գների աճին հակազդել է հացահատիկի և շաքարավազի գների անկումը, ինչն էլ պայմանավորված է եղել առաջարկի սեզոնային աճով:

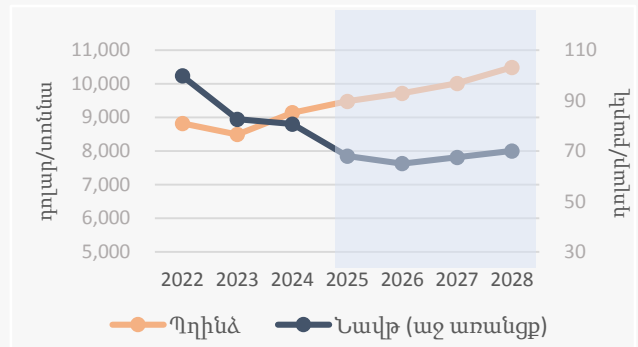
Միջազգային տնտեսական և ֆինանսական զարգացումները և կանխատեսումները

Գծապատկեր 1.2. Համաշխարհային և գործընկեր երկրների տնտեսական աճերը (%)

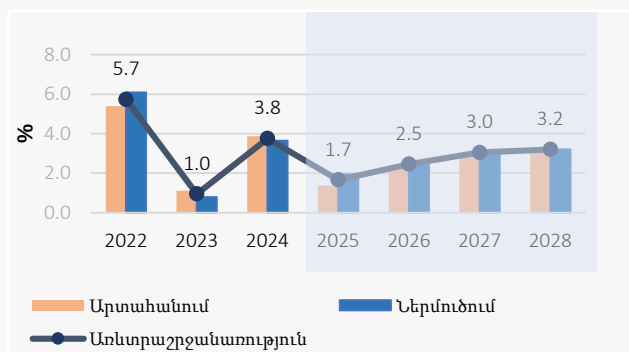
Աղբյուրը՝ ԱՄՀ

Գծապատկեր 1.3. Հումքային ապրանքների գները (ԱՄՆ դոլար)

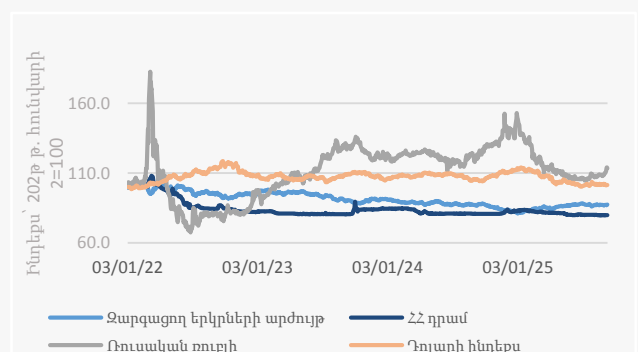
Աղբյուրը՝ կանխատեսումները ըստ Բլումբերգի

Գծապատկեր 1.4. Համաշխարհային առևտրի դոլարային աճերը(%)

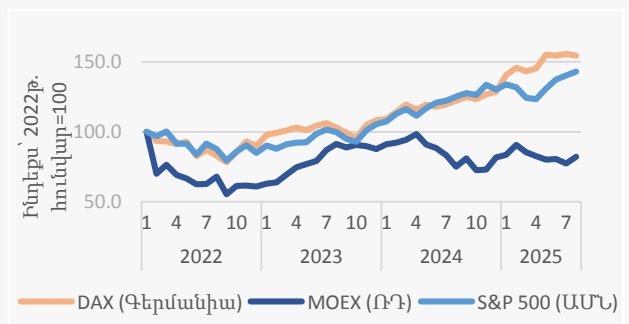
Աղբյուրը՝ ԱՄՀ

Գծապատկեր 1.5. Դոլարի ինդեքսի և զարգացող երկրների ազգային արժույթների դոլարի նկատմամբ փոփոխությունները⁶

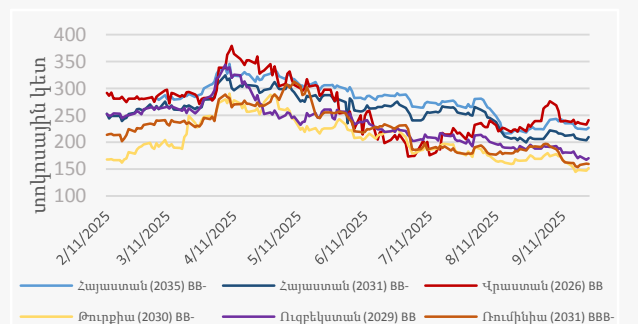
Աղբյուրը՝ Բլումբերգ, ՀՀ ԿԲ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

Գծապատկեր 1.6. Գործընկեր երկրների բաժնետոմսերի շուկաների ինդեքսները

Աղբյուրը՝ Բլումբերգ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

Գծապատկեր 1.7. Տարածաշրջանի և Արևելյան Եվրոպայի երկրների դիսկի հավելավճարները⁷

Աղբյուրը՝ Բլումբերգ

⁶ Դոլարի ինդեքսը հաշվարկվում է որպես կշռված երկրաչափական միջին՝ հետևյալ արժույթների նկատմամբ. Եվրո, Ճապոնական յեն, Բրիտանական ֆունտ, Կանադական դոլար, Շվեդական կրոն, Շվեյցարական ֆրանկ:

⁷ Երկրի դիսկի հավելավճարները հաշվարկված են որպես տվյալ երկրի եվրոպարտությունների (դոլարային արժույթով) և ԱՄՆ համապատասխան ժամկետայնությամբ գանձապետական պարտավորումների եկամուրաբերությունների տարբերություն (պարտավորումների մարման ժամկետները նշված են երկրների անվանումների կողքը՝ փակագծերով):

«Բլումբերգ» միջազգային կազմակերպության փետրվար ամսվա կանխատեսումների համեմատ օգոստոսին 2025-2028 թվականներին նավթի միջազգային գնի կանխատեսումը վերանայվել է դեպի ներքև: Կանխատեսման հիմնարար գործոններ են հանդիսացել ՕՊԵԿ+ երկրների կողմից արտադրության ընդլայնման տեմպերի արագացումը, ոչ ՕՊԵԿ+ անդամ երկրների կողմից առաջարկի աճը և համաշխարհային պահանջարկի թուլացումը: Պղնձի միջազգային գնի 2025 և 2026 թվականներին, ինչպես նաև միջնաժամկետում կանխատեսումները վերանայվել են դեպի վերև: Պղնձի գնի կանխատեսման հիմնարար գործոններն են եղել մաքսատուրքերի հետևանքով ԱՄՆ-ից դուրս պաշարների կրճատումը, մետաղի նկատմամբ պահանջարկի աճը և հանքաքարի առաջարկի սահմանափակումները:

Միջազգային ապրանքային, արժույթային և ֆինանսական շուկաներում որոշակի կայունություն է դիտվում: Համաշխարհային առևտրի տեմպերն արագացել են, իսկ ֆինանսական շուկաներում նկատվում է բաժնետոմսերի գների վերականգնում: Զարգացող երկրների արժույթները նախորդ տարվա ընթացքում և ընթացիկ տարում թուլացել են ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ, միևնույն ժամանակ ԱՄՆ դոլարի դիրքերը շարունակել են թուլանալ: Ի համեմատ նախորդ տարվա արժեզրկման միտումների՝ ռուսական ռուբլու դիրքերը որոշակի վերականգնվել են: Այս պայմաններում տարածաշրջանի և Արևելյան Եվրոպայի համադրելի երկրների ռիսկի հավելավճարները նվազել են:

1.3. ՀՀ ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐ

1.3.1. ՀՆԱ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃ

2022-2023 թվականներին տնտեսական աճի տեմպերը, կրելով արտաքին և ներքին նպաստավոր գործոնների ազդեցությունը, կտրուկ արագացել են և միջինում գրանցել 10.5% աճ: Մասնավորապես՝ 2022 թվականի փետրվարի վերջերից սկիզբ առած ռուս-ուկրաինական հակամարտության և Ռուսաստանի դեմ կիրառված պատժամիջոցների հետևանքով տեղի է ունեցել դեպի Հայաստան մարդկանց (այդ թվում՝ զբոսաշրջիկների) ներհոսք, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի ընկերությունների ՀՀ տեղափոխում, ՀՀ-ից դեպի Ռուսաստան արտահանման պահանջարկի ավելացում, պետական բյուջեից կապիտալ ծախսերի և բնակարանաշինության բարձր աճեր, ինչպես նաև 2023 թվականի սեպտեմբերի վերջից Ղարաբաղից ՀՀ բռնի տեղահանված անձանց կողմից ձևավորվել է լրացուցիչ պահանջարկ:

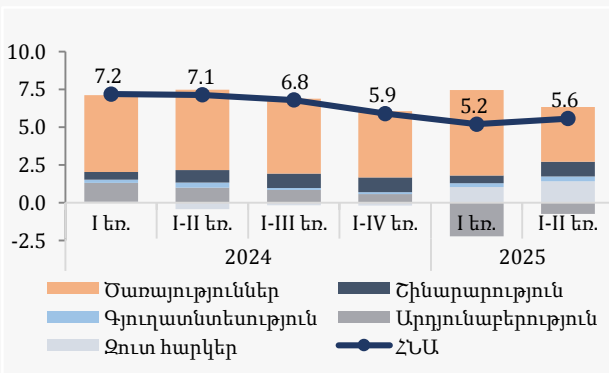
2022-2023 թվականներին ծառայությունների և շինարարության աճերն առաջանցիկ են եղել տնտեսական աճի նկատմամբ: Արդյունքում տնտեսական աճը հիմնականում պայմանավորված է եղել ծառայությունների և շինարարության աճերով (նպաստումները՝ համապատասխանաբար՝ միջինում՝ 8.1 և 1.1 տոկոսային կետեր): Տնտեսական աճին նպաստել է նաև արդյունաբերության աճը (նպաստումը՝ միջինում 0.4 տոկոսային կետ), իսկ գյուղատնտեսությունը տնտեսական աճի վրա ունեցել է փոքր-ինչ բացասական ազդեցություն: Պահանջարկի տեսանկյունից աճին նպաստել է

ինչպես ներքին պահանջարկի (հիմնականում մասնավոր սպառման և ներդրումների), այնպես էլ արտահանման աճը:

2024 թվականին նպաստավոր արտաքին տնտեսական պայմանների կայունացման պայմաններում տնտեսական աճը դանդաղել է, սակայն մնացել է բարձր մակարդակում՝ շարունակելով կրել տնտեսությունում իրականացվող մեծածավալ բնակարանային շինարարության, և Ղարաբաղից բռնի տեղահանված անձանց՝ ՀՀ տնտեսությանն ինտեգրման ազդեցությունները: Արդյունքում 2024 թվականին գրանցվել է ՀՆԱ-ի 5.9% իրական աճ՝ պայմանավորված հիմնականում ծառայությունների աճով (նպաստումը՝ 4.4 տոկոսային կետ): Տնտեսության մյուս ճյուղերը ևս աճել են՝ նպաստելով տնտեսական աճին (շինարարություն՝ 1.0, արդյունաբերություն՝ 0.6 և գյուղատնտեսություն՝ 0.1 տոկոսային կետերով):

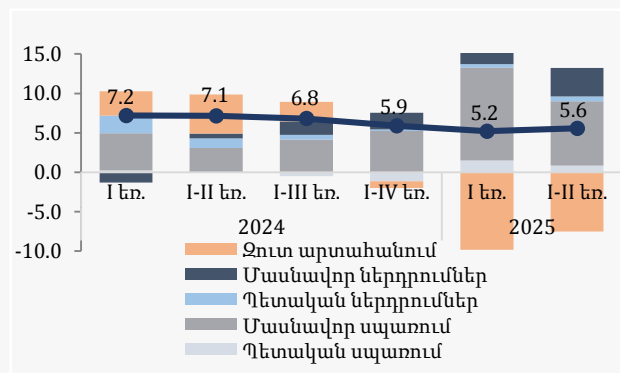
Տնտեսական աճի տեմպերը շարունակվել են նաև 2025 թվականի առաջին կեսին՝ գրանցելով 5.6% իրական աճ: Տնտեսական աճը պայմանավորված է եղել հիմնականում ծառայությունների և շինարարության աճերով (նպաստումները՝ համապատասխանաբար՝ 3.6 և 1.0 տոկոսային կետեր): Ծառայությունների 5.7% աճը պայմանավորված է եղել հիմնականում ֆինանսական և ապահովագրական գործունեություն (17.3%), ինչպես նաև տեղեկատվություն և կապ (18.3%) ենթաճյուղերի աճերով: Չնայած 2025 թվականի երկրորդ եռամսյակում արդյունաբերության ճյուղի աճի վերականգնմանը՝ հունվար-հունիսի արդյունքներով ճյուղը նվազել է (նվազումը՝ 4.7%)՝ պայմանավորված մշակող արդյունաբերության նվազմամբ:

Գծապատկեր 1.9. ՀՆԱ աճ (%) և ճյուղերի նպաստումները ՀՆԱ աճին (տ.կ.)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ՎԿ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

Գծապատկեր 1.10. ՀՆԱ աճ (%) և պահանջարկի բաղադրիչների նպաստումները ՀՆԱ աճին (տ.կ.)

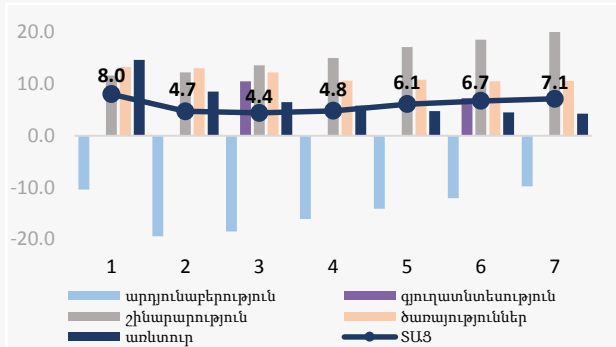

Աղբյուրը՝ ՀՀ ՎԿ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

Հուլիսին, չնայած նախորդ ամսվա նկատմամբ տնտեսական ակտիվության աճի փոքր-ինչ դանդաղմանը, աճի բարձր տեմպերը պահպանվել են: Ծառայությունների և շինարարության ճյուղերի աճերը շարունակել են պայմանավորել տնտեսական ակտիվության աճը: Միաժամանակ արդյունաբերության աճի տեմպը վերականգնվել է՝ ևս դրական նպաստելով տնտեսական ակտիվությանը: Արդյունքում 2025 թվականի հունվար-հուլիսին արձանագրվել է տնտեսական ակտիվության ցուցանիշի (SUՑ) 7.1% աճ՝ պայմանավորված հիմնականում ծառայությունների և

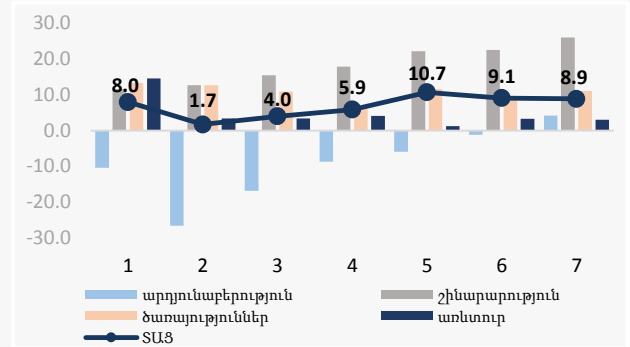
շինարարության աճերով (համապատասխանաբար՝ 5.5, 1.5 տոկոսային կետ⁸): Առևտրի աճը ևս նպաստել է տնտեսական ակտիվությանը (նպաստումը՝ 0.6 տոկոսային կետ): Չնայած արդյունաբերության ճյուղում հուլիս ամսին արձանագրվել է 4.2% աճ՝ հունվար-հուլիսի արդյունքներով ճյուղը, կրելով ոսկերչական արտադրատեսակների արտադրության նվազման տնտեսական ազդեցությունները, դեռևս նվազում է՝ բացասաբար ազդելով տնտեսական ակտիվությանը:

Գծապատկեր 1.11. SUՑ-ի և տնտեսության ճյուղերի իրական աճերը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի (կուտակային, %)

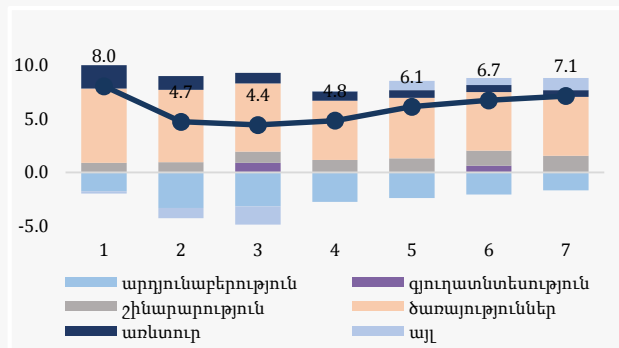
Աղբյուր՝ ՀՀ ՎԿ

Գծապատկեր 1.12. SUՑ և տնտեսության ճյուղերի իրական աճերը նախորդ տարվա նույն ամսվա նկատմամբ (ամսական, %)

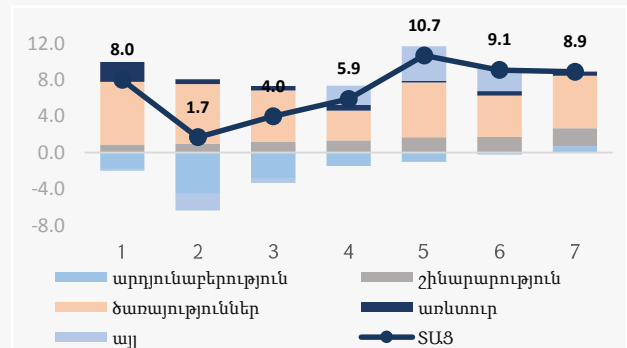
Աղբյուր՝ ՀՀ ՎԿ

Գծապատկեր 1.13. Տնտեսության ճյուղերի նպաստումները SUՑ-ին (կուտակային, տ.կ.)⁹

Աղբյուր՝ ՀՀ ՎԿ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

Գծապատկեր 1.14. Տնտեսության ճյուղերի նպաստումները SUՑ-ին նախորդ տարվա նույն ամսվա նկատմամբ (ամսական, տ.կ.)¹⁰

Աղբյուր՝ ՀՀ ՎԿ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

Ներքին պահանջարկի աճի տեմպերը շարունակվել են նաև 2025 թվականի առաջին կիսամյակում: Տնտեսական աճը պայմանավորված է եղել հիմնականում ներքին մասնավոր պահանջարկի (սպառման և ներդրումների) աճով: Պետական սպառումը և ներդրումները նույնպես դրական են նպաստել ներքին պահանջարկի աճին: Նույն ժամանակահատվածում գրանցվել են

⁸SUZ-ի աճին ճյուղերի նպաստումները ՀՀ ֆինանսների նախարարության գնահատականներն են: Գյուղատնտեսության ցուցանիշը ոչ բոլոր տեղերում է ներառված հաշվարկներում, քանի որ հրապարակվում է եռամսյակային պարբերականությամբ:

⁹SUZ-ի նպաստումների «այլ» բաղադրիչի մեջ ներառված են գյուղատնտեսության (բացառությամբ՝ հունվար-մարտի և հունվար-հունիսի) և ոչ շուկայական ծառայությունների նպաստումները:

¹⁰«Այլ»-ի մեջ ներառված են նաև գյուղատնտեսության նպաստումները:

արտահանման և ներմուծման նվազման բարձր տեմպեր՝ պայմանավորված վերամշակման և վերաարտահանման նպատակով ներմուծված թանկարժեք մետաղների ներմուծման գործոնի չեզոքացմամբ: Ընդ որում՝ արտահանման նվազումը առաջանցիկ է եղել ներմուծման նվազման նկատմամբ, ինչի արդյունքում զուտ արտահանումն էական բացասական նպաստում է ունեցել ՀՆԱ-ի իրական աճին:

Տնտեսության ներքին պահանջարկի աճի միտումները շարունակվել են նաև հուլիսին՝ պայմանավորված տնօրինվող եկամտի, հիփոթեքային և սպառողական վարկավորման աճերով: Սպառման և ներդրումների աճերի մասին են վկայում առևտրի, ծառայությունների և շինարարության թողարկումների շարունակվող աճերը:

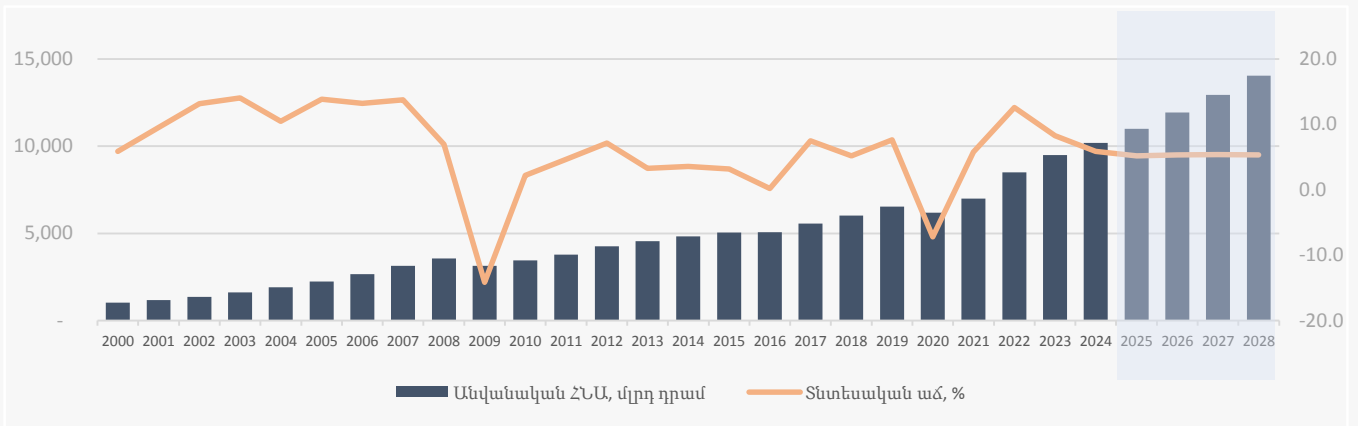
Կանխատեսում

Ընթացիկ տնտեսական զարգացումների պայմաններում 2025 թվականի համար սպասվում է շուրջ 5.2% տնտեսական աճ: Պետական կապիտալ ծախսերի դերի պահպանման, Սոթքի հանքավայրի անխափան գործունեության, ինչպես նաև Ամուլսարի շահագործման և կառուցվածքային բարեփոխումների (առավել մանրամասն տե՛ս 1.4 բաժնում) հնարավոր ազդեցությունների արդյունքում 2026 և 2027 թվականների համար կանխատեսվում են շուրջ 5.4% տնտեսական աճեր, իսկ 2028 թվականի համար՝ 5.3% տնտեսական աճ: 2025 և 2026 թվականներին, ինչպես նաև միջնաժամկետում տնտեսական աճին ամենամեծ նպաստումը կունենա ծառայություններ ոլորտի աճը: Տնտեսական աճին իրենց նպաստումը կունենան արդյունաբերության և շինարարության ճյուղերի աճերը, ինչը համահունչ է կառավարության նպատակադրած արտահանման և ներդրումային միջավայրի բարելավմանն ուղղված քաղաքականություններին: Գյուղատնտեսությունը նույնպես դրական ազդեցություն կունենա տնտեսական աճի վրա: Ամբողջական պահանջարկը նույնպես կաճի՝ հիմնականում պայմանավորված ներքին սպառողական և ներդրումային պահանջարկի աճով:

2025 և 2026 թվականներին, ինչպես նաև 2027-2028 թվականներին ՀՆԱ-ի դեֆլյատորը կաճի՝ պայմանավորված ՍԳԻ-ի և ապրանքների միջազգային գների զարգացումներով:

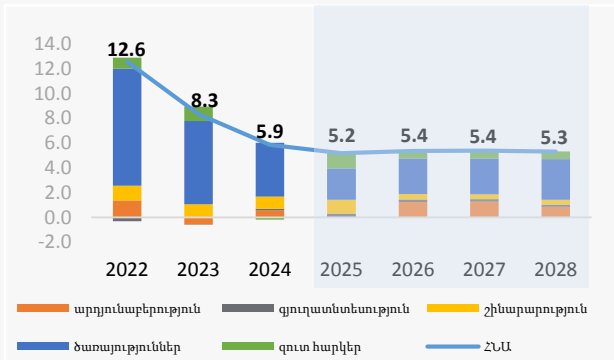
Վերոնշյալ զարգացումների պայմաններում անվանական ՀՆԱ-ն 2025 թվականին կկազմի 10,997.1 մլրդ դրամ՝ 21 մլրդ դրամով ավել լինելով 2026-2028թթ. ՄԺԾ-ով կանխատեսվող և 105.6 մլրդ դրամով ավել՝ 2025 թվականի բյուջեով ծրագրած ցուցանիշից: Իսկ 2026 թվականին անվանական ՀՆԱ-ն կկազմի 11,933.7 մլրդ դրամ՝ շուրջ 46.8 մլրդ դրամով ավել լինելով 2026-2028 թվականների ՄԺԾ-ով կանխատեսվող ցուցանիշից: Միջնաժամկետում անվանական ՀՆԱ-ն կաճի միջինում 8.5%-ով՝ 2028 թվականին կազմելով 14,050.8 մլրդ դրամ:

Գծապատկեր 1.15. Անվանական ՀՆԱ և տնտեսական աճ

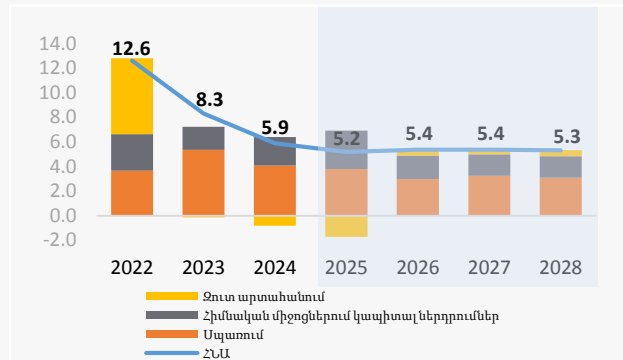
Աղբյուրը՝ ՀՀ ՎԿ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ և կանխատեսումներ

Գծապատկեր 1.16. Տնտեսության առանձին ճյուղերի նպաստումները տնտեսական աճին

Աղբյուրը՝ ՀՀ ՎԿ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ և կանխատեսումներ

Գծապատկեր 1.17. Տնտեսական աճին պահանջարկի բաղադրիչների նպաստումները

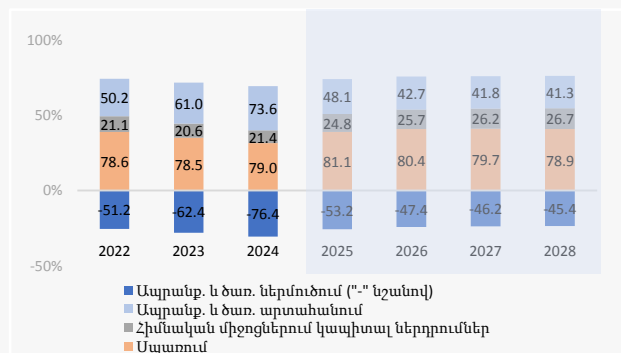
Աղբյուրը՝ ՀՀ ՎԿ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ և կանխատեսումներ

Համախառն առաջարկի կանխատեսում

2025 և 2026 թվականներին շինարարության աճն առաջանցիկ կլինի տնտեսական աճի նկատմամբ, սակայն տնտեսական աճը պայմանավորված կլինի հիմնականում ծառայությունների աճով: 2026 թվականին կարագանա նաև արդյունաբերության աճի տեմպը՝ գերազանցելով ՀՆԱ-ի աճի տեմպին: 2025 թվականին շինարարության ճյուղը կաճի 16.0%-ով, ծառայությունները՝ 4.2%-ով, գյուղատնտեսությունը՝ 3.4%-ով, իսկ արդյունաբերությունը՝ 0.2%-ով: 2026 թվականին արդյունաբերությունը կաճի 8.2%-ով, շինարարությունը՝ 5.8%-ով, ծառայությունները՝ 4.8%-ով, իսկ գյուղատնտեսությունը՝ 2.7%-ով: 2027-2028 թվականներին, պայմանավորված ներքին և արտաքին պահանջարկի աճով, տնտեսությունում իրականացվող պետական և մասնավոր ներդրումներով, ինչպես նաև ՀՀ կառավարության կողմից արտահանման ու ներդրումների խթանմանն ուղղված քաղաքականություններով, արդյունաբերության աճի տեմպը կգերազանցի ՀՆԱ-ի աճի տեմպին և միջինում կկազմի 6.8% (պայմանավորված հանքարդյունաբերության, մասնավորապես՝ Ամուլսարի և Սոթքի գործունեությամբ, ինչպես նաև մշակող արդյունաբերության աճով), իսկ ծառայությունները

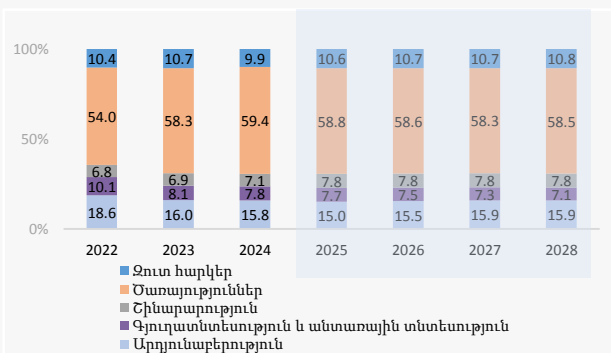
կաճեն միջինում 5.3%-ով (ծառայությունների աճը կշարունակի պայմանավորվել SS, զբոսաշրջության և ֆինանսական ծառայությունների աճերով), շինարարությունը՝ 5.0%-ով (պայմանավորված պետական կապիտալ ծախսերի (հիմնականում ենթակառուցվածքներում ներդրումների) և բնակարանային շինարարության աճերով), իսկ գյուղատնտեսությունը՝ 2.7%-ով (գյուղատնտեսության ոլորտի պետական օժանդակության ծրագրերով պայմանավորված ոլորտի աճով):

Գծապատկեր 1.18. Ծախսային բաղադրիչների տեսակարար կշիռները ՀՆԱ-ի կազմում

Աղբյուրը՝ ՀՀ ՎԿ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ և կանխատեսումներ

Գծապատկեր 1.19. Ճյուղերի տեսակարար կշիռները ՀՆԱ-ի կազմում

Աղբյուրը՝ ՀՀ ՎԿ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ և կանխատեսումներ

Համախառն պահանջարկի կանխատեսում

Ընթացիկ զարգացումների պայմաններում 2025 թվականին վերջնական սպառումը իրական արտահայտությամբ կաճի 7.3%-ով, իսկ ներդրումները՝ 22.2%-ով: Սպառման և ներդրումների աճին կնպաստեն տնօրինվող եկամտի և բնակարանային շինարարության հետագա աճերը, ինչպես նաև ներդրումային միջավայրի բարելավմանն ուղղված պետական քաղաքականությունն ու նախատեսվող պետական կապիտալ ծախսերը: 2026 թվականին սպառման և ներդրումների աճերը կշարունակվեն համապատասխանաբար՝ 4.4%-ով և 9.1%-ով, իսկ 2027-2028 թվականներին սպառումը միջինում կաճի 4.4%-ով, իսկ ներդրումները՝ 7.4%-ով: Ներդրումների վրա դրական ազդեցություն կունենա ՀՀ կառավարության կողմից ենթակառուցվածքներում ներդրումների նախատեսվող շարունակական աճը, ինչպես նաև մասնավոր ներդրումների խթանմանն ուղղված միջոցառումները, իսկ սպառումը պայմանավորված կլինի տնօրինվող եկամտի աճով:

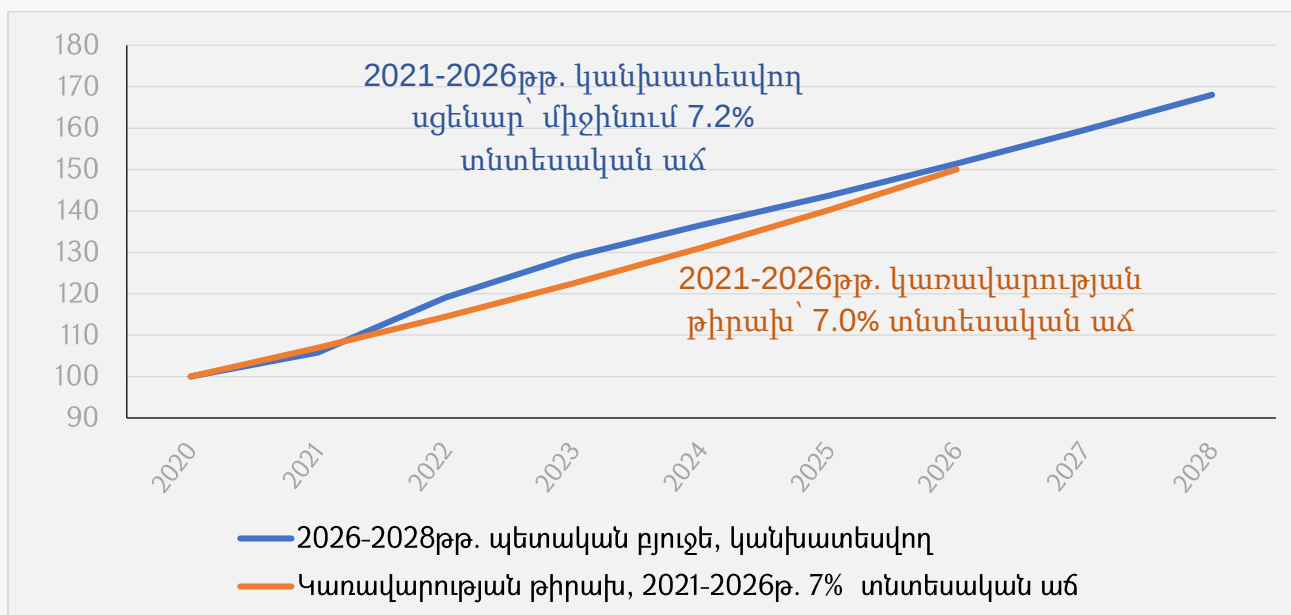
Պայմանավորված վերամշակման և վերաարտահանման նպատակով ներմուծված թանկարժեք մետաղների ներմուծման գործոնի չեզոքացմամբ՝ 2025 թվականին արտահանումը և ներմուծումը կնվազեն 31.5%-ով և 26.9%-ով: Արտահանման և ներմուծման նվազման տեմպերը (համապատասխանաբար՝ 6.4% և 6.9%)՝ վերաարտահանման գործոնի աստիճանական չեզոքացման պայմաններում, կշարունակվեն նաև 2026 թվականին, սակայն նվազման տեմպերը զգալիորեն կդանդաղեն: ՀՀ և համաշխարհային տնտեսական աճերի, ՀՀ տնտեսության արտահանելի հատվածի զարգացումների, տնօրինվող եկամտի և զբոսաշրջության աճի, ինչպես նաև արտահանման խրախուսմանն ուղղված ՀՀ կառավարության քաղաքականության պայմաններում 2027-2028 թվականներին արտահանումը և ներմուծումը կվերականգնվեն և կաճեն՝ միջինում համապատասխանաբար՝ 3.3% և 2.0%-ով:

1.3.1.1. ԹԻՐԱԽԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃԻ ՍՑԵՆԱՐ

ՀՀ կառավարությունը նպատակադրել է հասնել միջինում առնվազն 7% տնտեսական աճի: Հատկանշական է, որ կանխատեսված սցենարում 2021-2026թթ. միջինում տնտեսական աճը կազմում է 7.2%, որը փոքր-ինչ բարձր է կառավարության նպատակադրած 7% տնտեսական աճի թիրախից: Ընդ որում, վերջին տարիներին ՀՀ տնտեսական աճի ներուժը բարձրացել է՝ հասնելով 5.0-5.5%: Այս աճը պահպանելու և ավելի բարձր և կայուն աճի հասնելու համար անհրաժեշտ են լրացուցիչ ջանքեր՝ ուղղված արտադրողականության բարձրացմանը, ներդրումների և արտահանման խթանմանը:

Հաշվի առնելով տնտեսության զարգացման ներկա իրավիճակը՝ միջնաժամկետում տնտեսական աճի ներուժի պահպանման և հետագա բարձրացման համար հնարավոր է հասնել միայն համապատասխան քաղաքականությունների և միջոցառումների իրականացման միջոցով, ուստի կառավարությունը ջանքեր է գործադրելու նպատակադրած աճի թիրախն ապահովելու համար՝ իրականացնելով տնտեսական աճի ներուժի բարձրացմանն ուղղված գործողություններ:

Գծապատկեր 1. 20. Կառավարության թիրախավորած 7% տնտեսական աճի և կանխատեսվող սցենարների համեմատականը, իրական ՀՆԱ, 2020=100

Այդ առումով, սույն բաժնում նկարագրվում է 2026-2028 թվականներին տնտեսության ներուժի աստիճանական բարձրացման և ավելի բարձր տնտեսական աճի ապահովման համար անհրաժեշտ քաղաքականության ուղղությունները և այդ նպատակով ՀՀ կառավարության կողմից արդեն իսկ իրականացված և ապագա ջանքերը:

Տնտեսական աճ

Չնայած 2021-2024 թվականներին տնտեսությունը միջինում գրանցել է բարձր՝ 8.2% իրական աճ, այնուամենայնիվ նշված ժամանակահատվածն աչքի է ընկել մի շարք կարևոր իրադարձություններով, որոնք նշանակալի ազդեցություն են ունեցել բարձր տնտեսական աճի ապահովման գործընթացում, որոնց ազդեցությունն առաջիկա տարիներին կչեզոքանա:

Մասնավորապես՝ 2022 թվականի փետրվարի վերջերից սկիզբ առած ռուս-ուկրաինական հակամարտության և Ռուսաստանի դեմ կիրառված պատժամիջոցների հետևանքով տեղի է ունեցել դեպի Հայաստան մարդկանց ներհոսք, զբոսաշրջության զգալի ավելացում, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի ընկերությունների ՀՀ տեղափոխում, ՀՀ-ից դեպի Ռուսաստան արտահանման պահանջարկի ավելացում, գրանցվել են պետական բյուջեից կապիտալ ծախսերի և բնակարանաշինության բարձր աճեր, ինչպես նաև 2023 թվականի սեպտեմբերի վերջից Ղարաբաղից ՀՀ են բռնի տեղահանվել ավելի քան 100,000 հայրենակիցներ:

Դեպի ՀՀ զբոսաշրջային մեծ հոսքերը, SS ոլորտի ընկերությունների և աշխատակիցների ՀՀ տեղափոխվելը, զբաղվածների թվաքանակի ավելացումը, ինչպես նաև պետական կապիտալ ծախսերի դերի շարունակական բարձրացումը հանգեցրել են տնտեսության ներուժի և ներուժային աճի բարձրացման: Գնահատվում է, որ ՀՀ տնտեսության ներուժային աճը նախկին 4-4.5% գնահատված միջակայքից աճել է՝ հասնելով 5-5.5% միջակայքի: Չնայած այն հանգամանքին, որ կանխատեսված տնտեսական աճերի պարագայում 2021-2026թթ. տնտեսական աճը միջինում գերազանցում է կառավարության նպատակադրած 7% տնտեսական աճի ցուցանիշը, սակայն միջնաժամկետում նշված ներուժային աճը պահպանելու և ավելի բարձր կայուն աճի հասնելու համար անհրաժեշտ են լրացուցիչ ջանքեր՝ ուղղված տնտեսական աճի ներուժի բարձրացմանը: Նշված թիրախին հասնելու համար հետագա տարիներին ՀՀ տնտեսությունը պետք է զարգանա առաջարկի վրա հիմնված տնտեսական աճի մոդելով (որն իր կենսունակությունն ապացուցել է աշխարհի բազմաթիվ երկրներում), որտեղ տնտեսական աճի առանցքային շարժիչը պետք է լինի արտահանելի հատվածը և արտահանումը (export-led growth model):

Ներդրումներ և արտադրողականություն

Միջնաժամկետում բարձր և կայուն տնտեսական աճի հասնելու համար անհրաժեշտ է շարունակաբար բարձրացնել ներդրումների և արտադրողականության մակարդակը: Վերջինիս ապահովման համար անհրաժեշտ է իրականացնել արդյունավետ ներդրումային քաղաքականություն՝ ներդրումներն ուղղելով տնտեսության արտահանելի հատված, դեպի տեխնոլոգիաներ և ենթակառուցվածքներ, ապահովելով կապիտալի բարձր արտադրողականություն:

Բարձր տնտեսական աճի ապահովման համար կարևոր նախադրյալ է աշխատանքի և կապիտալի արտադրողականության բարձրացումը, ինչը հնարավոր է իրականացնել նոր տեխնոլոգիական լուծումների կիրառմամբ, գործարար և ներդրումային միջավայրի բարելավմամբ, աշխատուժի որակի բարձրացման և կրթական միջոցառումների իրականացմամբ. այս ուղղությամբ նշանակալի արդյունքներ կարող են գրանցվել Կրթության մինչև 2030թ. զարգացման պետական ծրագրի, Զբաղվածության ռազմավարության, ներդրումների խթանման բարեփոխումների արդյունավետ իրականացման արդյունքում (առավել մանրամասն տե՛ս ՄԱՍ II. Ծախսային քաղաքականության ռազմավարությունը բաժնում):

Արտահանելի հատված և արտահանում

Բարձր տնտեսական աճի ապահովման համար անհրաժեշտ է արտահանման տեմպերի արագացում ի հաշիվ ոչ հումքային բարձր ավելացված արժեք ստեղծող ապրանքատեսակների և արտահանելի ծառայությունների: Այսպես, բարձր աճի հասնելու համար պահանջվող մասնավոր ներդրումների ծավալների ապահովմանը զուգահեռ անհրաժեշտ են ապրանքների և

ծառայությունների արտահանման ավելի բարձր և կայուն աճեր, ինչը հնարավոր կլինի տնտեսության արտահանելի հատվածի արտադրողական ճյուղերի էական բարելավման միջոցով: Այս թիրախների ապահովմանը կարող է նպաստել արտահանման խթանման միջոցառումների, մշակվող Արտահանման խթանման նոր ռազմավարության և SS ոլորտի խթանման ծրագրերի արդյունավետ իրականացումը (առավել մանրամասն տե՛ս ՄԱՍ II. Ծախսային քաղաքականության ռազմավարությունը բաժնում):

1.3.2. ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՇՈՒԿԱ

2022-2023 թվականների բարձր տնտեսական աճի պայմաններում գործազրկության մակարդակը նվազել է՝ ուղեկցվելով զբաղվածության աճով, սակայն 2024 թվականին գրանցվել է գործազրկության աճ և զբաղվածության նվազում, իսկ վարձու աշխատողների թվաքանակը 2022-2024 թվականներին շարունակաբար աճել է: 2022-2023 թվականներին գործազրկության մակարդակը¹¹ 13.5%-ից նվազել է 12.4%-ի, սակայն 2024 թվականին աճել է 1.5 տոկոսային կետով և կազմել՝ 13.9%, իսկ 2022-2024 թվականներին վարձու աշխատողների թվաքանակն աճել է միջինում 5.4%-ով՝ պայմանավորված տնտեսական դրական զարգացումներով, նոր կազմակերպությունների ստեղծմամբ, ինչպես նաև ստվերի կրճատմամբ:

2022-2023 թվականներին գործազուրկների թվաքանակը նվազել է միջինում 8.4%-ով, իսկ զբաղվածների թվաքանակն աճել 3.9%-ով: Սակայն 2024 թվականին ձևավորված միտումները փոխվել են՝ գործազուրկների թվաքանակն աճել է 12.7%-ով՝ կազմելով 187.9 հազար մարդ, իսկ զբաղվածներին՝ նվազել 0.5%-ով՝ կազմելով 1,168.4 հազար մարդ: Գործազուրկների թվաքանակի աճը պայմանավորված է եղել ինչպես զբաղվածության նվազմամբ, այնպես էլ աշխատուժի առաջարկի ավելացմամբ: Գործազուրկների թվաքանակի աճին նպաստել է նաև ԼՂ-ից դեպի ՀՀ բռնի տեղահանված աշխատունակ բնակչության՝ ՀՀ աշխատաշուկայում դեռևս ոչ ամբողջական ներգրավվածությունը: Զբաղվածության նվազումն իր հերթին պայմանավորված է եղել ոչ վարձու աշխատողների նվազմամբ:

2022-2024 թվականներին վարձու աշխատողների թվաքանակը միջինում աճել է 5.4%-ով՝ իր վրա կրելով տնտեսական աճի, նոր կազմակերպությունների ստեղծման, ինչպես նաև ստվերի կրճատման ազդեցությունները: Միաժամանակ, աշխատուժի մասնակցության մակարդակը 2022 թվականի 58.8%-ից 2023 թվականին հասել է 60.3%-ի, որից հետո նվազել է՝ 2024 թվականին կազմելով 58.9%:

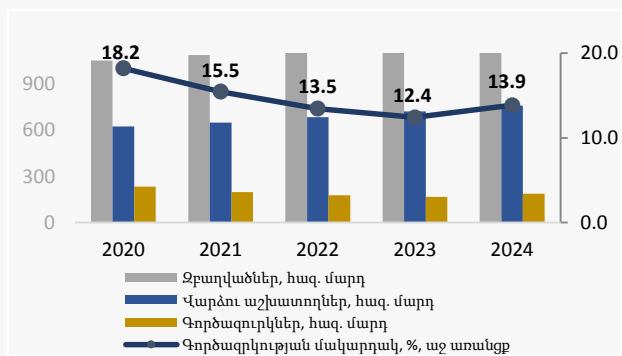
2025 թվականին գործազրկությունը նվազել է, իսկ զբաղվածությունը, վարձու աշխատողների թվաքանակը և աշխատավարձերն աճել են: 2025 թվականի առաջին եռամսյակում գործազրկության մակարդակը կազմել է 14.0%՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ նվազելով 1.5 տոկոսային կետով, իսկ զբաղվածության մակարդակն աճել է 1.4 տոկոսային կետով՝ կազմելով 50.1%: Միաժամանակ բարձրացել է նաև աշխատուժի մասնակցության մակարդակը՝ 57.7%-ից հասնելով 58.2%-ի: Նույն ժամանակաշրջանում զբաղվածների թիվն աճել է 3.9%-ով՝ կազմելով 1,159.4 հազ. մարդ, իսկ գործազուրկների թիվը նվազել է 7.9%-ով և կազմել՝ 188.2 հազ. մարդ:

¹¹2020թ. սկսած աշխատանքի շուկայի ցուցանիշները հաշվարկվում են՝ հիմք ընդունելով մշտական բնակչության թվաքանակը (ներառում է նաև մինչև 12 ամիս ժամկետով ՀՀ-ից դուրս գտնվող զբաղվածներին և գործազուրկներին)՝ ներկայացնելով ազգային զբաղվածությունը և գործազրկությունը:

2025 թվականի հունվար-հուլիսին պաշտոնապես գրանցված գործազուրկների միջին ամսական թվաքանակը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ նվազել է 16.2%-ով՝ կազմելով 36,926 մարդ: Նշված ժամանակահատվածում շուրջ 5.0%-ով աճել է վարձու աշխատողների թվաքանակը, որին հիմնականում նպաստել են առևտրի, շինարարության և պետական կառավարման և պաշտպանության ոլորտներում աշխատողների թվի աճը: Վարձու աշխատողների թվի աճին հիմնականում նպաստել են տնտեսության դրական զարգացումները, ԼՂ բնակչության որոշ մասի՝ ՀՀ աշխատանքի շուկայում ընդգրկումը, ինչպես նաև սեզոնային աշխատողների (հիմնականում շինարարության ոլորտում)՝ արտերկրում գործունեության իրականացման փոխարեն ՀՀ-ում գործունեություն իրականացնելու նախընտրությունը, ինչպես նաև ստվերի կրճատումը:

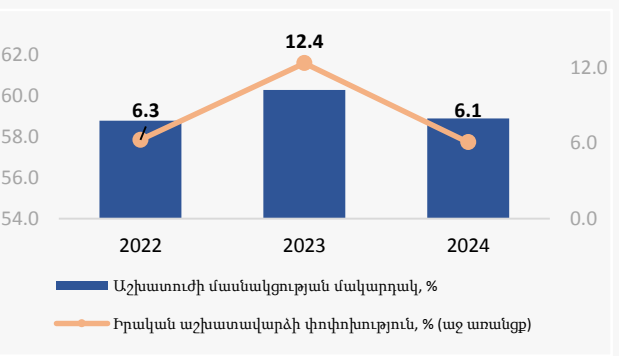
2025 և 2026 թվականներին, ինչպես նաև միջնաժամկետում տնտեսական աճի պայմաններում աշխատանքի շուկայում կդրսևորվեն դրական զարգացումներ: Այս պայմաններում ակնկալվում է զբաղվածության աճ և գործազրկության նվազում:

Գծապատկեր 1.21. Գործազրկություն և զբաղվածություն

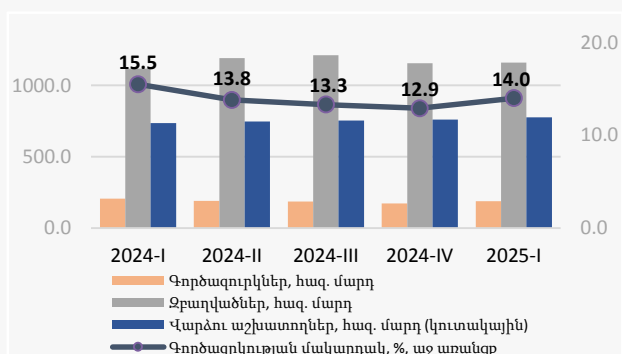
Աղբյուր՝ ՀՀ ՎԿ

Գծապատկեր 1.22. Աշխատուժի մասնակցության մակարդակ և աշխատավարձ

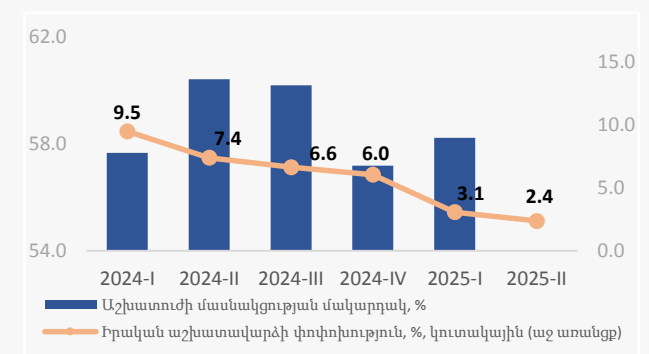
Աղբյուր՝ ՀՀ ՎԿ

Գծապատկեր 1.23. Գործազրկություն, զբաղվածներ, վարձու աշխատողներ

Աղբյուր՝ ՀՀ ՎԿ

Գծապատկեր 1.24. Աշխատուժի մասնակցության մակարդակ և աշխատավարձ

Աղբյուր՝ ՀՀ ՎԿ

2022-2024 թվականներին տնտեսական աճն ուղեկցվել է աշխատավարձերի աճով: Վերջին երեք տարիներին գրանցվել է անվանական աշխատավարձերի միջինում 12.1% աճ, իսկ իրական աշխատավարձերը միջինում աճել են 8.2%-ով:

2025 թվականի հունվար-հուլիսին տնտեսությունում միջին ամսական անվանական աշխատավարձն աճել է 5.7%-ով՝ կազմելով 296,070 դրամ, ինչը հիմնականում պայմանավորված է եղել առևտրի, կրթության, մշակող արդյունաբերության ոլորտների աշխատավարձերի աճով:

Միաժամանակ, սպառողական գների ինդեքսի 3.2% աճի պայմաններում իրական աշխատավարձն աճել է շուրջ 2.5%-ով: Պետական հատվածում միջին ամսական անվանական աշխատավարձն աճել է 5.1%-ով՝ կազմելով 227,315 դրամ, մասնավոր հատվածում՝ 5.6%-ով՝ կազմելով 322,758 դրամ:

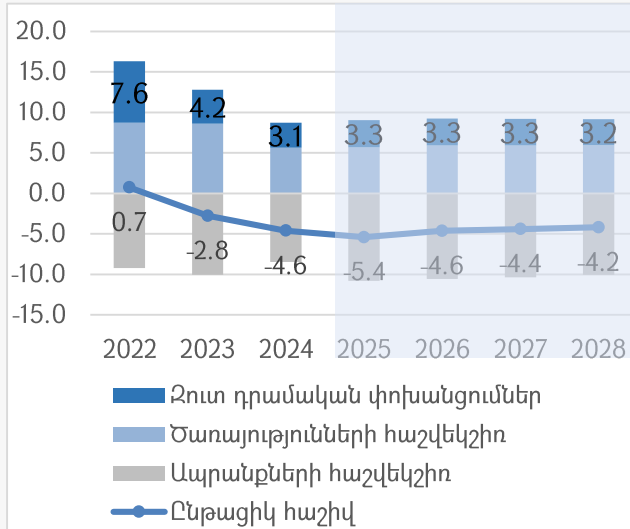
1.3.3. ՀՀ ՎՃԱՐԱՅԻՆ ՀԱՇՎԵԿՇԻՌ, ԱՐՏԱՀԱՆՈՒՄ և ՆԵՐՄՈՒԾՈՒՄ

2022-2024թթ. վճարային հաշվեկշռի ընթացիկ հաշվի պակասուրդը նախորդ երեք տարիների որոշակի վատթարացումից հետո բարելավվել է՝ միջինում կազմելով ՀՆԱ-ի 2.2%-ը: Ռուս-ուկրաինական հակամարտության և ՌԴ-ի նկատմամբ կիրառվող աննախադեպ պատժամիջոցների հետևանքով ՀՀ-ից դեպի Ռուսաստան արտահանման պահանջարկի ավելացման, զբոսաշրջության զգալի ավելացման պայմաններում ընթացիկ հաշվի բարելավումը հիմնականում պայմանավորվել է ապրանքների և ծառայությունների հաշվեկշռի բարելավմամբ:

Ընթացիկ հաշվի պակասուրդը 2024թ. նախորդ տարվա համեմատ վատթարացել է՝ կազմելով ՀՆԱ-ի 4.6%-ը: Վատթարացումը հիմնականում պայմանավորված է եղել ծառայությունների հաշվեկշռի վատթարացմամբ, ինչպես նաև սկզբնական եկամուտների բացասական հաշվեկշռի խորացմամբ: Դոլարային արտահայտությամբ ապրանքների և ծառայությունների բացասական հաշվեկշռը կազմել է ՀՆԱ-ի 2.8%-ը՝ նախորդ տարվա համեմատ վատթարանալով 1.4 տոկոսային կետով, որին մեծ նպաստում է ունեցել ծառայությունների հաշվեկշռի՝ ՀՆԱ-ում 3 տոկոսային կետ վատթարացումը: Դրամական փոխանցումները 2024թ. նվազել են շուրջ 21%-ով՝ պայմանավորված ինչպես ներհոսքի նվազմամբ (հատկապես՝ ՌԴ-ից), այնպես էլ դեպի այլ երկրներ արտահոսքի ավելացմամբ: Վերը նշված գործոններով պայմանավորված 2024թ. նախորդ տարվա համեմատ ՀՆԱ-ում ընթացիկ հաշվի պակասուրդը վատթարացել է 1.8 տոկոսային կետով:

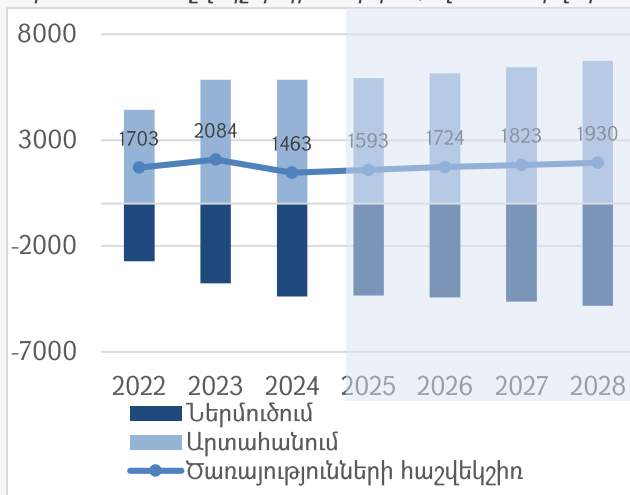
2025թ. հունվար-հուլիս ամիսներին առևտրային հաշվեկշռի բացասական մնացորդը, արտահանման առաջանցիկ նվազմամբ պայմանավորված, նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի նկատմամբ վատթարացել է: Միաժամանակ, վերը նշված ժամանակահատվածում ՀՀ այցելած զբոսաշրջիկների թվաքանակը նվազել է, իսկ ՀՀ-ից մեկնած զբոսաշրջիկների թվաքանակն աճել է, որն իր բացասական ազդեցություն է ունեցել ծառայությունների հաշվեկշռի վրա: Իսկ ՀՀ բանկերի միջոցով ֆիզիկական անձանց անունով արտերկրից ստացված ոչ առևտրային բնույթի զուտ դրամական փոխանցումներն աճել են 25.9%-ով:

Գծապատկեր 1.25. Ընթացիկ հաշվի և դրա բաղադրարարների դինամիկան, % ՀՆԱ-ում

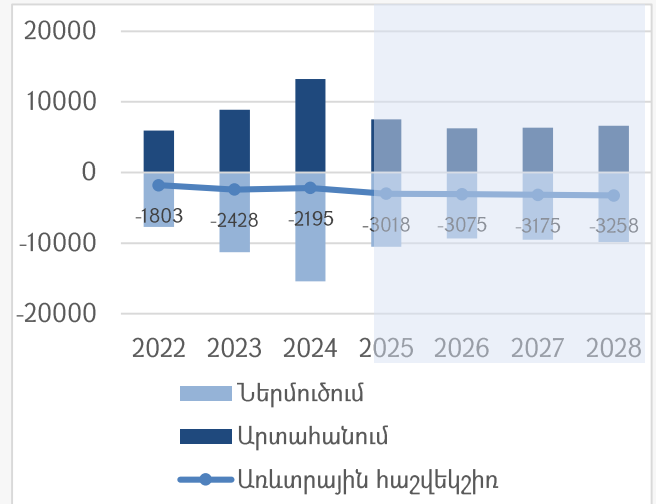
Աղբյուր՝ ՀՀ ՎԿ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

Գծապատկեր 1.27. Ծառայությունների արտահանում, ներմուծում և հաշվեկշռի դինամիկան, մլն ԱՄՆ դոլար

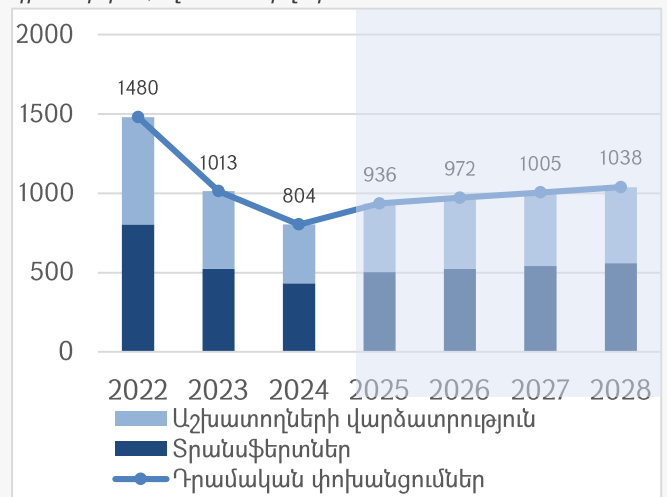
Աղբյուր՝ ՀՀ ՎԿ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

Գծապատկեր 1.26. Ապրանքների արտահանման, ներմուծման և առևտրային հաշվի դինամիկան, մլն ԱՄՆ դոլար

Աղբյուր՝ ՀՀ ՎԿ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

Գծապատկեր 1.28. Զուտ դրամական փոխանցումների դինամիկան, մլն ԱՄՆ դոլար

Աղբյուր՝ ՀՀ ՎԿ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

Կանխատեսում

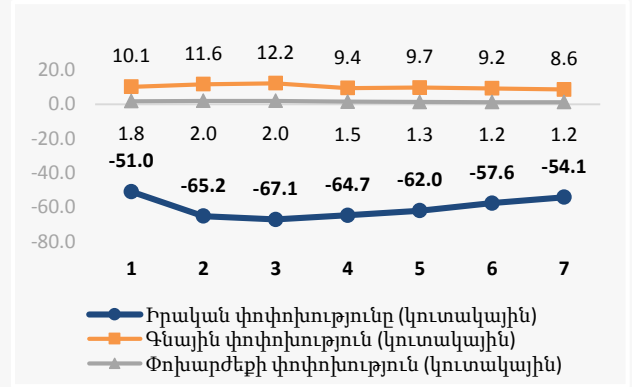
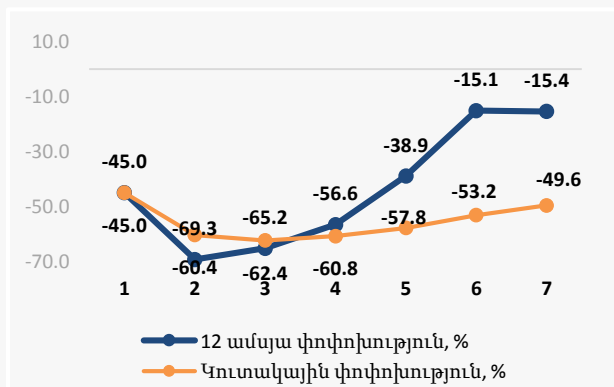
2025թ. ընթացիկ հաշվի պակասուրդը 2022-2024թթ. առաջացած դրական գործոնների ազդեցությունների մասնակի չեզոքացման (մասնավորապես, թանկարժեք մետաղների վերաարտահանման կտրուկ կրճատման, ՌԴ-ից զբոսաշրջիկների հոսքերի նվազման) պայմաններում կվատթարանա՝ հասնելով ՀՆԱ-ում 5.4% մակարդակի: 2026թ. ընթացիկ հաշվի պակասուրդը՝ ծառայությունների հաշվեկշռի բարելավմամբ և դրամական փոխանցումների աճով պայմանավորված, կբարելավվի՝ կազմելով 4.6%, իսկ 2027-28թթ. կկայունանա իր երկարաժամկետ հավասարակշիռ մակարդակի շուրջ՝ միջինում կազմելով ՀՆԱ-ում 4.3%:

Արտահանում

2022-2024թթ. միջինում արձանագրվել է ապրանքների և ծառայությունների դոլարային արտահանման շուրջ 60% աճ: Ապրանքների արտահանումը 2022-2024թթ. միջինում աճել է 61%-ով, որը հիմնականում պայմանավորվել է արտաքին որոշ շուկաներում (հատկապես՝ ՌԴ-ում և ԱՄԷ-ում) ՀՀ ապրանքների նկատմամբ պահանջարկի ավելացմամբ և վերաարտահանմամբ: Իսկ 2022-24թթ. ծառայությունների արտահանումը միջինում աճել է 61.1%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված ՀՀ այցելած զբոսաշրջիկների թվաքանակի կտրուկ աճով, որին մեծ նպաստում է ունեցել ռուս-ուկրաինական հակամարտության արդյունքում ռուս զբոսաշրջիկների թվաքանակի կտրուկ աճը: Ընդ որում, 2023-24թթ. ՀՀ այցելած զբոսաշրջիկների թվաքանակը հատել է 2019 թվականի նախահամավարակային ժամանակաշրջանի մակարդակը, սակայն այն տեղի է ունեցել միայն ՌԴ-ից զբոսաշրջիկների աճի հաշվին: Ծառայությունների արտահանման աճին դրական նպաստում է ունեցել նաև հեռահաղորդակցության, համակարգչային և տեղեկատվական ծառայությունների արտահանումը:

2025թ. հունվար-հուլիս ամիսներին արձանագրվել է ապրանքների արտահանման նվազում, որը հիմնականում պայմանավորված է եղել վերաարտահանման կտրուկ նվազմամբ (տե՛ս Գծապատկեր 1.29): Սակայն մայիս-հուլիս ամիսներին արձանագրվել է նվազման տեմպի դանդաղում:

Գծապատկեր 1.29 2025թ. ապրանքների արտահանման միտումները, %

Աղբյուր՝ ՀՀ ՎԿ և ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

2025 թվականի հունվար-հուլիս ամիսներին ՀՀ այցելած զբոսաշրջիկների թվաքանակը¹² նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նվազել է, իսկ ՀՀ-ից մեկնած զբոսաշրջիկների թվաքանակն ավելացել է: 2025 թվականի առաջին յոթ ամիսներին ՀՀ այցելած զբոսաշրջիկների թվաքանակը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ նվազել է 1.1%-ով, որին ՌԴ զբոսաշրջիկների թվաքանակի նվազման բացասական նպաստումը կազմել է շուրջ 3.6%-ային կետ: Իսկ նվազմանը հակազդել են այլ երկրներից ժամանած զբոսաշրջիկների թվաքանակի աճը, մասնավորապես, Վրաստանից, Իրանից, Չինաստանից և այլ երկրներից ժամանած զբոսաշրջիկների թվաքանակի աճը: Սակայն հատկանշական է այն հանգամանքը, որ 2025թ. մայիս ամսից սկսած տարեսկզբի նվազումից հետո գրանցվել է ՀՀ այցելած զբոսաշրջիկների թվաքանակի աճ:

¹² Աղբյուր՝ ՀՀ Զբոսաշրջության կոմիտե:

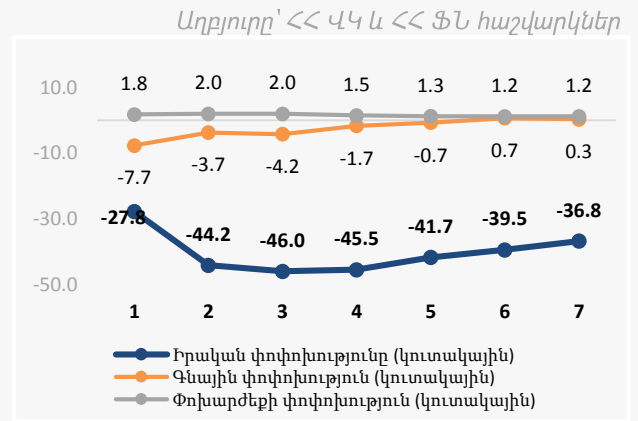
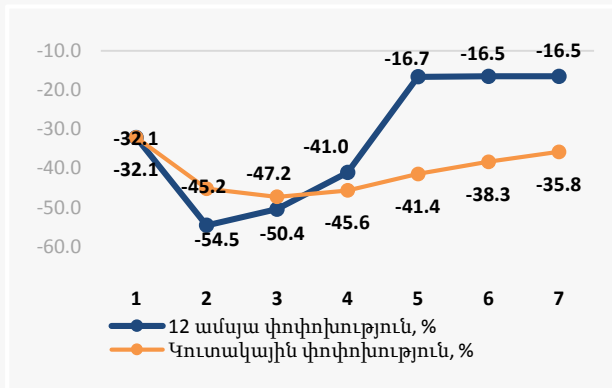
Առանց վերաարտահանման գործոնի ազդեցության 2025թ. ապրանքների արտահանումը կաճի 7.5%-ով, իսկ տնտեսական զարգացումներին համահունչ, ինչպես նաև Ամուլսարի շահագործմամբ պայմանավորված՝ միջնաժամկետում սպասվում է միջինում շուրջ 11.6% արտահանման աճ: Այնուամենայնիվ, հաշվի առնելով վերաարտահանման գործոնի կտրուկ անկումը (հատկապես՝ ոսկու, արծաթի և պլատինի) 2025թ. սպասվում է արտահանման նվազում (շուրջ 43%): Ռուս-ուկրաինական պատերազմի հետևանքով 2022-2024թթ. առաջացած դրական գործոնների թուլացման, մասնավորապես վերաարտահանման գործոնի չեզոքացման պայմաններում՝ 2026թ. համար կանխատեսվում է արտահանման նվազում շուրջ 16.5%-ով, իսկ 2027-28թթ.՝ արտահանումը կսկսի աճել՝ միջինում շուրջ 2.6%-ով: Ռուս-ուկրաինական պատերազմի հետևանքով 2022-2024թթ. առաջացած դրական գործոնների թուլացման (մասնավորապես, ՌԴ-ից զբոսաշրջիկների նվազման և համակարգչային և տեղեկատվական ծառայությունների արտահանման աճի տեմպերի դանդաղման) հետևանքով 2025թ. սպասվում է ծառայությունների արտահանման շուրջ 1.3% աճ: 2026թ. ծառայությունների ատահանման աճը կկազմի 3.9% (ՌԴ-ից զբոսաշրջիկների հոսքերի կայունացման պայմաններում), իսկ 2027-28թթ. միջինում կկազմի 4.7%: Նշված գործոնների ազդեցության արդյունքում 2025-26թթ. սպասվում է ապրանքների և ծառայությունների արտահանման նվազում, համապատասխանաբար, 29.5 և 7.5%%-ով, իսկ 2027-28թթ.՝ միջինում շուրջ 3.6% աճ:

Ներմուծում

2022-2024թթ. միջինում արձանագրվել է ապրանքների և ծառայությունների ներմուծման դուլարային 49% աճ: 2022-2024թթ. գրանցվել է բարձր աճ՝ պայմանավորված ներքին պահանջարկով, բարձր տնտեսական ակտիվությամբ և վերաարտահանման նպատակով իրականացված ներմուծմամբ: Նշված ժամանակահատվածում ծառայությունների ներմուծման աճի բարձր տեմպերը հիմնականում պայմանավորված են տնտեսական բարձր ակտիվությանը համահունչ բնակչության տնօրինվող եկամտի ավելացմամբ՝ պայմանավորված զբոսաշրջային ծառայությունների նկատմամբ ստեղծված պահանջարկով:

2025թ. առաջին կիսամյակում արձանագրվել է ապրանքների ներմուծման ծավալների նվազում (35.8%)՝ հիմնականում պայմանավորված վերաարտահանման նպատակով ներմուծվող թանկարժեք մետաղների ներմուծման ծավալների կտրուկ անկմամբ: Հատկանշական է, որ մայիս ամսից սկսած արձանագրվել է ներմուծման նվազման տեմպի կտրուկ դանդաղում:

Գծապատկեր 1.30. 2025թ. ապրանքների ներմուծման միտումները, %

Կանխատեսում

Փաստացի և կանխատեսվող հորիզոնում վերաարտահանման գործոնի ազդեցության բացառման պայմաններում կանխատեսվող հորիզոնում սպասվում են ներքին պահանջարկին և տնտեսական ակտիվությանը համահունչ ներմուծման ծավալների փոփոխություններ: Սպասվող տնտեսական աճի և ապրանքների նկատմամբ ներքին պահանջարկի աճով, ինչպես նաև վերաարտահանման գործոնների կտրուկ թուլացմամբ պայմանավորված 2025թ. ապրանքների ներմուծման անկումը կկազմի շուրջ 32%: 2026թ. վերաարտահանման գործոնի չեզոքացման շարունակման արդյունքում կարձանագրվի ներմուծման շուրջ 11.2% նվազում, իսկ 2027-2028թթ. պայմանավորված ներքին պահանջարկի աճով, ինչպես նաև ՀՀ կառավարության կողմից նախատեսվող պետական ներդրումների իրականացման և մասնավոր ներդրումների խթանման միջոցառումների ազդեցության արդյունքում ներմուծման աճը միջինում կկազմի մոտ 2.7%: Նման չափավոր աճը պայմանավորված է վերաարտահանման գործոնի նվազմամբ: 2025թ. սպասվում է ծառայությունների նվազում 1.3%-ով՝ պայմանավորված վերաարտահանման գործոններով բեռնափոխադրումների ծառայությունների նվազմամբ (մասնավորապես, վերաարտահանման նպատակով իրականացված ներմուծման կրճատմամբ): 2026թ. ծառայությունների ներմուծումը կաճի 2.3%-ով՝ պայմանավորված ներքին պահանջարկի աճով, իսկ 2027-2028թթ. միջինում՝ 4.3% աճ: Նշված գործոնների ազդեցության արդյունքում 2025-26թթ. սպասվում է ապրանքների և ծառայությունների ներմուծման նվազում, համապատասխանաբար, 25 և 7.3%-ով, իսկ 2027-28թթ.՝ միջինում շուրջ 3.2% աճ:

1.3.4. ԱՐԺՈՒԹԱՅԻՆ ՇՈՒԿԱ ԵՎ ՓՈԽԱՐԺԵՔՆԵՐ

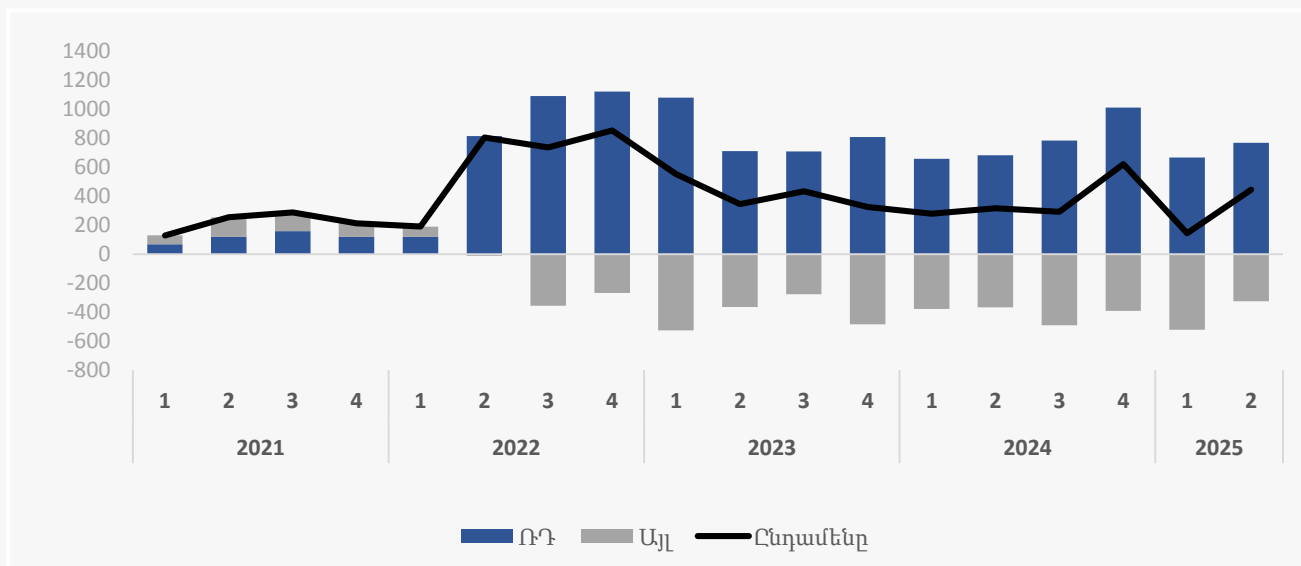
Ֆիզիկական անձանց փոխանցումներ

Դեպի ՀՀ ֆիզիկական անձանց զուտ փոխանցումները 2022-2024թթ. պահպանում են աննախադեպ մեծ ծավալները՝ պայմանավորված ՌԴ-ից մեծ ներհոսքով: 2022թ. մինչև 2023թ. առաջին եռամսյակ ՀՀ բանկերի միջոցով ֆիզիկական անձանց անունով արտերկրից մուտք եղած և ՀՀ-ից արտերկիր կատարված առևտրային և ոչ առևտրային նպատակով զուտ փոխանցումները աճել են բարձր տեմպով: Սակայն 2023 թվականի երկրորդ եռամսյակից մինչ տարեվերջ սկսել են նվազել: 2024թ. զուտ փոխանցումները հասել են 1.5 մլրդ դոլարի՝ 2023թ. 1.7 համեմատ նվազելով 8.8%-ով: Ընդ

որում, ՌԴ-ից զուտ փոխանցումները 2024թ. կազմել են 3.1 մլրդ դոլար՝ նախորդ տարվա 3.3 մլրդ դոլարի համեմատ նվազելով շուրջ 5.3%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված առաջին կիսամյակի նվազումով:

2025թ. հունվար-հուլիս ամիսներին դեպի ՀՀ ֆիզիկական անձանց փոխանցումների ծավալները նախորդ տարվա համապատասխան ժամանակահատվածի նկատմամբ նվազել են: 2025 թվականի հունվար-հուլիս ամիսներին փոխանցումների զուտ ներհոսքը նվազել է 5.5%-ով (716 մլն դոլար), որից ներհոսքն ավելացել է 9.3%-ով, իսկ արտահոսքը՝ 14.2%: Ընդ որում՝ ՌԴ-ից փոխանցումների զուտ ներհոսքը 2025 թվականի հունվար-հուլիս ամիսներին կազմել են շուրջ 1.7 մլրդ դոլար՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճելով 5.2%-ով: Արդյունքում, 2023թ. -ին ավելացած արտարժույթի ծավալները սկսել են նվազել՝ դեռևս մնալով բարձր մակարդակի վրա և պահպանելով ՀՀ-ում արտարժույթի բարձր առաջարկը:

Գծապատկեր 1.31. ՀՀ բանկերի միջոցով ֆիզիկական անձանց անունով արտերկրից մուտք եղած և ՀՀ-ից ֆիզիկական անձանց կողմից արտերկիր կատարված զուտ փոխանցումներ, մլն ԱՄՆ դոլար

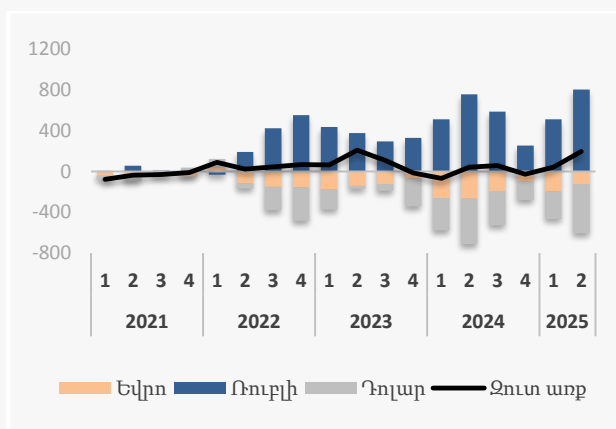
Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

Արժույթային շուկա

2022-2024թթ. ՀՀ արժույթային շուկայի շրջանառության ծավալները գտնվել են աննախադեպ բարձր մակարդակում: Արժույթային շուկայի այսպիսի մեծ շրջանառությունը պայմանավորված է 2022թ. սկիզբ առած ռուս-ուկրաինական պատերազմի հետևանքով ՀՀ ներհոսած ռուբլու մեծ ծավալներով: Այս մասին են փաստում 2022թ. երկրորդ եռամսյակից ՀՀ ներբանկային շուկայում ռուբլու զուտ առքի աննախադեպ բարձր ծավալները, որին զուգընթաց կտրուկ ավելացել են դոլարի և եվրոյի զուտ վաճառքի ծավալները: Այս ժամանակահատվածում ՀՀ ԿԲ-ն արժույթային շուկայում իրականացրել է միջամտություններ՝ ֆինանսական շուկայի բնականոն գործունեությունն ապահովելու նպատակով՝ մասնավորապես 2023թ. միջամտությունների ծավալը կազմել է 1146.5 մլն դոլար, իսկ 2024թ.՝ 705.5 մլն դոլար:

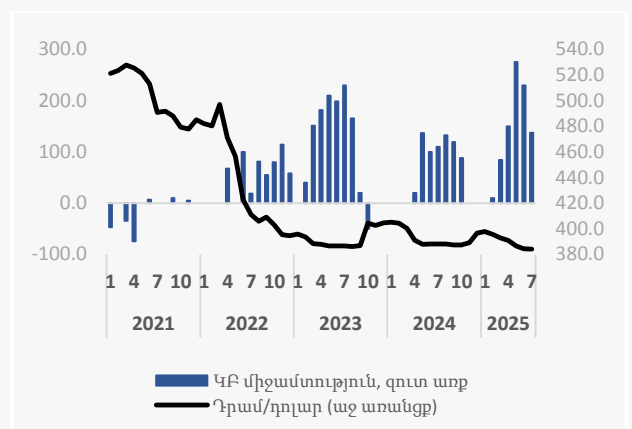
2025թ. հունվար-օգոստոս ամիսներին ՀՀ արժութային շուկայի շրջանառության ծավալները շարունակել են պահպանվել բարձր մակարդակում: 2025 թվականի հունվարին արտարժույթի ներբանկային առքը գերազանցել է վաճառքի ծավալները՝ պայմանավորված դոլարի և ռուբլու առքի ծավալների աճով: Փետրվարին դիտվել է հակառակ պատկերը, մարտից մինչև օգոստոս կրկին առքի ծավալները գերազանցել են վաճառքին՝ պայմանավորված դոլարի և ռուբլու ձեռքբերումներով: 2025 թվականի առաջին յոթ ամիսներին ՀՀ ԿԲ-ն իրականացրել է 886. 9 մլն դոլար արտարժույթի զուտ առք:

Գծապատկեր 1.32. ՀՀ արժութային (ներբանկային) շուկայի շրջանառության տվյալներն ըստ դրամային համարժեքների, զուտ մլրդ դրամ

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

Գծապատկեր 1.33. Փոխարժեք և ԿԲ գործառնություններ

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

Երկկողմանի փոխարժեքներ

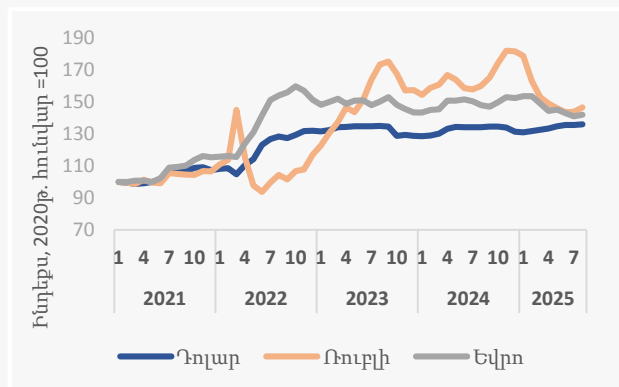
2022-2024թթ. ՀՀ դրամն ԱՄՆ դոլարի, եվրոյի և ռուբլու նկատմամբ միջինում դրսևորել է արժևորման վարքագիծ՝ հիմնականում պայմանավորված 2022թ. արտարժույթի աննախադեպ մեծ ներհոսքով: 2022թ. տարեսկզբից մինչև երրորդ եռամսյակ արժանագրվել է ՀՀ դրամի արժևորում դոլարի և եվրոյի նկատմամբ, այնուհետև, 2022թ. չորրորդ եռամսյակից մինչև 2024թ. տարեվերջ եվրոն և դոլարը դրսևորել են հարաբերական կայուն վարքագիծ: Դոլարի համար 2024թ. -ին արժեզրկման առավելագույն արժեքը գրանցվել է 405.6 դրամ հունվարի 16-ին: Միջին փոխարժեքը կազմել է 392.7 դրամ մեկ ԱՄՆ դոլարի դիմաց՝ նախորդ տարվա միջին փոխարժեքի՝ 392.5-ի նկատմամբ արժեզրկվելով 0.1%-ով: Եվրոյի նկատմամբ ՀՀ դրամը արժեզրկվել է 0.1%-ով, արժեզրկման առավելագույն 444.2 դրամ մեկ եվրոյի դիմաց արժեքին հասնելով 2024թ. հունվարի 11-ին: ՀՀ դրամը ՌԴ ռուբլու նկատմամբ 2022թ. մարտին կտրուկ արժևորվել է՝ պայմանավորված ռուս-ուկրաինական հակամարտությամբ, ապա սկսել է կրկին արժեզրկվել մինչև հունիս, այնուհետև՝ նորից մտել արժևորման փուլ մինչև սեպտեմբեր, այնուհետև դրսևորել թույլ տատանողականությամբ կայուն վարքագիծ մինչև տարեվերջ: Տարեվերջին 2023թ. համեմատ արժևորումը կազմել է 9. 6 տոկոս:

2025թ. հունվար-օգոստոս ամիսներին ՀՀ դրամը արժևորվել է ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ, իսկ ՌԴ ռուբլու և եվրոյի նկատմամբ՝ արժեզրկվել: ՀՀ դրամը 2025թ. հունվար-օգոստոս ամիսներին նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ արժևորվել է 1. 2%-ով, իսկ եվրոյի և ՌԴ ռուբլու նկատմամբ՝ արժեզրկվել, համապատասխանաբար, 1.2% և 4.9%-ով:

ՀՀ արտաքին առևտրի տեսանկյունից առավել կարևոր արժույթներից բաղկացած զամբյուղի նկատմամբ ՀՀ ազգային արժույթն իրական արտահայտությամբ 2022-2024թթ. միջինում արժևորվել է 23.1%-ով: Իրական արդյունավետ փոխարժեքի արժևորման տեմպը 2024թ. հունվարին կտրուկ դանդաղել է և պահպանել այդ միտումը մինչև տարեվերջ:

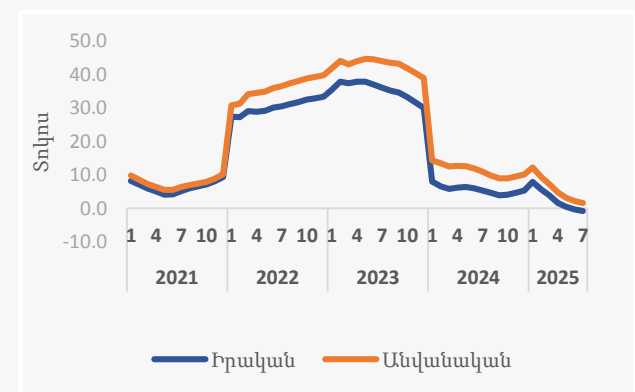
2025թ. սկզբից դրամը ՀՀ հիմնական գործընկեր երկրների արժույթների նկատմամբ դրսևորել է իրական արդյունավետ փոխարժեքի արժեզրկման վարքագիծ: 2025թ. հունվար-հուլիս ամիսներին ՀՀ դրամի իրական արդյունավետ փոխարժեքը արժեզրկվել է 0.7%-ով: Հատկանշական է այն հանգամանքը, որ 2020թ. փետրվարից սկիզբ առած արժևորման միտումներից հետո իրական արդյունավետ փոխարժեքը 2025թ. ապրիլ ամսից սկսել է արժեզրկվել: Իսկ անվանական արդյունավետ փոխարժեքը 2025թ. հունվար-հուլիս ամիսներին նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ արժևորվել է 1.6%-ով:

Գծապատկեր 1.34. ՀՀ դրամի անվանական փոխարժեքի դինամիկան հիմնական արժույթների նկատմամբ (աճ՝ դրամի արժևորում)

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

Գծապատկեր 1.35. ՀՀ իրական և անվանական արդյունավետ փոխարժեքների կուտակային տ/տ աճերի դինամիկան (աճ՝ արժևորում)

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ, ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

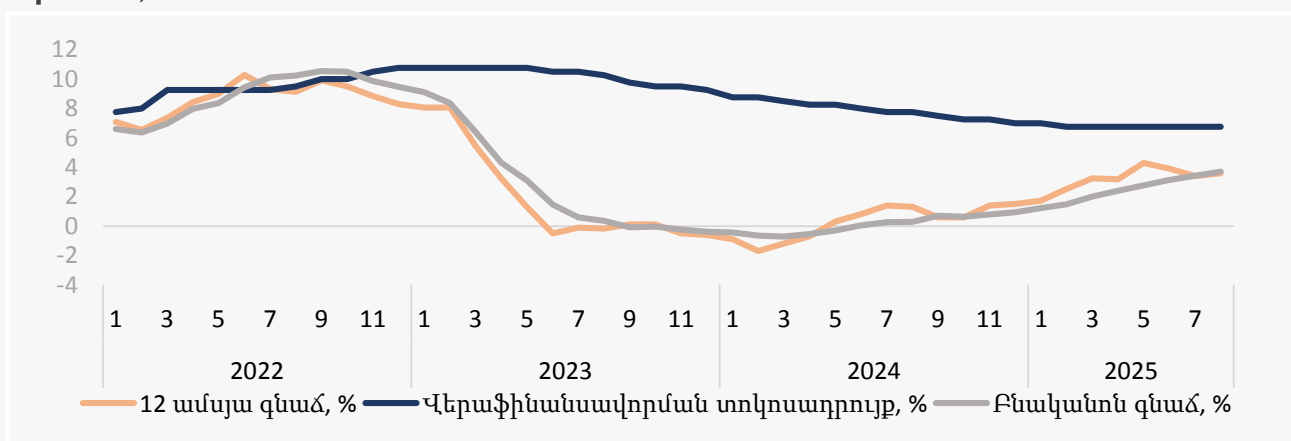
1.3.5. ԳՆԱՃ ԵՎ ԴՐԱՄԱՎԱՐԿԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

2022թ.-ին առաջարկի և պահանջարկի գործոնների միաժամանակյա ազդեցությամբ գնաճի տեմպերը զգալիորեն արագացել են, իսկ 2023թ.-ի ընթացքում այդ գործոնների հիմնական մասի չեզոքացման, ինչպես նաև ՀՀ դրամի արժևորման արդյունքում գնաճի տեմպերը կտրուկ դանդաղել են՝ տարվա կեսից ձևավորելով գնանկումային միջավայր, որը շարունակվել է 2024թ. առաջին ամիսներին և աստիճանաբար փոխակերպվել թույլ գնաճային զարգացումների՝ տարեվերջին ձևավորվելով ԿԲ նպատակային ցուցանիշից ցածր մակարդակում: Այս պայմաններում 2023-2024 թվականների ընթացքում ԿԲ-ն նվազեցրել է քաղաքականության տոկոսադրույքը 3.75 տոկոսային կետով՝ ի վերջո սահմանելով այն 7% մակարդակում: 2022թ.-ին ռուս-ուկրաինական հակամարտության սրման հետևանքով միջազգային ապրանքահումքային շուկաներում դիտված գների կտրուկ աճը, ՀՀ դրամի կարճատև արժեզրկումը, ինչպես նաև օտարերկրյա այցելուների կտրուկ ավելացմամբ

պայմանավորված համախառն պահանջարկի զգալի աճը հանգեցրել են 12 ամսյա գնաճի արագացման: ՀՀ ԿԲ-ն արձագանքել է դրամավարկային պայմանների խստացմամբ՝ բարձրացնելով քաղաքականության տոկոսադրույքը 3 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին հասցնելով այն 10.75%-ի: 2023թ.-ին, պայմանավորված արտաքին հատվածից և աշխատաշուկայից փոխանցվող գնաճային ճնշումների թուլացմամբ, իսկ տարեվերջին՝ գնանկումային ազդեցություններով, գնաճային սպասումների նվազմամբ, ինչպես նաև իրականացված հետևողական զսպող դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությամբ գնաճի տեմպերը զգալիորեն դանդաղել են, ապա՝ փոխակերպվել գնանկումային միտումների, ինչի արդյունքում 12 ամսյա գնաճը դեկտեմբերին կազմել է -0.6%, իսկ միջին գնաճը՝ 2.0%: 2024թ.-ին գնանկումային միջավայրը շարունակվել է հիմնականում համաշխարհային տնտեսությունից փոխանցվող գնաճային ճնշումների զգալի թուլացման, փոխարժեքի արժևորման և զսպող դրամավարկային քաղաքականության լազային ազդեցությամբ: Այնուամենայնիվ, գնանկումային ճնշումներն աստիճանաբար մարել են, և, հատկապես տարվա երկրորդ կեսին փոխարինվել թույլ գնաճային ազդեցություններով: Արդյունքում, տարեվերջին 12 ամսյա գնաճը կազմել է 1.5%, իսկ միջին գնաճը հունվար-դեկտեմբեր ամիսներին՝ 0.3%:

2025թ. հունվար-օգոստոս ամիսների ընթացքում գնաճը կայուն արագացել է և հաստատվել ԿԲ թիրախային միջակայքի վերին սահմանին մոտ, ինչը պայմանավորել է դրամավարկային պայմանների հետագա մեղմացման գործընթացի կանգը: Տարեսկզբին վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքի 0.25 տոկոսային կետ նվազումից հետո այն հաստատվել է 6.75% մակարդակում: Գնաճի արագացումը պայմանավորված է եղել համաշխարհային տնտեսությունից փոխանցվող գնաճային ազդեցություններով և բարձր ներքին պահանջարկով. այն առավելապես արտացոլել է սննդամթերքի գների վերականգնման գործընթացը: 12 ամսյա գնաճը օգոստոսին կազմել է 3.6%, իսկ միջին գնաճը՝ 3.2%:

Գծապատկեր 1.36. Գնաճի տեմպերը և ԿԲ տոկոսադրույքը ըստ ամիսների, 2022-2025թ. օգոստոս, %

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ

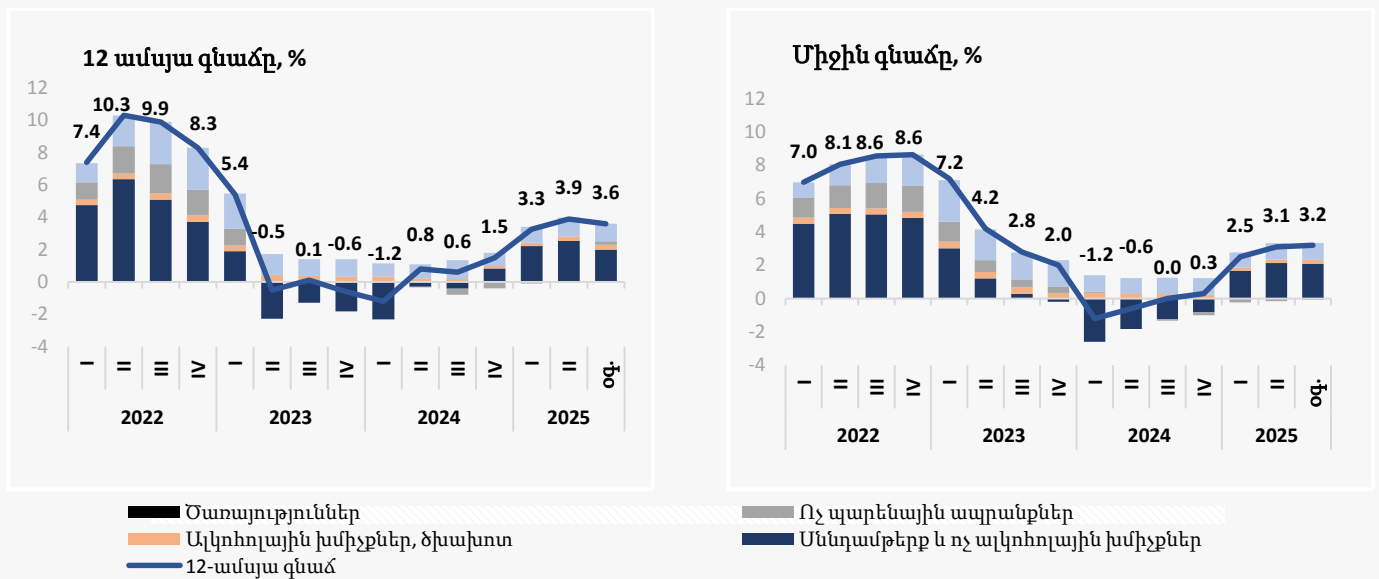
Դրամավարկային քաղաքականության փոխանցումային մեխանիզմը ինչպես քաղաքականության խստացման, այնպես էլ մեղմացման շրջափուլերում համեմատաբար արդյունավետ է գործել պետական պարտատոմսերի շուկայում, մինչդեռ վարկերի և ավանդների շուկաներում դրա ազդեցությունը եղել է սահմանափակ: ԿԲ-ի կողմից

վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքի բարձրացման, ինչպես նաև նվազեցման փուլերում վարկերի և ավանդների տոկոսադրույքները ֆինանսական շուկաներում ճշգրտվել են անհամաչափ կերպով՝ համեմատած միջբանկային ռեպոյի և կարճաժամկետ պետական պարտատոմսերի շուկաների հետ, որոնք սովորաբար առավել զգայուն են դրամավարկային քաղաքականության որոշումների նկատմամբ:

2024 թվականի ընթացքում դրամավարկային քաղաքականության տոկոսադրույքի շարունակական նվազումը հանգեցրել է պետական պարտատոմսերի տոկոսադրույքների նվազման՝ հիմնականում եկամտաբերության կորի կարճաժամկետ հատվածում: Ավանդների տոկոսադրույքները ընդհանուր առմամբ շարունակել են գտնվել իրենց միջին տոկոսադրույքների շուրջ, իսկ վարկերի տոկոսադրույքները որոշակի բարձրացել են, ինչը մեծապես պայմանավորված է մինչև մեկ տարի ժամկետով իրավաբանական անձանց վարկերի տոկոսադրույքների աճով:

2025 թվականի հունվար-օգոստոս ամիսներին պետական պարտատոմսերի տոկոսադրույքները եկամտաբերության կորի կարճաժամկետ և միջնաժամկետ հատվածներում նվազել են՝ հիմնականում պայմանավորված նախորդ տարվա ընթացքում իրականացված դրամավարկային պայմանների աստիճանական մեղմացմամբ: Միաժամանակ, ավանդների տոկոսադրույքները շարունակում են պահպանվել իրենց միջին մակարդակներում, իսկ վարկերի տոկոսադրույքները որոշակի աճել են՝ պայմանավորված իրավաբանական անձանց տրամադրվող վարկերի տոկոսադրույքների աճով: Հիփոթեքային և սպառողական վարկերի տոկոսադրույքները շարունակում են պահպանվել կայուն մակարդակներում:

Գծապատկեր 1.37. Գնաճի նպաստումները խոշոր ապրանքախմբերով, ըստ եռամսյակների, տոկոսային կետ

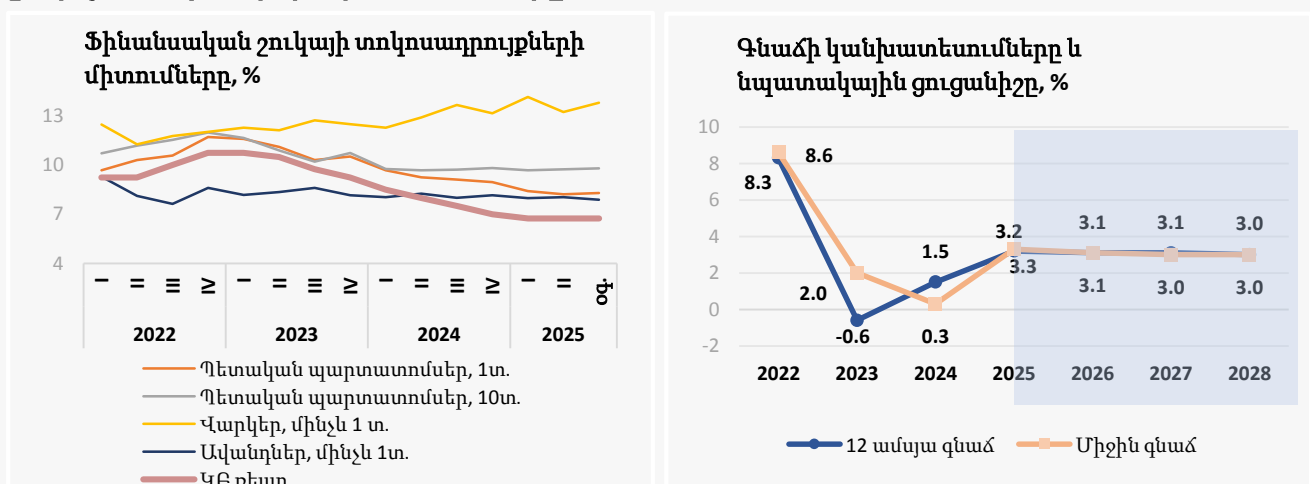

Աղբյուր՝ ՀՀ ՎԿ և ՀՀ ՖՆ հաշվարկներ

Կանխատեսում

2025թ. -ին ինչպես միջին, այնպես էլ 12 ամսյա գնաճը մոտ կլինեն նպատակային ցուցանիշին և միջնաժամկետում կկայունանան 3% մակարդակի շուրջ: Մշտադիտարկելով տնտեսության զարգացման սցենարները, ԿԲ-ն պատրաստ է ձեռնարկել համարժեք գործողություններ՝ միջնաժամկետ հորիզոնում գնաճի թիրախային մակարդակի և գների կայունության նպատակի ապահովման համար¹³:

Գծապատկեր 1.38. Դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունները ֆինանսական շուկայում և գնաճի կանխատեսումները

¹³ https://old.cba.am/AM/ppperiodicals/MPR_2025Q2_arm.pdf

1.4. ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄՔՈՒՄ ԸՆԿԱԾ ԵՆԹԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

2026 թվականի Պետական բյուջեի մակրոտնտեսական շրջանակի կանխատեսումներն իրականացվել են ՀՀ ՖՆ կողմից՝ կիրառելով տնտեսաչափական մոդելներ, և առանձին շուկերի և հարկաբյուջետային միջոցառումների ազդեցությունների գնահատման համար՝ ՀՀ ՖՆ Արարատ հարկաբյուջետային ռազմավարության դինամիկ ստոխաստիկ ընդհանուր հավասարակշռության (Ararat Fiscal Strategy Model) մոդելը¹⁴, որոնց համար տեղեկատվական հիմք են հանդիսացել 2025թ. օգոստոս ամսվա դրությամբ հասանելի ներքին և արտաքին ընթացիկ տնտեսական և ֆինանսական զարգացումները, ինչպես նաև ՀՀ գործընկեր երկրների տնտեսական զարգացումների և հումքային ապրանքների համաշխարհային գների միջազգային կառույցների կողմից արված կանխատեսումները: Մասնավորապես՝

Ներգիր 1: Մակրոտնտեսական ցուցանիշների միջնաժամկետ կանխատեսման կիսակառուցվածքային մոդել (Semi-Structural Gap/SSGM)

Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների նախարարությունը Արժույթի միջազգային հիմնադրամի փորձագետների հետ համագործակցությամբ 2023-2025թթ. ընթացքում մշակել է մակրոտնտեսական ցուցանիշների կանխատեսման միասնական համակարգ, որը միտված է էապես բարձրացնելու ռազմավարական փաստաթղթերի (ՀՀ պետական բյուջեի նախագիծ և միջնաժամկետ ծախսերի ծրագիր) մշակման գործընթացի արդյունավետությունը՝ միջնաժամկետ կանխատեսումների համատեքստում: Գործիքի ներդրումը նպատակ ունի բարելավել հարկաբյուջետային քաղաքականության որոշումները, դրա մշակումը դարձնել առավել նպատակային և հիմնավորված, ի վերջո նպատակ հետապնդելով ապահովել հարկաբյուջետային կայունությունը:

Համակարգը ապահովում է կանխատեսումների ներդաշնակությունը, հնարավորություն է տալիս մակրոտնտեսական ցուցանիշների միջնաժամկետ կանխատեսումները իրականացնել առավել արդյունավետ, ընդլայնում է նախարարության կարողությունները՝ համապարփակ և համադրելի մակրոտնտեսական կանխատեսումներ իրականացնելու, ինչպես նաև տարբեր տնտեսական և աշխարհաքաղաքական պայմաններում այլընտրանքային սցենարներ ձևավորելու ուղղությամբ:

Այս գործիքը հնարավորություն է տալիս ավելի հստակ պատկերացում կազմել տնտեսության հետագծի, պարբերաշրջանային զարգացումների մասին և բարձրացնում է մակրոտնտեսական կանխատեսումների որակը, միևնույն ժամանակ գնահատելով պետական ծախսերի, առանձին հարկատեսակների և պարտքի կայունության մակրոտնտեսական ազդեցությունները: Գործիքը հնարավորություն է տալիս ապահովել Կառավարության կողմից պլանավորվող պետական ծախսերի ու պակասուրդի համապատասխանությունը «Բյուջետային համակարգի մասին» օրենքով սահմանված հարկաբյուջետային կանոններին, բացի այդ, այն բարելավում է քաղաքականության թափանցիկությունն ու հրապարակային հաղորդակցությունը:

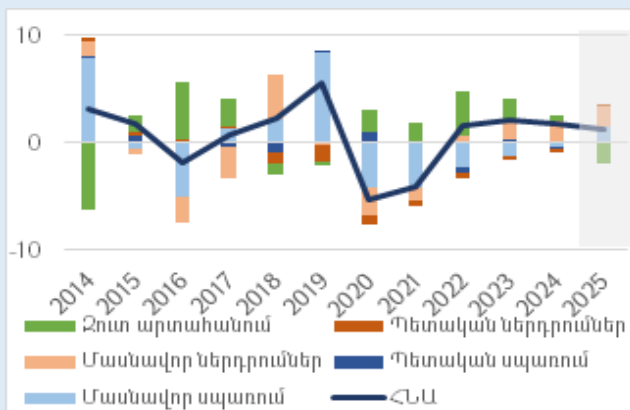
¹⁴ ՀՀ ֆինանսների նախարարության Արարատ հարկաբյուջետային ռազմավարության դինամիկ ստոխաստիկ ընդհանուր հավասարակշռության մոդելը մշակվել է 2018-2020 թվականների ընթացքում՝ ԱՄՀ կողմից տրամադրված տեխնիկական աջակցության շրջանակներում: Առավել մանրամասն տե՛ս ՀՀ կառավարության 2021 թվականի բյուջետային ուղերձ, Երևան 2020, էջ՝ 84, ներդիր 2: Մոդելը և կիրառությունները նկարագրող ամբողջական աշխատանքային փաստաթուղթը տե՛ս հետևյալ հղմամբ՝ <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2022/06/10/The-Ararat-Fiscal-Strategy-Model-A-Structural-Framework-for-Fiscal-Policy-Analysis-in-519522>:

Այսպիսով, մակրոտնտեսական ցուցանիշների կանխատեսման նոր մոդելը առաջադրում է (forward-looking), կիսակառուցվածքային և բաղկացած է տնտեսությունը բնութագրող հիմնական բաժիններից: Տնտեսության իրական հատվածը ներկայացնող բաժինը բնութագրում է տնտեսական ակտիվությունը, մասնավորապես՝ ՀՆԱ ծախսային բաղադրիչների երկարաժամկետ միտումները, պարբերաշրջանային տատանումները և գնային զարգացումները: Մոդելի արտաքին հատվածը բնութագրում է ՀՀ՝ խոշոր առևտրային գործընկերների հետ փոխհարաբերությունները՝ ներառելով արտաքին տնտեսական միջավայրը բնութագրող մակրոտնտեսական հիմնարարները՝ արտահանումը, ներմուծումը, փոխարժեքը, դրամական փոխանցումները: Հարկաբյուջետային հատվածը ընդգրկում է պետական եկամուտները՝ ներառյալ հիմնական խոշոր հարկատեսակները (ԱԱՀ, եկամտային հարկ, շահութահարկ, մաքսատուրք և այլ հարկեր), ծախսերը, պետական պարտքը, բյուջեի պակասուրդը և հարկաբյուջետային կանոնները: Մոդելում զետեղված է նաև դրամավարկային հատված՝ քաղաքականության արձագանքման ֆունկցիայի տեսքով: Արդյունքում, մոդելը հնարավորություն է ընձեռում համադրել տնտեսության վերոնշյալ հիմնական հատվածները, ինչպես նաև տնտեսական զարգացումները բնութագրել և կանխատեսել համակարգի ներսում՝ հաշվի առնելով վերոնշյալ հատվածների միջև առկա կապերն ու փոխազդեցությունները:

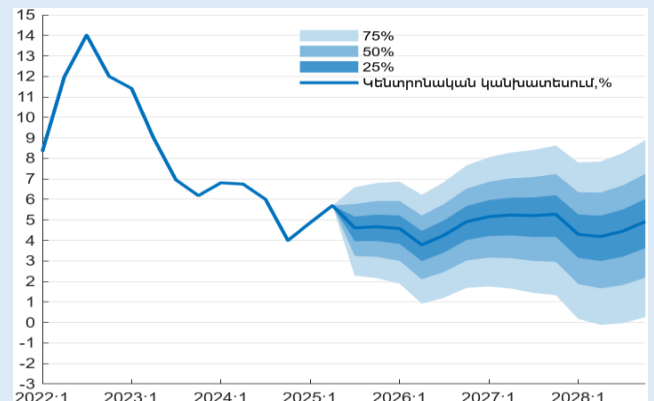
Կանխատեսումների գործիքի մշակման նախնական փուլն արդեն ավարտված է, և այն ներկայումս վավերացման փուլում է: Այս ընթացքում ֆինանսների նախարարությունը կգնահատի գործիքի արդյունավետությունը կանխատեսումների և բյուջեի պլանավորման շրջանում: Համակարգի լիարժեք ներդրումից հետո այն առանցքային դեր կունենա նախարարության մակրոֆիսկալ շրջանակի ձևավորման, ռիսկերի գնահատման և սցենարային վերլուծության գործընթացում՝ ներառյալ պետական բյուջեի և միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի մշակման գործընթացներում:

Ստորև ներկայացված են մոդելի կիրառմամբ իրականացված որոշ արդյունքներ:

Գծապատկեր 1. ՀՆԱ ճեղքը (%)՝ ըստ ծախսային բաղադրիչների (%-ային կետ)

Գծապատկեր 2. Տնտեսական աճի կանխատեսումների հավանականային բաշխումը

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐ

- 2025թ. համաշխարհային տնտեսության, այդ թվում գործընկեր երկրների թույլ զարգացումների, և դրամավարկային քաղաքականության զսպող դիրքի թուլացման պայմաններում 2025 թվականի հուլիս ամսվա ԱՄՀ կանխատեսումների համաձայն 2025 թվականին սպասվում է տնտեսական աճի տեմպերի դանդաղում՝ բացառությամբ Եվրագոտո: ԱՄՆ-ում աճը կդանդաղի՝ կազմելով 1.9%,

Չինաստանում՝ 4.8%, ՌԴ-ում՝ 0.9%, Եվրագոտում կարագանա՝ կազմելով 1.0%: Հատկանշական է, որ ՀՀ հիմնական գործընկեր երկրների 2025թ. տնտեսական աճերի վերջին կանխատեսումները ապրիլ ամսվա կանխատեսումների համեմատ վերանայվել են դեպի վերև (բացառությամբ՝ ՌԴ-ի)՝ հիմնականում, պայմանավորված ԱՄՆ վարչակարգի կողմից նախնական (ապրիլի 2-ին) հայտարարությամբ նշված դրույքաչափերի համեմատ ավելի ցածր մաքսատուրքերի դրույքաչափերով և ֆինանսական պայմանների բարելավմամբ:

- ՀՀ գործընկեր երկրների տնտեսությունների համար 2026թ. և միջնաժամկետում կանխատեսվում է իրենց նախաճգնաժամային ներուժային աճերից ցածր տնտեսական աճեր:
- 2025թ. նավթի բորսային գինը կնվազի, իսկ պղնձինը՝ կաճի: Ըստ «Բլումբերգ» միջազգային հեղինակավոր կազմակերպության կանխատեսումների 2025թ. նավթի միջազգային գինը կնվազի 15.7%-ով, իսկ պղնձինը կաճի 3.7%-ով: 2026թ. նավթի գինը կնվազի 4.4%-ով և պղնձի գինը կաճի 2.5%-ով:
- Ենթադրվում է, որ ՀՀ ծառայությունների արտահանման աճի տեմպը 2025թ. որոշակի դանդաղելու է՝ պայմանավորված ռուս զբոսաշրջիկների ներհոսքի նվազմամբ: 2026թ. ՀՀ ծառայությունների արտահանման աճի տեմպը որոշակի կարագանա՝ պայմանավորված զբոսաշրջային հոսքերի աճով:
- 2025թ. սպասվում է զուտ դրամական փոխանցումների շուրջ 16.4% աճ, որին մեծ նպաստում է ունենալու ՌԴ-ից և ԱՄՆ-ից դրամական փոխանցումների աճը: Կանխատեսումների համաձայն 2026-2028թթ. դրամական փոխանցումները միջինում կաճեն շուրջ 3.9%-ով:
- ՌԴ դեմ կիրառված պատժամիջոցների արդյունքում ՌԴ-ից դեպի Հայաստան տեղափոխված ՏՏ ոլորտի ընկերությունների և աշխատակիցների որոշ մասը 2026թ. ընթացքում և միջնաժամկետում կմնան Հայաստանում:

ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԱՅԻՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ

Կառուցվածքային բարեփոխումների ազդեցության չափի գնահատման համար հիմք է հանդիսացել աշխարհի 90 երկրների պանելային տվյալների հիման վրա Արժույթի միջազգային հիմնադրամի կատարած գնահատականները, որոնք հուշում են, որ կառուցվածքային բարեփոխումների (աշխատանքի շուկա, ֆինանսական համակարգ, կապիտալի հաշվի բացություն, արտաքին առևտրի բացություն, ապրանքային շուկաներ և պետական կառավարում) էական ջանքը կարող է 6 տարում ՀՆԱ-ի շուրջ 7% աճ ապահովել¹⁵: Համադրելով ԱՄՀ գնահատականներում կիրառված կառուցվածքային բարեփոխումների ուղղությունները, և ՀՀ կառավարության ծրագրով ուղենշված՝ գործարար միջավայրը և պետական կառավարման արդյունավետությունը բարելավող միջոցառումները, ՀՀ համար կառուցվածքային բարեփոխումների հնարավոր ազդեցությունը գնահատվել է տարեկան 0.5%-ային կետ միջնաժամկետ հատվածի համար:

¹⁵ (լոգո IMF (2019). WEO October 2019, Chapter 3: Reigniting Growth in Emerging Market and Low-Income Economies: What Role for Structural Reforms? <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2019/10/01/world-economic-outlook-october-2019>

ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՈՒԺ ԵՎ ՊԱՐԲԵՐԱՇՐՋԱՆՆԵՐ

2023-2024թ. դրական զարգացումների պայմաններում ՀՀ տնտեսությունը գտնվել է ներուժային մակարդակից ավելի բարձր դիրքում՝ մտնելով տնտեսական պարբերաշրջանի վերելքի փուլ: Կանխատեսված տնտեսական զարգացումների պայմաններում 2025թ. ավարտին դրական ճեղքը աստիճանաբար կփոքրանա և 2026թ. տնտեսությունը կմոտենա իր ներուժային մակարդակին: Հատկանշական է, որ վերջին տարիների դրական զարգացումները, մասնավորապես, դեպի ՀՀ զբոսաշրջային մեծ հոսքերը, ՏՏ ոլորտի ընկերությունների և աշխատակիցների ՀՀ տեղափոխվելը, զբաղվածների թվաքանակի ավելացումը, ինչպես նաև պետական կապիտալ ծախսերի դերի շարունակական բարձրացումը հանգեցրել են տնտեսության ներուժի և ներուժային աճի բարձրացման: Այժմ, ըստ գնահատումների ներուժային տնտեսական աճը 4-4.5% միջակայքից աճել է՝ հասնելով 5-5.5% միջակայք. այս հանգամանքն իր դրական ազդեցությունը կթողնի միջնաժամկետ հատվածում:

ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

- 2025թ. և միջնաժամկետ հատվածում հարկաբյուջետային քաղաքականությունն ուղղված կլինի կառուցվածքային բարեփոխումների սահուն ընթացքը երաշխավորելու և ֆիզիկական ու մարդկային կապիտալում ներդրումների մակարդակի էական բարձրացման միջոցով տնտեսության դիմակայունության ամրապնդմանն ու աճի ներուժի բարձրացմանը: Ընդ որում միջնաժամկետ հատվածի սկզբում՝ անհետաձգելի կարիքների և կառուցվածքային բարեփոխումների համար հավելյալ ռեսուրսների ձևավորման պայմաններում պետական բյուջեի պակասուրդի և պարտքի որոշակի աճից հետո հարկաբյուջետային քաղաքականությունը ուղղված կլինի ծախսերի կառուցվածքի բարելավմամբ ուղեկցվող հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիայի իրականացմանը: Կառավարության պարտքի բեռը 2026-2028 թվականներին կհասնի 54-55%-ի մակարդակի, որին միջնաժամկետ հատվածում կհակազդեն տնտեսական աճի և հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիայի արդյունքում զգալի առաջնային հավելուրդի ձևավորման գործոնները: Հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիան կիրականացվի ընթացիկ ծախսերի օպտիմալացման և արդյունավետության բարձրացման պայմաններում ՀՆԱ-ում դերի որոշակի նվազմամբ, ինչը կզուգորդվի զսպող հարկաբյուջետային ազդակով միջնաժամկետի սկզբում, իսկ միջնաժամկետի վերջում հարկաբյուջետային քաղաքականության դիրքը ամբողջական պահանջարկի վրա ազդեցության տեսանկյունից կվերադառնա չեզոքի՝ միաժամանակ ամբողջ հորիզոնում դրական ազդեցություն ունենալով տնտեսության ներուժի վրա:
- Միջնաժամկետում հարկային վարչարարության բարելավման, ստվերի դեմ պայքարի, ինչպես նաև հարկային քաղաքականության միջոցառումների արդյունքում ակնկալվում է ապահովել հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցության շարունակական բարելավում՝ 2026թ. -ին 0.4 տոկոսային կետով, իսկ հաջորդող տարիներին՝ 2027-2028թթ. -ին յուրաքանչյուրում 0.1 տոկոսային կետի շրջանակներում, որով միջնաժամկետի վերջին հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը մոտենում է ներկա օրենսդրության և տնտեսական կառուցվածքի պայմաններում արդյունավետ հնարավորությունների սահմանագծին՝ ՀՆԱ-ում 25-26%-ի:
- 2026թ. -ի Պետական բյուջեի ծախսային մասը առաջնորդվում է միջնաժամկետում հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիա ապահովելու և տնտեսական և անվտանգային

ենթակառուցվածքների ամրապնդման նպատակադրումներով, ըստ այդմ, միջնաժամկետում ընթացիկ ծախսերի կշիռը ՀՆԱ-ում կնվազի, իսկ կապիտալ ծախսերը կկայունանան պատմական մակարդակներից զգալիորեն բարձր մակարդակում: Կապիտալ ծախսերի կշիռը ՀՆԱ-ում կայունանում է 5.7%-ի շրջանակներում մինչև 2028թ. , իսկ ընթացիկ ծախսերը 2025թ-ի 24.6% սպասվող ցուցանիշից աստիճանաբար նվազելով 2028թ. -ին կհասնեն ՀՆԱ 23.0%-ի:

ԳՆԱԾ ԵՎ ԴՐԱՄԱՎԱՐԿԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

- 2025թ. -ին ինչպես միջին, այնպես էլ 12 ամսյա գնաճը մոտ կլինեն նպատակային ցուցանիշին և միջնաժամկետում կկայունանան 3% մակարդակի շուրջ:
- Մշտադիտարկելով տնտեսության զարգացման սցենարները, ԿԲ-ն պատրաստ է ձեռնարկել համարժեք գործողություններ՝ միջնաժամկետ հորիզոնում գնաճի թիրախային մակարդակի և գների կայունության նպատակի ապահովման համար:

1.5. ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐԸ

Կանխատեսման առկա ռիսկերը պայմանավորվում են ինչպես արտաքին, այնպես էլ ներքին տնտեսական գործոններով, որոնք կարող են հանգեցնել ինչպես տնտեսական աճի տեմպերի ավելացմանը, այնպես էլ նվազմանը՝ ներկայացված կենտրոնական կանխատեսումների համեմատ: Ռիսկերի տեղի ունենալու դեպքում շեղումներ կարձանագրվեն սույն փաստաթղթի 1.4 բաժնում ներկայացված ենթադրություններից՝ հանգեցնելով մակրոտնտեսական կանխատեսումներից շեղումների և դրա հետևանքով էլ հարկաբյուջետային շրջանակի ցուցանիշների շեղման այս պետական բյուջեի շրջանակից:

COVID-19 համավարակի հետևանքները դեռ չհաղթահարած տարածաշրջանում սկսված ռուս-ուկրաինական հակամարտությունը առաջացրել է աշխարհաքաղաքական և տնտեսական մարտահրավերներ, որոնք բացասական հետևանքներ են ունեցել ոչ միայն տարածաշրջանում, այլ նաև ամբողջ աշխարհում, այդ թվում՝ ՀՀ համար Ռուսաստանից հետո երկրորդ ամենամեծ առևտրային գործընկեր՝ Եվրագոտու երկրներում: Թեև նշված գործոնները առաջ են բերել նաև ՀՀ տնտեսության համար դրական զարգացումներ (դեպի Հայաստան մարդկանց ներհոսքի, զբոսաշրջության զգալի ավելացման, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի ընկերությունների ՀՀ տեղափոխման, ՀՀ-ից դեպի Ռուսաստան արտահանման պահանջարկի ավելացման), այնուամենայնիվ Ռուս-ուկրաինական հակամարտությանը, ինչպես նաև Ռուսաստանի դեմ կիրառված աննախադեպ պատժամիջոցների վերաբերյալ անորոշությունները դեռևս պահպանվում են՝ արտացոլվելով ՀՀ տնտեսական աճի կանխատեսումների շուրջ անորոշություններում:

Վերոնշյալ իրողությունների պայմաններում տնտեսական աճի կանխատեսումների շուրջ ինչպես կարճաժամկետում, այնպես էլ միջնաժամկետում առկա են անորոշություններ:

Ներգիր 2: ՀՆԱ ծախսային բաղադրիչների և տնտեսության ճյուղերի կանխատեսումների մոդելային համակարգ

Ի հավելումն ՖՆ տնտեսաչափական գործիքակազմի՝ ՌԴ ՖՆ գիտահետազոտական ֆինանսական ինստիտուտի գործընկերների հետ համատեղ մշակվել է ՀՆԱ ծախսային բաղադրիչների և տնտեսության ճյուղերի կանխատեսումների մոդելային համակարգ: Վերջինս, հիմնվելով տարբեր վիճակագրական և տնտեսագիտական չափանիշների վրա, հնարավորություն է տալիս գնահատված

1.5.1. ՀՀ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃԻ ԴԵՊԻ ՆԵՐՔԱ ՈՒՂՂՈՒԹՅԱՄԲ ՌԻՍԿԵՐ

Արտաքին միջավայրից բխող դեպի ներքև ռիսկերը պայմանավորված են՝

- Ռուս-ուկրաինական պատերազմի արդյունքում առաջացած դրական գործոնների (ՌԴ-ից զբոսաշրջային հոսքերի, դրամական փոխանցումների, ՏՏ ոլորտի ընկերությունների և աշխատակիցների դեպի ՀՀ տեղափոխման) չեզոքացմամբ և հոսքերի հետշրջմամբ,
- ՌԴ-ում ՀՀ ապրանքների արտահանման՝ վերջին տարիների վերափոխումների արդյունքում ընդլայնված շուկայի նեղացմամբ,
- ՀՀ ապրանքների արտահանման մատակարարումների լոգիստիկ խնդիրների խորացմամբ,

- Աշխարհաքաղաքական իրավիճակով, այդ թվում՝ տարածաշրջանային ռազմական հակամարտությունների առկայությամբ,
- Տարածաշրջանային հակամարտությունների (մերձավորարևելյան և ռուս-ուկրաինական հակամարտություններ) արդյունքում պարենային և ոչ պարենային ապրանքների գների աճով,
- Առևտրային պայմանների սրացման և առևտրային քաղաքականության անորոշությունների պահպանման արդյունքում գործընկեր երկրների տնտեսական աճերի, հետևաբար և ՀՀ արտաքին պահանջարկի դանդաղում:

Ներքին միջավայրից բխող դեպի ներքև ռիսկերը պայմանավորված են՝

- Պետական կապիտալ ծախսերի հնարավոր թերակատարմամբ,
- Սոթքի հանքավայրի ստորգետնյա եղանակով շահագործման հետ կապված խոչընդոտներ ի հայտ գալու հետևանքով հանքավայրի արդյունահանման դանդաղմամբ,
- Ամուլսարի շահագործման հնարավոր հետաձգմամբ կամ սպասվածից ավելի քիչ հանքարդյունահանմամբ,
- ՀՀ կառավարության կառուցվածքային բարեփոխումների և արտահանման ու ներդրումների խթանման քաղաքականության ակնկալվող արդյունքների սպասվածից ավելի ուշ արտահայտմամբ,
-
- Ղարաբաղից ՀՀ բռնի տեղահանված անձանց ՀՀ տնտեսական գործընթացներում սպասվածից ավելի դանդաղ ինտեգրմամբ,
- Բնակլիմայական անբարենպաստ պայմանների շարունակական դրսևորման հետևանքով գյուղատնտեսության ճյուղում հնարավոր բացասական զարգացումներով:

1.5.2. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃԻ ԴԵՊԻ ՎԵՐԵՎ ՈՒՂՂՈՒԹՅԱՄԲ ՌԻՍԿԵՐ

Արտաքին գործոններից բխող դեպի վերև ռիսկերը պայմանավորված են՝

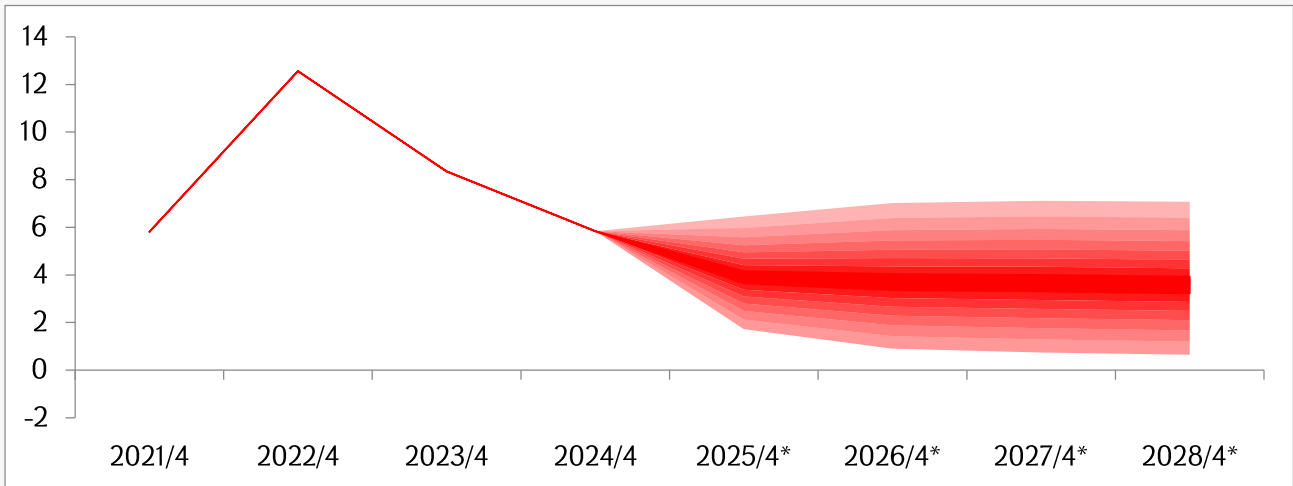
- Գլոբալ և տարածաշրջանային տնտեսական և աշխարհաքաղաքական վերափոխումների արդյունքում Հայաստանը՝ որպես առևտրային, լոգիստիկ և ֆինանսական հանգույց ծառայելու հնարավորությամբ,
- Ռուսաստանից դեպի Հայաստան կապիտալի և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի ընկերությունների նոր ներհոսքով:

Ներքին միջավայրից բխող դեպի վերև ռիսկերը պայմանավորված են՝

- Ավելի բարձր կայուն տնտեսական աճին հասնելու համար անհրաժեշտ լրացուցիչ ջանքերի, մասնավորապես, մարդկային և ֆիզիկական կապիտալում ներդրումների, ինչպես նաև մասնավոր ներդրումների, զբաղվածության, արտահանման խթանմանը և տնտեսության արտադրողականության բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների սպասվածից առավել արագ և արդյունավետ իրականացմամբ,
- Ամուլսարի հանքավայրի սպասվածից ավելի շատ արդյունահանմամբ,

- Ղարաբաղից ՀՀ բռնի տեղահանված անձանց ՀՀ տնտեսական գործընթացներում սպասվածից ավելի արագ ինտեգրմամբ:

Գծապատկեր 1.39. Իրական ՀՆԱ-ի աճի կանխատեսման հավանականությունների բաշխումը (Fan Chart)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ՖՆ գնահատումներ և կանխատեսումներ

Աղյուսակ 1.3. Իրական ՀՆԱ-ի աճի կանխատեսման հավանականությունների բաշխումը¹⁶

Տնտեսական աճի միջակայքը, %	Տնտեսական աճի՝ տվյալ միջակայքում ձևավորվելու հավանականությունը, %			
	2025	2026	2027	2028
2.0%-3.5%	0.150	0.142	0.140	0.143
3.5%-5.0%	0.260	0.206	0.198	0.199
5.0%-6.5%	0.275	0.220	0.212	0.210
6.5%-8.0%	0.171	0.172	0.169	0.166

Ինչպես երևում է Գծապատկեր 1.39-ից, իրական ՀՆԱ-ի տարեկան աճի կենտրոնական կանխատեսումներից շեղման ռիսկերը դեպի ներքև են: 2025-2028թթ. տնտեսական աճի ձևավորման ամենաբարձր հավանականությունը գտնվում է կենտրոնական կանխատեսումները պարունակող համապատասխան միջակայքում՝ այն մուգ կարմիր է, իսկ Աղյուսակ 1.3-ում՝ հոծ նշումով), իսկ դեպի ներքև ռիսկերը ավելի բարձր են:

¹⁶ Աղյուսակի 1-ին սյունը իրենից ներկայացնում է տնտեսական աճի հնարավոր միջակայքերը, իսկ 2-ից 5-րդ սյուները՝ համապատասխան միջակայքերում միջնաժամկետում տնտեսական աճի գործնական հավանականությունները: Աղյուսակում ներկայացվել են տնտեսական աճի ամենահավանական միջակայքերը, որոնք միասին ծածկում են բաշխման ընդհանուր հավանականության շուրջ 76%-ը, այսինքն՝ հավանականությունը, որ տնտեսական աճը կգտնվի 2.0%-ից 8.0% միջակայքում, կազմում է մոտ 76%:

1.6. ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ՆԱԽՈՐԴ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԻ ՀԵՏ

Աղյուսակ 1.4. ՀՆԱ-ի կանխատեսումները

Ցուցանիշներ	Ծրագիր	2024	2025	2026	2027	2028
		փաստ*/ կանխ.	կանխ.	կանխ.	կանխ.	կանխ.
Անվանական ՀՆԱ, մլրդ դրամ	2026 Պետական բյուջե	10,193	10,997	11,934	12,953	14,051
	2026-2028 ՄԺԾԾ	10,193	10,976	11,887	12,893	13,977
	2025 Պետական բյուջե	10,110	10,892	11,916	13,037	-
	2025-2027 ՄԺԾԾ	10,235	11,197	12,309	13,505	-
Տնտեսական (իրական ՀՆԱ-ի) աճ, %	2026 Պետական բյուջե	5.9	5.2	5.4	5.4	5.3
	2026-2028 ՄԺԾԾ	5.9	5.1	5.1	5.3	5.2
	2025 Պետական բյուջե	5.8	5.1	5.2	5.2	-
	2025-2027 ՄԺԾԾ	6.3	5.8	5.7	5.5	-
ՀՆԱ-ի դեֆլյատորի աճ, %	2026 Պետական բյուջե	1.4	2.6	3.0	3.0	3.0
	2026-2028 ՄԺԾԾ	1.4	2.5	3.0	3.0	3.0
	2025 Պետական բյուջե	1.1	2.5	4.0	4.0	1.1
	2025-2027 ՄԺԾԾ	1.3	3.4	4.0	4.0	-

2025-2027 ՄԺԾԾ համար 2023թ. ցուցանիշները փաստացի են, Աղբյուրը՝ ՀՀ ՖՆ կանխատեսումներ

Աղյուսակ 1.5. Ընթացիկ հաշվի կանխատեսումները

Ցուցանիշներ	Ծրագիր	2024	2025	2026	2027	2028
		փաստ*/ կանխ.	կանխ.	կանխ.	կանխ.	կանխ.
Ընթացիկ հաշիվ, մլն ԱՄՆ դոլար	2026 Պետական բյուջե	-1,195	-1,512	-1,345	-1,352	-1,357
	2026-2028 ՄԺԾԾ	-1,195	-1,350	-1,332	-1,427	-1,479
	2025 Պետական բյուջե	-1,275	-1,406	-1,403	-1,448	
	2025-2027 ՄԺԾԾ	-778	-901	-1,241	-1,463	
Ընթացիկ հաշիվ, %-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	2026 Պետական բյուջե	-4.6	-5.4	-4.6	-4.4	-4.2
	2026-2028 ՄԺԾԾ	-4.6	-5.0	-4.7	-4.7	-4.7
	2025 Պետական բյուջե	-5.0	-5.3	-5.1	-5.0	
	2025-2027 ՄԺԾԾ	-3.2	-3.5	-4.6	-5.1	

* 2026-2028 ՄԺԾԾ համար 2024թ. ցուցանիշները փաստացի են, Աղբյուրը՝ ՀՀ ՖՆ կանխատեսումներ

ՄԱՍ I-Գ. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԸ

2.1. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ ԵՎ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՇՐՋԱՆԱԿ

- 2020-2021 թվականներին կորոնավիրուսի համավարակի և 44-օրյա պատերազմի հետևանքներին հակազդելու համար հարկաբյուջետային կանոնների «բացառիկ դեպքի» կարգավորումների ներքո իրականացված հակապարբերաշրջանային խթանող քաղաքականության արդյունքում գրանցված պարտքի բեռի աճից հետո 2022-2023 թվականներին հարկաբյուջետային քաղաքականությունը ոչ միայն վերադարձել է բնականոն իրավիճակների տրամաբանությանը, այլև հնարավոր է եղել կտրուկ կրճատել բյուջեի պակասուրդը և կառավարության պարտքի մակարդակը՝ հասցնելով վերջինս պարտքի կայունության տեսակետից անվտանգ համարվող 40-50%-ի միջակայք: 2025 թվականին Կառավարության պարտքի բեռը կազմել է 48.0%, ինչի արդյունքում, գտնվելով հարկաբյուջետային կանոնների տեսանկյունից առավել մեղմ սահմանափակումների և ձևավորված հավելյալ հարկաբյուջետային տարածքի տիրույթում, Կառավարությունը սկսել է ձևավորված հարկաբյուջետային տարածքն օգտագործել տնտեսական ներուժի բարձրացմանը, այդ թվում՝ կառուցվածքային բարեփոխումներին, ֆիզիկական և մարդկային կապիտալին ուղղվող ծախսերի դերի բարձացման համար, այդպիսով ամրապնդելով նաև երկարաժամկետ հարկաբյուջետային կայունությունը:
- Միջնաժամկետ հատվածի սկզբում՝ անհետաձգելի կարիքների և կառուցվածքային բարեփոխումների համար հավելյալ ռեսուրսների ձևավորման պայմաններում պետական բյուջեի պակասուրդի և պարտքի որոշակի աճից հետո հարկաբյուջետային քաղաքականությունը ուղղված կլինի ծախսերի կառուցվածքի բարելավմամբ ուղեկցվող հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիայի իրականացմանը: Կառավարության պարտքի բեռը 2026-2028 թվականներին կհասնի 54-55%-ի մակարդակի, որին միջնաժամկետ հատվածում կհակազդեն տնտեսական աճի և հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիայի արդյունքում զգալի առաջնային հավելուրդի ձևավորման գործոնները: Հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիան կիրականացվի ընթացիկ ծախսերի օպտիմալացման և արդյունավետության բարձրացման պայմաններում ՀՆԱ-ում դերի որոշակի նվազմամբ, ինչը կզուգորդվի զսպող հարկաբյուջետային ազդակով միջնաժամկետի սկզբում, իսկ միջնաժամկետի վերջում հարկաբյուջետային քաղաքականության դիրքը ամբողջական պահանջարկի վրա ազդեցության տեսանկյունից կվերադառնա չեզոքի՝ միաժամանակ ամբողջ հորիզոնում դրական ազդեցություն ունենալով տնտեսության ներուժի վրա: Հարկաբյուջետային քաղաքականության համար, ընդհանուր առմամբ, առաջնահերթ է առկա ռեսուրսների առավել արդյունավետ օգտագործումը և հնարավոր ռիսկերի կառավարման կարողությունների ձևավորումը, ինչը, աճի ներուժի բարձրացման հետ, պետք է երաշխավորի հարկաբյուջետային կայունությունը երկարաժամկետում: Հարկային վարչարարության բարելավման, ստվերի դեմ պայքարի, ինչպես նաև հարկային քաղաքականության միջոցառումների արդյունքում ակնկալվում է 2026թ. -ին ապահովել հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցության շարունակական

բարելավում 0.4 տոկոսային կետով, իսկ հաջորդող տարիներին՝ 2027-2028թթ. -ին յուրաքանչյուրում 0.1 տոկոսային կետի շրջանակներում, որով միջնաժամկետի վերջին հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը մոտենում է ներկա օրենսդրության և տնտեսական կառուցվածքի պայմաններում արդյունավետ հնարավորությունների սահմանագծին՝ ՀՆԱ-ում 25-26%-ի:

- 2026թ. -ի Պետական բյուջեի ծախսային մասը առաջնորդվում է միջնաժամկետում հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիա ապահովելու և տնտեսական և անվտանգային ենթակառուցվածքների ամրապնդման նպատակադրումներով, ըստ այդմ, միջնաժամկետում ընթացիկ ծախսերի կշիռը ՀՆԱ-ում կնվազի, իսկ կապիտալ ծախսերը կկայունանան պատմական մակարդակներից զգալիորեն բարձր մակարդակում: Կապիտալ ծախսերի կշիռը ՀՆԱ-ում կայունանում է 5.7%-ի շրջանակներում մինչև 2028թ. , իսկ ընթացիկ ծախսերը 2025թ-ի 24.6% սպասվող ցուցանիշից աստիճանաբար նվազելով 2028թ. -ին կհասնեն ՀՆԱ 23.0%-ի:
- 2026 թվականի պետական բյուջեի և միջնաժամկետ հարկաբյուջետային շրջանակի հիմնական ռիսկերը վերաբերում են մակրոտնտեսական անբարենպաստ զարգացումներին, հարկային եկամուտներ/ՀՆԱ ցուցանիշի թիրախավորված բարելավումների ոչ ամբողջական ապահովմանը, միջազգային ֆինանսական շուկաների իրավիճակի վատթարացմանը և ՀՀ կառավարության փոխառության հնարավորությունների սահմանափակմանը, լրացուցիչ ծախսային կարիքների առաջացմանը, և ծախսերի թերակատարմանը և ավելի թույլ խթանող ազդակի ձևավորմանը: Սցենարային վերլուծության միջոցով նշված ռիսկերին տրվել է քանակական արտահայտություն, և դրանց կառավարման համար ձեռնարկվել են համարժեք միջոցառումներ: Գնահատված ռիսկի չափը, առարկայացման դեպքում, մասնակիորեն կկլանվի հարկաբյուջետային ռիսկերի կառավարման պահուստային ֆոնդով, որը 2026թ. համար նախատեսված է 39.3 մլրդ դրամ, ինչպես նաև գանձապետական կայունացման հաշվում առնվազն ՀՆԱ 1% չափով «իրացվելիության բարձիկի» ստեղծման ճանապարհով: Միաժամանակ, տարբեր ռիսկերի առարկայացման պարագայում կառավարությունը կկիրառի հասանելի գործիքները եկամտային ներուժի բարձրացման նպատակով (այդ թվում՝ հարկային վարչարարության լրացուցիչ գործիքների կիրառում), կճշգրտվեն ծախսային առաջնահերթություններն ու շրջանակը, իսկ հարկաբյուջետային կայունության ռիսկերի առարկայացման դեպքում՝ կվերանայվի նաև ծախսային շրջանակը:

Աղյուսակ 2.1. 2026 թվականի և միջնաժամկետ հորիզոնի հարկաբյուջետային շրջանակ, մլրդ դրամ

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
	Փաստացի			Սպասում	2026թ. պետական բյուջե	Կանխատեսում	
Պետական բյուջեի եկամուտներ	2,099.6	2,410.7	2,579.2	2,832.8	3,091.0	3,352.4	3,638.0
Հարկային եկամուտներ և տուրքեր	1,962.5	2,273.9	2,390.9	2,690.4	2,972.9	3,244.9	3,533.9
Պետական բյուջեի ծախսեր	2,279.1	2,599.6	2,955.3	3,432.6	3,628.5	3,801.5	4,031.4
Ընթացիկ ծախսեր	1,898.7	2,127.0	2,413.6	2,702.8	2,924.5	3,082.5	3,228.3
Ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնություններ	380.4	472.6	541.7	729.9	704.1	719.1	803.1
Պետական բյուջեի պակասուրդ	-179.5	-188.9	-376.1	-599.8	-537.5	-449.1	-393.4
Կառավարության պարտք	3969.7	4571.9	4,892.8	5,573.8	6,384.7	7,027.4	7,622.5
կշիռը ՀՆԱ-ում, %							
Պետական բյուջեի եկամուտներ	24.7	25.4	25.3	25.8	25.9	25.9	25.9
Հարկային եկամուտներ և տուրքեր	23.1	24.0	23.5	24.5	24.9	25.1	25.2
Պետական բյուջեի ծախսեր	26.8	27.4	29.0	31.2	30.4	29.3	28.7
Ընթացիկ ծախսեր	22.3	22.4	23.7	24.6	24.5	23.8	23.0
Ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնություններ	4.5	5.0	5.3	6.6	5.9	5.6	5.7
Պետական բյուջեի պակասուրդ	-2.1	-2.0	-3.7	-5.5	-4.5	-3.5	-2.8
Կառավարության պարտք	46.7	48.2	48.0	50.7	53.5	54.3	54.2

2.2. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԵՔ ՏԱՐԻՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄՆԵՐ

2020-2021 թվականներին կորոնավիրուսի համավարակի և 44-օրյա պատերազմի հետևանքներին հակազդելու համար հարկաբյուջետային կանոնների «բացառիկ դեպքի» կարգավորումների ներքո իրականացվել է հակապարբերաշրջանային խթանող քաղաքականություն՝ հակազդելով բացասական տնտեսական շուկերի ազդեցությանը և նպաստելով տնտեսության վերականգմանը: Տնտեսական ցնցումների հաղթահարումից հետո հարկաբյուջետային քաղաքականության առաջնահերթություն է դարձել բնականոն իրավիճակների համար նախատեսված հարկաբյուջետային կանոններին համապատասխանության վերականգնումն ու տնտեսական ցնցումների արդյունքում բարձրացած պակասուրդի և պարտքի մակարդակների կրճատումը՝ զուգահեռ հարկային քաղաքականության և վարչարարության բարեփոխումների միջոցով ընդլայնելով եկամտային կարողությունը: Արդյունքում 2022-2023 թվականներին հնարավոր է դարձել վերականգնել հարկաբյուջետային քաղաքականության բնականոն իրավիճակների տրամաբանությունը՝ կառավարության պարտքի բեռը նվազեցնելով պարտքի կայունության տեսակետից անվտանգ համարվող 40-50%-ի միջակայք, և պահպանել այդ միջակայքում 2023-2024 թվականներին: 2024 թվականին հարկաբյուջետային քաղաքականությունը գտնվել է կանոններով առավել մեղմ սահմանափակման տիրույթում, հնարավորություն ունենալով ծախսերի մակարդակի բարձրացմամբ արձագանքել անհետաձգելի կարիքներին: Միաժամանակ, կառավարությունը սկսել է ձևավորված հարկաբյուջետային տարածքն օգտագործել տնտեսական ներուժի բարձրացմանը, այդ թվում՝ կառուցվածքային բարեփոխումներին, ֆիզիկական և մարդկային կապիտալին ուղղվող ծախսերի դերի բարձացման համար, այդպիսով ամրապնդելով նաև երկարաժամկետ հարկաբյուջետային կայունությունը:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԸ

2022-2024 թվականներին պետական բյուջեի եկամուտների կշիռը ՀՆԱ-ում աճել է 0.9%-ային կետով՝ 2024թ-ին 2021թ.-ի նկատմամբ կազմելով 25.3%, անվանական արտահայտությամբ աճը կազմել է 872.7 մլրդ դրամ: Մինչդեռ հարկային եկամուտների կշիռը ՀՆԱ-ում աճել է 0.4%-ային կետով, իսկ անվանական արտահայտությամբ աճը կազմել է 781.3 մլրդ դրամ: Հարկային եկամուտների աճը պայմանավորվել է տնտեսական աճին զուգահեռ հարկման բազաների ընդլայնմամբ, հարկային վարչարարության բարելավմամբ և դրա հետևանքով հարկային ճեղքի նվազմամբ, ինչպես նաև տնտեսության կառուցվածքային փոփոխություններով ի օգուտ հարկունակ ոլորտների:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԾԱԽՍԵՐԸ

2022-2024 թթ. ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերի կշիռը ՀՆԱ-ում չի փոփոխվել՝ 2024թ.-ին 2021թ.-ի համեմատ կազմելով 29.0%, մինչդեռ ծախսերի ծավալն աճել է 928.3 մլրդ դրամով: Նույն ժամանակահատվածում ընթացիկ ծախսերի կշիռը ՀՆԱ-ում նվազել է 2.2%-ային կետով (բացարձակ ծավալի աճը՝ 602.9 մլրդ դրամ), իսկ ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ

գործառնությունների կշիռը ՀՆԱ-ում աճել է 2.2%-ային կետով (բացարձակ ծավալի աճ՝ 325.4 մլրդ դրամ): Նշված ժամանակահատվածում ՀՆԱ-ում ծախսերի կշռի միտումները պայմանավորված են 2020թ. -ին հակապարբերաշրջանային հարկաբյուջետային քաղաքականության պայմաններում ծախսերի մակարդակի զգալի աճով, և հաջորդ տարիներին, հարկաբյուջետային կանոնների տրամաբանությանը համահունչ, իրականացված հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիայով և ընթացիկ ծախսերի առավել զսպված վարքագծով: Միաժամանակ, քննարկվող ժամանակահատվածում տեսանելի է ծախսերի կառուցվածքի զգալի փոփոխությունը ի օգուտ կապիտալ ծախսերի, որոնց դեպքում, համահունչ ենթակառուցվածքային ներդրումների դերի մեծացման նպատակադրմանը, գրանցվել են ինչպես ծրագրային մակարդակների բարձրացումներ, այնպես էլ կատարողականի բարելավումներ:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՊԱԿԱՍՈՒՐԴԸ, ՊԱՐՏՔԸ և ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԱԶԴԱԿԸ

2022-2024 թթ. պետական բյուջեի պակասուրդ/ՀՆԱ ցուցանիշը զգալիորեն կրճատվել է՝ 2021թ. 4.6% ցուցանիշի դիմաց 2023թ. -ին կազմելով ՀՆԱ 2.0%-ը, իսկ 2024թ. -ին, ԼՂ զուտ վարկավորման փոխակերպմամբ ԼՂ-ից բռնի տեղահանված բնակչության աջակցության միջոցառումների, կազմել 3.7% (ընդ որում, հարկաբյուջետային տեսանկյունից պակասուրդի աճը 2024թ. կկազմի 0.1%-ային կետ՝ 2023թ. -ի զուտ վարկավորումը պակասուրդը նվազեցնող գործոն չդիտարկելու դեպքում): Պակասուրդի մակարդակի նվազման պայմաններում հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունը ամբողջական պահանջարկի վրա զսպող է եղել 2021-2023 թվականներին, իսկ 2024 թվականին մոտ եղել չեզոքին:

Ընդ որում, եթե 2021թ. -ին զսպող հարկաբյուջետային քաղաքականության ուղղությունը պայմանավորված էր հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիա իրականացնելու և բնականոն իրավիճակների համար նախատեսված հարկաբյուջետային կանոններին համապատասխանության աստիճանական վերականգման նպատակադրմամբ, 2022-2023 թվականներին, ներուժայինից բարձր տնտեսական աճի պայմաններում, զսպող քաղաքականությունը անհրաժեշտ է դարձել նաև տնտեսական պարբերաշրջանը կայունացնելու տրամաբանությամբ: Իսկ 2024 թվականին, տնտեսական աճի՝ իր ներուժային մակարդակին մոտենալու պայմաններում հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունը ամբողջական պահանջարկի վրա մոտ է եղել չեզոքին:

2022-2024 թթ. չեզոքին մոտ հարկաբյուջետային քաղաքականության ու բյուջեի պակասուրդի աճի (պայմանավորված ԼՂ զուտ վարկավորման՝ ԼՂ-ից բռնի տեղահանված բնակչության աջակցության միջոցառումների փոխակերպմամբ), ՀՆԱ աճի տեմպի աստիճանաբար դանդաղմանը և փոխարժեքի արժևորման պայմաններում կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը 2021թ. 60.2% մակարդակից նվազել է 2024թ-ին կազմելով 48.0%, ընդհանուր առմամբ՝ 12.2%-ային կետով:

2025Թ. ԸՆԹԱՑԻԿ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

Հունվար-օգոստոս ամիսներին պետական բյուջեի և՛ եկամուտներն, և՛ ծախսերն աճել են բավականին բարձր տեմպերով, արդյունքում ծախսերը գերազանցել են եկամուտների մեծությանը

և պետական բյուջեի թիրախներին համապատասխան ձևավորվել է պետական բյուջեի պակասուրդ:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԵԿԱՄՈՒՆԵՐԸ

2025թ. հունվար-օգոստոս ամիսներին արձանագրվել է ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտների աճի տեմպի արագացում՝ պայմանավորված նախորդ տարվա համեմատաբար ցածր բազայով և տնտեսության առանձին ոլորտների հարկման ժամանակային առանձնահատկություններով, ինչպես նաև հարկային վարչարարության արդյունավետության և թիրախայնության բարձրացմամբ:

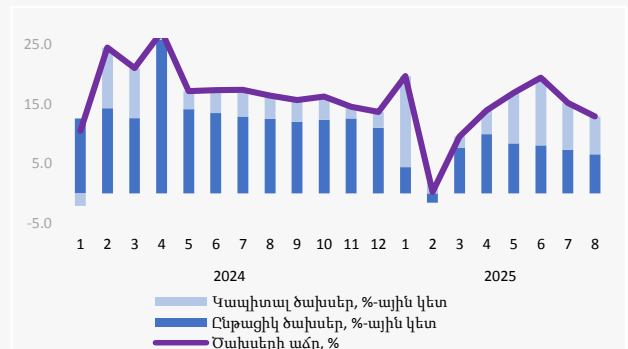
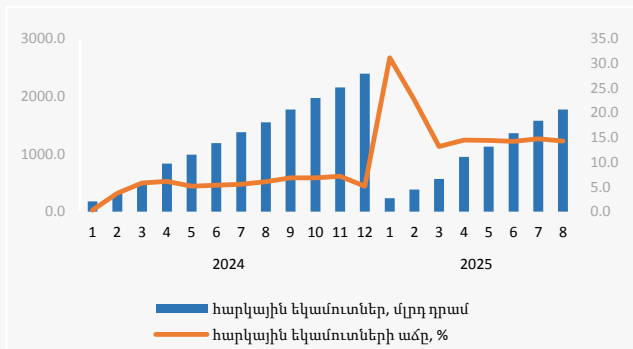
2025թ. հունվար-օգոստոս ամիսների արդյունքներով ՀՀ պետական բյուջեի ընդհանուր եկամուտները կազմել են 1868.5 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճելով 15.1%-ով, իսկ հարկերը և տուրքերը կազմել են 1769.3 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճելով 14.3%-ով: Նախորդ տարվա համեմատությամբ հարկային եկամուտների աճի տեմպի արագացումը պայմանավորված է հարկային վարչարարության արդյունավետության բարձրացմամբ, նախորդ տարում տնտեսությունում (հատկապես՝ ֆինանսական գործունեության ոլորտում) արձագանգված հարաբերականորեն բարձր շահույթներով, տնտեսության առանձին ոլորտներում (մասնավորապես՝ շինարարության ոլորտում) հարկերի վճարման ժամանակային առանձնահատկություններով, ինչպես նաև նախորդ տարում ներմուծումից գանձվող հարկերի որոշակի նվազմանը հաջորդած վերականգնողական աճով: Ընդ որում, արագացմանը նպաստել է նաև ընթացիկ ամիսներում գնաճային միջավայրի ձևավորման և ԿԲ թիրախին մոտենալու հանգամանքը:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԾԱԽՍԵՐԸ

2025 թ. առաջին ութ ամիսներին պետական բյուջեի ծախսերը ևս աճել են բարձր տեմպերով: Պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են 1929.2 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճելով 12.9%-ով: Նույն ժամանակահատվածում ընթացիկ ծախսերը կազմել են 1575.0 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճելով 7.7%-ով: Ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնությունները կազմել են 354.2 մլրդ դրամ, որում ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերը (կապիտալ ծախսեր) կազմել են 356.5 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ աճելով 39.3%-ով:

Գծապատկեր 2.1. Պետական բյուջեի հարկային եկամուտները և դրանց աճի տեմպը 2024-2025 թթ., կուտակային

Գծապատկեր 2.2. Պետական բյուջեի ծախսերի աճը և դրան նպաստումները 2024-2025 թթ. ըստ ամիսների

Աղբյուր՝ ՀՀ ՖՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՊԱԿԱՍՈՒՐԴԸ

Պետական բյուջեն ընթացիկ ամիսներին, 2025թ. պետական բյուջեի թիրախներին համահունչ ձևավորվել է պակասուրդով: 2025 թ. առաջին ութ ամիսներին ձևավորվել է պետական բյուջեի 60.7 մլրդ դրամ պակասուրդ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 84.6 մլրդ դրամ պակասուրդի դիմաց:

ԿԱՐՃԱԺԱՄԿԵՏ ԵՎ ՄԻՋՆԱԺԱՄԿԵՏ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐ

2025 թվականին հարկաբյուջետային քաղաքականությունը թիրախավորում է էականորեն մեծացնել կապիտալ ծախսերի կշիռը ՀՆԱ-ում՝ հասցնելով 6.6%-ի, բարձրացնել ծախսերի արդյունավետությունը և պահպանել պետական պարտքի կայունությունը: 2025թ. հարկաբյուջետային քաղաքականությունը իրականացվում է բնականոն իրավիճակների համար սահմանված ծախսային կանոնների ներքո, ընդ որում՝ հաշվի առնելով նախորդ տարիներին 50%-ից ցածր մակարդակում ձևավորված կառավարության պարտք/ՀՆԱ հարաբերակցությունը, հարկաբյուջետային կանոնները վերաբերում են միայն «ոսկե կանոնների» պահպանմանը: Միաժամանակ, կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը կպահպանվի 50%-ի շրջանակներում:

2025թ. -ին հարկային վարչարարության բարելավման, օրենսդրության փոփոխությունների և տնտեսական գործոնների (հարկման բազաների՝ անվանական ՀՆԱ-ն գերազանցող աճ) արդյունքում հարկային եկամուտները ՀՆԱ-ի նկատմամբ կբարելավվեն շուրջ 1.0 տոկոսային կետով՝ կազմելով 24.5% կամ 2,690.4 մլրդ դրամ: 2025թ. -ի պետական բյուջեի ընդհանուր ծախսերը ՀՆԱ-ի նկատմամբ կավելանա շուրջ 2.2 տոկոսային կետով՝ կազմելով 31.2%: Ընդհանուր ծախսերում ընթացիկ ծախսերը ՀՆԱ-ի նկատմամբ կավելանան 0.9 տոկոսային կետով, իսկ կապիտալ ծախսերը կավելանան 1.3 տոկոսային կետով: Ծախսերի ծավալը նախորդ տարվա համեմատ կաճի շուրջ 16.2%-ով՝ կազմելով 3,432.6 մլրդ դրամ: 2025 թվականին, ընթացիկ և կապիտալ ծախսերի ավելացման հաշվին պետական բյուջեի պակասուրդը կավելանա՝ կազմելով ՀՆԱ-ի 5. 5%-ը:

Արդյունքում, պետական բյուջեի պակասուրդը կկազմի 599.8 մլրդ դրամ՝ 2024թ. նկատմամբ ավելանալով շուրջ 223.7 մլրդ դրամով, կամ ՀՆԱ-ի շուրջ 1.8 տոկոսային կետով: Այնուամենայնիվ, պետք է հաշվի առնել, որ 2024թ. ծախսերում ներառված են նաև Ղարաբաղից բռնի տեղահանված բնակչության աջակցության միջոցառումների համար նախատեսված ծախսերը (որոնք

հարկաբյուջետային տեսանկյունից համադրելի են նախկինում պակասուրդի ֆինանսավորման աղբյուրներում արտացոլվող Ղարաբաղին ուղղվող միջպետական վարկին), հետևաբար պետական բյուջեի ծախսերի և պակասուրդի աճն իրականում ավելի չափավոր է:

Հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունը 2025թ. -ին մոտ կլինի չեզոքի՝ հաշվի առնելով տնտեսական աճի կայունացումը ներուժային մակարդակի շուրջ, ինչպես նաև պետական բյուջեի ծախսերի աճի կառուցվածքը: 2026թ. -ին, հաշվի առնելով տնտեսական աճի կայունացումը ներուժային մակարդակի շուրջ և դրան համահունչ՝ տնտեսությունում ամբողջական պահանջարկի վրա ազդեցություն ունեցող ծախսերի կայուն մակարդակի պահպանումը, հարկաբյուջետային քաղաքականության ուղղությունը կլինի մոտ չեզոք դիրքին՝ 2026թ. -ին դեպի ներքև փոքր շեղմամբ, իսկ հաջորդ տարիներին՝ զսպող ազդեցությամբ՝ արտացոլելով կառավարության պարտքի բեռի կայունացման նպատակադրումը:

2026թ. -ին հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը կբարելավվի 0.4%-ային կետով և կկազմի 24.9%՝ արտացոլելով հարկային վարչարարության ջանքերը (0.3%-ային կետ) և հարկային օրենսդրության բարեփոխումները (0.2%-ային կետ): Խոշոր հարկատեսակներից բարելավման մեջ ամենամեծ նպաստումը կունենա ավելացված արժեքի հարկը:

Միջնաժամկետ հատվածում հարկային վարչարարության բարելավման, ստվերի դեմ պայքարի, ինչպես նաև հարկային քաղաքականության միջոցառումների արդյունքում ակնկալվում է շարունակել ապահովել հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցության բարելավումները՝ 2028թ. -ին հասցնելով 25.2%-ի: Ակնկալվում է, որ հարկային եկամուտների բարելավումը կապահովվի բոլոր հիմնական հարկատեսակների գծով՝ բխելով ինչպես հարկման բազաների, այնպես էլ օրենսդրության և վարչարարության միջոցառումների ազդեցությունից: Միջնաժամկետ հատվածում հարկային վարչարարության ազդեցությունը սպասվում է պահպանել 0. 2-0.3%-ային կետի շրջանակներում:

Աղյուսակ 2.2. Հարկային եկամուտների կանխատեսումներն ըստ առանձին հարկատեսակների¹⁷

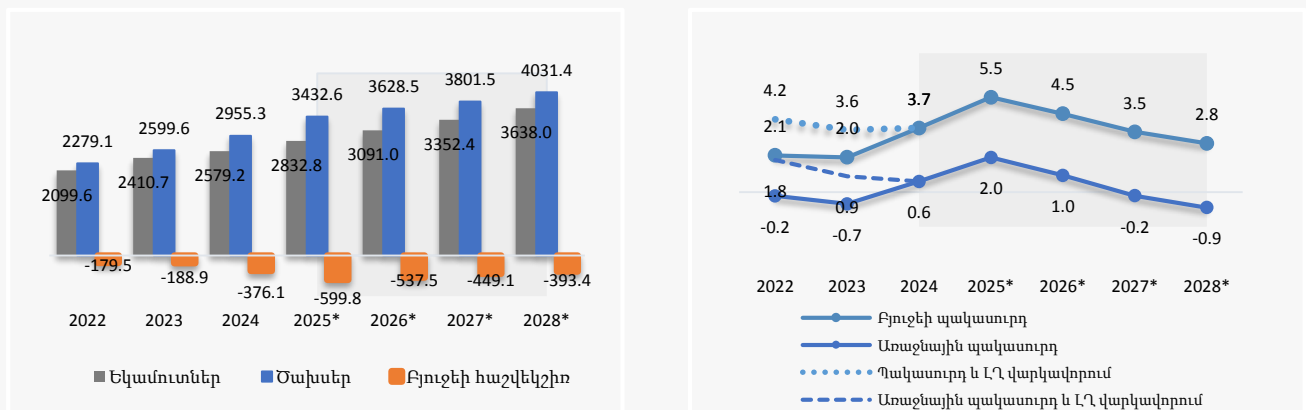
	Մլրդ դրամ					% ՀՆԱ-ում				
	2024	2025	2026	2027	2028	2024	2025	2026	2027	2028
Ընդամենը հարկեր և տուրքեր	2,390.9	2,690.4	2,972.9	3,244.9	3,533.9	23.5	24.5	24.9	25.1	25.2
Ավելացված արժեքի հարկ	755.9	904.8	992.2	1,078.9	1,171.8	7.4	8.2	8.3	8.3	8.3
Եկամտային հարկ	650.1	714.6	776.3	839.4	908.4	6.4	6.5	6.5	6.5	6.5
Սոցիալական վճարումներ	103.4	113.7	123.0	133.4	145.4	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
Շահութահարկ	335.7	394.8	433.3	472.7	512.6	3.3	3.6	3.6	3.6	3.6
Ակցիզային հարկ	146.5	164.6	183.3	199.1	219.5	1.4	1.5	1.5	1.5	1.6

¹⁷ Առանձին հարկաբյուջեների գծով ներկայացված են ուղենշային կանխատեսումները (հիմնված մակրոօրինագրական ցուցանիշների կանխատեսումների վրա), որոնք պլանային ցուցանիշներ չեն հանդիսանում:

Մաքսատուրք	76.2	74.4	76.8	80.9	86.1	0.7	0.7	0.6	0.6	0.6
Շրջանառության հարկ	60.9	78.1	90.4	98.5	107.5	0.6	0.7	0.8	0.8	0.8
Այլ հարկեր	262.2	245.5	297.6	342.0	382.6	2.6	2.2	2.5	2.6	2.7

Միջնաժամկետ հատվածում ընթացիկ ծախսերը նվազում են՝ արտացոլելով հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիայի ազդեցությունը, իսկ կապիտալ ծախսերը կայունանում պատմական մակարդակներից զգալիորեն բարձր մակարդակում՝ պայմանավորված տնտեսական և անվտանգային ենթակառուցվածքների ամրապնդման նպատակադրմամբ: Հաշվի առնելով 2025 թվականին պետական բյուջեի կապիտալ ծախսերի համար «առաջ բերված» հնարավորություններ ձևավորելու տրամաբանությամբ պետական բյուջեի պակասուրդի աճը 5.5%-ի, հաջորդող տարիներին ծրագրվում է իրականացնել էական հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիա՝ պետական բյուջեի պակասուրդը նվազեցնելով մինչև 2.8% մակարդակի 2028 թվականին: Միջնաժամկետ հատվածում պարտքի բեռի նվազումն ապահովվում է տնտեսական աճի և զգալի առաջնային հավելուրդի ձևավորման պայմաններում, որը 2028թ. -ին հասնում է ՀՆԱ 0.9%-ին: Միաժամանակ, պարտքի իրական տոկոսադրույքի աճը (արտացոլված տոկոսային ծախսերի աճով) հակազդում է պարտքը նվազեցնող գործոնների ազդեցությանը, և հնարավորության չի տալիս ապահովել պարտքի բեռի ավելի արագ նվազում:

Գծապատկեր 2.3. Պետական բյուջեի եկամուտները, ծախսերը և հաշվեկշիռը (մլրդ դրամով) և պետական բյուջեի պակասուրդի մակարդակները (կշիռը ՀՆԱ-ում, %)

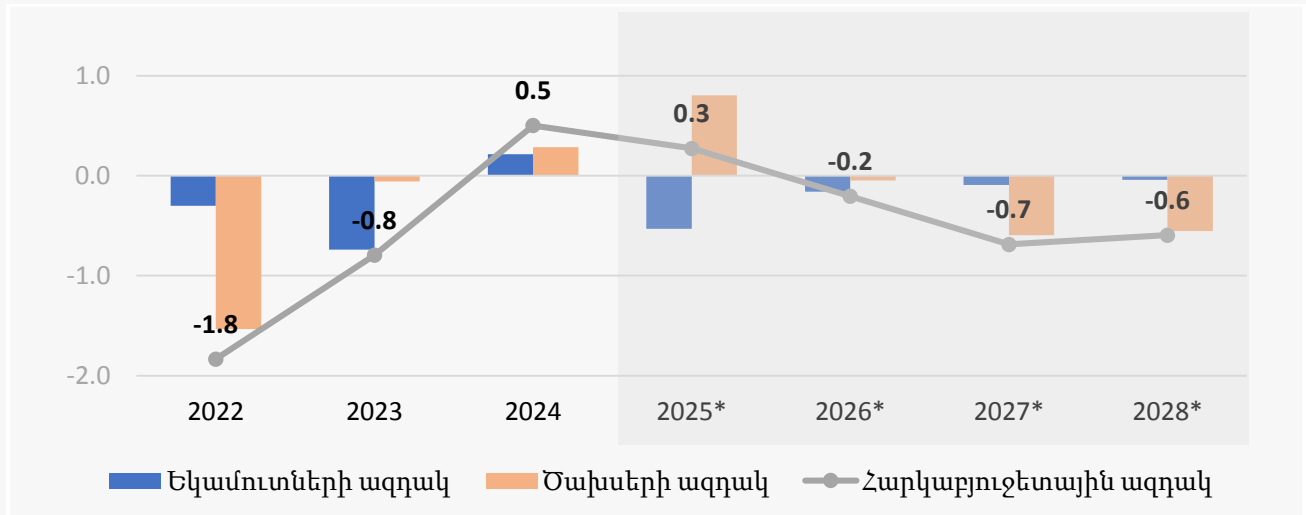
Աղբյուր՝ ՀՀ ՖՆ

2026թ.-ին հարկաբյուջետային քաղաքականությունը կունենա հիմնականում չեզոքին մոտ ազդեցություն ամբողջական պահանջարկի վրա՝ եկամուտների զսպող և ծախսերի ընդլայնող ազդեցություններով:

Պայմանավորված միջնաժամկետ հատվածում հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիա ապահովելու նպատակադրմամբ, հարկաբյուջետային քաղաքականությունը միջնաժամկետի սկզբում կունենա հիմնականում զսպող ազդեցություն ամբողջական պահանջարկի վրա՝ եկամուտների և ծախսերի զսպող ազդեցություններով: Վերջինս հնարավորություն է տալիս պետական բյուջեի պակասուրդը պարտքը կայունացնող մակարդակ նվազեցնելուց հետո ապահովել հարկաբյուջետային

քաղաքականության չեզոք դիրք ամբողջական պահանջարկի տեսանկյունից արդեն միջնաժամկետի վերջում: Միաժամանակ, ծախսերի կառուցվածքի բարելավման և արդյունավետության բարձրացմամբ կառավարությունը ակնկալում է դրական ազդեցություն ունենալ տնտեսական ներուժի վրա՝ այդ կերպ չեզոքացնելով պակասուրդի ճշգրտումից բխող զսպող հարկաբյուջետային ազդակի ազդեցությունը:

Գծապատկեր 2.4. Հարկաբյուջետային ազդակը¹⁸

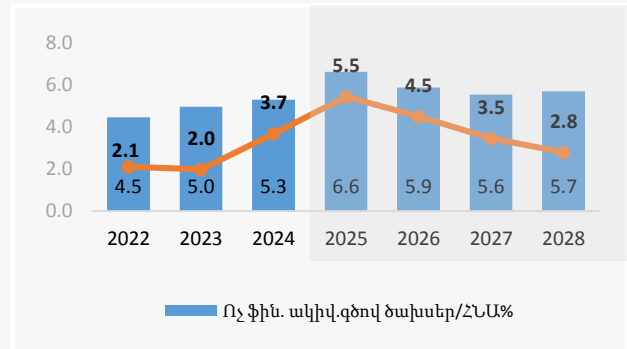
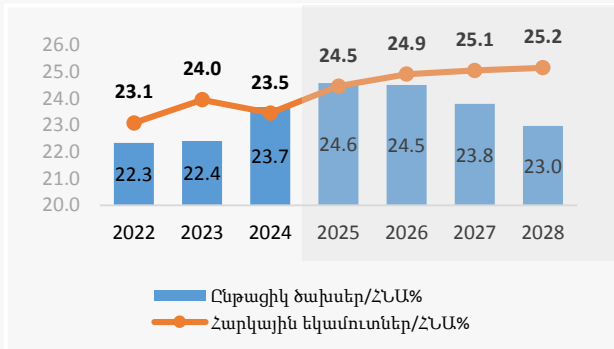

Աղբյուրը՝ ՀՀ ՖՆ գնահատականներ

Միջնաժամկետ հարկաբյուջետային շրջանակն ամրապնդում է «ոսկե կանոնների» տրամաբանությունը: Մասնավորապես, ընդհանուր ծախսերում կապիտալ ծախսերի բարձր մասնաբաժնի ապահովմամբ և ծրագրված հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիայով կապիտալ ծախսերի ծավալը միջնաժամկետ ժամանակահատվածում զգալիորեն կգերազանցի պետական բյուջեի պակասուրդի մեծությանը: Միաժամանակ, թեպետ կառավարության պարտք/ՀՆԱ՝ 60%-ից ցածր մակարդակի պայմաններում «ակտիվ չէ» ընթացիկ ծախսերի գծով «ոսկե կանոնը», հարկաբյուջետային շրջանակը ապահովում է կառավարության սեփական հնարավորությունների և ընթացիկ ծախսերի մեծացող դրական ճեղքվածք՝ ապահովելով հարկաբյուջետային քաղաքականության երկարաժամկետ կայունությունը:

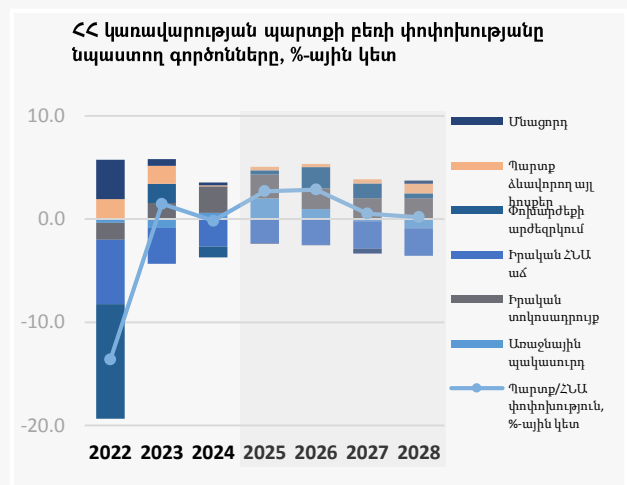
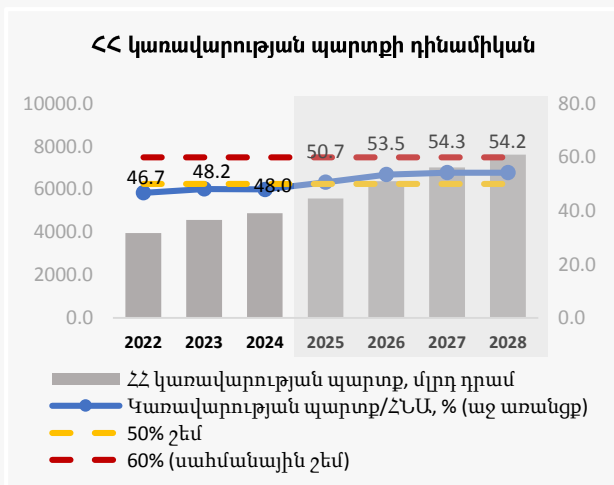
¹⁸ Հարկաբյուջետային ազդակի հաշվարկներում օգտագործված եկամուտների և ծախսերի ցուցանիշներում կադրավել են անհրաժեշտ ճշգրտումներ՝ արտացոլելու կառավարության կողմից իրականացված այն բոլոր գործառնությունները, որոնք չեն ներառվել ծախսերում, սակայն կարող են ազդեցություն ունեցած լինել ամբողջական պահանջարկի վրա, կամ հակառակը:

Գծապատկեր 2.5. Ընթացիկ և կապիտալ ծախսերի համապատասխանությունը «ոսկե կանոններին»

Աղբյուրը՝ ՀՀ ՖՆ

Գծապատկեր 2.6. ՀՀ կառավարության պարտքի դինամիկան և այն պայմանավորող գործոնները¹⁹

Աղբյուրը՝ ՀՀ ՖՆ

2.3. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՌԻՍԿԵՐ

Հարկաբյուջետային կանխատեսումները հիմնված են մի շարք ենթադրությունների և հիմնական դատողությունների վրա, որոնց համար օգտագործվել է տվյալ պահի դրությամբ առկա և հասանելի ամբողջ տեղեկատվությունը: Ինչպես ցանկացած կանխատեսում, հարկաբյուջետային կանխատեսումները նույնպես պարունակում են ռիսկեր կապված նրա հետ, որ փաստացի իրադարձությունները կարող են տարբերվել սպասումներից: 2026 թվականի պետական բյուջեի հիմնական մակրոտնտեսական բնույթի հարկաբյուջետային ռիսկերը հետևյալն են.

¹⁹ ՀՀ կառավարության պարտքի բեռի փոփոխության տրոհումը ըստ գործոնների հաշվարկվել է բաց տնտեսությունում «պարտքի շարժման» բանաձևի օգնությամբ, որտեղ պարտքի փոփոխությունը ֆունկցիա է տնտեսական աճից, բյուջեի առաջնային հաշվեկշիռից, փոխարժեքից, իրական տոկոսադրույքից և պարտք առաջացնող այլ հոսքերից (ՀՀ համար՝ զուրկ վարկավորում պետական բյուջեից): Հաշվարկման ընթացքում այս գործոններով չբացատրված պարտքի փոփոխության չափը արտացոլվում է որպես «մնացորդ», և, կարող է բնութագրվել քրոս (արժույթների միմյանց նկատմամբ) փոխարժեքների փոփոխությամբ պայմանավորված վերագնահատման ազդեցությունները:

Ներքին կամ արտաքին ցնցումների ներքո մակրոտնտեսական անբարենպաստ զարգացումների ռիսկ

«1.5. Մակրոտնտեսական կանխատեսումների ռիսկերը» բաժնում քննարկված՝ արտաքին կամ ներքին միջավայրից բխող ռիսկերը, ինչպես, օրինակ՝ ռուս-ուկրաինական պատերազմի արդյունքում առաջացած դրական գործոնների չեզոքացումը և մարդկանց ու կապիտալի գրանցված հոսքերի հետշրջումը, տարածաշրջանային և աշխարհաքաղաքական լարվածությունների սրման պայմաններում ներմուծվող ռազմավարական ապրանքների գների հնարավոր բարձրացումը, ՀՀ ապրանքների արտահանման մատակարարումների լոգիստիկ խնդիրների խորացումը բացասաբար կանդրադառնան ֆինանսավորման պահանջի վրա՝ մի կողմից հանգեցնելով սպասվածից փոքր հարկման բազաների ձևավորման, մյուս կողմից՝ ծախսային ճնշումների մեծացման:

Հարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշի՝ հարկային վարչարարության ազդեցությամբ սպասվողից ավելի դանդաղ բարելավման ռիսկ:

Միջնաժամկետ հատվածի համար պլանավորված է հարկեր/ՀՆԱ բարելավումներում հարկային վարչարարության միջինում 0.3%-ային կետ մասնակցություն 2025-2028 թվականներին: Հարկային վարչարարության արդյունքում հարկեր/ՀՆԱ բարելավումները պետք է տեղի ունենան հարկային վարչարարության առկա ճեղքի նվազեցման հաշվին, որի վրա հարկային վարչարարության միջոցառումների ազդեցությունը ոչ գծային է, և այդ թվում՝ զգայուն տնտեսական պարբերաշրջանից:

Միջազգային ֆինանսական շուկաների անկայունության և ֆինանսավորման պայմանների վատթարացման ռիսկ:

Համաշխարհային տնտեսության հեռանկարների շուրջ անորոշությունը, այդ թվում՝ ԱՄՆ կողմից մաքսատուրքերի քաղաքականության շուրջ անորոշություններով, ինչպես նաև ռուս-ուկրաինական պատերազմի երկարումից բխող բացասական ազդեցություններով, իր արտացոլումն է գտնում համաշխարհային ֆինանսական շուկայի պայմաններում, հանգեցնելով տոկոսադրույքների ավելի բարձր հետագծի: Զարգացած երկրներում տոկոսադրույքների սպասվող նվազեցման փոխարեն դրանց բարձր մակարդակի պահպանումը կամ հետագա աճը, ցածր եկամտային և զարգացող երկրներում պարտքային հիմնախնդիրների սրումը, համաշխարհային ֆինանսական շուկայում այլ ռիսկերի առարկայացումը կարող է վատթարացնել միջազգային ֆինանսական շուկաներից փոխառությունների պայմանները ՀՀ կառավարության համար և դժվարեցնել բյուջեի պակասուրդի ֆինանսավորումը: Պարտքի կայունության և պարտքի կառավարման ռազմավարության իրականացման համար նման ռիսկերի շրջանակն արտացոլված է համապատասխան բաժիններում:

Լրացուցիչ ֆինանսավորման պահանջ առաջացնող այլ ներքին ռիսկեր:

Նման ռիսկերի շարքում են Ղարաբաղից բռնի տեղահանված անձանց՝ ՀՀ տնտեսությանը ինտեգրման դանդաղումը և աջակցության ծրագրերի երկարաձգումը, տարածաշրջանային անվտանգային միջավայրի վատթարացման պայմաններում անվտանգությանն ու պաշտպանությանն ուղղվող միջոցների ծավալի աճի լրացուցիչ կարիքի առաջացումը,

արտահանելի հատվածի համար տնտեսական աջակցության լրացուցիչ ծրագրերի իրականացումը և այլ հնարավոր ծախսային ճնշումները:

Ծախսերի թերակատարում և ավելի թույլ խթանող ազդակի ձևավորում

2026 թվականի պետական բյուջեի հարկաբյուջետային սցենարում նախատեսվել է կապիտալ ծախսերի կայունացում բարձր՝ ՀՆԱ շուրջ 6%-ի շրջանակներում: Սակայն հաշվի առնելով նախորդ տարիների փաստացի կատարողականները (չնայած այն հանգամանքին, որ առկա է եղել կատարողականների բարելավման միտում), առկա է ծրագրավորված ցուցանիշների թերակատարման ռիսկ, ինչը կարող է բացասական ազդեցություն ունենալ ինչպես ամբողջական պահանջարկի և ընթացիկ տնտեսական ցուցանիշների վրա, այնպես էլ ունենալ երկարաժամկետ ազդեցություններ տնտեսության ներուժի վրա: **Հարկաբյուջետային շրջանակի հնարավոր փոփոխությունները մակրոտնտեսական կանխատեսումների շեղումների դեպքում և սթրես թեստերի ներքո**²⁰.

Հարկային եկամուտներ

2026թ. և միջնաժամկետ հորիզոնում ՀՀ պետական բյուջեի հարկային եկամուտների վրա գնահատվել են մակրոտնտեսական ցուցանիշների՝ իրական ՀՆԱ-ի աճի, գնաճի, փոխարժեքի տատանողականության և ներմուծման ռիսկերի շեղման ազդեցությունները: Հարկային եկամուտների վրա ազդող վերոնշյալ ռիսկերի միաժամանակյա ի հայտ գալու պարագայում հարկային եկամուտների ծրագրված մակարդակից առավելագույն շեղումը 2026-ի համար կկազմի շուրջ 52.6 մլրդ ՀՀ դրամ, իսկ 2027 և 2028 թթ.-ի համար համապատասխանաբար 78.3 մլրդ ՀՀ դրամ և 93.3 մլրդ ՀՀ դրամ

Պետական բյուջեի ծախսեր

Կանխատեսումներում մեծ ուշադրություն է դարձվում նաև պետական բյուջեի ծախսերի պլանավորված մակարդակների ապահովումը խաթարող ռիսկերին, որոնք կարող են հանգեցնել լրացուցիչ ֆինանսավորման պահանջի առաջացման: ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերի վրա գնահատված է մակրոտնտեսական ցուցանիշների՝ իրական ՀՆԱ-ի աճի, գնաճի, փոխարժեքի տատանողականության և ներմուծման, կանխատեսումներից շեղման, ինչպես նաև՝ հարկային քաղաքականության և վարչարարության պլանավորված ուղեգծից ավելի դանդաղ իրականացման ռիսկերի ամփոփ գնահատականը: Նշված ռիսկերի միաժամանակյա ի հայտ գալու պարագայում 2026թ-ի ՀՀ պետական բյուջեի պակասուրդի լրացուցիչ ֆինանսավորման պահանջը առավելագույնը կկազմի շուրջ 51.8 մլրդ ՀՀ դրամ կամ ՀՆԱ-ի 0.4%-ը, իսկ 2027 և 2028 թթ.-ին կկազմի համապատասխանաբար 79.5 և 95.4 մլրդ ՀՀ դրամ կամ ՀՆԱ-ի 0.6-0.7%-ը: **Պետք է նշել, որ գնահատված ռիսկի չափը, առարկայացման դեպքում մասնակիորեն կկլանվի հարկաբյուջետային ռիսկերի կառավարման պահուստային ֆոնդով, որը 2026թ. համար**

²⁰ Այս հարվածում նկարագրված ռիսկերի առավել մանրամասն վերլուծությունը ներկայացված է այս փաստաթղթի ՄԱՍ IV-ի «Պետական բյուջեի վրա մակրոտնտեսական կանխատեսված ցուցանիշներից շեղման ռիսկերի ազդեցության քանակական գնահատում» և «ՀՀ կառավարության պարզի կայունության վերլուծություն» բաժիններում:

նախատեսված է 39.3 մլրդ դրամ, իսկ 2027թ. և 2028թ. համար, համապատասխանաբար, 57.7 և 71.6 մլրդ դրամ, իսկ լրացուցիչ մասը՝ կկլանվի ՀՀ կառավարության կողմից ապահովվող՝ նվազագույնը ՀՆԱ 1%-ի չափով իրացվելիության «բարձիկի» միջոցով:

Ամփոփելով հարկաբյուջետային ռիսկերի նկարագրությունը կարող ենք նշել, որ 2026-2028թթ. հարկաբյուջետային շրջանակի հիմնական ռիսկերը վերաբերում են մակրոտնտեսական անբարենպաստ զարգացումներին, հարկային եկամուտներ/ՀՆԱ ցուցանիշի թիրախավորված բարելավումների ոչ ամբողջական ապահովմանը, միջազգային ֆինանսական շուկաների իրավիճակի վատթարացմանը և ՀՀ կառավարության փոխառության հնարավորությունների սահմանափակմանը, լրացուցիչ ծախսային կարիքների առաջացմանը, ծախսերի թերակատարմանը և ավելի թույլ խթանող ազդակի ձևավորմանը: Սցենարային վերլուծության միջոցով նշված ռիսկերին տրվել է քանակական արտահայտություն, և դրանց կառավարման համար ձեռնարկվել են համարժեք միջոցառումներ՝ պետական բյուջեում պահուստային ֆոնդերի ձևավորմամբ: Մասնավորապես, 2026թ. -ի համար մակրոտնտեսական ռիսկերի կառավարման նպատակով սահմանվել է 39.3 մլրդ դրամի պահուստային ֆոնդ, 2027թ. -ի համար՝ 57.7 մլրդ դրամ, իսկ 2028թ. -ի համար՝ 71.6 մլրդ դրամ: Միաժամանակ, այլ ռիսկերի նկատմամբ դիմակայունության ապահովման համար գանձապետական կայունացման հաշվում նախատեսվում է ապահովել ՀՆԱ առնվազն 1% չափով «իրացվելիության բարձիկի»: Այս միջոցառումները հնարավորություն կտան ապահովել պետական բյուջեի դիմադրողականությունը հնարավոր ցնցումների նկատմամբ:

Միաժամանակ, տարբեր ռիսկերի առարկայացման պարագայում կառավարությունը կկիրառի հասանելի գործիքները եկամտային ներուժի բարձրացման նպատակով (այդ թվում՝ հարկային վարչարարության լրացուցիչ գործիքների կիրառում), կճշգրտվեն ծախսային առաջնահերթություններն ու շրջանակը, իսկ հարկաբյուջետային կայունության ռիսկերի առարկայացման դեպքում՝ կվերանայվի հարկաբյուջետային շրջանակը:

2.4. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻՆ

ՀՀ հարկաբյուջետային կանոնների ներկա համակարգը գործարկվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 2017 թ. դեկտեմբերի 20-ին «ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» և «Պետական պատքի մասին» ՀՀ օրենքներում փոփոխություններ և լրացումներ կատարող օրենքների, ինչպես նաև ՀՀ Կառավարության՝ 2018 թ. օգոստոսի 23-ի N 942-Ն որոշման ընդունմամբ: Կանոնների համակարգը ներառում է ծախսային կանոններ, որոնք ուժի մեջ են մտնում պարտքի սահմանված շեմերը գերազանցելիս: Մասնավորապես.

- Երբ ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ հարաբերակցությունը գերազանցում է 40%-ը, պետական բյուջեի կապիտալ ծախսերը չպետք է փոքր լինեն բյուջեի պակասուրդից:
- ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ 50-60% միջակայքում ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճի տեմպը սահմանափակվում է նախորդ 7 տարիների ՀՆԱ-ների միջին աճով, ինչպես նաև հաջորդ տարում կազմվող պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրում ՀՀ կառավարությունը ներկայացնում է միջոցառումների ծրագիր՝ համախառն ներքին արդյունքի

նկատմամբ ՀՀ կառավարության պարտքի մակարդակի կանխատեսվող հետագիծը 5 տարիների ընթացքում 50 տոկոսից նվազեցնելու համար:

- Երբ ՀՀ կառավարության պարտքը գերազանցում է ՀՆԱ 60%-ը, ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճի տեմպը սահմանափակվում է նախորդ 7 տարիների ՀՆԱ-ների միջին աճից 0.5 տոկոսային կետով նվազեցված ցուցանիշով, ընթացիկ ծախսերը սահմանափակվում են հարկերի և տուրքերի մեծությամբ, ինչպես նաև ՀՀ կառավարությունը Ազգային ժողովի ֆինանսավարկային և բյուջետային ու տնտեսական հարցերի մշտական հանձնաժողովների քննարկմանը ներկայացնում է միջոցառումների ծրագիր՝ ՀՆԱ նկատմամբ ՀՀ կառավարության պարտքի մակարդակի կանխատեսվող հետագիծը 5 տարիների ընթացքում 60 տոկոսից նվազեցնելու համար:
- Ներկայացված սահմանափակումները չեն գործում ՀՀ կառավարության որոշմամբ սահմանված բացառիկ դեպքերում՝ ելնելով խոշորածավալ տարերային և տեխնաժին աղետների, պատերազմական գործողությունների, տնտեսությունը խաղաղ ժամանակաշրջանից պատերազմական ժամանակաշրջանի փոխադրման, տնտեսական ցնցման հանգամանքներով պայմանավորված բացասական տնտեսական զարգացումների պարագայում:

2021-2024 թվականներին հարկաբյուջետային քաղաքականությունը աստիճանաբար վերադարձել է բնականոն իրավիճակների համար գործող կանոններին համապատասխանության տիրույթ՝ COVID-19 համավարակի և 44-օրյա պատերազմի տնտեսական և հարկաբյուջետային հետևանքների ազդեցությամբ «բացառիկ դեպքի» կարգավորումների ակտիվացումից հետո: Ընդ որում, 2021թ. -ին, այդ հետևանքների ոչ ամբողջական հաղթահարման պայմաններում «բացառիկ դեպքի» կարգավորումները պահպանվել են, սակայն կառավարությունը կրճատել է կանոններից շեղման չափերը:

2022թ.-ին արդեն կապիտալ ծախսերի կանոնին համապատասխանությունը վերականգնվել է, և պետական բյուջեի կապիտալ ծախսերը գերազանցել են պետական բյուջեի պակասուրդը շուրջ 201 մլրդ դրամով, իսկ ընթացիկ առաջնային ծախսերի շեղման չափը կանոնից կրճատվել է 30 մլրդ դրամի: 2023 թվականին պետական բյուջեի կապիտալ ծախսերը գերազանցել են պետական բյուջեի պակասուրդը շուրջ 283.7 մլրդ դրամով, իսկ ընթացիկ առաջնային ծախսերի շեղման չափը կանոնից կազմել է 42.6 մլրդ դրամ: Կարևոր է նշել, որ ընթացիկ ծախսերի մասով շեղումները գրանցվել են տարվա ընթացքում պետական բյուջեի եկամուտների պլանի բարձրացման պայմաններում՝ համապատասխան տարիների պետական բյուջեի մասին օրենքի դրույթներին (ինչը թույլ է տալիս ավելացնել ծախսերը հարկային եկամուտների ավելացման պարագայում), բացի այդ՝ պլանավորված մակարդակից ծախսերի ավելացումները հիմնականում միանգամյա ծախսերի բնույթ են կրել և չեն ենթադրել երկարաժամկետ ծախսային պարտավորությունների բեռի ավելացում (օրինակ՝ ԼՂ-ից բռնի տեղահանված անձանց սոցիալական կարիքների ուղղությամբ կատարված ծախսերը), ինչի արդյունքում հաշվարկված շեղումը գնահատվում է որպես երկարաժամկետ ճնշումներ չառաջացնող և հարկաբյուջետային կայունության տեսակետից վտանգներ չի ստեղծում:

Միաժամանակ, կառավարությունը վերականգնել է համապատասխանությունը նաև պարտքի կանոնին, հաշվի առնելով, որ 2022թ.-ի վերջի դրությամբ ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ հարաբերակցությունը կազմել է 46.7%, իսկ 2023 և 2024 թթ. -ի վերջին՝ համապատասխանաբար 48.2% և 48.0%՝ ցածր լինելով 50%-ի շեմից՝ այդպիսով ոչ միայն ապահովելով ՀՀ կառավարության պարտքի նվազեցման 2022-2026թթ. վերանայված ծրագրի թիրախը, այլ նաև նվազեցնելով պարտքը դեպի ապահով մակարդակներ:

2024 թվականից հարկաբյուջետային քաղաքականությունը մուտք է գործել կանոններով սահմանափակման առավել մեղմ տիրույթ: Կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշի նվազումը հարկաբյուջետային քաղաքականությունը տեղափոխել է կանոններով սահմանափակման առավել մեղմ ռեժիմների՝ թույլ տալով վարել առավել ճկուն հարկաբյուջետային քաղաքականություն ընթացիկ ծախսերի մասով, սակայն պահպանելով «ոսկե կանոններին» համապատասխանությունը:

Միջնաժամկետ հատվածում, հիմք ընդունելով պարտքի մակարդակի կանխատեսվող բարձրացումը ՀՆԱ 50%-ից, հարկաբյուջետային քաղաքականության սահմանափակումը ընթացիկ ծախսերի կանոնով վերականգնվելու է: Միջնաժամկետ հատվածում ծրագրված ընթացիկ ծախսերի աճը զգալիորեն զիջում է կանոնի սահմանափակումը՝ ելնելով հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիայի նպատակադրումից: Ըստ էության, ընթացիկ ծախսերի շրջանակը ևս ենթադրում է միջնաժամկետի սկզբում «առաջ բերված» լրացուցիչ հնարավորությունների ձևավորում, որոնք նախ և առաջ կծառայեն անհետաձգելի ծախսային կարիքների ֆինանսավորմանը:

Աղյուսակ 2.2. Փաստացի և ծրագրավորված հարկաբյուջետային քաղաքականության համապատասխանությունը հարկաբյուջետային կանոններին

Կանոնի ցուցանիշ		Պետական բյուջեի ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսեր	Պետական բյուջեի ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճի տեմպ	Պետական բյուջեի ընթացիկ ծախսեր	Կառավարության պարտք/ՀՆԱ, %
Ուղենիշային ցուցանիշ		>= պետական բյուջեի պակասուրդ, մլրդ դրամ	<= նախորդ 7 տարիների անվանական ՀՆԱ աճի միջին տեմպ, %	<= հարկային եկամուտների և փոփոխությունների ծավալ, մլրդ դրամ	
2021	Սահման.	321.0	6.3	-	60.2
	Պլան	216.0	12.8	1810.7	
2022	Սահման.	180.0	4.1	1926.0	46.7
	Պլան	380.0	5.3	1898.7	
2023	Սահման.	274.0	5.1	2235.0	48.2
	Պլան	494.4	5.9	2127.0	
2024	Սահման.	376.1	-	-	48.0
	Պլան	557.8	13.1	2413.6	
2025	Սահման.	599.8	-	-	50.7
	Պլան	744.9	13.5	2702.8	
2026	Սահման.	537.5	9.3	-	53.5
	Պլան	714.1	-	2924.5	
2027	Սահման.	449.1	9.2	-	54.3
	Պլան	729.1	4.2	3082.5	
2028	Սահման.	393.4	11.2	-	54.2
	Պլան	813.1	4.0	3228.3	

«-»-ը նշանակում է, որ պետական պարտքի առկա չափի դեպքում կիրառելի չէ

2.5. ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԱՂՅՈՒՍԱԿՆԵՐ

Աղյուսակ 2.3. Պետական բյուջեի եկամուտների կանխատեսումների համեմատական աղյուսակը, մլրդ դրամ

Ընդունման տարին	Ծրագիր	2023	2024	2025	2026	2027	2028
-	Փաստացի	2,410.7	2,579.2				
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	25.4%	25.3%				
2022	ՄԺԾԾ 2023-2025	2,305.7	2,609.6	2,940.6			
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	25.47%	25.81%	26.15%			
	2023թ. Պետական բյուջե	2,353.9					
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	25.26%					
2023	ՄԺԾԾ 2024-2026	2,385.7	2,671.1	2,986.4	3,367.4		
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	25.02%	25.18%	25.30%	25.63%		
	2024թ. Պետական բյուջե	2,408.1	2,663.1				
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	25.48%	25.30%				
2024	ՄԺԾԾ 2025-2027		2,634.7	2,897.6	3,258.2	3,614.1	
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ		25.74%	25.88%	26.47%	26.76%	
	2025թ. Պետական բյուջե		2,593.6	2,837.6	3,123.2	3,458.6	
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ		25.65%	26.1%	26.20%	26.53%	
2025	ՄԺԾԾ 2026-2028			2,773.2	3,049.3	3,308.4	3,603.2
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ			25.3%	25.7%	25.7%	25.8%
	2026թ. Պետական բյուջե			2,832.8	3,090.9	3,352.4	3,638.0
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ			25.8%	25.9%	25.9%	25.9%

Աղյուսակ 2.4. Պետական բյուջեի հարկային եկամուտների կանխատեսումների համեմատական աղյուսակը, մլրդ դրամ

Ընդունման տարին	Ծրագիր	2023	2024	2025	2026	2027	2028
-	Փաստացի	2,273.9	2,390.9				
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	24.0%	23.5%				
2022	ՄԺԾԾ 2023-2025	2,228.3	2,539.0	2,874.4			
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	24.57%	25.11%	25.55%			
	2023թ. Պետական բյուջե	2,255.6					
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	24.21%					
2023	ՄԺԾԾ 2024-2026	2,287.4	2,573.1	2,896.9	3,281.2		
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	23.99%	24.26%	24.54%	24.98%		
	2024թ. Պետական բյուջե	2,277.8	2,553.1				
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	24.10%	24.3%				
2024	ՄԺԾԾ 2025-2027		2,496.9	2,812.3	3,182.0	3,541.2	

2025	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ		24.39%	25.12%	25.85%	26.22%	
	2025թ. Պետական բյուջե		2,455.8	2,720.3	3,047.0	3,385.8	
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ		24.29%	24.98%	25.57%	25.97%	
	ՄԺԾԾ 2026-2028			2,655.9	2,934.9	3,206.1	3,503.3
2025	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ			24.2%	24.7%	24.9%	25.1%
	2026թ. Պետական բյուջե			2,690.4	2,972.9	3,244.9	3,533.9
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ			24.5%	24.9%	25.1%	25.2%

Աղյուսակ 2.5. Պետական բյուջեի ծախսերի կանխատեսումների համեմատական աղյուսակը, մլրդ դրամ

Ընդունման տարին	Ծրագիր	2023	2024	2025	2026	2027	2028
-	Փաստացի	2,599.6	2,955.3				
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	27.4%	29.0%				
2022	ՄԺԾԾ 2023-2025	2,597.9	2,882.9	3,223.0			
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	28.67%	28.51%	28.65%			
	2023թ. Պետական բյուջե	2,642.9					
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	28.36%					
2023	ՄԺԾԾ 2024-2026	2,659.6	2,973.6	3,306.1	3,701.9		
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	27.9%	28.0%	28.0%	28.2%		
	2024թ. Պետական բյուջե	2,653.4	3,146.0				
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	28.1%	29.9%				
2024	ՄԺԾԾ 2025-2027		3,117.6	3,513.4	3,812.1	4,086.8	
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ		30.5%	31.4%	31.0%	30.3%	
	2025թ. Պետական բյուջե		3,076.5	3,441.6	3,629.5	3,849.8	
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ		30.4%	31.6%	30.5%	29.5%	
2025	ՄԺԾԾ 2026-2028			3,376.9	3,584.7	3,755.4	3,994.6
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ			30.8%	30.2%	29.1%	28.6%
	2026թ. Պետական բյուջե			3,432.6	3,628.5	3,801.5	4,031.4
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ			31.2%	30.4%	29.3%	28.7%

Աղյուսակ 2.6. Պետական բյուջեի ընթացիկ ծախսերի կանխատեսումների համեմատական աղյուսակը, մլրդ դրամ

Ընդունման տարին	Ծրագիր	2023	2024	2025	2026	2027	2028
-	Փաստացի	2,127.0	2,413.6				
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	22.4%	23.7%				
2022	ՄԺԾԾ 2023-2025	2,082.6	2,293.2	2,512.2			
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	22.97%	22.71%	22.35%			
	2023թ. Պետական բյուջե	2,095.2					
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	22.48%					

2023	ՄԺԾԾ 2024-2026	2,095.3	2,308.3	2,537.2	2,839.1		
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	21.98%	21.76%	21.49%	21.61%		
	2024թ. Պետական բյուջե	2,091.3	2,450.7				
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	22.13%	23.3%				
2024	ՄԺԾԾ 2025-2027		2,451.2	2,728.5	2,938.2	3,228.1	
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ		23.95%	24.37%	23.87%	23.90%	
	2025թ. Պետական բյուջե		2,437.2	2,706.8	2,807.5	2,988.1	
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ		24.11%	24.9%	23.6%	22.9%	
2025	ՄԺԾԾ 2026-2028			2,688.6	2,883.4	3,001.2	3,169.9
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ			24.5%	24.3%	23.3%	22.7%
	2026թ. Պետական բյուջե			2,702.8	2,924.5	3,082.5	3,228.3
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ			24.6%	24.5%	23.8%	23.0%

Աղյուսակ 2.7. Պետական բյուջեի ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով զուտ ծախսերի կանխատեսումների համեմատական աղյուսակը, մլրդ դրամ

Ընդունման տարին	Ծրագիր	2023	2024	2025	2026	2027	2028
-	Փաստացի	472.6	541.7				
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	5.0%	5.3%				
2022	ՄԺԾԾ 2023-2025	515.3	589.7	710.8			
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	5.70%	5.80%	6.30%			
	2023թ. Պետական բյուջե	547.7					
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	5.88%					
2023	ՄԺԾԾ 2024-2026	564.3	665.3	768.9	862.9		
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	5.9%	6.3%	6.5%	6.6%		
	2024թ. Պետական բյուջե	562.1	695.3				
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	6.0%	6.6%				
2024	ՄԺԾԾ 2025-2027		666.4	784.9	873.9	858.6	
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ		6.5%	7.0%	7.1%	6.4%	
	2025թ. Պետական բյուջե		639.3	734.9	822.0	861.7	
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ		6.3%	6.7%	6.9%	6.6%	
2025	ՄԺԾԾ 2026-2028			688.3	701.3	754.2	824.6
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ			6.3%	5.9%	5.9%	5.9%
	2026թ. Պետական բյուջե			729.9	704.1	719.1	803.1
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ			6.6%	5.9%	5.6%	5.7%

Աղյուսակ 2.8. Պետական բյուջեի պակասուրդի ֆինանսավորման կանխատեսումների համեմատական աղյուսակը, մլրդ դրամ

Ընդունման տարին	Ծրագիր	2023	2024	2025	2026	2027	2028
-	Փաստացի	339.9	376.1				
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	3.60%	3.7%				
2022	ՄԺԾԾ 2023-2025	436.2	417.3	426.4			
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	4.79%	4.12%	3.78%			
	2023թ. Պետական բյուջե	424.9					
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	4.56%					
2023	ՄԺԾԾ 2024-2026	409.9	446.5	463.7	478.5		
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	4.30%	4.21%	3.93%	3.64%		
	2024թ. Պետական բյուջե	381.3	482.9				
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	4.04%	4.59%				
2024	ՄԺԾԾ 2025-2027		482.9	615.8	553.9	472.7	
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ		4.72%	5.50%	4.50%	3.50%	
	2025թ. Պետական բյուջե		482.9	604.0	506.2	391.1	
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ		4.8%	5.5%	4.2%	3.0%	
2025	ՄԺԾԾ 2026-2028			603.7	535.4	447.1	391.3
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ			5.5%	4.5%	3.5%	2.8%
	2026թ. Պետական բյուջե			599.8	537.5	449.1	393.4
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ			5.5%	4.5%	3.5%	2.8%

**ՄԱՍ II. «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ 2026
ԹՎԱԿԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ԲԱՅԱՏՐԱԳԻՐ**

ՄԱՍ II -Ա ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԸ

ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԸ

ՀՀ 2026 թվականի պետական բյուջեի մշակման ընթացքում ՀՀ կառավարությունն առաջնորդվել է ՀՀ 2026-2028թթ. ՄԺԾԾ-ով ամրագրված հիմնական սկզբունքներով: Ստորև բերված Աղյուսակ 1-ում ներկայացված են 2022-2028թթ պետական բյուջեների ցուցանիշներն արտացոլող ամփոփ ցուցանիշները:

Աղյուսակ 1. 2022-2028թթ պետական բյուջեի ամփոփ ցուցանիշները, մլրդ դրամ

Ցուցանիշներ	Փաստ			Բյուջե	Ժրազիր		
	2022*	2023*	2024		2026	2027	2028
Պետական բյուջեի եկամուտներ	2,099.6	2,410.7	2,579.2	2,837.6	3,091.0	3,352.4	3,638.0
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	24.7%	25.4%	25.3%	26.1%	25.9%	25.9%	25.9%
Ներքին եկամուտներ	2,084.6	2,397.6	2,552.5	2,816.9	3,070.6	3,344.7	3,633.9
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	24.5%	25.3%	25.0%	25.9%	25.7%	25.8%	25.9%
Ընդհանուրի նկատմամբ (%)	99.3%	99.5%	99.0%	99.3%	99.3%	99.8%	99.9%
Հարկային եկամուտներ և պետական տուրքեր	1,962.5	2,273.9	2,390.9	2,720.3	2,972.9	3,244.9	3,533.9
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	23.1%	24.0%	23.5%	25.0%	24.9%	25.1%	25.2%
Ընդհանուրի նկատմամբ (%)	93.5%	94.3%	92.7%	95.9%	96.2%	96.8%	97.1%
Պետական բյուջեի ծախսեր	2,279.1	2,599.6	2,955.3	3,441.6	3,628.5	3,801.5	4,031.4
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	26.8%	27.4%	29.0%	31.6%	30.4%	29.3%	28.7%
Ընթացիկ ծախսեր	1,898.7	2,127.0	2,413.6	2,706.8	2,924.5	3,082.5	3,228.3
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	22.3%	22.4%	23.7%	24.9%	24.5%	23.8%	23.0%
Ընդհանուրի նկատմամբ (%)	84.7%	83.5%	81.7%	78.6%	80.6%	81.1%	80.1%
Ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնություններ	380.4	472.6	541.7	734.8	704.1	719.1	803.1
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	4.5%	5.0%	5.3%	6.7%	5.9%	5.6%	5.7%
Ընդհանուրի նկատմամբ (%)	17.0%	18.6%	18.3%	21.4%	19.4%	18.9%	19.9%
Պետական բյուջեի դեֆիցիտ	179.5	188.9	376.1	604.0	537.5	449.1	393.4
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	2.1%	2.0%	3.7%	5.5%	4.5%	3.5%	2.8%
Անվանական ՀՆԱ	8501.4	9492.5	10,193.4	10,891.5	11,933.7	12,952.8	14,050.8

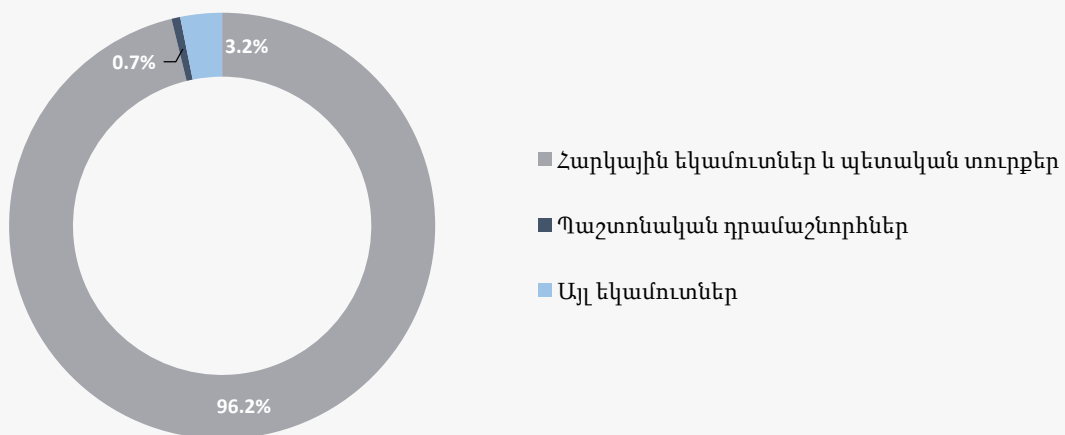
*2022-2023 թվականների պետական բյուջեի եկամուտների և ծախսերի փաստացի տվյալներում ներառված է նաև հիպոթեքային վարկի վճարված տոկոսների վերադարձի գումարները՝ համապատասխանաբար 36.5 և 52.0 մլրդ դրամ:

Հիմք ընդունելով ՀՆԱ-ի 25.9 %-ի չափով կանխատեսված ՀՀ 2026 թվականի պետական բյուջեի եկամուտների մակարդակը և ելնելով ՀՆԱ-ի 4.5 %-ի չափով դեֆիցիտի ֆինանսավորման հնարավորություններից, ՀՀ կառավարությունը ծրագրում է 2026 թվականին ապահովել ծախսերը ՀՆԱ-ի 30.4%-ի կամ 3,628.5 մլրդ դրամի չափով: 2027 թվականին ՀՀ կառավարությունը նախատեսում է ապահովել ծախսերը ՀՆԱ-ի 29.3%-ի կամ 3,801.5 մլրդ դրամի չափով, իսկ 2028 թվականին՝ համապատասխանաբար ՀՆԱ-ի 28.7%-ի կամ 4,031.4 մլրդ դրամի չափով:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԸ

ՀՀ 2026 թվականի պետական բյուջեով նախատեսված բյուջետային եկամուտների կազմում, ինչպես և նախորդ տարիներին, գերակշիռ մաս են կազմում հարկային եկամուտների և պետական տուրքերի գծով ակնկալվող մուտքերը, ինչը ներկայացված է գծապատկերում:

ՀՀ 2026 թվականի պետական բյուջեով նախատեսված բյուջետային եկամուտների կառուցվածքը (%-ով ընդհանուրի նկատմամբ):

ՀՀ 2026 թվականի պետական բյուջեով նախատեսվել է 3,091.0 մլրդ դրամ եկամուտներ, որից հարկային եկամուտների և պետական տուրքերի գծով՝ 2,972.9 մլրդ դրամ, 2027 թվականին՝ 3,352.4 մլրդ դրամ, որից հարկային եկամուտների և պետական տուրքերի գծով՝ 3,244.9 մլրդ դրամ, իսկ 2028 թվականին՝ 3,638.0 մլրդ դրամ, որից հարկային եկամուտների և պետական տուրքերի գծով՝ 3,533.9 մլրդ դրամ: Բյուջետային եկամուտների՝ ըստ առանձին եկամտատեսակների կանխատեսումների մանրամասները ներկայացված են «Հայաստանի Հանրապետության 2026 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքի բացատրագրի՝ եկամուտների կանխատեսմանը վերաբերվող մասում (սույն ուղերձի մաս 2-Բ):

2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ԾԱԽՍԵՐԸ ԵՎ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հաշվի առնելով ՀՀ 2026 թվականի պետական բյուջեի եկամուտների կանխատեսվող մակարդակը և դեֆիցիտի ու պետական պարտքի նպատակային ցուցանիշները, որոնք ներկայացվում են հաջորդ բաժնում, ՀՀ կառավարությունը ՀՀ 2026 թվականի պետական բյուջեի ծախսերի ծավալը առաջարկում է սահմանել 3,628.5 մլրդ դրամի չափով, 2027 թվականի համար՝ 3,801.5 մլրդ դրամ, իսկ 2028 թվականին՝ 4,031.4 մլրդ դրամ:

ՀՀ կառավարության 2026 թվականի ծախսային գերակայությունները բխում են ՀՀ կառավարության 2021 թվականի օգոստոսի 18-ի թիվ 1363-Ա որոշմամբ հաստատված ՀՀ կառավարության 2021-2026թթ. ծրագրի առաջնահերթություններից:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԴԵՖԻՑԻՏԸ (ՊԱԿԱՍՈՒՐԴԸ) ԵՎ ՊԱՐՏՔԸ

ՀՀ 2026 թվականի պետական բյուջեի դեֆիցիտը ծրագրավորվել է ՀՆԱ-ի 4.5 %-ի չափով և կազմում է 537.5 մլրդ դրամ, 2027 թվականին՝ ՀՆԱ-ի 3.5%-ի չափով կամ 449.1 մլրդ դրամ, 2028 թվականին՝ ՀՆԱ-ի 2.8%-ի չափով կամ 393.4 մլրդ դրամ: Դեֆիցիտի ֆինանսավորման ներքին աղբյուրների հիմնական մասը ՀՀ 2026-2028 թվականներին ձևավորվելու է պետական արժեթղթերի տեղաբաշխումից գոյացող մուտքերից, տրամադրված վարկերի և փոխառությունների վերադարձից մուտքերից, ինչպես նաև ելքերի ֆինանսավորմանն ուղղվող պետական բյուջեի տարեսկզբի ազատ մնացորդի միջոցներից: Դեռևս զգալի են արտաքին աղբյուրներից՝ միջազգային կազմակերպություններից և օտարերկրյա պետություններից ստացվելիք վարկերի հաշվին պետական բյուջեի դեֆիցիտի ֆինանսավորմանն ուղղվող միջոցները:

Համաձայն կանխատեսումների ծրագրային ժամանակահատվածում արտաքին օժանդակության կառուցվածքում գերակշռելու են նպատակային ծրագրերի ֆինանսավորման համար նախատեսված բյուջետային աջակցության պաշտոնական դրամաշնորհներն ու վարկերը (99.4%):

Աղյուսակ 2. 2026թ ակնկալվող արտաքին օժանդակությունն ըստ բնույթի

Ցուցանիշներ	Գումարը (մլրդ դրամներով)	Տեսակարար կշիռը արտաքին օժանդակության ընդհանուր գումարում (%)
Ընդհանուր բնույթի բյուջետային օժանդակություն	0.9	0.6%
Պաշտոնական դրամաշնորհներ	0.9	X
Ծրագրային (նպատակային) օժանդակություն	153.1	99.4%
Պաշտոնական դրամաշնորհներ	19.6	X
Վարկեր	133.5	X
Ընդամենը արտաքին օժանդակություն	154	

Բյուջետային փաթեթում ընդհանուր բնույթի բյուջետային օժանդակության թերստացման պայմաններում ծախսերի վերանայման անհրաժեշտության առաջացման դեպքում այդ վերանայումն իրականացվելու է՝ ելնելով ծախսերի գերակայության աստիճանից: Ծրագրային (նպատակային) պաշտոնական դրամաշնորհների և վարկերի թերստացումը հանգեցնելու է այն ծրագրերի գծով

ծախսերի կրճատմանը, որոնք անմիջականորեն կապակցված են ֆինանսավորման այդ աղբյուրներին:

ՀՀ 2026 թվականի պետական բյուջեի հաշվարկներում «Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 21-րդ հոդվածի 8.1-րդ մասի պահանջի համաձայն կիրառվել են ս.թ. սեպտեմբերի 1-ի դրությամբ ՀՀ արտարժույթային շուկայում ձևավորված տարադրամի փոխարժեքները ՀՀ դրամով:

Աղյուսակ 3. ՀՀ 2026 թվականի պետական բյուջեի նախագծի հաշվարկներում կիրառված տարադրամների փոխարժեքները ՀՀ դրամով

Տարադրամի տեսակը	Փոխարժեքը ՀՀ դրամով
1 ԱՄՆ դոլար	382.61
1 եվրո	448.42
1 Մեծ Բրիտանիայի ֆունտ ստեռլինգ	517.52
1 Ռուսաստանյան ռուբլի	4.7434
1 Շվեյցարական ֆրանկ	478.68
1 Կանադական դոլար	278.48
10 ճապոնական իեն	26.005
1 Չինական յուան	53.63
1 ՀՓԻ	523.66

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԴԵՖԻՑԻՏԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԸ

Պետական բյուջեի ձևավորումը 2026-2028 թվականներին շարունակելու է ընթանալ բյուջետային եկամուտների նկատմամբ ծախսերի գերազանցմամբ, ընդ որում՝ բյուջետային դեֆիցիտի ֆինանսավորման համար միջոցների ներգրավումն իրականացվելու է ինչպես ներքին, այնպես էլ արտաքին աղբյուրներից, համապատասխանաբար՝ 266.2 մլրդ դրամի և 271.3 մլրդ դրամի չափով 2026 թվականին, 221.4 մլրդ դրամի և 227.7 մլրդ դրամի չափով 2027 թվականին, 122.0 մլրդ դրամի և 271.4 մլրդ դրամի չափով 2028 թվականին:

ՀՀ 2026-2028 թվականներին պետական բյուջեով դեֆիցիտի ֆինանսավորման նպատակով ներքին աղբյուրներից ներգրավվող փոխառու զուտ միջոցների ընդհանուր գումարը ծրագրավորվում է համապատասխանաբար 318.2, 287.9 և 263.8 մլրդ դրամի չափով, ընդ որում, փոխառու միջոցների մուտքերի ներգրավումը ամբողջությամբ նախատեսվում է ապահովել պետական արժեթղթերի թողարկումից:

ՀՀ 2026-2028 թվականների պետական բյուջեով դեֆիցիտի ֆինանսավորման նպատակով արտաքին աղբյուրներից ներգրավվող փոխառու զուտ միջոցների ծրագրված ընդհանուր գումարը՝ համապատասխանաբար 278.9, 235.5 և 272.6 մլրդ դրամ է, որը հաշվարկվել է որպես միջազգային

կազմակերպություններից և օտարերկրյա պետություններից Հայաստանի Հանրապետությանը 2026-2028 թվականներին տրամադրվելիք վարկերի (որոնց մասն ունի հստակ ծրագրային ուղղվածություն): Ֆինանսական ակտիվներից 2026-2028 թվականների զուտ մուտքերը ծրագրավորվում են շուրջ (7.6), (7.8) և (1.1) մլրդ դրամ:

Ստորև ներկայացվում են ՀՀ 2022-2028 թվականների պետական բյուջեների դեֆիցիտի ֆինանսավորման աղբյուրները:

Աղյուսակ 4. ՀՀ 2022-2028թթ. պետական բյուջեների դեֆիցիտի ֆինանսավորման աղբյուրները, մլրդ դրամ

Ցուցանիշներ	Փաստ			Բյուջե	Ծրագիր		
	2022	2023	2024		2026	2027	2028
Պետական բյուջեի դեֆիցիտի ֆինանսավորման աղբյուրներն ու դրանց տարրերի անվանումները	179.5	188.9	376.1	604	537.5	449.1	393.4
Ա. Ներքին աղբյուրներ	288.1	412.4	359.1	255.4	266.2	221.4	122.0
Բ. Արտաքին աղբյուրներ	(108.6)	(223.5)	17.0	348.6	271.3	227.7	271.4

Պետական բյուջեի դեֆիցիտի հարաբերակցությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ 2026 թվականին կկազմի 4.5%, 2027 թվականին՝ 3.5%, իսկ 2028 թվականին 2.8%: Ինչպես 2026-2028թթ միջնաժամկետ ծախսային ծրագրում, ՀՀ 2026թ պետական բյուջեում նույնպես պահպանվել է ՀՀ պետական բյուջեի կախվածությունն արտաքին ֆինանսավորման աղբյուրներից (արտասահմանյան վարկերից և պաշտոնական դրամաշնորհներից):

Աղյուսակ 5. Ընդհանուր և առաջնային դեֆիցիտները, %-ով ՀՆԱ-ի նկատմամբ

Ցուցանիշներ	2026	2027	2028
Ընդհանուր դեֆիցիտ՝ Ընդհանուր եկամուտների և ծախսերի տարբերությունը	(4.5)	(3.5)	(2.8)
Առաջնային դեֆիցիտ՝ Ընդհանուր եկամուտների և ծախսերի (առանց տոկոսավճարների) տարբերությունը	(0.9)	0.2	0.9

ՄԱՍ II-Բ. ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄ

«Հայաստանի Հանրապետության 2026 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքում (սույն մասում այսուհետ՝ Օրենք) եկամուտների ընդհանուր գումարը ծրագրվել են 2026 թվականի համար 3,091.0 մլրդ դրամ, 2027 թվականի համար 3,352.4 մլրդ դրամ, իսկ 2028 թվականի համար 3,638.0 մլրդ դրամ՝ 2025 թվականի համար հաստատված 2,837.6 մլրդ դրամի և 2024 թվականին փաստացի ստացված 2,579.2 մլրդ դրամ գումարների դիմաց: Եկամուտների տարեկան ծրագրային ծավալները կապահովվեն հիմնականում ի հաշիվ հարկային եկամուտների:

Աղյուսակ 4. 2022-2028թթ. փաստացի/կանխատեսումային բյուջետային եկամուտները, մլրդ դրամ

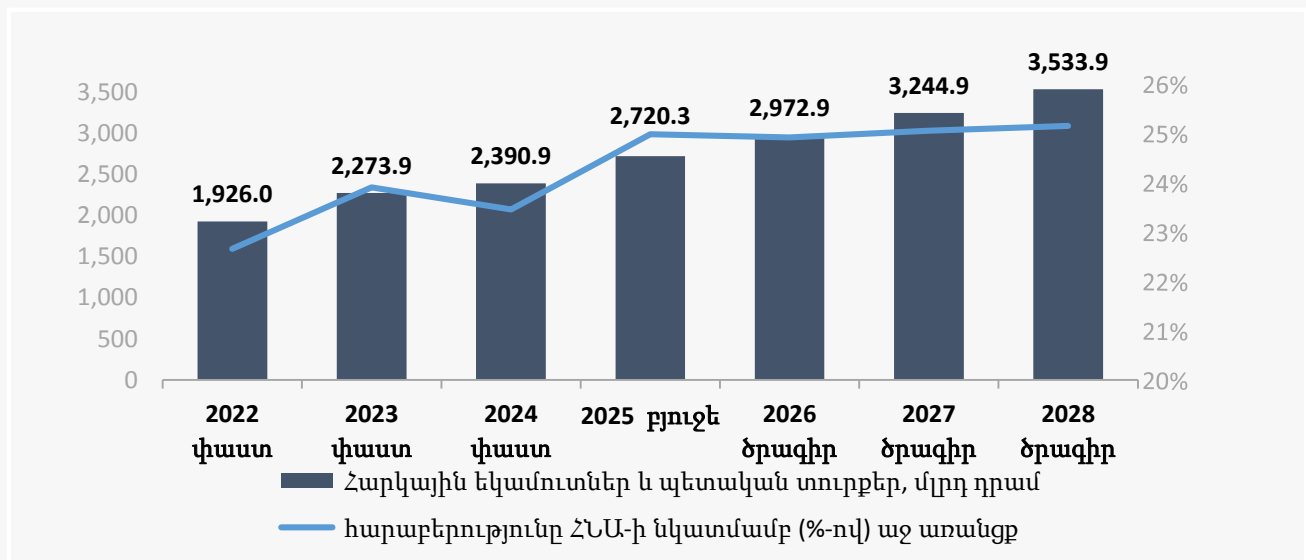
Ցուցանիշներ	Փաստ			Բյուջե	Ծրագիր	Ծրագիր	Ծրագիր
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Պետական բյուջեի եկամուտներ	2,063.1	2,410.7	2,579.2	2,837.6	3,091.0	3,352.4	3,638.0
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	24.3%	25.4%	25.3%	26.1%	25.9%	25.9%	25.9%
Հարկային եկամուտներ և պետական տուրքեր	1,926.0	2,273.9	2,390.9	2,720.3	2,972.9	3,244.9	3,533.9
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	22.7%	23.9%	23.5%	25.0%	24.9%	25.1%	25.2%
Ընդհանուրի նկատմամբ (%)	93.4%	94.3%	92.7%	95.9%	96.2%	96.8%	97.1%
Այլ եկամուտներ	122.1	123.7	161.6	96.6	97.7	99.8	100.1
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	1.4%	1.3%	1.6%	0.9%	0.8%	0.8%	0.7%
Ընդհանուրի նկատմամբ (%)	5.9%	5.1%	6.3%	3.4%	3.2%	3.0%	2.8%
Պաշտոնական դրամաշնորհներ	15.0	13.1	26.7	20.7	20.5	7.7	4.1
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	0.2%	0.1%	0.3%	0.2%	0.2%	0.1%	0.0%
Ընդհանուրի նկատմամբ (%)	0.7%	0.5%	1.0%	0.7%	0.7%	0.2%	0.1%

ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտները ծրագրելիս օգտագործվել են այն մակրոտնտեսական ցուցանիշների կանխատեսումները, որոնք էական ազդեցություն ունեն առանձին եկամտատեսակների բազայի ձևավորման կամ հաշվարկման վրա: Առանձին դեպքերում հաշվի են առնվել նաև պայմանագրային հարաբերություններով կարգավորվող ցուցանիշները:

ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԵԿԱՄՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ՊԵՏԱԿԱՆ ՏՈՒՐՔԵՐ

Հարկային եկամուտների և պետական տուրքերի գծով բյուջետային մուտքերի հաշվարկներում ենթադրվել է, որ հարկերի գծով հաջորդող տարիների համար հարկային եկամուտներ և պետական տուրքեր /ՀՆԱ ցուցանիշի սպասողական մակարդակը ապահովելու համար բավարար հիմքեր կստեղծեն առկա օրենսդրական նախադրյալները, կիրառվելիք վարչարարական միջոցառումները, ինչպես նաև մակրոտնտեսական զարգացումները:

Գծապատկեր 1. ՀՀ 2022-2028թթ. Հարկային եկամուտները և պետական տուրքերը (մլրդ դրամով) և կշիռը ՀՆԱ-ի նկատմամբ

2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ՄԵԾՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

ՀՀ 2026 թվականի հարկային եկամուտների մուտքերի կանխատեսմամբ հանդերձ միջազգային պրակտիկայում ընդունված մոտեցումների հիման վրա կատարվել է 2026 թվականի հարկային ծախսերի գնահատում: Գնահատման արդյունքում հարկային ծախսերի տարեկան մեծությունը կազմել է 802,847 մլն դրամ, ինչը 31,707 մլն դրամով կամ 4.1 տոկոսով ավելին է, քան նախորդ տարվա գնահատականը: Հարկային ծախսեր ՀՆԱ հարաբերակցությունը կազմում է 6.7 տոկոս, իսկ հարկային ծախսեր հարկային եկամուտներ հարաբերակցությունը՝ 27 տոկոս: Գնահատման արդյունքները ավելի մանրամասն՝ այդ թվում ոլորտային գնահատականներ, ներկայացված են Վերլուծություններ բաժնում:

Պետական տուրքեր

Պետական տուրքերի գծով 2026 թվականի բյուջետային մուտքերը ծրագրվել են 87.9 մլրդ դրամ, 2027 թվականին 88.3 մլրդ դրամ, իսկ 2028 թվականին 89.1 մլրդ դրամ՝ 2025 թվականի համար հաստատված 74.8 մլրդ դրամի և 2024 թվականին փաստացի ստացված 80.5 մլրդ դրամի դիմաց:

Պետական տուրքերի գծով բյուջետային մուտքերի կանխատեսումները կատարվել են ըստ դրանց նախորդ տարիների փաստացի հավաքագրումների միտումների, հաշվի առնելով ՀՀ օրենսդրության մեջ կատարված առանձին փոփոխություններն և լրացումները, ինչպես նաև պետական տուրքի յուրաքանչյուր տեսակի առանձնահատկությունները:

Մասնավորապես՝

2025 թվականի փետրվարի 27-ից ուժի մեջ է մտել «Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում լրացում կատարելու մասին» 22.01.2025թ. ՀՕ-28-Ն օրենքը, որով սահմանվում է տուրք ոչ հրապարակային ֆոնդի կառավարման գործունեության համար՝ տարեկան բազային տուրքի 500-ապատիկի չափով:

2025 թվականի ապրիլի 1-ից ուժի մեջ է մտել «Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություն և լրացում կատարելու մասին» 06.03.2025թ. ՀՕ-52-Ն օրենքը, որով փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել ինտերնետ շահումով խաղի և (կամ) տոտալիզատորի (ինտերնետ տոտալիզատորի) կազմակերպչի կողմից խաղադրույք ընդունելու իրավունք ձեռք բերելու համար սահմանվող պետական տուրքի դրույքաչափերում:

2025 թվականի հունիսի 14-ից ուժի մեջ է մտել «Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություն կատարելու մասին» 29.05.2025թ. ՀՕ-122-Ն օրենքը, որով «Արտաքին տնտեսական գործունեության ապրանքային անվանացանկ» (ԱՏԳ ԱԱ) դասակարգչի 2523 ծածկագրին դասվող ցեմենտի (բացառությամբ 2523210000, 2523100000 ապրանքային դիրքերին դասվող ծածկագրերի)՝ «Բացթողում՝ ներքին սպառման համար», «Վերամշակում՝ մաքսային տարածքում» և «Վերամշակում՝ ներքին սպառման համար» մաքսային ընթացակարգերով յուրաքանչյուր մինչև հարյուր տոննայի ներմուծման լիցենզիա տրամադրելու համար սահմանվող պետական տուրքի դրույքաչափը բազային տուրքի 200-ապատիկ չափից փոխվել է բազային տուրքի 800-ապատիկի չափ:

2025 թվականի հուլիսի 4-ից ուժի մեջ է մտել «Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում լրացումներ կատարելու մասին» 29.05.2025թ. ՀՕ-177-Ն օրենքը, որով սահմանվում է տուրք կրիպտոակտիվներով ծառայություններ մատուցող անձի, յուրաքանչյուր մասնաճյուղի և ներկայացուցչության գործունեության համար:

2025 թվականի հուլիսի 16-ից ուժի մեջ է մտել «Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություն և լրացում կատարելու մասին» 03.07.2025թ. ՀՕ-232-Ն օրենքը, որով սահմանվել է տուրք «ԵԱՏՄ արտաքին տնտեսական գործունեության ապրանքային անվանացանկ» (ԵԱՏՄ ԱՏԳ ԱԱ) դասակարգչի 7214 և 7215 ապրանքային դիրքերին դասվող պողպատե ամրանների՝ «Բացթողում՝ ներքին սպառման համար», «Վերամշակում՝ մաքսային տարածքում» և «Վերամշակում՝ ներքին սպառման համար» մաքսային ընթացակարգերով յուրաքանչյուր մինչև մեկ տոննայի ներմուծման լիցենզիա տրամադրելու համար՝ բազային տուրքի 29-ապատիկի չափով:

2025 թվականի սեպտեմբերի 1-ից ուժի մեջ է մտել «Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» 22.01.2025թ. ՀՕ-5-Ն օրենքը, որով փոփոխություններ է կատարվել Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիություն ստանալու և Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիությունը փոփոխելու համար սահմանվող պետական տուրքի դրույքաչափերում:

2025 թվականի սեպտեմբերի 1-ից ուժի մեջ է մտել «Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» 03.07.2025թ. ՀՕ-259-Ն օրենքը, որով պետական տուրք է սահմանվում սեփականատիրոջ անվամբ առաջին անգամ հաշվառվող ավտոմոբիլի, մոտոտրանսպորտային միջոցի, տրիցիկլի, քվադրիցիկլի, կցորդի (կիսակցորդի) միայն թվային հաշվառման վկայագիր տալու համար, ինչպես նաև որակավորման քննությունների դրական արդյունքների հիման վրա առաջին անգամ միայն թվային վարորդական վկայական տալու, վարորդական իրավունքի վկայական ստանալու տեսական կամ գործնական քննություններին արտահերթ մասնակցելու, տրանսպորտային միջոցների պետական գրանցման- հաշվառման գործողության արդյունքով տպագրված փաստաթղթերը և (կամ) հաշվառման համարանիշներն առաքելու համար:

2026 թվականի հունվարի 1-ից ուժի մեջ է մտնելու «Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» 18.04.2025թ. ՀՕ-254-Ն օրենքը, որով մասնավոր պահնորդական գործունեություն իրականացնելու համար սահմանվող պետական տուրքի դրույքաչափը բազային տուրքի 500-ապատիկ չափից փոխվել է բազային տուրքի 3000-ապատիկի չափ:

Պետական տուրքի գծով փաստացի/կանխատեսումային ցուցանիշների ընդհանուր պատկերն ըստ եկամտի հիմնական աղբյուրների հետևյալն է.

Աղյուսակ 5. Պետական տուրքերի կազմում հաշվառվող եկամտատեսակների գծով ՀՀ 2022-2028թթ. փաստացի/կանխատեսումային ցուցանիշները, մլրդ դրամ

Պետական տուրքեր	Փաստ			Բյուջե	Ծրագիր	Ծրագիր	Ծրագիր
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Ընդամենը, այդ թվում՝	106.8	67.4	80.5	74.8	87.9	88.3	89.1
1. Դատարան տրվող հայցադիմումների, դիմումների, դատարանի դատական ակտերի դեմ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքների համար, ինչպես նաև դատարանի կողմից տրվող փաստաթղթերի պատճեններ (կրկնօրինակներ) գործում առկա լուսանկարների (լուսաժապավենների, ձայնագրությունների	3.1	2.7	2.6	2.1	2.7	3.0	3.3

ի, տեսագրությունների և դրանց էլեկտրոնային կրիչների բնօրինակից պատճեն ահանված կրիչ և դատական նիստի համակարգչային ձայնագրման կրկնօրինակ տալու համար							
2.Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիություն ստանալու և Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիությունը փոխելու համար	0.1	0.1	0.1	0.1	1.1	1.1	1.1
3.Հյուպատոսական ծառայությունների կամ գործողությունների համար	2.6	2.8	2.8	2.5	2.5	2.5	2.5
4.Պետական գրանցման համար	4.9	6.5	6.8	6.6	6.8	6.9	7.0
5.Գյուտերի, արդյունաբերական դիզայնների, բույսերի սորտերի, ապրանքային նշանների, աշխարհագրական նշումների, ծագման տեղանունների, երաշխավորված ավանդական արտադրանքի, ֆիրմային անվանումների, ինտեգրալ միկրոսխեմաների տոպոլոգիաների իրավական պահպանության հետ կապված իրավաբանական նշանակություն ունեցող գործողությունների համար	0.3	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4
6.Ֆիզիկական անձանց տրվող իրավաբանական նշանակություն ունեցող փաստաթղթերի, որոշակի ծառայությունների կամ գործողությունների համար	3.2	3.0	3.4	4.4	4.5	4.0	4.0
7.Լիցենզավորման ենթակա կամ թույլտվություններով գործունեություն իրականացնելու	22.0	29.0	34.5	34.7	47.6	48.0	48.4

Նպատակով լիցենզիաներ, արտոնագրեր (թույլտվություններ) տալու համար							
8.Օրենքով սահմանված այլ ծառայությունների և գործողությունների համար	70.7	22.9	29.9	24.1	22.3	22.3	22.4

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՇՆՈՐՀՆԵՐ

Պաշտոնական դրամաշնորհները ծրագրվել են հաշվի առնելով առկա պայմանագրերը, դոնորների հետ ձեռքբերված նախնական համաձայնությունները և Եվրամիությունից ակնկալվող դրամաշնորհների դեպքում՝ սպասումները:

Աղյուսակ 6. 2022-2028թթ. փաստացի/կանխատեսումային պաշտոնական դրամաշնորհները, մլրդ դրամ

Պաշտոնական դրամաշնորհներ	Փաստ			Բյուջե	Ծրագիր	Ծրագիր	Ծրագիր
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Ընդամենը, այդ թվում՝	15	13.1	26.7	20.7	20.5	7.7	4.1
ԵՄ (Եվրոպական հարևանության շրջանակներում ՀՀ-ԵՄ գործողությունների ծրագրով նախատեսված դրամաշնորհային ծրագրեր)	6.2	4.2	21.1	6.2	0.9	-	-
Այլ նպատակային դրամաշնորհներ	8.8	8.9	5.6	14.5	19.6	7.7	4.1

2026 թվականին Եվրոպական հարևանության ՀՀ-ԵՄ գործողությունների ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է դրամաշնորհների ստացում «Հայաստանում ԵՄ աջակցություն կրթությանը» ծրագրի շրջանակում՝ 2 մլն եվրո կամ 0.9 մլրդ դրամ:

Նպատակային օժանդակություն պաշտոնական դրամաշնորհային (կապակցված դրամաշնորհներ) ծրագրերից 2026 թվականին նախատեսվում է ստանալ 51.2 մլն ԱՄՆ դոլար կամ 19.6 մլրդ դրամ, 2027 թվականին 20.0 մլն ԱՄՆ դոլար կամ 7.7 մլրդ դրամ, իսկ 2028 թվականին 10.6 մլն ԱՄՆ դոլար կամ 4.1 մլրդ դրամ: Նպատակային պաշտոնական դրամաշնորհային ծրագրերի գծով ՀՀ պետական բյուջեի ցուցանիշների մանրամասները ներկայացված են Օրենքի N 1 հավելվածի N 5 աղյուսակում:

ԱՅԼ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ

Այլ եկամուտները ներառում են բանկերում և ֆինանսավարկային հաստատություններում պետական բյուջեի ժամանակավոր ազատ միջոցների տեղաբաշխումից և դեպոզիտներից ստացվող տոկոսավճարները, իրավաբանական անձանց կապիտալում կատարված ներդրումներից ստացվող շահաբաժինները, պետական ձեռնարկությունների գույքի օգտագործման վճարները, պետության կողմից տրված վարկերի օգտագործման դիմաց վճարները (տոկոսավճարները), իրավախախտումների համար գործադիր և դատական մարմինների կողմից կիրառվող պատժամիջոցներից ստացվող մուտքերը, պետական մարմինների կողմից ապրանքների մատակարարումից և ծառայությունների մատուցումից մուտքերը և այլ եկամուտները:

Այլ եկամուտների գծով մուտքերը 2026 թվականի համար համար ծրագրվել են 97.7 մլրդ դրամ, 2027 թվականին 99.8 մլրդ դրամ, իսկ 2028 թվականին 100.1 մլրդ դրամ՝ հաշվի առնելով գանձման համար պատասխանատու պետական կառավարման մարմինների կողմից ՀՀ 2026 թվականի բյուջետային գործընթացի շրջանակում համապատասխան հայտերով ներկայացված կանխատեսումները, կատարված օրենսդրական փոփոխությունները, ինչպես նաև առանձին եկամտատեսակների գծով նախորդ տարիներին արձանագրված միտումները:

Այլ եկամուտների գծով կանխատեսումային ցուցանիշների ընդհանուր պատկերն ըստ եկամտի հիմնական աղբյուրների հետևյալն է.

Աղյուսակ 7. Այլ եկամուտների կազմում հաշվառվող եկամտատեսակների գծով ՀՀ 2022-2028թթ. փաստացի/կանխատեսումային ցուցանիշները, մլրդ դրամ

Այլ եկամուտներ	Փաստ			Բյուջե	Ծրագիր	Ծրագիր	Ծրագիր
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Ընդամենը, այդ թվում՝	122.1	123.7	161.6	96.6	97.7	99.8	100.1
1.Պետական սեփականություն հանդիսացող գույքի վարձակալությունից եկամուտներ	3.8	3.6	1.0	5.4	8.0	10.9	9.5
2.Տոկոսավճարների և շահաբաժինների տեսքով ստացվող եկամուտներ	39.6	52.3	76.6	32.0	29.9	30.7	31.4
3.Պետության տված վարկերի օգտագործման դիմաց վճարներ	11.7	12.4	11.7	13.3	10.3	8.7	7.0
4.Իրավախախտումների համար գործադիր, դատական մարմինների կողմից կիրառվող պատժամիջոցներից մուտքեր	19.5	25.1	27.1	22.7	24.1	24.1	24.3
5.Ապրանքների մատակարարումից և ծառայությունների մատուցումից եկամուտներ,	24.1	24.3	23.4	20.4	23.2	23.4	23.9

6.Օրենքով և այլ իրավական ակտերով սահմանված՝ պետական բյուջե մուտքագրվող այլ եկամուտներ	23.4	6.0	21.7	2.7	2.1	2.0	4.0
---	------	-----	------	-----	-----	-----	-----

Ստորև ներկայացվում են այլ եկամուտների գծով կանխատեսվող մուտքերի հաշվարկներում կիրառված մեթոդաբանության համառոտ նկարագրությունը:

Պետական հիմնարկների հաշվեկշիռներում հաշվառվող գույքի (բացառությամբ հողի) վարձակալության և օգտագործման դիմաց գանձվող վարձավճարները կանխատեսումներում հիմք են ընդունվել պետական կառավարման մարմինների կողմից ներկայացված տեղեկությունները վարձակալական պայմանագրերի համաձայն վճարվելիք վարձավճարների վերաբերյալ, ինչպես նաև համապատասխան բյուջետային փաստացի մուտքերի գծով գանձապետական տվյալները:

Բանկերում և ֆինանսավարկային հաստատություններում գանձապետական միասնական հաշվի ժամանակավոր ազատ միջոցների տեղաբաշխումից և դեպոզիտներից ստացվող տոկոսավճարներից, իրավաբանական անձանց կապիտալում կատարված ներդրումներից ստացվող շահաբաժիններից 2026 թվականին ակնկալվում են 29,928.4 մլն դրամի չափով մուտքեր, 2027 թվականին՝ 30,732.8 մլն դրամ, 2028 թվականին՝ 31,355.3 մլն դրամ: Մասնավորապես.

Բանկերում և ֆինանսավարկային հաստատություններում պետական բյուջեի ժամանակավոր ազատ միջոցների տեղաբաշխումից և դեպոզիտներից ստացվող տոկոսավճարների գծով մուտքերը 2026 թվականի համար ծրագրվել են 23,904.8 մլն դրամ, 2027 թվականին՝ 24,898.5 մլն դրամ, 2028 թվականին՝ 25,157.0 մլն դրամ: Մուտքերն ապահովվելու են հիմնականում ի հաշիվ ժամանակավորապես ազատ բյուջետային միջոցները ՀՀ ԿԲ-ում ավանդադնելու դիմաց ՀՀ ԿԲ-ի և ՀՀ ՖՆ միջև կնքված «Հաշվի սպասարկման մասին» պայմանագրի հիման վրա վճարվելիք տոկոսավճարների:

Իրավաբանական անձանց կապիտալում կատարված ներդրումներից ստացվող շահաբաժիններից 2026 թվականին ակնկալվում են 6,023.6 մլն դրամի մուտքեր, 2027 թվականին՝ 5,834.3 մլն դրամի, իսկ 2028 թվականին՝ 6,198.3 մլն դրամի չափով: Շահաբաժինների գծով 2026 թվականի կանխատեսվող մուտքերը ծրագրելիս հաշվի է առնվել ՀՀ կառավարության 2011 թվականի մարտի 3-ի «Պետության սեփականություն հանդիսացող բաժնեմաս ունեցող առևտրային կազմակերպությունների շահույթի բաշխման, շահութաբաժինների հաշվարկման և Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե վճարման կարգը հաստատելու և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2001 թվականի դեկտեմբերի 5-ի N 1194 որոշման մեջ փոփոխություն կատարելու մասին» N 202-Ն որոշմամբ հաստատված կարգի համաձայն պետական մասնակցության դիմաց պետական բյուջե վճարման ենթակա տարեկան շահութաբաժինների հաշվարկման բազայի 50%-ի չափով պետական բյուջե կատարվելիք մասհանումների սահմանումը:

Պետության կողմից ՀՀ ռեզիդենտներին տրված վարկերի օգտագործման դիմաց տոկոսավճարները 2026 թվականին կանխատեսվում են 10,314.3 մլն դրամ, 2027 թվականին՝ 8,662.5 մլն դրամ, իսկ 2028 թվականին՝ 6,977.3 մլն դրամ՝ հաշվի առնելով համապատասխան

պայմանագրերով նախատեսված դրույթները: Մասնավորապես, տոկոսավճարների գծով մուտքերն ապահովվելու են ի հաշիվ «Բարձրավոլտ էլեկտրական ցանցեր», «Հայկական ատոմակայան» ՓԲԸ-ներին, «Երևանի Զերմաէլեկտրակենտրոն» ՓԲԸ-ին, «Դի ընդ Էյջ Գրուպ» ՍՊԸ-ին և այլ կազմակերպություններին տրամադրված վարկերի դիմաց հաշվարկված տոկոսավճարների:

Իրավախախտումների համար գործադիր, դատական մարմինների կողմից կիրառվող պատժամիջոցներից 2026 թվականի մուտքերը գնահատվել են 24,130.4 մլն դրամ, 2027 թվականին՝ 24,116.6 մլն դրամ, իսկ 2028 թվականին՝ 24,342.2 մլն դրամ: Կանխատեսումները կատարված են ըստ համապատասխան իրավական հիմքով վարչական պատժամիջոց կիրառող պետական կառավարման մարմինների՝ հաշվի առնելով պատժամիջոցների գծով 2021-2025 թվականների մուտքերի հավաքագրման միտումները, ինչպես նաև այս բնագավառում իրականացված օրենսդրական փոփոխությունները:

Ապրանքների մատակարարումից և ծառայությունների մատուցումից եկամուտների գծով 2026 թվականի պետական բյուջեի մուտքերը գնահատվել են 23,247.7 մլն դրամ, 2027 թվականին՝ 23,351.5 մլն դրամ, իսկ 2028 թվականին՝ 23,851.5 մլն դրամ: Կանխատեսումները կատարվել են պետական կառավարման մարմիններից ստացված հայտերի և 2021-2025 թվականների մուտքերի հավաքագրման միտումների հիման վրա:

Օրենքով և իրավական այլ ակտերով սահմանված պետական բյուջե մուտքագրվող այլ եկամուտների գծով 2026 թվականի պետական բյուջեի մուտքերը գնահատվել են 2,050.1 մլն դրամ, 2027 թվականին՝ 2,046.7 մլն դրամ, իսկ 2028 թվականին՝ 4,046.7 մլն դրամ: Կանխատեսումն իրականացվել է ելնելով նախորդ տարիների փաստացի մուտքերի միտումներից:

ՄԱՍ II-Գ. ԾԱԽՍԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄ

ԾԱԽՍԵՐՆ ԸՍՏ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱԿԱՐԳՄԱՆ

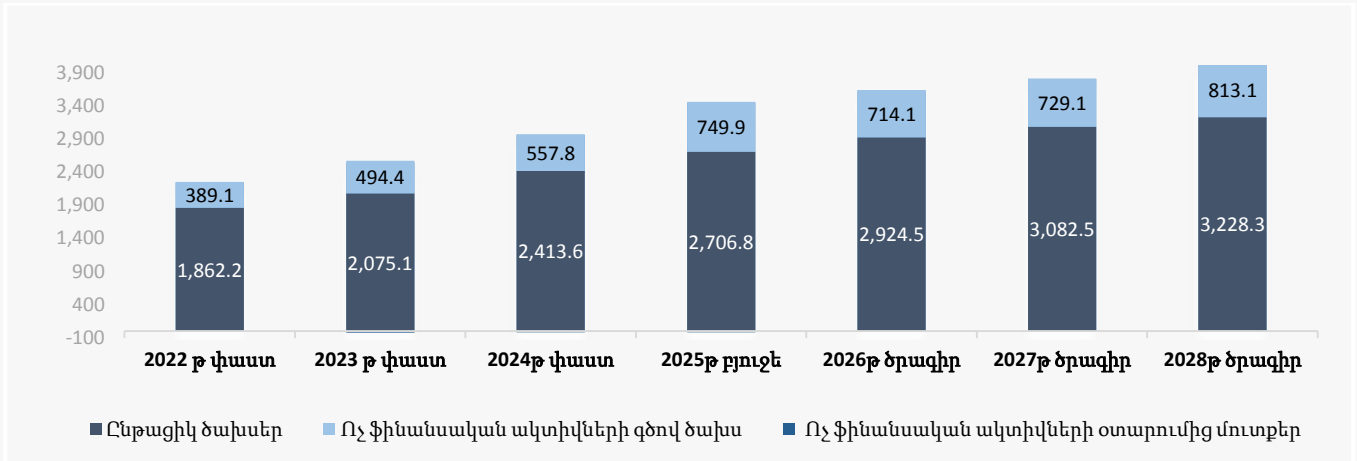
2026-2028 թվականների պետական բյուջեի ընթացիկ ծախսերի հարաբերակցությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ կազմում է համապատասխանաբար 24.5%, 23.8% և 23.0%: Նույն ժամանակահատվածում ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով զուտ ծախսերի հարաբերակցությունները ՀՆԱ-ի նկատմամբ կազմում է համապատասխանաբար 5.9%, 5,6% և 5.7%:

Աղյուսակ 10. 2022-2028թթ ընթացիկ և ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերի փոփոխության և հարաբերակցության միտումները, մլրդ դրամ

Ցուցանիշներ	Փաստ			Բյուջե	Ծրագիր		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Ընդամենը ծախսեր	2,242.6	2,547.6	2,955.3	3,441.6	3,628.5	3,801.5	4,031.4
Ընթացիկ ծախսեր	1,862.2	2,075.1	2,413.6	2,706.8	2,924.5	3,082.5	3,228.3
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	21.9%	21.9%	23.7%	24.9%	24.5%	23.8%	23.0%

Ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսեր ²¹	380.4	472.5	541.7	734.8	704.1	719.1	803.1
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	4.5%	5.0%	5.3%	6.7%	5.9%	5.6%	5.7%

Գծապատկեր 2. 2022-2028թթ. ընթացիկ և ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով գործառնությունների փոփոխության և հարաբերակցության միտումները, մլրդ դրամ

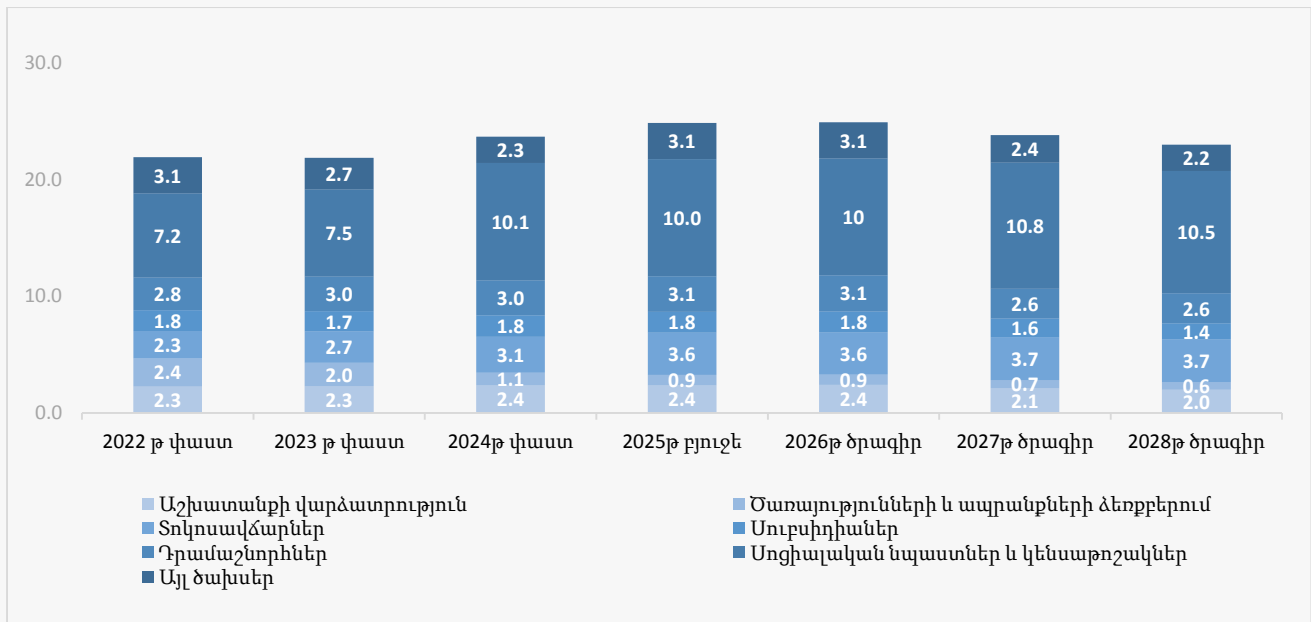
2026 թվականի ծախսերի ընդհանուր ծավալի միջին տարեկանի շուրջ 80.6%-ը կկազմեն ընթացիկ ծախսերը (2025 թվականին այդ ցուցանիշը ծրագրվել է 78.6%), 2027 թվականին՝ 81.1%-ը, իսկ 2028 թվականին՝ 80.1%:

Դիտարկվող ժամանակահատվածում ընթացիկ ծախսերն ուղղված կլինի ծառայությունների մատուցման, տրանսֆերտների տրամադրման, ֆինանսավորման ծախսերի իրականացման և հանրության կողմից անմիջականորեն օգտագործվող ակտիվների հետ կապված միջոցառումներին:

2026-2028թթ. ընթացիկ ծախսերի ֆինանսավորման ըստ տնտեսագիտական դասակարգման կառուցվածքի ծախսերի հարաբերակցությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ ներկայացված է ստորև:

Գծապատկեր 3. 2022-2028թթ. ընթացիկ ծախսերի ֆինանսավորման ըստ տնտեսագիտական դասակարգման կառուցվածքի ծախսերի հարաբերակցությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ, %

²¹ Ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով 2026-2028թթ ծախսերում ներառված են նաև ոչ ֆինանսական ակտիվների օտարումից մուտքեր՝ 10.0 մլրդ դրամ, իսկ ՀՀ 2022-2025թթ. պետական բյուջեով համապարասխանաբար՝ 8.7 մլրդ դրամ, 21.7 մլրդ դրամ, 16.1 մլրդ դրամ և 15.0 մլրդ դրամ:

2026թ. պետական բյուջեից աշխատավարձերին ուղղվող ծախսերը կկազմի ավելի քան 274.7 մլրդ դրամ կամ 2025թ. հաստատված բյուջեից ավել 5.2 տոկոսով կամ 13.7 մլրդ դրամով: 2027 թվականին աշխատավարձերին ուղղվող ծախսերը նախատեսվում է սահմանել 277.3 մլրդ դրամ կամ 2026թ. պլանավորված ցուցանիշից ավել 2.6 մլրդ դրամով կամ 0.9 տոկոսով, 2028 թվականին՝ 279.1 մլրդ դրամ կամ 2027 թվականի պլանավորված ցուցանիշից ավել 1.8 մլրդ դրամով կամ 0.7 տոկոսով:

2026թ. տոկոսավճարների գծով ծախսը կազմում է 423.2 մլրդ դրամ: 2027 թվականին տոկոսավճարներին ուղղվող ծախսերը նախատեսվում է սահմանել 476.3 մլրդ դրամ կամ 2026թ. պլանավորված ցուցանիշից ավել 53.1 մլրդ դրամով կամ 12.5 տոկոսով, 2028 թվականին՝ 519.2 մլրդ դրամ կամ 2027 թվականի պլանավորված ցուցանիշից ավել 42.9 մլրդ դրամով կամ 9.0 տոկոսով:

2026թ. պետական բյուջեից կազմակերպություններին նախատեսվում է տրամադրել 212.4 մլրդ դրամի սուբսիդիաներ, որը 2025 թվականի հաստատված բյուջեի համեմատ սուբսիդիաների գծով ծախսն ավել է կանխատեսվել 10.1 տոկոսով կամ 19.4 մլրդ դրամով: 2027 սուբսիդիաներին ուղղվող ծախսերը նախատեսվում է սահմանել 206.9 մլրդ դրամ կամ 2026թ. պլանավորված ցուցանիշից պակաս 5.5 մլրդ դրամով կամ 2.6 տոկոսով, 2028 թվականին՝ 192.2 մլրդ դրամ կամ 2027 թվականի պլանավորված ցուցանիշից պակաս 14.7 մլրդ դրամով կամ 7.1 տոկոսով:

2026թ. ընթացիկ ծախսերի աճը մեծապես ապահովվելու է սոցիալական նպաստների և կենսաթոշակների վճարների գծով պետական բյուջեի ծախսերի (1,285.9 մլրդ դրամ) ավելացման հաշվին, որոնք 2025 թվականի հաստատված բյուջեի նկատմամբ ավելացել է 17.7 տոկոսով կամ 193.7 մլրդ դրամով: 2027 թվականին սոցիալական նպաստներին և կենսաթոշակներին ուղղվող ծախսերը նախատեսվում է սահմանել 1,398.5 մլրդ դրամ կամ 2026թ. պլանավորված ցուցանիշից ավել 112.6 մլրդ դրամով կամ 8.8 տոկոսով, 2028 թվականին՝ 1,474.2 մլրդ դրամ կամ 2027 թվականի պլանավորված ցուցանիշից ավել 75.7 մլրդ դրամով կամ 5.4 տոկոսով:

2026թ. պետական բյուջեից նախատեսվում է տրամադրել դրամաշնորհներ՝ 310.5 մլրդ դրամ 2025 թվականի հաստատված բյուջեի նկատմամբ համապատասխանաբար 6.6 տոկոսով կամ 22.0 մլրդ

դրամով պակաս: 2027 թվականին դրամաշնորհներին ուղղվող ծախսերը նախատեսվում է սահմանել 330.4 մլրդ դրամ կամ 2026թ. պլանավորված ցուցանիշից ավել 19.9 մլրդ դրամով կամ 6.4 տոկոսով, 2028 թվականին՝ 360.2 մլրդ դրամ կամ 2027 թվականի պլանավորված ցուցանիշից ավել 29.8 մլրդ դրամով կամ 9.0 տոկոսով:

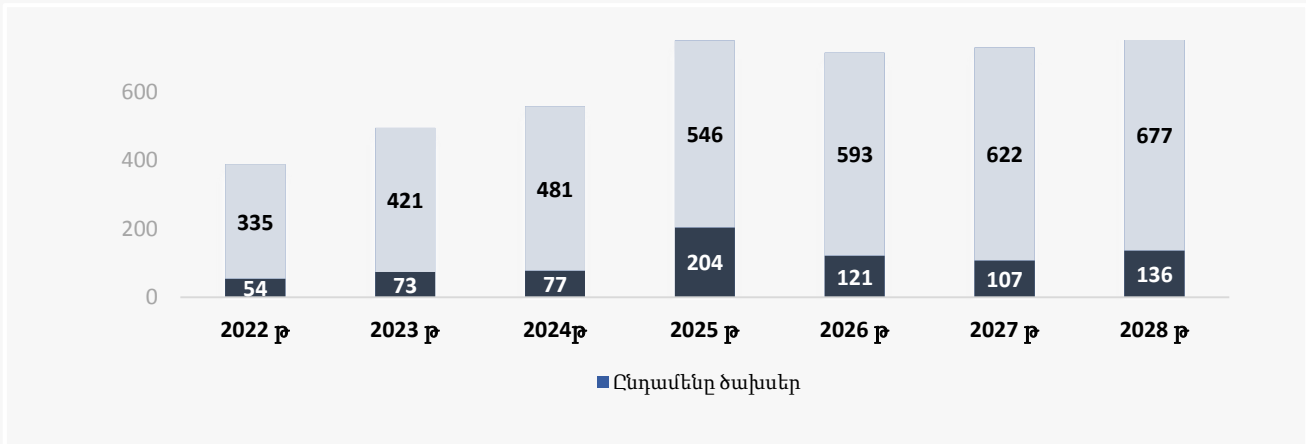
2026թ. պետական բյուջեից նախատեսվում է տրամադրել ծառայությունների, ապրանքների ձեռքբերման և այլ ծախսերի գծով 417.8 մլրդ դրամ, որը 2025 թվականի հաստատված բյուջեի նկատմամբ համապատասխանաբար 3.7 տոկոսով կամ 16.2 մլրդ դրամով պակաս է: 2027 թվականին վերոնշյալ ցուցանիշին ուղղվող ծախսերը նախատեսվում է սահմանել 393.1 մլրդ դրամ կամ 2026թ. պլանավորված ցուցանիշից պակաս 24.7 մլրդ դրամով կամ 5,9 տոկոսով, 2028 թվականին՝ 403.5 մլրդ դրամ կամ 2027 թվականի պլանավորված ցուցանիշից ավել 10.3 մլրդ դրամով կամ 2.6 տոկոսով:

Աղյուսակ 8. 2022-2028թթ ընթացիկ ծախսերի ֆինանսավորման կառուցվածքը ըստ տնտեսագիտական դասակարգման, մլրդ դրամ

Ցուցանիշներ	Փաստ			Բյուջե	Ծրագիր		
	2022	2023	2024		2026	2027	2028
Ընթացիկ ծախսեր	1,862.2	2,075.1	2,413.6	2,706.8	2,924.5	3,082.5	3,228.3
1. Աշխատանքի վարձատրություն	194.1	218.0	242.7	261.0	274.7	277.3	279.1
2. Ծառայությունների և ապրանքների ձեռքբերում	205.3	191.1	108.7	94.8	90.2	87.2	88.7
3. Տոկոսավճարներ	198.3	253.4	313.6	394.1	423.2	476.3	519.2
4. Սուբսիդիաներ	150.5	164.0	187.7	193.0	212.4	206.9	192.2
5. Դրամաշնորհներ	238.6	281.0	303.4	332.5	310.5	330.4	360.2
6. Սոցիալական նպաստներ և կենսաթոշակներ	613.1	710.2	1,026.2	1,092.2	1,285.9	1,398.5	1,474.2
7. Այլ ծախսեր	262.4	257.2	231.3	339.2	327.6	305.9	314.8

2026 թվականի ծախսերի ընդհանուր ծավալի 19.4%-ը կկազմեն ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերը, (2025 թվականին այդ ցուցանիշը ծրագրվել է 21.4%), 2027 թվականին՝ 18.9%-ը, իսկ 2028 թվականին՝ 19.9%:

Գծապատկեր 4. 2022-2028թթ. ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերի ֆինանսավորման կառուցվածքը

2026 թվականի ընթացքում ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերի ֆինանսավորման կառուցվածքում արձանագրվում է ներքին աղբյուրների ծավալի աճ, իսկ արտաքին աղբյուրների ծավալները նվազել են:

Ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերի իրականացման գերակայությունները հանդիսանալու են ինչպես ենթակառուցվածքային, այնպես էլ սոցիալական ոլորտներում ներդրումները:

Աղյուսակ 92. Աղյուսակ 10. 2022-2028թթ. ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերի ֆինանսավորման կառուցվածքը ըստ արտաքին և ներքին աղբյուրների, մլրդ դրամ

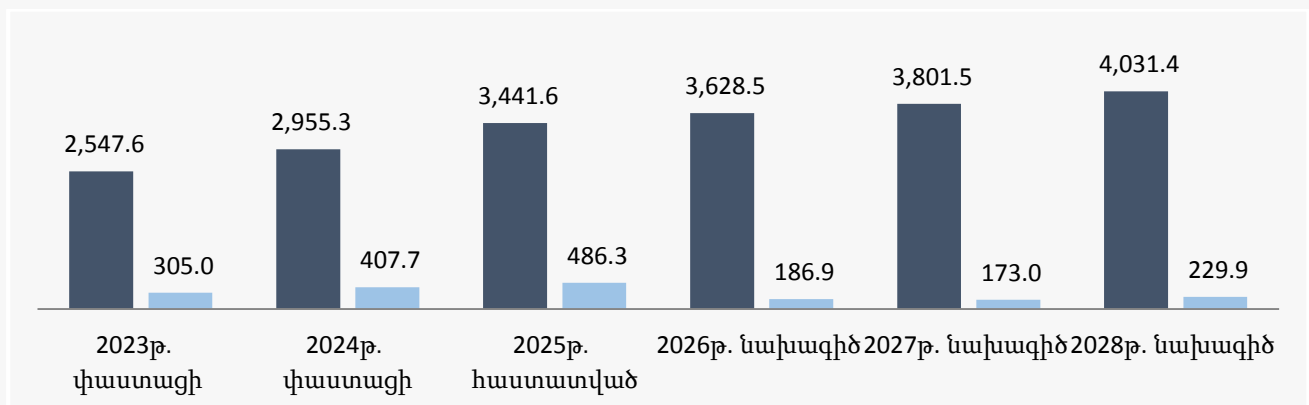
Ցուցանիշներ	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Ընդամենը	389.1	494.3	557.8	749.8	714.1	729.1	813.1
արտաքին աղբյուրներ	54.1	73.4	77.1	204.2	121.1	107.0	136.1
ներքին աղբյուրներ	335.0	420.9	480.7	545.6	593.0	622.0	676.9
Տրանսպորտ, այդ թվում	62.3	96.5	92.7	97.3	127.5	127.9	138.0
արտաքին աղբյուրներ	15.2	27	29.5	25.3	65.5	56.1	68.2
ներքին աղբյուրներ	47.1	69.5	63.2	72	62.0	71.8	69.8
Էներգետիկա, այդ թվում	1.1	2.2	0.7	4.0	9.7	6.2	2.5
արտաքին աղբյուրներ	1.1	1.8	0.7	4	9.7	6.2	2.5
ներքին աղբյուրներ	0	0.4	0	0	0	0	0
Շրջակա միջավայր և գյուղատնտեսություն	0.9	2.7	2.7	1.7	0.8	2.6	14.0
արտաքին աղբյուրներ	0.3	0.5	1.7	0	0.3	2.0	13.5
ներքին աղբյուրներ	0.6	2.2	1	1.7	0.5	0.5	0.5
Ջրային տնտեսություն	19.5	17.8	16.1	30.4	24.0	25.4	29.0
արտաքին աղբյուրներ	10.3	13.1	12.1	19	17.9	19.9	23.3
ներքին աղբյուրներ	9.2	4.7	4	11.4	6.1	5.5	5.8
Առողջապահություն	7.2	7.5	5.5	12.7	13.0	18.4	20.4
արտաքին աղբյուրներ	7.2	3	1	0.5	0.7	2.2	1.6
ներքին աղբյուրներ	0	4.5	4.5	12.2	12.3	16.2	18.8
Կրթություն, գիտություն մշակույթ և սպորտ	33.4	29.6	62.9	125.1	169.3	105.8	176.7

արտաքին աղբյուրներ	9	14.2	17.8	14.2	9.0	2.9	0.0
ներքին աղբյուրներ	24.4	15.4	45.1	110.9	160.4	103.0	176.7
Սոցիալական	2.9	1.4	1.0	2.1	2.4	3.9	8.6
արտաքին աղբյուրներ	2.6	1.3	0.6	0	0	0	0
ներքին աղբյուրներ	0.3	0.1	0.4	2.1	2.4	3.9	8.6
Ուժային	237.4	296.0	339.7	417.5	308.5	307.1	300.5
արտաքին աղբյուրներ	0	0	0	116.2	0	0	0
ներքին աղբյուրներ	237.4	296	339.7	301.3	308.5	307.1	300.5
Այլ	24.4	40.6	36.5	59.0	58.8	131.8	123.4
արտաքին աղբյուրներ	8.4	12.5	13.7	25	18.0	17.7	27.1
ներքին աղբյուրներ	16	28.1	22.8	34	40.8	114.1	96.3

ԾԱԽՍԵՐՆ ԸՍՏ ԳՈՐԾԱՌԱԿԱՆ ԴԱՍԱԿԱՐԳՄԱՆ

2022-2028թթ. ժամանակահատվածում նկատելի է նախորդ տարվա համեմատությամբ պետական բյուջեի ընդամենը ծախսերի աճը՝ 2023թ թվականին՝ 2022 թվականի համեմատ 305.0 մլրդ. ՀՀ դրամի, 2024 թվականին՝ 2023-ի համեմատ՝ 407.7 մլրդ. ՀՀ դրամի չափով: Բացառություն չէ նաև 2025թ. պետական բյուջեն, որը նախորդ՝ 2024 թվականի համեմատ հաստատվել է ծախսերի 486.3 մլրդ. ՀՀ դրամ ավել չափով: Ծախսերի աճման միտումը պահպանվելու է 2026 թվականին նույնպես քան նախորդ հաստատված՝ 2025 թվականի բյուջետային ծախսերի չափաքանակներն են՝ շուրջ 186.9 մլրդ ՀՀ դրամի չափով: 2027 թվականին նախատեսվում է ընդամենը ծախսերի աճ 2026 թվականի պլանավորված ցուցանիշի համեմատ՝ շուրջ 173.0 մլրդ դրամի չափով, իսկ 2028 թվականին՝ 2027 թվականի պլանավորված ցուցանիշի նկատմամբ աճը կկազմի շուրջ 229.9 մլրդ դրամ:

Գծապատկեր 5. 2022-2028թթ. ծախսերի համեմատականը

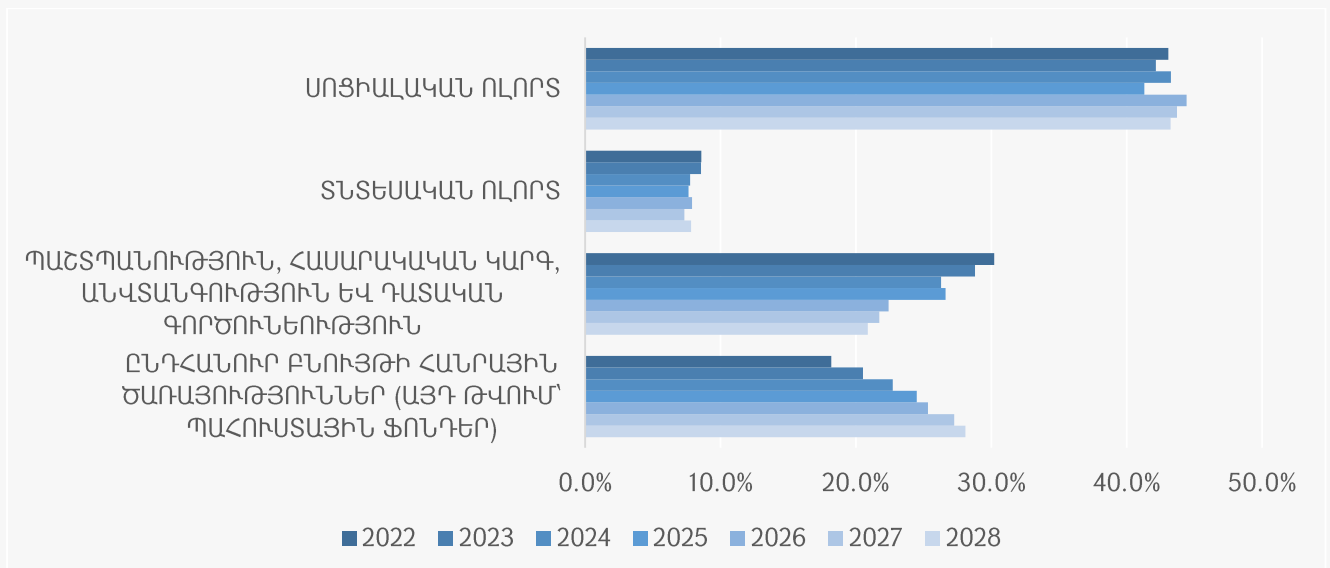

ՀՀ 2022-2028 թվականների պետական բյուջեների ծախսեր՝ ըստ ոլորտների բնութագրվում են ստորև ներկայացված աղյուսակի ցուցանիշներով:

Աղյուսակ 13. ՀՀ 2022-2028թթ. պետական բյուջեների ծախսերը՝ ըստ ոլորտների (մրդ դրամ)

Ցուցանիշ	Փաստ			Բյուջե	Ծրագիր		
	2022	2023	2024		2026	2027	2028
Ընդամենը	2,242.6	2,547.6	2,955.3	3,441.6	3,628.5	3,801.5	4,031.4
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	26.4%	26.8%	29.0%	31.6%	30.4%	29.3%	28.7%
1. Ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայություններ (այդ թվում՝ պահուստային ֆոնդեր)	407.4	522.5	671.3	842.8	918.3	1,036.2	1,132.1
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	4.8%	5.5%	6.6%	7.7%	7.7%	8.0%	8.1%
Ընդհանուր ծախսերում (%)	18.2%	20.5%	22.7%	24.5%	25.3%	27.3%	28.1%
2. Պաշտպանություն, հասարակական կարգ, անվտանգություն և դատական գործունեություն	677.3	733.4	776.9	915.4	813.2	825.8	841.2
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	8.0%	7.7%	7.6%	8.4%	6.8%	6.4%	6.0%
Ընդհանուր ծախսերում (%)	30.2%	28.8%	26.3%	26.6%	22.4%	21.7%	20.9%
3. Տնտեսական ոլորտ	192.1	217.8	228.9	262.5	285.9	278.1	315.0
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	2.3%	2.3%	2.2%	2.4%	2.4%	2.1%	2.2%
Ընդհանուր ծախսերում (%)	8.6%	8.5%	7.7%	7.6%	7.9%	7.3%	7.8%
4. Սոցիալական ոլորտ	965.8	1,073.9	1,278.2	1,420.9	1,611.2	1,661.5	1,743.0
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	11.4%	11.3%	12.5%	13.0%	13.5%	12.8%	12.4%
Ընդհանուր ծախսերում (%)	43.1%	42.2%	43.3%	41.3%	44.4%	43.7%	43.2%

Գծապատկեր 6. ՀՀ 2022-2028 թվականների պետական բյուջեի ծախսերն ըստ ոլորտների ունեն հետևյալ գրաֆիկական տեսքը.

2022-2025թթ. պետական բյուջեի ընդամենը ծախսերում գերակայել են սոցիալական բնույթի ծախսերը (կրթություն, սոցիալական պաշտպանություն, առողջապահություն և այլն) միջինում 42.4%, պաշտպանության, հասարակական կարգի, անվտանգության և դատական գործունեության՝

միջինում 28.0%, ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների՝ միջինում 21.5%, տնտեսական ոլորտի՝ միջինում 8.1% ֆինանսավորումը: Այս միտումը կշանունակվի նաև 2026-2028 թվականներին:

2026թ. ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների ոլորտին և պահուստային ֆոնդերին ուղղվելիք միջոցները նախատեսվել են շուրջ 75.5 մլրդ. դրամով ավել՝ համեմատած 2025 թվականի հետ: 2027թ. ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների և պահուստային ֆոնդերի ոլորտին ուղղվելիք միջոցները նախատեսվել են 1,036.2 մլրդ. դրամի չափով, իսկ 2028 թվականին՝ 1,132.1 մլրդ. դրամի չափով:

2026-2028 թվականներին, ինչպես և 2025 թվականին, տնտեսության ճյուղերի պետական ֆինանսավորումը նպատակաուղղված է լինելու ենթակառուցվածքների, տնտեսության իրական հատվածի, բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերական, ինչպես նաև բնապահպանական բարձր չափանիշներին համապատասխանող՝ արտահանմանը միտված մրցունակ և ներառական տնտեսության կառուցմանն ուղղված ծրագրերի իրականացմանը: 2026-2028 թվականներին տնտեսության ոլորտի հատկացումներն ուղղվելու են ՀՀ կառավարության 2021-2026թթ. ծրագրով սահմանված տնտեսության մրցունակության և արտադրողականության աճի, տնտեսական հնարավորությունների ընդլայնման և դրանց հավասար հասանելիության ապահովմանը:

Աղյուսակ 14. Տնտեսական ոլորտի 2022-2028թթ. բյուջետային ծախսերը (մլրդ. դրամ)

Ցուցանիշներ	Փաստ			Բյուջե	Ծրագիր		
	2022	2023	2024		2026	2027	2028
Տնտեսական ոլորտ ընդամենը	192.1	217.8	228.9	262.5	285.9	278.1	315.0
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	2.3%	2.3%	2.2%	2.4%	2.4%	2.1%	2.2%
Ընդհանուր ծախսերում (%)	8.6%	8.5%	7.7%	7.6%	7.9%	7.3%	7.8%
1. Տնտեսական հարաբերություններ	175.8	199.2	203.7	229.9	256.6	256.0	275.3
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	2.1%	2.1%	2.0%	2.1%	2.2%	2.0%	2.0%
Ընդհանուր ծախսերում (%)	7.8%	7.8%	6.9%	6.7%	7.1%	6.7%	6.8%
2. Շրջակա միջավայրի պաշտպանություն	6.8	7.7	10.7	15.8	15.9	14.7	26.1
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%
Ընդհանուր ծախսերում (%)	0.3%	0.3%	0.4%	0.5%	0.4%	0.4%	0.6%
3. Բնակարանային շինարարություն և կոմունալ ծառայություններ	9.5	10.9	14.5	16.8	13.4	7.4	13.7
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%
Ընդհանուր ծախսերում (%)	0.4%	0.4%	0.5%	0.5%	0.4%	0.2%	0.3%

Սոցիալական ոլորտի խմբում 2022-2025 թվականներին առանցքային են եղել և 2026-2028 թվականներին շարունակվելու են կարևորվել հատկապես սոցիալական ապահովության, կրթության և առողջապահության բնագավառների զարգացման ռազմավարական ծրագրերի իրականացումը:

Աղյուսակ 15. Սոցիալական ոլորտի 2022-2028թթ. բյուջետային ծախսերը (մլրդ. դրամ)

Ցուցանիշներ	Փաստ	Բյուջե	Ծրագիր
-------------	------	--------	--------

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Սոցիալական ոլորտ ընդամենը	965.8	1073.9	1278.2	1420.9	1611.2	1661.5	1743.0
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	11.4%	11.3%	12.5%	13.0%	13.5%	12.8%	12.4%
Ընդհանուր ծախսերում (%)	43.1%	42.2%	43.3%	41.3%	44.4%	43.7%	43.2%
1. Կրթություն	165.40	183.6	231	299.7	361.6	303.9	325.2
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	1.9%	1.9%	2.3%	2.8%	3.0%	2.3%	2.3%
Ընդհանուր ծախսերում (%)	7.4%	7.2%	7.8%	8.7%	10.0%	8.0%	8.1%
2. Սոցիալական պաշտպանություն	614.50	705.8	851.9	905.6	993.0	1065.4	1123.4
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	7.2%	7.4%	8.4%	8.3%	8.3%	8.2%	8.0%
Ընդհանուր ծախսերում (%)	27.4%	27.7%	28.8%	26.3%	27.4%	28.0%	27.9%
3. Առողջապահություն	142.10	141.3	154.8	168.1	212.4	241.6	251.4
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	1.7%	1.5%	1.5%	1.5%	1.8%	1.9%	1.8%
Ընդհանուր ծախսերում (%)	6.3%	5.5%	5.2%	4.9%	5.9%	6.4%	6.2%
4. Հանգիստ, մշակույթ և կրոն	43.90	43.3	40.5	47.4	44.3	50.6	43.0
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	0.5%	0.5%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.3%
Ընդհանուր ծախսերում (%)	2.0%	1.7%	1.4%	1.4%	1.2%	1.3%	1.1%

2022-2025թթ. ժամանակահատվածում կրթության և առողջապահության ոլորտների ֆինանսավորումը ՀՆԱ նկատմամբ փոփոխական բնույթ է կրել:

Միաժամանակ, համաձայն ՀՀ կառավարության 2021-2026թթ. ծրագրի առաջնահերթությունների, առողջապահության ոլորտի ֆինանսավորումը 2026 թվականին ուղղվելու է նաև առողջապահական կազմակերպությունների շենքային և նյութատեխնիկական պայմանների բարելավման աշխատանքների իրականացմանը:

Սոցիալական պաշտպանության ոլորտի ֆինանսավորումն աճողական բնույթ է կրել՝ առաջնահերթ ուղղվելու է ժողովրդագրական վիճակի բարելավմանը, ինչպես նաև զբաղվածության ծրագրերին, բնակարային ապահովման, ընտանեկան նպաստների տրամադրման և այլ սոցիալական ծառայությունների ապահովմանը: Բացի այդ, ՀՀ կառավարության 2021-2026թթ. ծրագրով սահմանված առաջնահերթություններից ելնելով, ոլորտի հատկացումները ուղղվելու են ծնելիության խթանմանը և բազմազավակ ընտանիքներին պետական աջակցության ցուցաբերմանը:

2026-2028 թվականների ընթացքում պետական բյուջեների ծախսերի ընդհանուր ծավալը որոշ կախվածության մեջ կլինի նաև արտաքին հոսքերից:

Աղյուսակ 16. Արտաքին աղբյուրներից 2022-2028թ. ստացվելիք միջոցների (վարկերի և պաշտոնական դրամաշնորհներ) հաշվին ֆինանսավորվող ծախսերը

Ցուցանիշներ	Փաստ			Բյուջե	Ծրագիր		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Արտաքին աղբյուրների հաշվին ֆինանսավորվող ծախսերի ծավալը (մլն դրամ)	57.10	65.1	66.5	195	105.5	87.0	107.3
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	0.7%	0.7%	0.7%	1.8%	0.9%	0.7%	0.8%
Ընդհանուր ծախսերում (%)	2.5%	2.6%	2.3%	5.7%	2.9%	2.3%	2.7%
1. Վարկային ծրագրերի և միջոցառումներ	46.90	56.2	59.1	180.5	85.9	79.3	103.2
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	0.6%	0.6%	0.6%	1.7%	0.7%	0.6%	0.7%
Ընդհանուր ծախսերում (%)	2.1%	2.2%	2.0%	5.2%	2.4%	2.1%	2.6%
2. Դրամաշնորհային ծրագրերի և միջոցառումներ	10.20	8.9	7.4	14.5	19.6	7.7	4.1
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.1%	0.0%
Ընդհանուր ծախսերում (%)	0.5%	0.3%	0.3%	0.4%	0.5%	0.2%	0.1%

Արտաքին աղբյուրներից վարկերի և պաշտոնական դրամաշնորհների տեսքով ստացվելիք միջոցների հաշվին 2026 թվականին ֆինանսավորվող ծախսերի տեսակարար կշիռը ծախսերի ամբողջ ծավալում կազմում է 2.9% և ՀՆԱ-ի նկատմամբ՝ 0.9%, 2027 թվականին՝ համապատասխանաբար 2.3% և 0.7%, իսկ 2028 թվականին՝ համապատասխանաբար 2.7% և 0.8%:

ՂԱՐԱԲԱՂԻՑ ԲՈՒՆԻ ՏԵՂԱՀԱՆՎԱԾ ԲՆԱԿԶՈՒԹՅԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐ

Ղարաբաղից բռնի տեղահանված բնակչության համար 2026թ. նախատեսվել են տարբեր օժանդակության ծրագրեր, այդ թվում.

- Կրթության ոլորտի գծով՝ 1,228.1 մլն դրամի չափով, որից՝ 1,025.3 մլն դրամը՝ ՀՀ-ում կրթություն ստացող ուսանողների ուսման վարձի փոխհատուցման նպատակով, 202.8 մլն դրամը՝ ուսուցիչների օժանդակության ծրագրի գծով:
- Աշխատանքի և սոցիալական պաշտպանության ոլորտի գծով՝ 62,686.6 մլն դրամի չափով, այդ թվում.
- Ղարաբաղից բռնի տեղահանվածներին կեցության ծախսերի գծով - 55,000. 0 մլն դրամ,
- Ղարաբաղի առանձին շրջաններից բռնի տեղահանված ընտանիքների համար բնակարանային մատչելիության ապահովման պետական աջակցության տրամադրման գծով - 7,686.6 մլն դրամ:
- Ղարաբաղից բռնի տեղահանվածները ընդգրկված են նաև «Կենսաթոշակային ապահովություն», «Ժողովրդագրական վիճակի բարելավում», «Սոցիալական աջակցություն անաշխատունակության դեպքում», «Անապահով սոցիալական խմբերին աջակցություն», «Զբաղվածության» ծրագրերում և սոցիալական ոլորտի մի շարք այլ միջոցառումներում:

ՀՀ 2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻՑ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻՆ ՏՐՎՈՂ ՀԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

2026 թվականի պետական բյուջեից նախատեսվում է տրամադրել հատկացումներ ՀՀ համայնքներին, որը կազմել է շուրջ 176.4 մլրդ դրամ (2025 թվականին այն կազմել է՝ շուրջ 171.4 մլրդ դրամ) կամ ընդհանուր բյուջետային ծախսերի 4.9 և ՀՆԱ-ի 1.5 տոկոսը:

Համայնքների բյուջեներին ֆինանսական համահարթեցման սկզբունքով դոտացիաների տրամադրման նպատակով 2026 թվականին նախատեսվում է տրամադրել շուրջ 107.9 մլրդ դրամ կամ ընդհանուր բյուջետային ծախսերի 3.0 և ՀՆԱ-ի 0.9 տոկոսը:

2026 թվականի պետական բյուջեից նախատեսվում է համայնքներին տրամադրել սուբվենցիաներ՝ շուրջ 23.3 մլրդ կամ ընդհանուր բյուջետային ծախսերի 0.6 և ՀՆԱ-ի 0.2 տոկոսը:

Պատվիրակված լիազորությունների ֆինանսավորման գծով համայնքներին 2026 թվականի պետական բյուջեից նախատեսվում է տրամադրել՝ շուրջ 45.0 մլրդ կամ ընդհանուր բյուջետային ծախսերի 1.2 և ՀՆԱ-ի 0.4 տոկոսը:

Աղյուսակ 17. ՀՀ պետական բյուջեից ՀՀ համայնքների բյուջեներին տրվող հատկացումները, մլրդ դրամ

Ցուցանիշներ	Փաստ			Բյուջե	Ծրագիր
	2022	2023	2024	2025	2026
ԸՆԴԱՄԵՆԸ	120.2	151.9	155.3	171.4	176.4
Ֆինանսական համահարթեցման դոտացիաներ	64.3	69.8	85.3	98.2	107.9
Այլ ընթացիկ դրամաշնորհներ համայնքներին	0.0	0.2	5.1	0.0	0.2
Սուբվենցիաներ համայնքներին	27.0	39.5	34.8	20.9	23.3
ընթացիկ սուբվենցիաներ	7.5	7.7	1.0	1.0	2.1
կապիտալ սուբվենցիաներ	19.5	31.8	33.8	19.9	21.2
Պատվիրակված լիազորությունների ֆինանսավորում	28.9	42.5	30.1	52.3	45.0

2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ԲՅՈՒՋԵԻ ԱՌԱՋՆԱՀԵՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ՀՀ կառավարության ծրագրին համապատասխան ծախսային քաղաքականության արդյունավետության բարձրացման տեսանկյունից միջնաժամկետ ժամանակահատվածում կարևորվում է հանրային ֆինանսների նպատակային, խնայողաբար և աղյունավետ օգտագործումը, ինչի արդյունքում ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերի կառուցվածքում աստիճանաբար հնարավորության սահմաններում կմեծանա մարդկային կապիտալին և ենթակառուցվածքներին ուղղվող ծախսերի տեսակարար կշիռը:

2026թ. բյուջեի 6-րդ հավելվածով ներկայացվել են ծախսային առաջնահերթությունները՝ 195.2 մլրդ դրամի չափով:

ԲԳԿ-ների կողմից ներկայացված առաջնահերթությունները 2026թ. բյուջեում լրացուցիչ ֆինանսական միջոցների առկայության պայմաններում (Հայաստանի Հանրապետության տնտեսական զարգացման

բարենպաստ միջավայրի և այլ գործոններով պայմանավորված), ինչպես նաև 2026թ ընթացքում բյուջեով նախատեսված ծախսերի կրճատման, ծախսային ուղղությունների գծով հնարավոր գերակայությունների (առաջնահերթությունների) փոփոխման արդյունքում վերաբաշխումների (փոխատեղումների), խնայողությունների առկայության, Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեի դեֆիցիտի սահմանաչափի ավելացման պարագայում վերջիններիս ֆինանսավորումը պետք է իրականացվեն առաջնահերթ կարգով՝ կապիտալ ծախսերի դեպքում հիմք ընդունելով համապատասխան նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի հիման վրա այդ աշխատանքների արժեքների ճշգրտումները:

Առաջնահերթություններում կարևորվում է նաև կապիտալ ծրագրերի դերը, որոնք իրենց ուրույն տեղն են գտել նաև ՊՖԿՀ բարեփոխումների ռազմավարությունում, որտեղ «Հանրային ներդրումների կառավարման» համակարգի ներդրումը դիտվում է որպես կապիտալ ծրագրերի գնահատման, առաջնահերթությունների որոշման և ֆինանսավորման համար անհրաժեշտ ռեսուրսների հաշվարկման առանցքային գործիքակազմի բաղադրիչներից մեկը: Այս միջոցառման իրականացումը ապագայում կնպաստի կապիտալ ծախսերի իրականացման արդյունավետության բարձրացմանը՝ խթանելով երկարաժամկետ տնտեսական աճի արագացումը:

ՀՀ կառավարության ծրագրի առաջնահերթություններին համահունչ 2026 թվականին կիրականացվեն սոցիալական, կրթական, առողջապահական, տնտեսական աջակցության, ենթակառուցվածքային բնույթի մի շարք առաջնահերթ միջոցառումներ, որոնց արդյունքում ի թիվս այլ թիրախների, կապահովվի հետևյալ առանցքային թիրախների իրագործումը.

- կներդրվի առողջապահության համապարփակ ապահովագրության համակարգը.
- կշարունակվի Ղարաբաղից ՀՀ բռնի տեղահանված անձանց կեցության, այդ թվում բնակարանային ապահովման և այլ ծախսերը հոգալու համար սոցիալական աջակցության ծրագիրը՝ 55 մլրդ դրամի չափով.
- կգործարկվի ընտանիքների անապահովության գնահատման նոր համակարգը, որը 2025թ. պիլոտավորվել էր ՀՀ 2 մարզերում, 2026թ.-ից կկիրառվի ամբողջ հանրապետությունում, որի նպատակը Հայաստանում ծայրահեղ աղքատության հաղթահարումն է և անապահովության մակարդակի նվազեցումը.
- կշարունակվի անհուսալի վարկային պարտավորություններ ունեցող աշխատաշուկայից (ֆորմալ զբաղվածությունից) դուրս մնացած կամ մասնակի ֆորմալ զբաղվածություն ունեցող անձանց աջակցության ծրագիրը: 2026թ. պետական բյուջեով ծրագրի գծով նախատեսվել է 9.7 մլրդ դրամ.
- շարունակվելու է անկանխիկ եղանակով վճարումներից կենսաթոշակառուներին հետվճարի տրամադրումը, որի գծով 2026թ. պետական բյուջեով նախատեսվել է 20.0 մլրդ դրամ, որը 2025թ. բյուջեի նկատմամբ ավելի է 7.6 մլրդ դրամով.
- «Ակադեմիական քաղաք» Ծրագրի իրականացման նպատակով 2026 թվականին նախատեսվել է 4.9 մլրդ դրամ, որի շրջանակներում շարունակվելու են նախագծման և կառուցման աշխատանքները, միջազգային խորհրդատվական ծառայությունների ձեռքբերումն ու պայմանագրերի սպասարկումը.
- հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների, նախնական և միջին մասնագիտական, արտադպրոցական ուսումնական հաստատությունների, մանկավարժահոգեբանական աջակցության կենտրոնների մանկավարժական աշխատողների ատեստավորման արդյունքում կապահովվի վերջիններիս աշխատավարձերի աճը.
- կշարունակվի թվով 209 դպրոցների և 16 մանկապարտեզների կառուցման, հիմնանորոգման և վերանորոգման աշխատանքները՝ ապահովելով նաև դրանց հագեցումը անհրաժեշտ գույքով և սարքավորումներով.
- կիրականացվեն շուրջ 350 կմ երկարությամբ միջպետական, հանրապետական և մարզային նշանակության ավտոմոբիլային ճանապարհների և 8 տրանսպորտային օբյեկտների հիմնանորոգման, 120 կմ միջին նորոգման, 4,143.7 կմ ամառային և 5,182.9 կմ ձմեռային պահպանման, ինչպես նաև 3 թունելների և 5 կամուրջների պահպանման ու շահագործման աշխատանքներ՝ 66.2 մլրդ դրամի շրջանակներում.

- վարկային միջոցների հաշվին 30.6 մլրդ դրամի շրջանակներում կշարունակվի Հյուսիս-Հարավ ճանապարհային միջանցքի Աշտարակ-Թալին 34 կմ, Քաջարան-Ագարակ 32կմ հատվածների շինարարությունը, կտրվի Քաջարանի թունելի և մոտեցումների շինարարության մեկնարկը, ինչպես նաև 2026թ.-ին կմեկնարկի Սիսիան-Քաջարան 60կմ ճանապարհահատվածի հողերի օտարման և տարաբնակեցման ծրագրի իրականացումը և կառուցման/վերակառուցման աշխատանքները, մասնավորապես՝ Սիսիան-Քաջարան 60կմ-ի Հյուսիսային ենթահատվածի (ԱԶԲ-ի և ԵՆԲ-ի ֆինանսավորում), Հարավային ենթահատվածի (ԵՆԲ-ի և ՎԶԵԲ-ի ֆինանսավորում), ինչպես նաև Բարգուշատի թունելի կառուցման աշխատանքները.
- կշարունակվի ջրային պաշարների մակերևութային հոսքի կառավարման նպատակով ջրամբարաշինության ծրագրերը, որի արդյունքում կապահովվի ջրային ռեսուրսների պաշարների ավելացումը և ջրային հոսքերի կառավարման համակարգի արդյունավետության բարձրացումը, մասնավորապես 1.0 մլրդ դրամի շրջանակներում աշխատանքներ կտարվեն թվով 12 փոքր և միջին ջրամբարների կառուցման տեխնիկատնտեսական հիմնավորման ուսումնասիրությունների ծառայությունների ձեռքբերման նպատակով.
- կշարունակվի պետական աջակցության տրամադրումը բարձր տեխնոլոգիաների ոլորտում գործունեություն իրականացնող տնտեսավարող սուբյեկտներին՝ մասնագիտական աշխատանք կատարող միգրանտների (օտարերկրացիների), նոր աշխատողների ներգրավման և վերապատրաստման համար, իսկ 2026 թվականից կմեկնարկի նաև մասնագիտական աշխատանք կատարող միգրանտներին աջակցության տրամադրումը: Այս ուղղությամբ 2026թ.-ին նախատեսվել է 19.5 մլրդ դրամ.
- տնտեսության ոլորտում նախատեսվող խոշոր փոփոխությունները վերաբերվում են աջակցության գործող (անասնաբուծության ճյուղում իրականացվող ներդրումային ծրագրերին, աշնանացան ցորենի մշակության հիմնական աշխատանքներին, ինտենսիվ այգեգործության զարգացման ծախսերին, տնտեսության արդիականացման միջոցառումներին աջակցություն) և նոր (տնամերձ հողամասերում այգեհիմնման և ոռոգման արդիական համակարգերի ներդրման) ծրագրերի ֆինանսավորմանը՝ 44.8 մլրդ դրամ չափով.
- կմեկնարկի ավիացիայի աջակցության հաստատված ծրագրով ֆինանսական օժանդակության տրամադրումը այն ավիաընկերություններին, որոնք կփոխադրեն օդային ուղևորներին նոր ուղղություններից Երևանի «Զվարթնոց» և Գյումրու «Շիրակ» օդանավակայաններ: Այս ուղղությամբ 2026թ.-ին նախատեսվել է 3.0 մլրդ դրամ.
- կշարունակվի բնակարանների և անհատական բնակելի տների էներգաարդյունավետ վերանորոգման աշխատանքների պետական աջակցության ծրագրով 34555 շահառուների կողմից ներգրավված վարկերի տոկոսադրույքների սուբսիդավորումը՝ 6.0 մլրդ դրամ.
- կշարունակվի ՀՀ կառավարության կողմից համաֆինանսավորման սկզբունքով համայնքներում մասնակցային բյուջետավորմամբ սուբվենցիոն ծրագրերի իրականացումը, որի գծով 2026 թվականին նախատեսվում է 2.0 մլրդ դրամ՝ 2025թ 1.0 մլրդ դրամի դիմաց.

- նախատեսվել է նոր բյուջետային ծրագիր (սոցկրեդիտ) անկանխիկ եղանակով սոցիալական ծախսեր կատարած հայտարարատու համարվող ֆիզիկական անձանց առողջապահության և կրթության ծախսերի փոխհատուցման նպատակով՝ 10 մլրդ դրամ:
- նախատեսվել է նոր բյուջետային ծրագիր անկանխիկ եղանակով վճարումներից հետվճարի տրամադրման գծով՝ 3.5 մլրդ դրամ:
- COP 17 համաժողովի կազմակերպման նպատակով նախատեսվել է 1.0 մլրդ դրամ:
- Եվրոպական քաղաքական համայնքի 8-րդ գագաթնաժողովը կազմակերպվելու է 2026թ. Հայաստանում, որի համար ՀՀ պետական բյուջեով նախատեսված է 1.0 մլրդ դրամ:

Ոլորտային ծախսերն ըստ բյուջետային գլխավոր կարգադրիչների ներկայացված են հավելված N 1-ում:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԾԱԽՍԵՐ

Ոլորտը ներառում է Սահմանադրությամբ և օրենքով ստեղծված պետական մարմինների պահպանմանն ուղղված բյուջետային ծրագրերի ու միջոցառումների շրջանակը, որն ընդգրկում է պետական իշխանության մարմինների (օրենսդիր, գործադիր և դատական), Սահմանադրությամբ և օրենքով ստեղծված ինքնավար և անկախ մարմինների ընթացիկ պահպանումը և տեխնիկական միջոցներով ապահովումը:

Պետական իշխանության մարմինների (բացառությամբ ուժային մարմինների) պահպանման ծախսերի ընդհանուր գումարը ՀՀ 2026 թվականի պետական բյուջեում ծրագրավորված է 166,271.2 մլն դրամի չափով, որը 2024 թվականի բյուջետային տարվա փաստացի և 2025 թվականի բյուջետային տարվա համար հաստատված համապատասխան ցուցանիշների նկատմամբ կազմում է համապատասխանաբար 101.4 և 100.9 տոկոս: Նշված ցուցանիշների համեմատությունը արտացոլված է սույն բացատրագրի N 2 աղյուսակում:

ՀՀ 2026 թվականի պետական բյուջեում ծրագրավորված պետական իշխանության մարմինների պահպանման ընթացիկ ծախսերը նախատեսվել են 166,003.2 մլն դրամի չափով, իսկ ոչ ֆինանսական (կապիտալ) ակտիվների գծով ծախսերը նախատեսվել են 268.0 մլն դրամի չափով::

Պետական իշխանության մարմինների պահպանման ծախսերը ծրագրավորելիս դիտարկվում է Կառավարության ծրագրով նախանշված ուղղություններին և նպատակներին դրանց համապատասխանությունը, ինչպես նաև հաշվի են առնվում պետական կառավարման համակարգի ինստիտուցիոնալ բարեփոխումները՝ համաձայն առանձին ոլորտների ռազմավարական ծրագրերի:

Պետական իշխանության մարմինների պահպանման ծախսերի ծրագրավորման առանձնահատկությունները

Պետական իշխանության մարմինների պահպանման ծախսերը ՀՀ 2026 թվականի պետական բյուջեում գլխավորապես ծրագրավորվել են հիմք ընդունելով ՀՀ կառավարության 2025 թվականի հունիսի 5-ի N 741-Ն որոշմամբ հաստատված Հայաստանի Հանրապետության 2026-2028

թվականների պետական ՄԺԾԾ ցուցանիշները, ինչպես նաև, ըստ անհրաժեշտության, կատարվել են փոփոխություններ՝ պայմանավորված ՄԺԾԾ-ի ընդունումից հետո պահպանման ծախսերին առնչվող օրենսդրական և իրավական ակտերում կատարված փոփոխություններով: Միաժամանակ հիմք ընդունելով 2025 թվականի սեպտեմբերի 9-ին ՀՀ վարչապետի մոտ կայացած՝ 2026-2028 թվականների ծախսային շրջանակների մասին խորհրդակցության N Վ/135-2025 արձանագրության 3.1.1-րդ կետի համաձայն, ելնելով մակրոտնտեսական և հարկաբյուջետային շրջանակներից, ընդունելի են համարվել ներկայացված մոտեցումները և ծախսերի օպտիմալացման նպատակով նվազեցվել են պետական իշխանության բոլոր մարմինների պահպանման ծախսերը (բացառությամբ ուժային և տեսչական մարմինների)՝ կիրառվելով պահպանման ծախսերի բազային ցուցանիշների նկատմամբ 2025 թվականի պետական բյուջեի ծախսերի ծրագրավորման սկզբունքը: Ընդ որում, այն մարմինների համար, որոնց պահպանման ծախսերը վերոհիշյալ գործողության արդյունքում նվազել են 2025 թվականի մակարդակից՝ պահպանվել է 2025 թվականի ցուցանիշը, բայց ոչ ավելի քան 2026 թվականի բազային ցուցանիշն է:

2026 թվականին, ինչպես նախորդ տարի՝ հաշվի առնելով առանձին պաշտոն զբաղեցնող անձանց սահմանված պաշտոնային դրույքաչափի նկատմամբ հավելման կամ հավելավճարի բարձր տոկոսը, համապատասխան մարմինների պահպանման ծախսերում պարզևատրման միջոցներ չեն նախատեսվել հետևյալ պաշտոն զբաղեցնող անձանց համար՝ Սահմանադրական դատարանի դատավորների, Բարձրագույն դատական խորհրդի անդամների, Վճռաբեկ, վերաքննիչ, ինչպես նաև առաջին ատյանի մասնագիտացված և ընդհանուր իրավասության դատարանների դատավորների, դատախազների, Քննչական կոմիտեի ինքնավար պաշտոն զբաղեցնող անձանց, Հակակոռուպցիոն կոմիտեի ինքնավար պաշտոն զբաղեցնող և օպերատիվ-հետախուզական գործառույթ իրականացնող անձանց համար:

Պետական իշխանության մարմինների կարողությունների զարգացման և տեխնիկական հագեցվածության հետ կապված ծախսերը տեղափոխվել են 2027-2028թթ., բացառությամբ Պրոբացիայի ծառայության, որի գծով նախատեսվել է շուրջ 260.0 մլն դրամ՝ պրոբացիայի շահառուների էլեկտրոնային հսկողության սարքերի ձեռքբերման նպատակով:

ՀՀ 2026 թվականի պետական բյուջեում պետական իշխանության մարմինների պահպանման ծախսերը հաշվարկելիս հաշվի են առնվել կառուցվածքային և գործառույթային կարգավորումների արդյունքում ՀՀ վարչապետի որոշմամբ հաստատված համապատասխան մարմինների աշխատողների առավելագույն թվաքանակի փոփոխությունները:

ՀՀ 2026 թվականի պետական բյուջեում պետական իշխանության մարմինների պահպանման ծախսերը հաշվարկվել են հիմք ընդունելով 21306 հաստիքային միավորների քանակը, որը 2025 թվականի համեմատ նվազել է 14 միավորով:

ՀՀ պետական իշխանության մարմինների (բացառությամբ ուժային մարմինների) աշխատողների թվաքանակի փոփոխությունը արտացոլված է սույն բացատրագրի N 2ա աղյուսակում:

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԸ

Կանխատեսումների համաձայն 2025 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ պետական պարտքը կկազմի 5,820 մլրդ դրամ կամ ՀՆԱ-ի 52.9%-ը, իսկ 2026 թվականի տարեվերջին այն կկազմի 6,569 մլրդ դրամ կամ ՀՆԱ-ի 55.0%-ը:

Աղյուսակ 18. Պետական պարտքի կառուցվածքը, մլրդ դրամ

	31.12.2024	31.12.2025	31.12.2026
ՀՀ պետական պարտք	5,125	5,820	6,569
այդ թվում՝			
արտաքին պետական պարտք	2,592	2,945	3,359
որից՝ ՀՀ կենտրոնական բանկի պարտք	232	246	184
ներքին պետական պարտք	2,533	2,875	3,210
տոկոսներով ՀՆԱ-ի նկատմամբ			
ՀՀ պետական պարտք	50.3	52.9	55.0
այդ թվում՝			
արտաքին պետական պարտք	25.4	26.8	28.2
որից՝ ՀՀ կենտրոնական բանկի պարտք	2.3	2.2	1.5
ներքին պետական պարտք	24.9	26.1	26.9

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՐՏՔԸ

2026 թվականի տարեվերջի դրությամբ կառավարության պարտքի կանխատեսումը կատարվել է հետևյալ ենթադրության հիման վրա.

ՀՀ 2026թ. պետական բյուջեի պակասուրդի զուտ ֆինանսավորումը պարտքային գործիքների հաշվին կիրականացվի 597.1 մլրդ դրամի չափով, որից 318.1 մլրդ դրամը պետական գանձապետական պարտատոմսերի հաշվին, 278.9 մլրդ դրամը՝ արտաքին աղբյուրների հաշվին:

Պարտքի կանխատեսումների վրա ազդել են նաև հետևյալ գործոնները.

- Առկա և նոր պարտքի սպասարկման և մարման պայմանները,
- ՀՀ 2026թ. պետական բյուջեի հիմքում դրված 2025թ. և 2026թ. ՀՆԱ-ի և այլ մակրոտնտեսական կանխատեսումային ցուցանիշները:

2026թ. պետական բյուջեի ծրագրային ցուցանիշների համաձայն 2026թ. համախառն ֆինանսական կարիքը կազմել է 1,226.8 մլրդ դրամ, որը նախատեսվում է ֆինանսավորել հետևյալ պարտքային գործիքներով.

- Գանձապետական պարտատոմսեր – 768.2 մլրդ դրամ,
- Բյուջետային աջակցության վարկեր – 325.2 մլրդ դրամ,
- Ծրագրային վարկեր – 133.5 մլրդ դրամ:

Կանխատեսվում է, որ 2026 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ կառավարության պարտքը կկազմի 6,384.7 մլրդ դրամ կամ ՀՆԱ-ի 53.5 տոկոսը և 2025 թվականի տարեվերջի համեմատությամբ ՀՆԱ-ի նկատմամբ կաճի 2.8 տոկոսային կետով:

Աղյուսակ 109. Կառավարության պարտքը

	31.12.2024	31.12.2025	31.12.2026
ՀՀ կառավարության պարտք, մլրդ դրամ	4,892.8	5,573.8	6,384.7
ՀՀ կառավարության պարտք, մլն ԱՄՆ դոլար	12,338.2	14,147.4	15,331.5
ՀՀ կառավարության պարտք, % ՀՆԱ-ի նկատմամբ	48.0	50.7	53.5

Պարտքի կառավարելի մակարդակում պահպանմանը զուգահեռ ՀՀ կառավարությունը կշարունակի պարտքի պորտֆելի բարելավման ջանքերը՝ նպատակ ունենալով պահպանել դիմակայունությունը հնարավոր ցնցումներին, պետական պարտատոմսերի շուկայի շարունակական զարգացման ապահովումը և խորացումը, մշտական հասանելիությունը ներքին ու արտաքին ֆինանսական շուկաներին, ինչպես նաև ֆինանսավորման աղբյուրների ու գործիքների դիվերսիֆիկացումը:

Այս տեսանկյունից ՀՀ կառավարության պարտքի կառուցվածքում ներքին արժույթով պարտքը կշարունակի պահպանվել պատմականորեն բարձր մակարդակներում, կշարունակվեն արտաքին ներդրողների մոտ պարտատոմսերի շուկայի գրավչության պահպանման ջանքերը, ինչպես նաև կընդլայնվի միջազգային ֆինանսական կառույցների հետ համագործակցությունը: Կառավարության պարտքը կունենա հետևյալ կառուցվածքը.

Աղյուսակ 2011. Կառավարության պարտքի կառուցվածքը

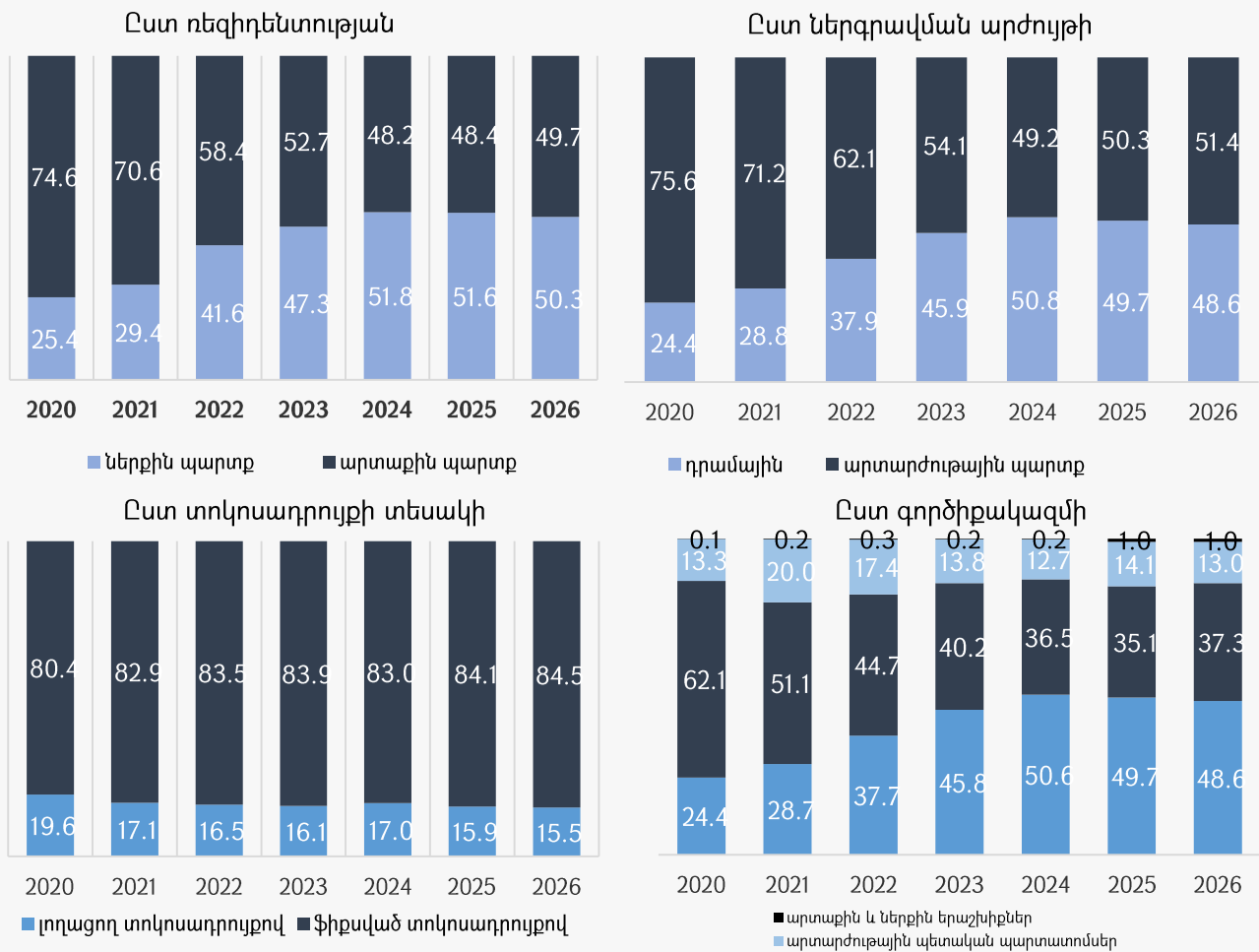
	31.12.2024	31.12.2025	31.12.2026
Կառուցվածքն ըստ ռեզիդենտության, մլրդ դրամ*			
ներքին պարտք	2,533.3	2,874.9	3,209.6
արտաքին պարտք	2,359.6	2,698.8	3,175.1
Կառուցվածքն ըստ գործիքակազմի, մլրդ դրամ			
արտաքին վարկեր և փոխառություններ	1,786.8	1,958.4	2,384.4
պետական գանձապետական պարտատոմսեր	2,474.0	2,771.2	3,101.5
արտարժույթային պետական պարտատոմսեր	619.9	788.0	832.9
արտաքին երաշխիքներ	2.6	2.5	2.3
ներքին երաշխիքներ	9.5	53.7	63.5
Արժույթային կառուցվածքը, մլրդ դրամ			
ՀՀ դրամով ներգրավված պարտք	2,483.6	2,824.9	3,165.0
արտարժույթով ներգրավված պարտք	2,409.3	2,748.8	3,219.7

	31.12.2024	31.12.2025	31.12.2026
Կառուցվածքն ըստ տոկոսադրույքի տեսակի, մլրդ. դրամ			
լողացող տոկոսադրույքով	829.4	884.3	987.8
ֆիքսված տոկոսադրույքով	4,063.4	4,689.5	5,396.9

**2025 և 2026 թվականների համար պետական գանձապետական և արտարժույթային պարտավորումների գծով պարտքի մնացորդը բաշխվել է ըստ ռեզիդենտության՝ հիմք ընդունելով 2022-2024թթ. միջին տեսակարար կշիռները:*

Տոկոսավճարների բեռը հական չավելացնելու, ինչպես նաև պետական բյուջեի արտարժույթային մուտքերի կարիքն ապահովելու նպատակով, 2026 թվականի տարեվերջին՝ 2025 թվականի կանխատեսումային մակարդակների նկատմամբ, ներքին պարտքի և դրամային պարտքի մասնաբաժինները պարտքի կառուցվածքում կնվազեն համապատասխանաբար 1.3 և 1.1 տոկոսային կետով: Այնուամենայնիվ, ներքին պարտքի և դրամային պարտքի մասնաբաժինները 2026 թվականին կպահպանվեն պատմականորեն բարձր մակարդակներում:

Գծապատկեր 6. Կառավարության պարտքի կառուցվածքն ըստ տարբեր դասակարգումների

Հաշվի առնելով ՀՀ 2025 թվականի պետական բյուջեի հիմքում դրված կանխատեսումները և պարտքի գծով ծրագրավորված գործառնությունները, ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման 2026-2028 թվականների ռազմավարական ծրագրով ամրագրված ուղենշային ցուցանիշները 2026 թվականի տարեվերջի դրությամբ կկազմեն.

Աղյուսակ 21. ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման 2026-2028 թվականների ռազմավարական ծրագրով ամրագրված ուղենշային ցուցանիշները 2026 թվականի տարեվերջին

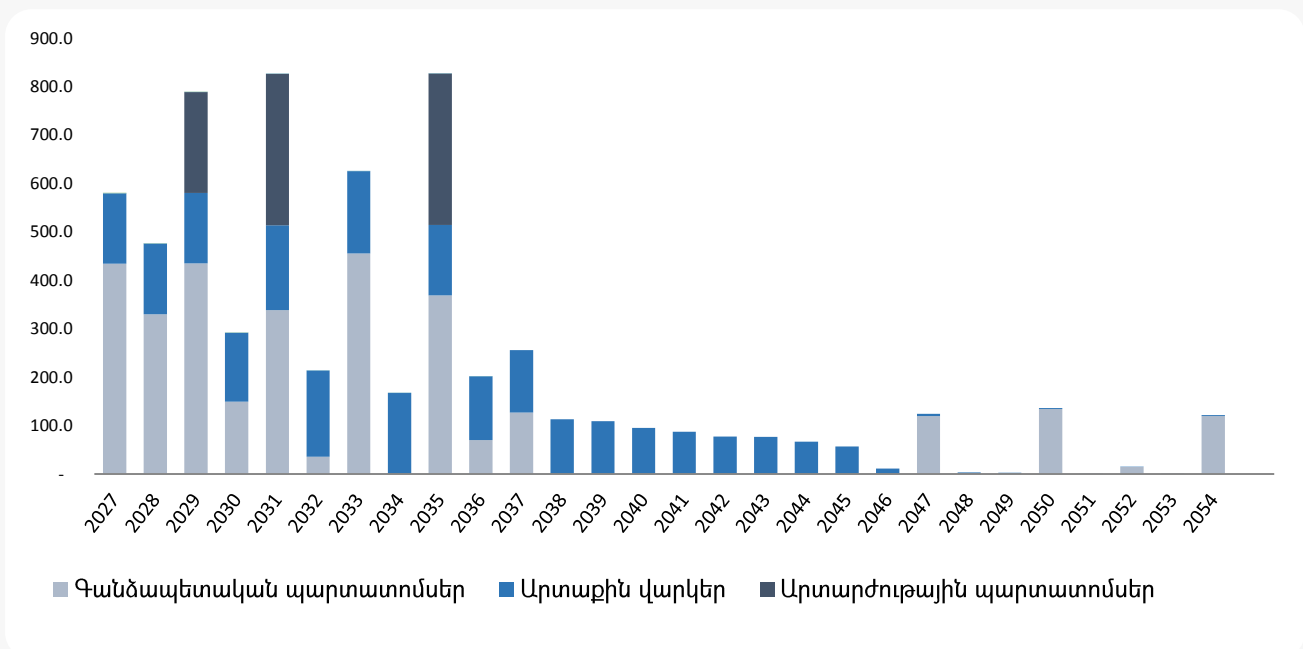
	Ուղենիշ	2026
Վերաֆինանսավորման ռիսկ		
Մինչև մարում միջին ժամկետը	7 – 10 տարի	7.1 տարի
Առաջիկա երեք տարվա ընթացքում մարման ենթակա պարտքի տեսակարար կշիռ, %	առավելագույնը 35%	30.0%
Առաջիկա տարվա ընթացքում մարվող պետական գանձապետական պարտատոմսերի (ՊԳՊ) առավելագույն կշիռը ՊԳՊ-երի ծավալի մեջ (տարեվերջին)	առավելագույնը 20%	13.9%
Տոկոսադրույքի ռիսկ		

	Ուղենիշ	2026
Ֆիքսված տոկոսադրույքով պարտքի կշիռն ընդամենը պարտքի մեջ	առնվազն 80%	84.5%
Փոխարժեքի ռիսկ		
Ներքին պարտքի կշիռն ընդամենը պարտքի մեջ	առնվազն 40%	50.3%
ՀՀ դրամով ներգրավված պարտքի կշիռն ընդամենը պարտքի մեջ	առնվազն 40%	49.6%

ՀՀ պետական բյուջեի պակասուրդի ֆինանսավորման կառուցվածքում ներքին և արտաքին փոխառու զուտ միջոցները բաշխվել են այնպես, որ պահպանվի ՀՀ կառավարության պարտքի կառուցվածքում ներքին պարտքի տեսակարար կշռի նվազագույն 40% ուղենիշը: Միաժամանակ, հաշվի են առնվել 2025-2027թթ. հարկաբյուջետային շրջանակի առանձնահատկությունները, այդ թվում՝ աճող ֆինանսական կարիքի պայմաններում ներքին շուկայի հագեցվածություն չառաջացնելու մղումը և արտարժույթային ելքերի առկայությունը: Այս պայմաններում, չնվազեցնելով ներքին պարտքի շուկայում ակտիվությունը, անհրաժեշտություն է առաջացել որոշակիորեն զսպել գանձապետական պարտատոմսերի տարեկան զուտ թողարկումների ծավալի աճը:

2026 թվականի տարեվերջի դրությամբ ձևավորվող կառավարության պարտքի մարման ժամանակացույցը սփռված կլինի մինչև 2054 թվականը և կունենա հետևյալ տեսքը.

Գծապատկեր 7. Կառավարության պարտքի մարման ժամանակացույցը 31.12.2026թ. դրությամբ, մլրդ դրամ

2026 թվականին կառավարության պարտքի միջին կշռված տոկոսադրույքը կկազմի 7.1%: Կառավարության պարտքի սպասարկման ծախսերը (տոկոսավճարներ) կկազմեն ՀՆԱ-ի 3.5%-ը:

Աղյուսակ 12. Կառավարության պարտքի սպասարկման ծախսերը (տոկոսավճարներ)

	2024	2025	2026
Կառավարության պարտքի սպասարկում (տոկոսավճար), մլրդ դրամ	313.6	381.1	423.2
%-ներով ՀՆԱ-ի նկատմամբ	3.1	3.5	3.5
Կառավարության պարտքի միջին կշռված տոկոսադրույք, %	7.2	7.3	7.1

Կանխատեսումային սցենարի համեմատությամբ ՀՀ դրամի՝ ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ 10% արժեզրկման ազդեցությունը 2026 թվականի Կառավարության պարտքի տոկոսավճարների վրա կկազմի 13.1 մլրդ ՀՀ դրամ:

Միաժամանակ, մյուս գործոնների անփոփոխ մնալու պարագայում կանխատեսումային սցենարի համեմատությամբ SOFR և EURIBOR դրույքների բարձրացումը 1 տոկոսային կետով կավելացնի 2026 թվականի Կառավարության պարտքի գծով տոկոսավճարները 7.9 մլրդ ՀՀ դրամով:

ՊԱԿԱՍՈՒՐԴԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ՊԱՐՏՔԱՅԻՆ ԳՈՐԾԻՔԱԿԱԶՄԸ

Պակասուրդի ֆինանսավորման փոխառու աղբյուրների կառուցվածքն ընտրվել է ծախսերի և ռիսկերի ցուցանիշների ուսումնասիրության և վերլուծության արդյունքում: Ընտրվել է փոխառու միջոցներով պակասուրդի ֆինանսավորման այնպիսի կառուցվածք, որը կնպաստի ներքին պարտքի շուկայի զարգացմանը, կապահովի ՀՀ կառավարության պարտքի գծով ռիսկերի չափավոր մակարդակ, միաժամանակ, կարճաժամկետ և միջնաժամկետ հատվածներում հնարավորինս կսահմանափակի պետական պարտքի գծով ծախսերի աճը:

Ներքին փոխառու զուտ միջոցների հաշվին դեֆիցիտի ֆինանսավորման կառուցվածքը նախատեսելիս հաշվի են առնվել տնտեսությունում մակրոմիջավայրի զարգացումներն ըստ կանխատեսումների բազային սցենարի, իրացվելիության առկա մակարդակը, պետական գանձապետական պարտատոմսերի նկատմամբ ձևավորված կայուն պահանջարկը և պարտքի սպասարկման մեծությունը:

2026 թվականին պետական բյուջեի պակասուրդի զուտ ֆինանսավորումը փոխառու միջոցների հաշվին կկազմի 597.1 մլրդ դրամ, ինչը կիրականացվի պետական գանձապետական պարտատոմսերի հաշվին՝ 318.1 մլրդ դրամի չափով, արտաքին վարկերի հաշվին՝ 278.9 մլրդ դրամի չափով:

ՊԱԿԱՍՈՒՐԴԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳԱՆՁԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՐՏԱՏՈՄՍԵՐՈՎ

Ներքին պարտքի շուկայում իրականացվելիք միջոցառումները

ՀՀ ֆինանսների նախարարությունը կշարունակի պետական գանձապետական պարտատոմսերի հետգնումների, փոխանակումների իրականացումը՝ նպատակ ունենալով հարթեցնել պարտքի մարման գրաֆիկը և նվազեցնել վերաֆինանսավորման ռիսկը, ինչպես նաև բարձրացնել տեղաբաշխվող պարտատոմսերի իրացվելիությունը և նպաստել երկրորդային շուկայի զարգացմանը:

Պետական գանձապետական պարտատոմսերի եկամտաբերության նվազման պայմաններում աստիճանաբար կավելացվի երկարաժամկետ պարտատոմսերի տեղաբաշխումների ծավալը՝ դրանք կենտրոնացնելով 10 տարի մարման ժամկետի շուրջ՝ որպես հիմնական ուղենիշ:

Պետական գանձապետական պարտատոմսերի փոխանակման միջոցով կշարունակվի շրջանառության մեջ գտնվող պարտատոմսերի կոնսոլիդացիան՝ կրճատելով դրանց քանակը:

Կիրականացվի գնաճով ինդեքսավորվող պարտատոմսերի դեբյուտային թողարկում:

Պետական բյուջեով նախատեսված որոշակի ոլորտներում առանձին նախագծերի ֆինանսավորման նպատակով կդիտարկվի նպատակային պարտատոմսերի թողարկման հնարավորությունը:

Կարևորելով պետական գանձապետական պարտատոմսերի մանրաձախ շուկայի զարգացումը՝ կընդլայնվի մանրաձախ առցանց հարթակի (gp.minfin.am) հասանելիությունը Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս ևս ապահովելու և ոչ ռեզիդենտների մուտքը պետական գանձապետական պարտատոմսերի շուկա առավել մատչելի դարձնելու համար: Կառավարության նկատմամբ վստահության ամրապնդման ուղղությամբ քայլերին զուգահեռ, կշարունակվեն հանրային իրազեկման աշխատանքները պոտենցիալ ներդրողների շրջանում:

Պակասորդի ֆինանսավորման գործիքակազմը

Պետական գանձապետական պարտատոմսերով բյուջեի դեֆիցիտի ֆինանսավորումն իրականացվելու է կարճաժամկետ (3, 6, 9 և 12 ամիս), միջնաժամկետ (3 և 5 տարի), երկարաժամկետ (10 և 30 տարի) և խնայողական պարտատոմսերի հաշվին:

Յուրաքանչյուր երկու ամիսն առնվազն մեկ անգամ կկազմակերպվի 52, 39, 26 և 13 շաբաթ մարման ժամկետ ունեցող պետական գանձապետական կարճաժամկետ պարտատոմսերի տեղաբաշխման աճուրդներ: Կարող են իրականացվել նաև պետական գանձապետական կարճաժամկետ պարտատոմսերի լրացուցիչ թողարկումներ, ընդ որում մինչև 3 շաբաթ մարման ժամկետայնությամբ թողարկումներ կարող են իրականացվել կանխիկ հոսքերի կառավարման նպատակով, իսկ 3-12 շաբաթ մարման ժամկետայնությամբ թողարկումներ՝ հարկաբյուջետային և դրամավարկային քաղաքականությունների կոորդինացման շրջանակներում:

2026 թվականի ապրիլի 29-ին կթողարկվեն 3 և 5 տարի մարման ժամկետայնությամբ նոր միջնաժամկետ պետական գանձապետական պարտատոմսեր:

Աճուրդների կողմնորոշիչ ծավալների վերաբերյալ տեղեկատվությունը կհրապարակվի եռամսյակային կտրվածքով:

Յուրաքանչյուր աճուրդին տեղաբաշխման ենթակա պարտատոմսերի ծավալների և ժամկետների վերաբերյալ տեղեկատվությունը կհրապարակվի աճուրդից առաջ՝ գործակալների հետ խորհրդակցելուց հետո:

2026 թվականի ընթացքում կիրականացվեն նաև պետական գանձապետական պարտատոմսերի հետգնումներ և փոխանակումներ: 2026 թվականի ընթացքում պարտատոմսերի հետգնումների 70-80%-ը կիրականացվեն մարման գրաֆիկի հարթեցման, իսկ 20-30%-ը՝ պարտատոմսերի իրացվելիությունը խթանելու նպատակով: ՀՀ ֆինանսների նախարարությունը յուրաքանչյուր

թողարկման պարտատոմսերի տեղաբաշխման ժամանակահատվածում այդ պարտատոմսերի հետգնում չի իրականացնի:

ՀՀ ֆինանսների նախարարության պաշտոնական կայքէջում եռամսյակային կտրվածքով, յուրաքանչյուր եռամսյակից 10 օր առաջ կիրառարակվի ուղենշային համարվող պարտատոմսերի ցանկը:

ՊԱԿԱՍՈՒՐԴԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՎԱՐԿԵՐՈՎ

Համագործակցությունն արտաքին վարկատուների հետ կշարունակվի՝ նախապատվությունը տալով վարկավորման առավել բարենպաստ պայմաններով և ազատ փոխարկելի արժույթով փոխառու միջոցներ տրամադրող վարկատուների հետ համագործակցությանը, և աստիճանաբար անցում կկատարվի շուկայական գործիքներով պակասուրդի ֆինանսավորմանը:

ՀՀ 2026 թվականին պետական բյուջեի պակասուրդը ֆինանսավորելու համար նախատեսվում է արտաքին վարկերի գծով կատարել 458.7 մլրդ դրամի (1,198.9 մլն ԱՄՆ դոլար) մասհանումներ: Ընդ որում մասհանումներից 133.5 մլրդ դրամը (348.9 մլն ԱՄՆ դոլար) նախատեսվում է կատարել նպատակային վարկային ծրագրերի գծով, իսկ մնացած 325.2 մլրդ դրամը (850.0 մլն ԱՄՆ դոլար)՝ բյուջետային աջակցության վարկերի գծով:

2026 թվականի համար ծրագրավորված բյուջետային աջակցության վարկերի ստացման համար բանակցություններ են վարվում ՀՀ հիմնական գործընկեր միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների հետ. Ասիական Զարգացման Բանկ, Զարգացման Ֆրանսիական Գործակալություն, Վերակառուցման և Զարգացման Միջազգային Բանկ, ՕՊԵԿ-ի Միջազգային Զարգացման Հիմնադրամ և այլն:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՐՏՔԻ ՄԱՐՈՒՄԸ ԵՎ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒՄԸ

2026 թվականին կառավարության պարտքի մարման և սպասարկման համար կպահանջվի 1,053.0 մլրդ դրամ, որից 629.8 մլրդ դրամը կկազմեն պարտքի գծով մարումները, իսկ 423.2 մլրդ դրամը՝ տոկոսավճարները:

Աղյուսակ 23. Կառավարության պարտքի մարման և սպասարկման ծախսերը (մլրդ դրամ)

	Մարում	Սպասարկում	Ընդամենը
Պետական գանձապետական պարտատոմսեր	450.0	283.1	733.1
Արտարժույթային պետական պարտատոմսեր	-	39.9	39.9
Արտաքին վարկեր	179.8	100.3	280.0
Ընդամենը	629.8	423.2	1,053.0

Գծապատկեր 8. Սպասարկման ծախսերի կառուցվածքը (%)

Սպասարկման ծախսերի կառուցվածքը (%)

Պետական գանձապետական պարտատոմսերի մարման համար նախատեսված 450.0 մլրդ դրամի մեջ 30 մլրդ դրամը կազմում է պարտատոմսերի հետգնումների համար ծրագրավորված գումարը:

Արտաքին վարկերի մարման և սպասարկման գծով նախատեսվում է վճարել 280.0 մլրդ դրամ (684 մլն ԱՄՆ դոլար):

Արտարժույթային պետական պարտատոմսերի սպասարկման ծախսերը 2026 թվականին կկազմեն 97.4 մլն ԱՄՆ դոլար՝ շրջանառության մեջ գտնվող պարտատոմսերի գծով արժեկտրոնային վճարումների համար:

2. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՌԻՍԿԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

2.1. ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՎՐԱ ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՆԽԱՏԵՍՎԱԾ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԻՑ ՇԵՂՄԱՆ ՌԻՍԿԵՐԻ ԱՋԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ՔԱՆԱԿԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

2.1.1. 2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԵՎ ՄԻՋՆԱԺԱՄԿԵՏ ՀՈՐԻԶՈՆԻ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ՎՐԱ ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՎԱԾԻՑ ՇԵՂՄԱՆ ՌԻՍԿԵՐԻ ԱՋԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ՔԱՆԱԿԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ

Միջնաժամկետ հատվածում հարկային եկամուտների կանխատեսվող հոսքերի վրա մակրոտնտեսական բնույթի ռիսկերի ազդեցության քանակական գնահատումը հիմնվել է ստորև նկարագրված **ՀՆԱ կանխատեսումներից շեղումների ռիսկի և ենթադրություններից շեղումների ռիսկի վրա**: Ռիսկերի առարկայացման գնահատումն իրականացվել է Բայեսյան Վեկտոր ավտոռեգրեսիոն մոդելով, որի նախնական արժեքները նշանակվել են հիմք ընդունելով ՀՀ ՖՆ «AFSM DSGE» կառուցվածքային մոդելով²² գնահատված զգայունության գործակիցները:

²² Sbu Babajanyan, V., Baksa, D., Fukac, M. M., Hakobyan, E., Harutyunyan, A., Karapetyan, N., ... & Zanna, L. F. (2022). The ararat fiscal strategy model: a structural framework for fiscal policy analysis in Armenia. International

1. ՀՆԱ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԻՑ ՇԵՂՈՒՄՆԵՐԻ ՌԻՍԿ

ՀՆԱ-ի կանխատեսումների ռիսկը գնահատվել է 2010-2024 թվականներին միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրերի հիմքում դրվող ՀՆԱ-ի կանխատեսված ցուցանիշների և ՀՆԱ-ի փաստացի ցուցանիշների միջև շեղման հիման վրա, որոնք վերջին տարիների համար եղել են 3.0-ից 3.9 տոկոսային կետ: Ընդ որում, պետք է նշել, որ այս գնահատականներն ամփոփում են կանխատեսումներից ինչպես դրական, այնպես էլ բացասական շեղումները՝ ըստ էության արտացոլելով ՀՆԱ պատմական տատանողականության և ՀՆԱ կանխատեսումների շուրջ ձևավորվող անորոշության ազդեցությունը:

2026-2028թթ.-ի համար որպես ռիսկ է դիտարկվել ՀՆԱ-ի իրական աճի հավանականությունների բաշխման գծապատկերի 40% հավանականությամբ համապատասխանող մակարդակը, որ կլինի 1.2-1.3 տոկոսային կետով ավելի ցածր կանխատեսված մակարդակից, և 30% հավանականությամբ համապատասխանող մակարդակը, որ կլինի 1.6-1.7 տոկոսային կետով ավելի ցածր (տե՛ս 1.5. Մակրոտնտեսական կանխատեսումների ռիսկերը բաժինը):

Ֆինանսական պահանջի ավելացման ուղղությամբ ՀՆԱ նվազման ռիսկի ազդեցությունը հարկային եկամուտների վրա տնտեսական աճի 1.2-1.3 տոկոսային կետով ցածր լինելու հավանականությունը 2026 թվականին գնահատվում է 19.6 մլրդ դրամ, իսկ 2027 և 2028 թվականների համար գնահատվում է համապատասխանաբար 23.5 և 25.7 մլրդ ՀՀ դրամ: Տնտեսական աճի՝ 1.6-1.7 տոկոսային կետով ցածր լինելու սցենարի ազդեցությունը 2026 թվականին գնահատվում է 26.1 մլրդ դրամ, իսկ 2027 և 2028 թվականների համար գնահատվում է համապատասխանաբար 30.7 և 33.6 մլրդ ՀՀ դրամ:

2. ԵՆԹԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ ՇԵՂՈՒՄՆԵՐԻ ՌԻՍԿ

Բյուջեի հիմքում դրվող կանխատեսումները կառուցվում են որոշակի ենթադրությունների հիման վրա, որոնք էլ իրենց հերթին կախված են արտաքին կամ ներքին գործոններից: Սակայն միշտ չէ, որ այդ ենթադրությունները կանխատեսվող հորիզոնում իրականություն են դառնում՝ կապված ՀՀ կառավարության և ՀՀ ԿԲ-ի կառավարման դաշտից դուրս ի հայտ եկող երևույթների հետ:

2.1. Գնաճի շեղման հնարավոր չափը

Գնաճի ցուցանիշի շեղման հնարավոր չափ է դիտարկվում է վերջին տասնամյակում միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրերի հիմքում դրվող գնաճի կանխատեսումներից փաստացի շեղումների միջին չափը:

Կանխատեսված ցուցանիշից գնաճի շեղման ռիսկերը միջնաժամկետ հորիզոնում գնահատվում են միջինում դեպի ներքև՝ 1.8 տոկոսային կետի չափով:

Գնաճի շեղման ռիսկը կարող է ազդեցություն ունենալ ՀՀ պետական բյուջեի և՛ եկամտային, և՛ ծախսային կատարողականների վրա՝ անուղղակի հարկերի, ինչպես նաև ապրանքների և

ծառայությունների գծով ծախսերի ուղղությամբ: Գնանկումային պայմաններում հարկերից մուտքերը կկրճատվեն և ընդհակառակը:

Արդյունքում, գնաճի դանդաղման ռիսկի ազդեցությունը հարկային եկամուտների վրա 2026, 2027 և 2028 թվականների համար գնահատվում է համապատասխանաբար 17.1, 19.0 և 20.8 մլրդ ՀՀ դրամ ֆինանսական պահանջի ավելացման ուղղությամբ:

2.2. Փոխարժեքի շեղման հնարավոր չափը

Չնայած ՀՀ ԿԲ-ն և ՀՀ ՖՆ-ն մշակում են փոխարժեքի վերաբերյալ սցենարներ, որոնք արտացոլում են փոխարժեքի վարքագիծը տարբեր մակրոտնտեսական հիմնարարների ներքո, ՀՀ-ում իրականացվում է լողացող փոխարժեքի քաղաքականություն, իսկ յուրաքանչյուր տարվա պետական բյուջեի ցուցանիշների կանխատեսումների հիմքում դրվում է փոխարժեքի անփոփոխ (որոշակի պահի դրությամբ) մակարդակ: Սակայն փոխարժեքի տատանումները կազդեն ներմուծումից ՀՀ պետական բյուջե մուտքագրվող հարկային եկամուտների վրա:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ վերջին տարիների համար և՛ արժևորման, և՛ արժեզրկման ուղղությամբ փոխարժեքի տատանումների բացարձակ շեղման միջին չափը չի գերազանցել 6.1 տոկոսը՝ որպես ռիսկ է դիտարկվել ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի առավելագույնը 6.1 տոկոս արժեզրկումը:

Արդյունքում, փոխարժեքի 6.1 տոկոսով արժեզրկման ռիսկի դրսևորման դեպքում, այլ հավասար պայմաններում, 2026, 2027 և 2028 թվականներին կարելի է ապահովել հարկային եկամուտների համապատասխանաբար 17.6, 19.6 և 21.4 մլրդ ՀՀ դրամ լրացուցիչ մուտք՝ պայմանավորված ներմուծման դրամային համարժեքի մեծացմամբ:

2.3. Ներմուծման գծով ռիսկի հնարավոր չափը

Քանի որ մաքսային սահմանին ներմուծումից գանձվող անուղղակի հարկերը էական կշիռ ունեն պետական բյուջեի ընդհանուր հարկային եկամուտներում, անհրաժեշտ է գնահատել նաև ներմուծման հնարավոր նվազման պարագայում հարկային եկամուտների նվազման ռիսկի չափը: 2010-2024 թվականների ընթացքում ՄԺԾԾ-ում ներմուծման գծով կանխատեսումների շեղման միջին բացարձակ չափը գտնվում է 7.3-14.3%-ի միջակայքում, ինչն էլ հաշվի է առնվել այս գործոնի ազդեցությունը գնահատելու համար: 2022-2024 թթ. գնահատականներում ներմուծման ցուցանիշները դիտարկվել են առանց վերաարտահանման ծավալների: 2026, 2027 և 2028 թվականների համար ծրագրվածից համապատասխանաբար 7.3, 12.3 և 14.3% պակաս ներմուծման ռիսկի դրսևորման պայմաններում հարկային եկամուտների վրա ազդեցությունը գնահատվել է համապատասխանաբար՝ 26.2, 49.4 և 62.5 մլրդ ՀՀ դրամ՝ ֆինանսական պահանջի ավելացման ուղղությամբ:

Ամփոփելով վերը նկարագրված կանխատեսումների ռիսկի, ենթադրություններից շեղումների և հարկեր/ՀՆԱ թիրախավորված բարելավումը չապահովելու ռիսկի գնահատականները, միջնաժամկետ հորիզոնում ՀՀ պետական բյուջեի հարկային եկամուտների վրա մակրոտնտեսական ցուցանիշների՝ իրական ՀՆԱ-ի աճի, գնաճի, փոխարժեքի տատանողականության և ներմուծման, ինչպես նաև հարկային վարչարարության լրացուցիչ

ջանքի չապահովման ռիսկերի ազդեցության քանակական ամփոփ գնահատականները ներկայացվում են ստորև.

Աղյուսակ 2.1.1 Հարկային եկամուտների վրա մակրոտնտեսական կանխատեսումների և ենթադրությունների ռիսկերի ազդեցություն, մլրդ դրամ²³

	2026	2027	2028
Ռիսկի տեսակը	Ազդեցության գնահատականը		
Ռիսկերի առանձին հանդես գալու պայմաններում			
1. Կանխատեսվածից ավելի ցածր իրական ՀՆԱ-ի աճ			
Կանխատեսումից 1.2-1.3 տոկոսային կետով ցածր աճ	-19.6	-23.5	-25.7
Կանխատեսումից 1.6-1.7 տոկոսային կետով ցածր աճ	-26.1	-30.7	-33.6
2. Ավելի ցածր գնաճի ռիսկ, 1.8 տոկոսային կետ	-17.1	-19.0	-20.8
3. Փոխարժեքի 6.1 տոկոս արժեզրկման ռիսկ	17.6	19.6	21.4
4. Ներմուծման նվազման ռիսկ, 7.3-14.3 տոկոսային կետ	-26.2	-49.4	-62.5
Վերոնշյալ ռիսկերի միաժամանակյա հանդես գալու պայմաններում			
ԸՆԴԱՄԵՆԸ			
1.2-1.3 տոկոսային կետով ավելի ցածր ՀՆԱ աճ	-46.9	-71.9	-86.3
1.6-1.7 տոկոսային կետով ավելի ցածր ՀՆԱ աճ	-52.6	-78.3	-93.3

Այսպիսով, գնահատվում է, որ հարկային եկամուտների վրա ազդող վերոնշյալ ռիսկերի միաժամանակյա ի հայտ գալու պարագայում հարկային եկամուտների ծրագրված մակարդակից առավելագույն շեղումը 2026-ի համար կկազմի շուրջ 52.6 մլրդ ՀՀ դրամ, իսկ 2027 և 2028 թթ.-ի համար համապատասխանաբար 78.3 մլրդ ՀՀ դրամ և 93.3 մլրդ ՀՀ դրամ:

Հարկային եկամուտների վրա առանձին ռիսկերի ազդեցության չափի վերաբերյալ պատկերացում են տալիս նաև ստորև ներկայացվող զգայունության գնահատականները, սակայն այս դեպքում դիտարկվում է հարկային եկամուտների աճի վրա ազդող գործոնների աճերի 1% փոփոխության ազդեցությունը, ինչը ներկայացված է հարկային եկամուտների զգայունության աղյուսակում:

Աղյուսակ 2.1.2 Հարկային եկամուտների զգայունությունը հիմնական տնտեսական գործոնների նկատմամբ, %

	ՀՆԱ	Գնաճ	Փոխարժեք	Ներմուծում
--	-----	------	----------	------------

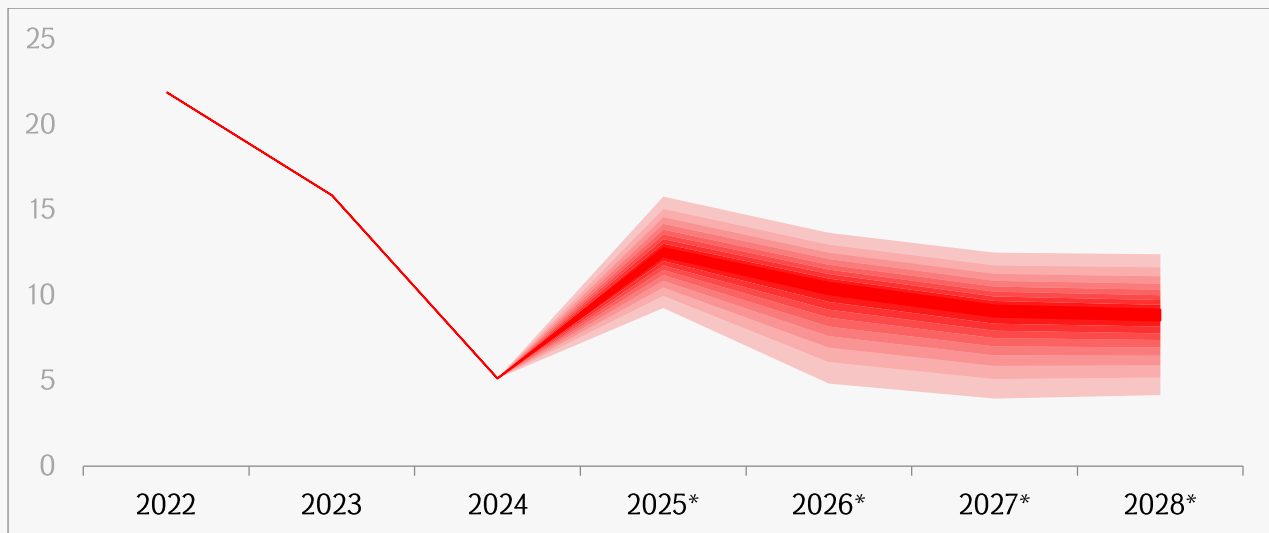
²³ՀՆԱ, ներմուծման, փոխարժեքի և գների գծով հավանական ռիսկերի քանակային գնահատականը ստացվել է՝ հիմք ընդունելով այս գործոնների պատմական շարժի բացարձակ միջին սխալը:

Տարեկան (շուկին հաջորդող 4 եռամսյակների) ազդեցություն	0.99	0.66	0.26	0.13
---	------	------	------	------

Ինչպես երևում է աղյուսակից, հարկերի հավաքագրման առումով առավել էական գործոններ են հանդիսանում ՀՆԱ-ի և գնաճի փոփոխությունները:

Հարկային եկամուտների կանխատեսումների հետ կապված անորոշությունների և ռիսկերի հաշվեկշռի վերաբերյալ գնահատականներն իրենց արտացոլումն են գտել ստորև ներկայացվող հարկային եկամուտների հավանականային բաշխման գծապատկերում և համապատասխան աղյուսակում (տես՝ Գծապատկեր 3.1 և Աղյուսակ 3.1.3): Հավանականային բաշխման գրաֆիկի կառուցման ժամանակ օգտագործվել է աղյուսակ 3.1.1-ում գնահատված ամբողջական ռիսկերի միաժամանակյա հանդես գալու պայմաններում ի հայտ եկող բացասական ռիսկերը:

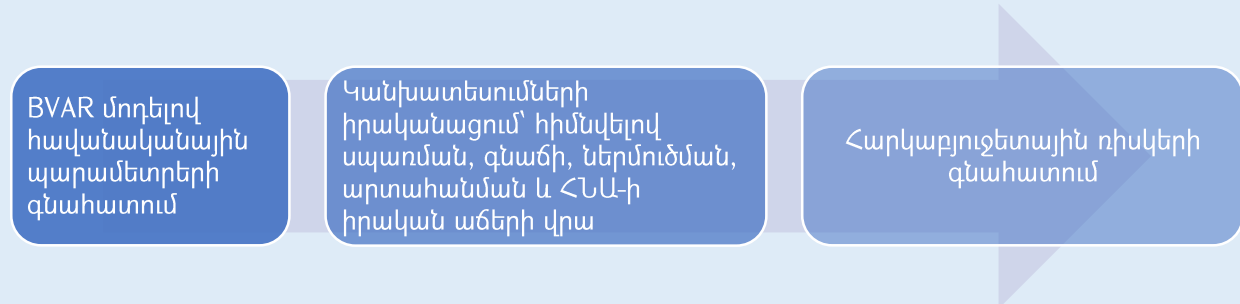
Գծապատկեր 2.1. Հարկային եկամուտների տարեկան աճի տեմպերի կանխատեսումների հավանականային բաշխումը, %

Կանխատեսումների բաշխման հավանականություններն առավել պարզորոշ երևում են ստորև բերվող աղյուսակում:

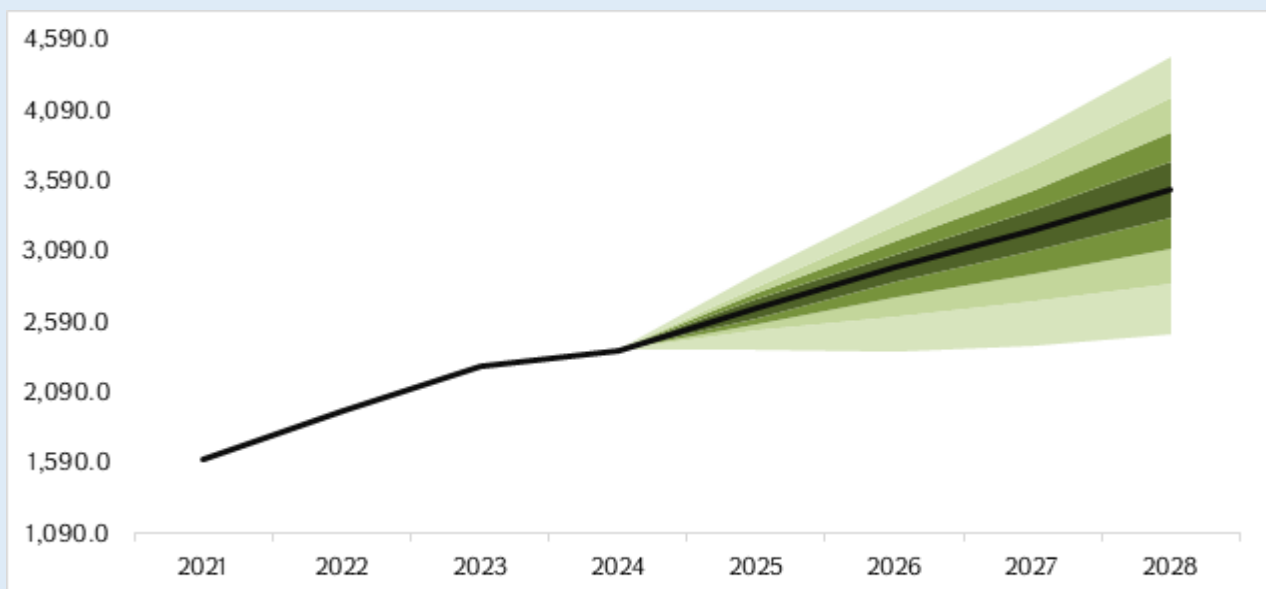
Ներգիր 3. Ֆինանսների նախարարության կանխատեսումային համակարգը համալրվել է հարկաբյուջետային ռիսկերի գնահատման նոր գործիքով

ՀՀ ֆինանսների նախարարության և ՌԴ ֆինանսների նախարարության գիտահետազոտական ֆինանսական ինստիտուտի համագործակցության արդյունքում մշակվել է հարկաբյուջետային ռիսկերի գնահատման և վերլուծության նոր համակարգ՝ հիմնված Բայեսյան վեկտոր-ավտոռեգրեսիվ մոդելավորման գործիքակազմի վրա: Սույն գործիքակազմի ներդրումը փոխլրացնում է Ֆինանսների նախարարությունում հարկային եկամուտների հավանականային կանխատեսումների առաջադեմ փորձի շարունակական կիրարկմանը¹:

Համակարգը հնարավորություն է տալիս Բայեսյան վեկտոր-ավտոռեգրեսիվ մոդելով գնահատել հավանականային պարամետրերի համախումբ, որի մուտքագրումը առանցքային կանխատեսման մոդել հնարավորություն է տալիս իրականացնել սցենարային կանխատեսումներ՝ ստանալով ինչպես ընդհանուր հարկային եկամուտների, այնպես էլ ըստ առանձին հարկատեսակների կանխատեսումային ռիսկերի հավանականային բաշխում՝ հիմնվելով մի շարք մակրոտնտեսական փոփոխականների՝ սպառման, գնաճի, ներմուծման, արտահանման և ՀՆԱ-ի իրական աճերի վրա:

Գծապատկեր. Հարկային եկամուտների տարեկան կանխատեսումների հավանականային բաշխումը, մլրդ դրամ

¹ Petrosyan G.A., Karapetyan N.N., Margaryan A.A., Sokolov A.N., Yakovleva I.I., Votinov A.I. (2024). “Bayesian Approach to Forecasting Aggregate Taxes of the Republic of Armenia”. Financial Journal, 16 (3), 51–67.

<https://doi.org/10.31107/2075-1990-2024-3-51-67>

Աղյուսակ 2.1.3 Հարկային եկամուտների կանխատեսումների հավանականային բաշխումը

	2026	2027	2028
Հարկային եկամուտների աճի միջակայքը	Հարկային եկամուտների աճի՝ տվյալ միջակայքում ձևավորվելու հավանականությունը		
1-6 տոկոս	0.12	0.19	0.18
6-11 տոկոս	0.59	0.66	0.68
11-16 տոկոս	0.28	0.14	0.14

Աղյուսակ 3.1.3-ի առաջին սյունը ներկայացնում է հարկային եկամուտների աճի միջակայքերը, իսկ 2-ից 4-րդ սյունները՝ նշված միջակայքերից յուրաքանչյուրում այդ աճի ձևավորվելու հավանականությունները՝ ըստ միջնաժամկետ կանխատեսումների: Համաձայն գնահատականների, 2026-2028 թվականներին հարկային եկամուտների աճի տեմպի՝ 6-11% միջակայքում գտնվելու հավանականությունն ամենաբարձրն է (Գծապատկեր 3.1-ում այն մուգ կարմիր է, իսկ Աղյուսակ 3.1.3-ում՝ հոծ նշումով):

2.1.2. 2025 ԹՎԱԿԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԵՎ ՄԻՋՆԱԺԱՄԿԵՏ ՀՈՐԻԶՈՆԻ ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՎԱԾԻՑ ՇԵՂՄԱՆ ՌԻՍԿԵՐԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ՄԵՂՄՄԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Կանխատեսումներում մեծ ուշադրություն է դարձվում նաև պետական բյուջեի ծախսերի պլանավորված մակարդակների ապահովումը խաթարող ռիսկերին, որոնք կարող են հանգեցնել լրացուցիչ ֆինանսավորման պահանջի առաջացման:

Աղյուսակ 2.2.1 ՀՀ պետական բյուջեի հարկային եկամուտների և ծախսերի, ինչպես նաև այլ հոսքերի գծով ռիսկերի ընդհանուր ազդեցությունը²⁴ (ֆինանսավորման պահանջ՝ - պահանջի մեծացում, + պահանջի նվազում), մլրդ ՀՀ դրամ

Մակրոտնտեսական ցուցանիշների կանխատեսվող ռիսկեր	2026	2027	2028
1. Կանխատեսվածից ավելի ցածր իրական ՀՆԱ-ի աճ			
Կանխատեսումից 1.2-1.3 տոկոսային կետով ցածր աճ	-19.6	-23.5	-25.7
Կանխատեսումից 1.6-1.7 տոկոսային կետով ցածր աճ	-26.1	-30.7	-33.6
2. Ավելի ցածր գնաճի ռիսկ, 1.8 տոկոսային կետ	-17.1	-19.0	-20.8
3. Փոխարժեքի 6.1 տոկոս արժեզրկման ռիսկ	17.6	19.6	21.4
4. Ներմուծման նվազման ռիսկ, 7.3-14.3 տոկոսային կետ	-26.2	-49.4	-62.5

²⁴ Ընդհանուր ազդեցության գնահատականը հիմնված է մակրոտնտեսական ռիսկերի առանձին հանդես գալու ենթադրության վրա:

Ընդամենը			
1.2-1.3 տոկոսային կետով ավելի ցածր ՀՆԱ աճ	-45.3	-72.3	-87.5
1.6-1.7 տոկոսային կետով ավելի ցածր ՀՆԱ աճ	-51.8	-79.5	-95.4

Աղյուսակ 3.2.1-ում ցույց են տրված գնահատված լրացուցիչ ռիսկերը, որոնք կհանգեցնեն լրացուցիչ ֆինանսավորման պահանջի առաջացման: Ակնհայտորեն երևում է, որ գնաճի տատանումների հետևանքով կնվազի նախատեսված ֆինանսավորման պահանջը և համապատասխանաբար կփոփոխվեն նաև պետական բյուջեի ծախսերը՝ նվազման ուղղությամբ:

Հաշվի առնելով մակրոտնտեսական ցուցանիշների կանխատեսվող մակարդակից վերոնշյալ հնարավոր շեղումների ռիսկերի գնահատականները՝ ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտների հավաքագրման և ծախսերի կատարման տեսանկյունից 2026 թվականին ՀՀ պետական բյուջեի պակասուրդի լրացուցիչ ֆինանսավորման պահանջը առավելագույնը կկազմի շուրջ 51.8 մլրդ ՀՀ դրամ կամ ՀՆԱ-ի 0.4%-ը, իսկ 2027 և 2028 թթ.-ին կկազմի համապատասխանաբար 79.5 և 95.4 մլրդ ՀՀ դրամ կամ ՀՆԱ-ի 0.6-0.7%-ը:

Պետք է նշել, որ գնահատված ռիսկի չափը, առարկայացման դեպքում մասնակիորեն կկլանվի կառավարության պահուստային ֆոնդով, որը նույն ժամանակահատվածի համար նախատեսված է 0.3-0.5%, իսկ լրացուցիչ մասը՝ կկլանվի ՀՀ կառավարության կողմից ապահովվող՝ նվազագույնը ՀՆԱ 1%-ի չափով իրացվելիության «բարձիկի» միջոցով:

3. ՀԱՏՈՒԿ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՌԻՍԿԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

3.1 ՀԱՏՈՒԿ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՌԻՍԿԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն բաժնում վերլուծվել են հատուկ հարկաբյուջետային ռիսկերի այն աղբյուրները, որոնք պետական բյուջեի կայունության տեսանկյունից համարվում են էական, և դրանց ազդեցության գնահատումն ու կառավարմանն ուղղված քայլերը նշանակալի են ֆիսկալ կայունության տեսանկյունից: Դիտարկվել են այնպիսի ռիսկեր, որոնք բխում են պետական մասնակցությամբ ընկերություններից (այսուհետ՝ ՊՄԸ), բյուջետային վարկերից և երաշխիքներից, պետություն-մասնավոր գործընկերության (այսուհետ՝ ՊՄԳ) պայմանագրերից, բնական և մարդածին աղետներից, բնապահպանական պարտավորություններից, շրջակա միջավայրի դեգրադացիայից, ինչպես նաև պետության դեմ դատական վարույթներից:

3.1.1 ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ ԲԽՈՂ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՌԻՍԿԵՐ

Այս բաժնում վերլուծվում է ՊՄԸ-ների առկա վիճակից և գործունեությունից բխող ֆիսկալ ռիսկերի մակարդակը: Գնահատման շրջանակներում կիրառվել են ԱՄՀ ֆիսկալ ռիսկերի գնահատման

գործիքակազմի²⁵՝ «Ֆինանսական առողջության գնահատման» (SOE Health Check Tool), «Սթրես թեստավորման և կանխատեսման» (SOE Stress Testing And Forecasting Tool) գործիքները:

Նշենք, որ ֆիսկալ ռիսկը կարող է ի հայտ գալ այն ժամանակ, երբ ՊՄԸ-ների գործունեությունը կամ ֆինանսական վիճակը հանգեցնում է լրացուցիչ փոխառությունների, սուբսիդիաների, սեփական կապիտալի ներարկումների կամ պետական բյուջեից այլ վճարումների անհրաժեշտության: Բացի այդ, ֆինանսական դժվարություններ ունեցող ՊՄԸ-ներից ակնկալվող շահութաբաժինների կամ փոխառությունների սպասարկման վճարումների չկատարումը կարող է բացասաբար անդրադառնալ պետական եկամուտների վրա:

ՊՄԸ-ՆԵՐԻ ՊՈՐՏՖԵԼԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

2024 թվականի տվյալներով ՀՀ-ում գործում է 184 պետական մասնակցությամբ և համայնքային մասնակցությամբ ընկերություն, որոնցից 32-ը գտնվում է Երևանի քաղաքապետարանի կառավարման ներքո: Առկա է նաև 19 ընկերություն, որտեղ պետությունն ունի մինչև 50 տոկոս (մինորիտար) բաժնեմասնակցություն (տես՝ աղյուսակ 1):

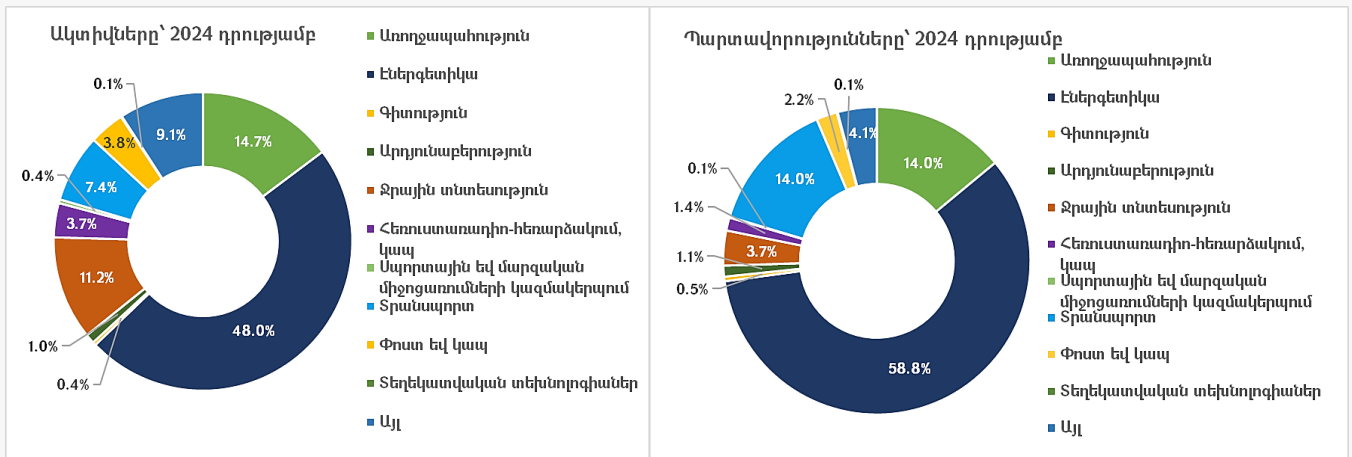
Աղյուսակ 1. Պետական և համայնքային մասնակցությամբ ընկերությունների դասակարգումն՝ ըստ բաժնեմասնակցության

50 տոկոս և ավել	Երևանի Քաղաքապետարան	Մինչև 50 տոկոս	Ընդհանուր
152	32	19	203

ՊՄԸ-ները հիմնականում գործում են այնպիսի ռազմավարական ոլորտներում, ինչպիսիք են էներգետիկան, առողջապահությունը, ջրային տնտեսությունը և այլն: Ընկերությունների ակտիվների և պարտավորությունների մեծ մասը կենտրոնացված է էներգետիկայի ոլորտում՝ կազմելով ՊՄԸ-ների ընդհանուր պորտֆելի, համապատասխանաբար, 48%-ը և 61%-ը (տես՝ գծապատկեր 1):

²⁵ [IMF “Fiscal Risk Toolkit”](#)

Գծապատկեր 1. Պետական մասնակցությամբ ընկերությունների ակտիվները և պարտավորությունները՝ ըստ ոլորտների

Հարկ է նշել, որ ՀՀ-ում ՊՄԸ-ների շահութաբերությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ ցածր է համաշխարհային միջին մակարդակից: Մասնավորապես, ՀՀ-ում ՊՄԸ-ների շահույթ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը 2024թ.-ին կազմել է շուրջ 1.6%²⁶, մինչդեռ, Համաշխարհային բանկի զեկույցի համաձայն, որտեղ 91 երկրում ուսումնասիրվել է առնվազն 10% պետական մասնաբաժին ունեցող 76,000 ընկերություն, միջին եկամուտը կազմել է ՀՆԱ-ի 17%-ը²⁷:

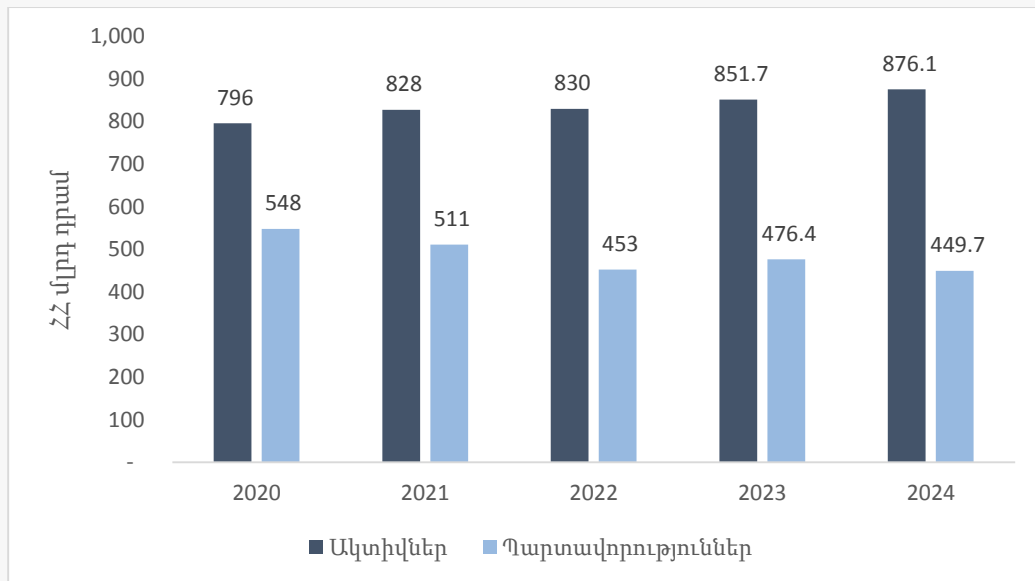
2024թ.-ին ՊՄԸ-ների ակտիվների ծավալը կազմել է 876.1 մլրդ ՀՀ դրամ՝ աճելով 2020թ.-ի նկատմամբ 10.1%-ով, իսկ պարտավորությունների ծավալը կազմել է 449.7 մլրդ ՀՀ դրամ՝ 2020թ.-ի նկատմամբ նվազելով 17.9%-ով (տես՝ գծապատկեր 2):

Գծապատկեր 2. ՊՄԸ-ների ակտիվների և պարտավորությունների ծավալը 2020-2024թթ.²⁸

²⁶ Հաշվարկում ներառվել են միայն 50 % և ավել պետական մասնակցություն ունեցող ընկերությունները:

²⁷ Աղբյուրը՝ World Bank, The business of the state, 2023.

²⁸ Ներառված են նաև Երևան քաղաքապետարանի ենթակայության տակ գտնվող համայնքային մասնակցությամբ ընկերությունների տվյալները:

2025 թվականին 20 ՊՄԸ-ների ֆինանսական հաշվետվությունների՝ առնվազն 3 տարիների հիման վրա, իրականացվել է ֆինանսական վիճակի գնահատում՝ Արժույթի միջազգային հիմնադրամի «Ֆինանսական առողջության գնահատման» և «z-score» գործիքակազմի կիրառմամբ: Առանձնացնելով ՊՄԸ-ների պորտֆելում ակտիվների մեծ տեսակարար կշիռ ունեցող 20 ընկերություն՝ կատարվել են մի շարք վերլուծություններ: Մասնավորապես՝ 2024 թվականին 20 ընկերության ակտիվների ծավալը կազմել է ընդհանուր ակտիվների պորտֆելի 76.4%-ը, մինչդեռ նրանց պարտավորությունները կազմում են ընդհանուր պարտավորությունների պորտֆելի 82.1%-ը: Ուսումնասիրված ընկերություններն են՝ «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ-ն, «Բարձրավոլտ էլեկտրաջանցեր» ՓԲԸ-ն, «Երևանի ՋԷԿ» ՓԲԸ-ն, «Ջրառ» ՓԲԸ-ն, «Երևանի Ավտոբուս» ՓԲԸ-ն, «Հայփոստ» ՓԲԸ-ն, ««Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչ» բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ն, «Կարեն Դեմիրճյանի անվան Երևանի մետրոպոլիտեն» ՓԲԸ-ն, «Հայաստանի հեռուստատեսային և ռադիոհաղորդիչ ցանց» ՓԲԸ-ն, «Էլեկտրաէներգետիկական համակարգի օպերատոր» ՓԲԸ-ն, «Հայաստանի հանրային հեռուստաընկերություն» ՓԲԸ-ն, «Վ. Ա. Ֆանարջյանի անվան ուռուցքաբանության ազգային կենտրոն» ՓԲԸ-ն, «Վանաձորի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ն, «Հայաէրոնավիգացիա» ՓԲԸ-ն, «Գյումրու բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ն, «Նորք-Մարաշ» բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ն, «Երևանի էլեկտրատրանսպորտ» ՓԲԸ-ն, «Հայ-Ալմաստ» ՓԲԸ-ն, «Հաշվարկային կենտրոն» ՓԲԸ-ն և «Էներգաիմպլեքս» ՓԲԸ-ն: Հաշվի առնելով վերջիններիս ակտիվների գերակշռող մակարդակը և հետևաբար դրանց նշանակությունը թե՛ հանրային շահի, թե՛ ֆինանսական կայունության տեսանկյունից՝ ստորև վերլուծվել է 20 ՊՄԸ-ների ֆինանսական առողջության մակարդակը: Ներկայացվել են նաև այդ ընկերությունների շարքում քվադի-ֆիսկալ գործունեության օրինակներ:

Հաշվի առնելով, որ «Կարեն Դեմիրճյանի անվան Երևանի մետրոպոլիտեն» ՓԲԸ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների արժեքը ցածր է շուկայականից՝ պետությունն աջակցում է ընկերությանը՝ գործառնական գործունեության արդյունքում առաջացող ֆինանսական ճեղքվածքի չափով: Մասնավորապես, 2024թ.-ին ֆինանսական ճեղքվածքի ծածկմանն ուղղվել է շուրջ 1.9 մլրդ ՀՀ դրամ:

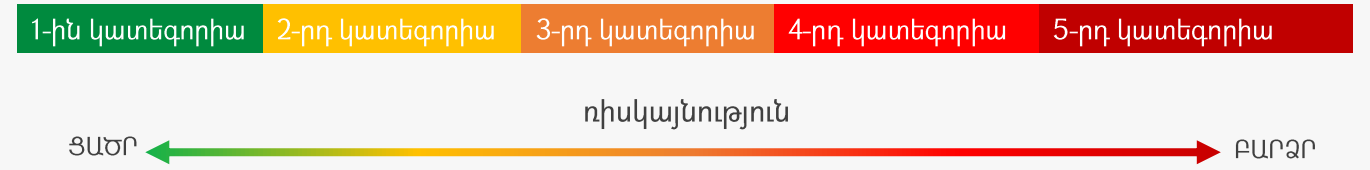
«Ջրառ» ՓԲԸ-ին ուղղվել է շուրջ 1.3 մլրդ ՀՀ դրամ՝ ոռոգման ջրի սակագնի և նվազագույն շահավետ գնի տարբերության չափով²⁹:

ՊՄԸ-ՆԵՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Վերլուծությունը կատարվել է շահութաբերության, իրացվելիության և վճարունակության ցուցանիշների գնահատումների հիման վրա, որոնց արդյունքում ռիսկայնության մակարդակը դասակարգվել է ըստ կատեգորիաների: Ընդ որում, 1-ին կատեգորիան նշում է ռիսկի ցածր մակարդակ, իսկ 5-րդը՝ ռիսկի բարձր մակարդակ (տես՝ աղյուսակ 2): Վերլուծության համաձայն՝ ՊՄԸ-ների ռիսկի միջին կշռված մակարդակը 2024թ. դրությամբ 3-րդ կատեգորիայում է (տես՝ աղյուսակ 3): Ի թիվս այլ ֆինանսական ցուցանիշների՝ վերլուծված ընկերությունների պարտքի մակարդակը³⁰ շարունակում է մնալ բարձր: Պարտքի բարձր մակարդակը կարող է հանգեցնել պետության կողմից աջակցության կարիքի առաջացման հավանականության բարձրացմանը՝ ֆինանսական անկայունության պայմաններում: ՊՄԸ-ների ֆինանսական առողջությունը հատկապես վատթարացել է 2020 և 2021 թվականներին, ինչը պայմանավորված է COVID-19-ի համավարակի ազդեցությամբ: 2023-2024թթ.-ին, չնայած պարտքի մակարդակի իջեցմանը, այն դեռևս մնում է էական:

2024թ. -ին դիտարկված ընկերություններից 11-ը շահութաբեր են եղել, իսկ 9-ը աշխատել են վնասով:

Աղյուսակ 2. Ռիսկի դասակարգումը

Աղյուսակ 3. ՊՄԸ-ների պորտֆելում ակտիվների մեծ տեսակարար կշիռ ունեցող 10 ընկերությունների ռիսկայնության մակարդակը

Կազմակերպության անվանում	2019	2020	2021	2022	2023	2024
«Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ	4-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա
«Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ	3-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա
«Երևանի Ջրման էլեկտրակենտրոն» ՓԲԸ	3-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	2-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա
«Ջրառ» ՓԲԸ			3-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա

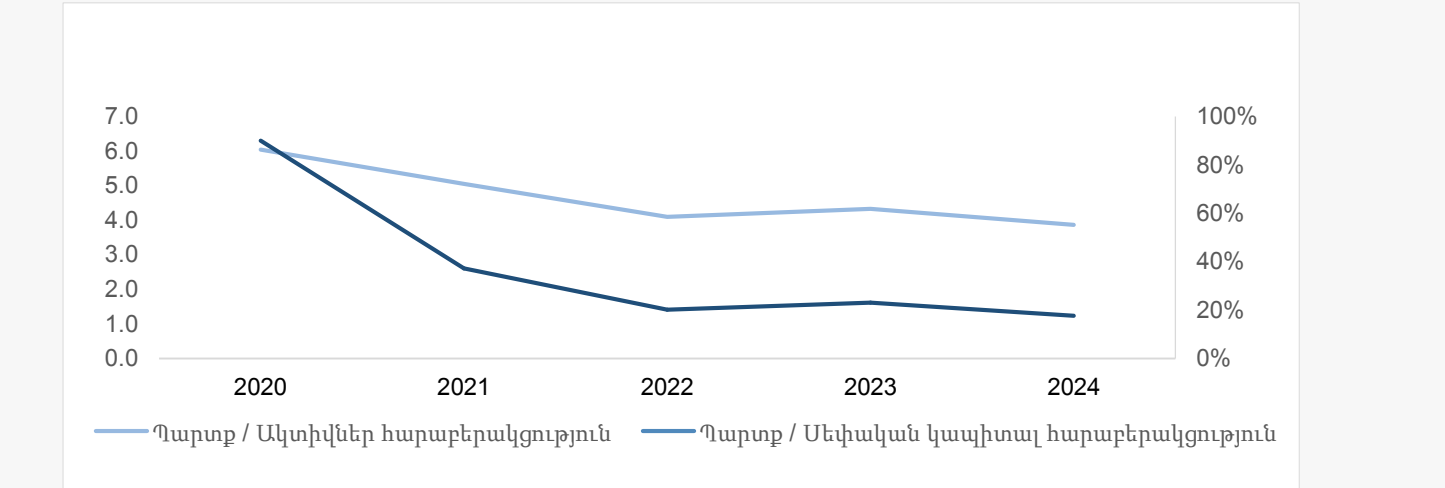
²⁹ Աղբյուրը՝ ՀՀ կառավարության 28.12.2023թ. թիվ 2323-Ն որոշում

³⁰ Պարտքի մակարդակը բնութագրող հիմնական ֆինանսական ցուցանիշներն են պարտքը՝ ակտիվների նկատմամբ (debt to assets), պարտքը՝ սեփական կապիտալի նկատմամբ (debt to equity), պարտքը՝ ճշգրտված շահույթը նախքան տոկոսների վճարումը, հարկումը, մաշվածության և ամորտիզացիայի մասհանումների (debt to EBITDA) նկատմամբ:

«Երևանի Ավտոբուս» ՓԲԸ	4-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա
«Հայփոստ» ՓԲԸ	3-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա
«Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչ» բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ		4-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա	2-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա
«Կարեն Դեմիրճյանի անվան Երևանի մետրոպոլիտեն» ՓԲԸ	3-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	2-րդ կատեգորիա	2-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա
«Հայաստանի հեռուստատեսային և ռադիոհաղորդիչ ցանց» ՓԲԸ			2-րդ կատեգորիա	2-րդ կատեգորիա	2-րդ կատեգորիա	2-րդ կատեգորիա
«Էլեկտրաէներգետիկական Համակարգի Օպերատոր» ՓԲԸ	4-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա
Միջին ռիսկայնության մակարդակ	4-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	4-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա	3-րդ կատեգորիա

Չնայած նրան, որ ընկերությունների վճարունակությունը բարելավման միտումներ ունի, այնուամենայնիվ, պարտք/ակտիվներ հարաբերակցությունը (աջ առանցք)³¹, և պարտք/սեփական կապիտալ հարաբերակցությունը (ձախ առանցք)³² 2023-2024թթ. նվազման միտում ունեն (տես՝ գծապատկեր 3):

Գծապատկեր 3. ՊՄԸ-ների վճարունակությունը

Ըստ առանձին ՊՄԸ-ների պարտավորությունների չափի և ընդհանուր ռիսկի՝ փոխկապվածությունը ներկայացված է Գծապատկեր 4-ում: Վերջինից երևում է, որ չնայած ընկերությունների

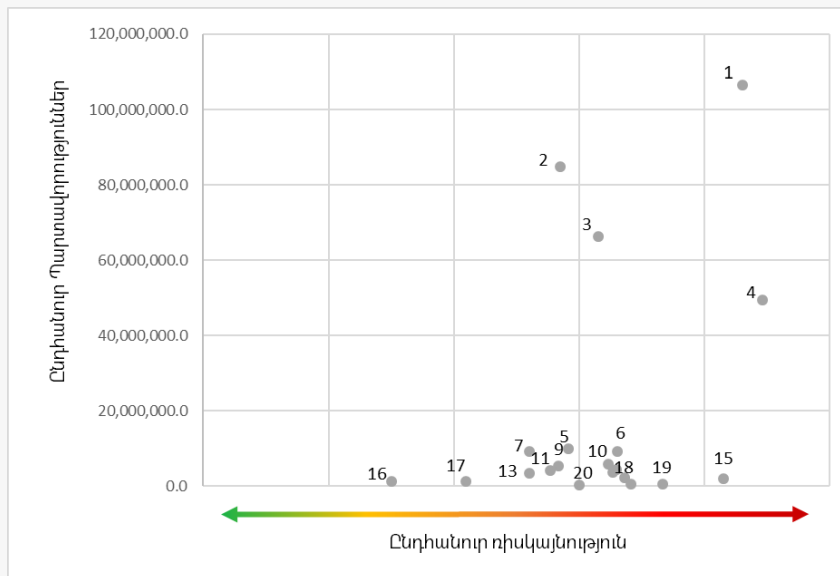
³¹ Չափում է ընկերության ֆինանսավորման մասնաբաժինը, ինչը բխում է պարտավորություններից: Բարձր հարաբերակցությունը ցույց է տալիս ավելի մեծ կախվածություն պարտքի ֆինանսավորումից:

³² Չափում է ընկերության ֆինանսավորման մասնաբաժինը, որը բխում է պարտավորություններից սեփական կապիտալի նկատմամբ: Բարձր հարաբերակցությունը ցույց է տալիս ավելի մեծ կախվածություն պարտքի ֆինանսավորումից և ավելի քիչ ֆինանսական ճկունություն:

պարտավորությունների բարձր չափի, նրանք գտնվում են ռիսկայնության ավելի ցածր մակարդակում, քան այն ընկերությունները, որոնց պարտավորությունները ավելի ցածր են:

Այս հանգամանքը հիմնավորվում է նրանով, որ մոդելի յուրաքանչյուր ցուցանիշին տրված է հավասար կշիռ, և մեկ ցուցանիշի բարձր ռիսկային արդյունքը կարող է փոխհատուցվել մեկ այլ ցուցանիշի ցածր ռիսկային արդյունքով:

Գծապատկեր 4. ՊՄԸ-ների պարտավորությունների չափի և ընդհանուր ռիսկի փոխկապվածությունը 2024թ., հազար ՀՀ դրամ

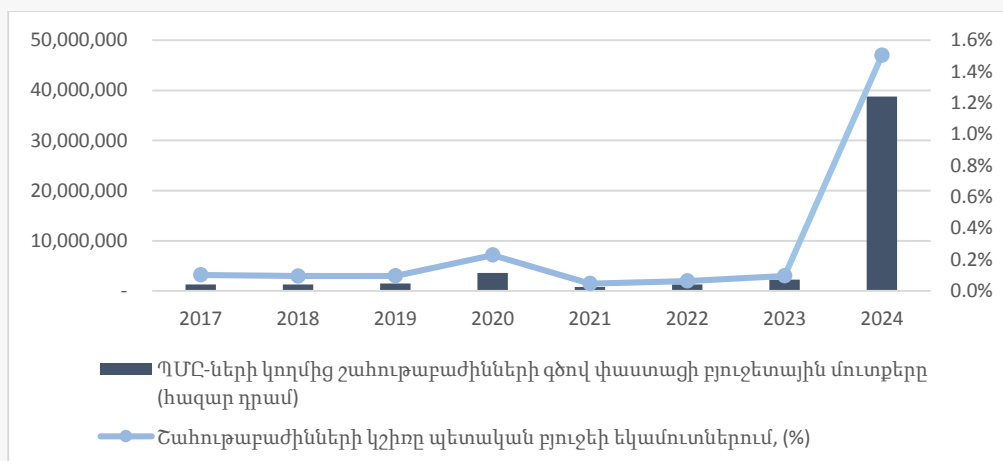
1. «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ
2. «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ
3. «Երևանի ԶԷԿ» ՓԲԸ
4. «Երևանի Ավտոբուս» ՓԲԸ
5. «Հայփոստ» ՓԲԸ
6. «Կարեն Դեմիրճյանի անվան Երևանի մետրոպոլիտեն» ՓԲԸ
7. ««Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչ» բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ
8. «Էլեկտրաէներգետիկական համակարգի օպերատոր» ՓԲԸ
9. «Վ. Ա. Ֆանարջյանի անվան ուռուցքաբանության ազգային կենտրոն» ՓԲԸ
10. «Երևանի էլեկտրատրանսպորտ» ՓԲԸ
11. «Նորք-Մարաշ» բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ
12. «Հայաստանի հանրային հեռուստատեսություն» ՓԲԸ
13. «Վանաձորի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ
14. «Գյումրու բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ
15. «Հայ-Ալմաստ» ՓԲԸ
16. «Հայաէրոնավիգացիա» ՓԲԸ
17. «Հայաստանի հեռուստատեսային և ռադիոհաղորդիչ ցանց» ՓԲԸ
18. «Հաշվարկային կենտրոն» ՓԲԸ
19. «Էներգաիմպլես» ՓԲԸ

20. «Ջրառ» ՓԲԸ

2017-2024թթ. ընդհանուր ՊՄԸ-ների կողմից պետական բյուջե փաստացի վճարված շահութաբաժինների գումարի առավելագույն չափը արձանագրվել է 2024 թվականին՝ կազմելով 38.8 մլրդ ՀՀ դրամ: Միևնույն ժամանակ, փաստացի վճարված շահութաբաժինների կշիռը պետական բյուջեի եկամուտներում կազմել է 1.5%: 2024 թվականին վճարված շահութաբաժինների չափը (38.8 մլրդ ՀՀ դրամ) շուրջ 15 անգամ գերազանցել է 2023 թվականի ցուցանիշը (2.3 մլրդ ՀՀ դրամ): Մասնավորապես, 2024 թվականին ցուցանիշի բարձր մակարդակը պայմանավորված է «Զանգեզուրի պղնձամոլիբդենային կոմբինատ» ՓԲԸ-ի կողմից 2023 թվականին հայտարարված և 2024 թվականին պետական բյուջե փաստացի վճարված շահութաբաժինների գումարով, որը կազմել է շուրջ 33.3 մլրդ ՀՀ դրամ:

Գծապատկեր 5-ում ներկայացված են փաստացի վճարված շահութաբաժինների չափերը և դրանց կշիռները պետական բյուջեի եկամուտներում՝ 2017-2024թթ. -ին³³:

Գծապատկեր 5. Շահութաբաժինների գծով փաստացի բյուջետային մուտքերը և դրանց կշիռը պետական բյուջեի եկամուտներում

ՊՄԸ-ներից բխող հարկաբյուջետային ռիսկի վրա էական ազդեցություն ունեն նաև դրանց տրամադրված բյուջետային վարկերը (ենթավարկերը) և երաշխիքները, որը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ վերջիններս արտահայտված են հիմնականում արտարժույթով: Վերջինիս տատանումները կարող են բացասաբար ազդել պարտքի սպասարկման ծախսերի վրա և մեծացնել ՊՄԸ-ների կողմից դրանց վճարման ընդհանուր ֆինանսական բեռը: ՊՄԸ-ներին տրամադրված վարկերը և ենթավարկերը 2024 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ կազմում են ընդհանուր վարկային պորտֆելի 74.6%՝ շուրջ 211,631 մլն ՀՀ դրամ: Այդ ընկերություններն են՝ «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ-ն, «Երևան Զերմաէլեկտրակենտրոն» ՓԲԸ-ն, «Բարձրավոլտ էլեկտրաջանցեր» ՓԲԸ-ն, «Երևանի ավտոբուս» ՓԲԸ-ն, «Էլեկտրաէներգետիկական համակարգի օպերատոր» ՓԲԸ-ն, «Կարեն Դեմիրճյանի անվան Երևանի մետրոպոլիտեն» ՓԲԸ-ն, «Ռադիոիզոտոպների արտադրության կենտրոն» ՓԲԸ-ն, «Հայ-Ալմաստ» ՓԲԸ-ն, «Կարեն Դեմիրճյանի անվան մարզահամերգային համալիր» ՓԲԸ-ն, «Հայփոստ» ՓԲԸ-ն, «Նաիրիտ գործարան» ՓԲԸ-ն,

³³ Գծապատկերը ներառում է նաև այն ընկերությունները, որտեղ պետության մասնաբաժինը 50%-ից ցածր է:

«Համո Բեկնազարյանի անվան «Հայֆիլմ» կինոստուդիա» ՓԲԸ-ն, «Երևանի քաղաքային նոր աղբավայր» ՓԲԸ-ն, «Հեր-Հեր» հիդրոէլեկտրակայան» ՓԲԸ-ն, «Արտաշատի ԲԿ» ՓԲԸ-ն և «Երքաղույս» ՓԲԸ-ն: Միաժամանակ, վարկերի և ենթավարկերի հիմնական մասը կենտրոնացված է էներգետիկ ոլորտում («Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ, «Երևան ԶԷԿ» ՓԲԸ, «Բարձրավոլտ էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ, «Էլեկտրաէներգետիկական Համակարգի Օպերատոր» ՓԲԸ):

ՊՄԸ-ՆԵՐԻ ՍԹՐԵՍ ԹԵՍՏԱՎՈՐՈՒՄ

ՊՄԸ-ների սթրես թեստավորման և կանխատեսման գործիքի (Stress Testing and Forecasting Tool) (Ներդիր 1) կիրառմամբ վերլուծության է ենթարկվել «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ-ն և «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ-ն: Վերլուծությունը իրականացվել է 2025-2029թթ. կանխատեսումներով՝ մակրոտնտեսական ցուցանիշների առավելագույն շոկային սցենար ընտրելով 2027թ.³⁴:

³⁴ Գործիքում մակրոտնտեսական բազային ենթադրությունները հիմնված են ՀՀ ֆինանսների նախարարության կողմից վերլուծական նպատակներով պատրաստված սցենարների վրա: Շոկային սցենարներում կիրառվող ենթադրությունները տարբերվում են նախարարության կողմից պատրաստված շոկային սցենարներից՝ հնարավորություն տալով պատկերել այն ֆիսկալ հետևանքները, որոնք կարող են առաջանալ տնտեսության վրա շոկային առավելագույն ցնցումների ազդեցության հետևանքով:

Ներդիր 1. ՊՄԸ-ների սթրես թեստավորման և կանխատեսման գործիք (Stress Testing and Forecasting Tool)

Հայաստանի ՊՄԸ-ների սթրես թեստավորման և կանխատեսման գործիքը (STFT) կիրառվում է ՊՄԸ-ների ֆինանսական ցուցանիշների կանխատեսման և մակրոտնտեսական շուկերին ենթարկվելու ռիսկերի և խոցելիության գնահատման նպատակով: Գործիքը համադրում է Արժույթի միջազգային հիմնադրամի կողմից մշակված ՊՄԸ-ների առողջության գնահատման (HCT) և սթրես թեստավորման (ST) գործիքների տարրերը՝ հարմարեցնելով ՀՀ առանձնահատկություններին: Ռիսկերի վերլուծության արդյունքները ունեն կողմնորոշիչ, այլ ոչ թե ճշգրիտ բնույթ՝ մասնավորապես պայմանավորված գործիքում կիրառվող կանխատեսումների և ենթադրությունների առկայությամբ: Թեև արդյունքները ճշգրիտ կանխատեսումներ չեն, դրանք օգնում են քանակապես ներկայացնել խոցելիությունները և խթանում են քաղաքականության վաղ արձագանքների ձևավորումը:

Գործիքում դիտարկվում է Հայաստանի մակրոտնտեսական միջավայրի 5 սցենարներ՝

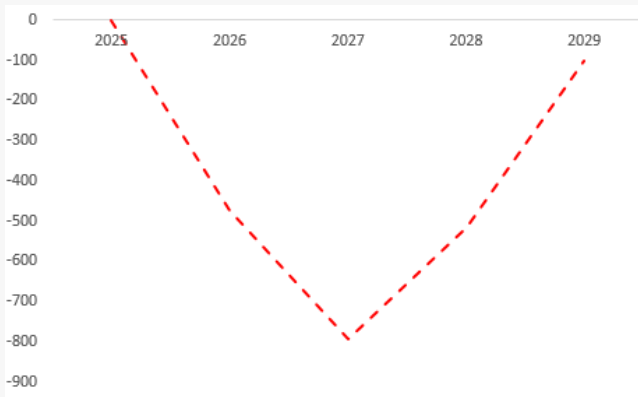
- **Սցենար 1 – բազային սցենար**, որը կառուցված է յուրաքանչյուր ՊՄԸ-ի ֆինանսական կանխատեսումների հիման վրա՝ ընթացիկ և հաջորդ տարիների համար:
- **Սցենար 2 – ՀՆԱ-ի շուկային սցենար**, որը ենթադրում է ՀՆԱ աճի տեմպի շեղումները բազային ցուցանիշից՝ մյուս մակրոտնտեսական ցուցանիշները անփոփոխ թողնելով:
- **Սցենար 3 – Փոխարժեքի շուկային սցենար**, որը ենթադրում է հայկական դրամի արժեզրկում՝ մյուս մակրոտնտեսական ցուցանիշները անփոփոխ թողնելով:
- **Սցենար 4 – Տոկոսադրույքների շուկային սցենար**, որը ենթադրում է տոկոսադրույքի շեղումներ՝ մյուս մակրոտնտեսական ցուցանիշները անփոփոխ թողնելով:
- **Սցենար 5 – Համակցված շուկային սցենար**, որն ընդգրկում է միաժամանակ ՀՆԱ-ի, փոխարժեքի և տոկոսադրույքների շուկերը՝ 2-4 սցենարներում նկարագրված չափերի և տևողության շրջանակներում:

Գործիքն օգտագործում է ՊՄԸ-ների ֆինանսական ցուցանիշների պատմական տվյալները, մակրոտնտեսական կանխատեսումները և հարմարեցվող ենթադրությունները՝ ֆինանսական ցուցանիշները կանխատեսելու, տնտեսական շուկերը մոդելավորելու համար՝ նպատակ ունենալով գնահատել ՀՀ կառավարության համար ՊՄԸ-ներից բխող ֆիսկալ ռիսկերի ֆինանսական հետևանքները, մասնավորապես, տնտեսական ցնցումների ֆինանսական ազդեցությունը ՊՄԸ-ների և դրանց սեփականատիրոջ (պետության) վրա՝ ռիսկերի մեղմման և հիմնավորված որոշումների ընդունման համար, խոցելի ՊՄԸ-ների բացահայտումը, թափանցիկության բարձրացումը, վաղ նախազգուշացման ազդակների կիրառումը՝ վերահսկողության և բարեփոխումների առաջնահերթությունները սահմանելու համար:

ՀՆԱ-ի շուկային սցենար

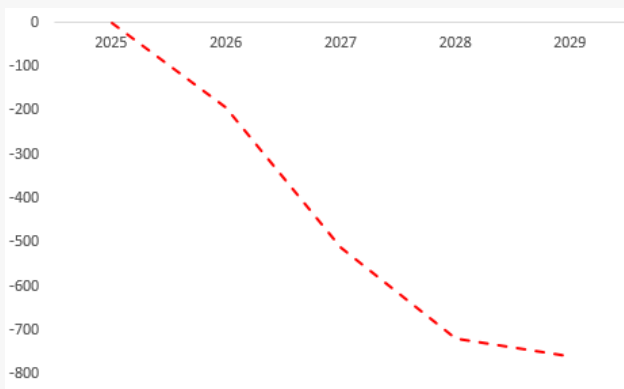
Տվյալ սցենարի համար ՀՆԱ աճի տեմպի առավելագույն շեղումը բազային ցուցանիշից կազմում է 3.7%՝ մյուս մակրոտնտեսական ցուցանիշները թողնելով անփոփոխ: Ազդեցությունը զգալի է, բայց ոչ այնքան մեծ, որքան հաջորդիվ սցենարում նկարագրված փոխարժեքի շուկի ազդեցությունը:

Գծապատկեր 6. «Հարկումից հետո զուտ շահույթ/վնաս» (NPAT) համակցված ցուցանիշի տարբերությունը բազային և ՀՆԱ-ի շոկային սցենարների միջև, մլն ՀՀ դրամ

Այս սցենարում ՀՆԱ աճի տեմպի առավելագույն շեղման ժամանակահատվածում՝ 2027թ.-ին, «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ-ի բազային ցուցանիշի համեմատ կանխատեսվող «Հարկումից հետո զուտ շահույթ/վնաս»-ը (NPAT) կրճատվում է 362.1 մլն ՀՀ դրամով, իսկ «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ-ի համապատասխան ցուցանիշը՝ 432.6 մլն ՀՀ դրամով:

Գծապատկեր 7. «Զուտ ակտիվների արժեք» (Net Worth) համակցված ցուցանիշի տարբերությունը բազային և ՀՆԱ-ի շոկային սցենարների միջև, մլն ՀՀ դրամ

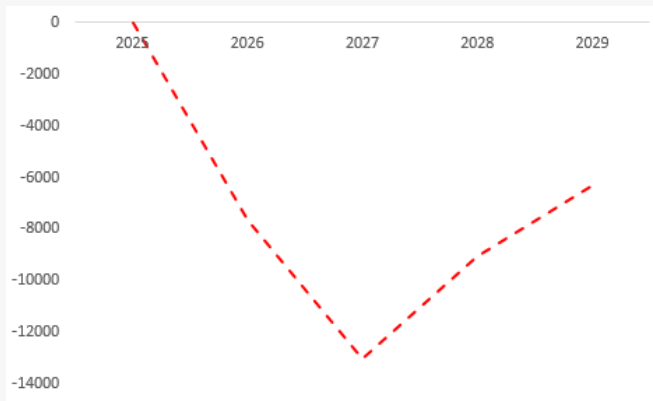

Ցածր տնտեսական աճի պայմաններում «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ-ի «Զուտ ակտիվների արժեք»-ը (Net Worth) 2027թ.-ին կնվազի 222.7 մլն ՀՀ դրամով՝ համեմատած բազային սցենարի հետ, իսկ «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ-ի համապատասխան ցուցանիշը՝ 288.6 մլն ՀՀ դրամով: Ցուցանիշը պահպանում է իր նվազման միտումը նաև մոդելավորման մյուս տարիներին:

Փոխարժեքի շոկային սցենար

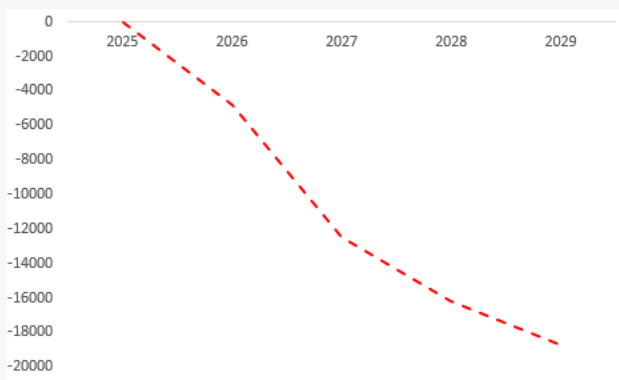
Փոխարժեքի շոկային սցենարում փոխարժեքի առավելագույն շեղումը բազային ցուցանիշից կազմում է 12.3%՝ մյուս մակրոտնտեսական ցուցանիշները թողնելով անփոփոխ: Փոխարժեքի շոկի ազդեցությունը ֆինանսական արդյունքների վրա էական է, քանի որ «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ-ի վարկային պորտֆելի ավելի քան 40%-ը և «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ-ի վարկային պորտֆելի շուրջ 90%-ը արտահայտված է արտարժույթով:

Գծապատկեր 8. «Հարկումից հետո զուտ շահույթ/վնաս» (NPAT) համակցված ցուցանիշի տարբերությունը բազային և փոխարժեքի շուկային սցենարների միջև, մլն ՀՀ դրամ

Ինչպես երևում է գծապատկերից, փոխարժեքի շուկր զգալի ազդեցություն ունի ընկերությունների «Հարկումից հետո զուտ շահույթ/վնաս»-ի (NPAT) վրա: Նշված շուկի պայմաններում կանխատեսվում է, որ առավելագույն շեղման ժամանակահատվածում՝ 2027թ.-ին, «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ-ի մասով «Հարկումից հետո զուտ շահույթ/վնաս»-ը (NPAT) կնվազի 4,270.9 մլն ՀՀ դրամով՝ համեմատած բազային սցենարի հետ, իսկ «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ-ի մասով՝ 8,724 մլն ՀՀ դրամով:

Գծապատկեր 9 . «Զուտ ակտիվների արժեք» (Net Worth) համակցված ցուցանիշի տարբերությունը բազային և փոխարժեքի շուկային սցենարների միջև, մլն ՀՀ դրամ

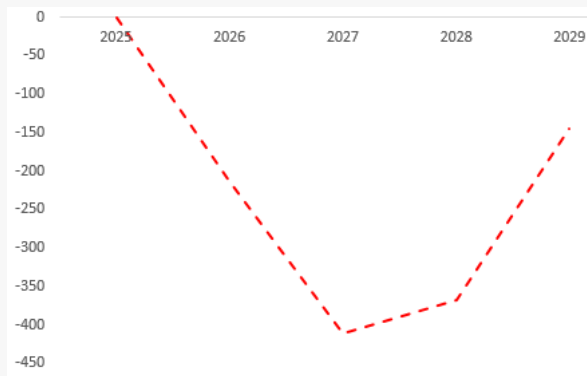

Փոխարժեքի շուկր հանգեցնում է «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ-ի «Զուտ ակտիվների արժեք»-ի (Net Worth)՝ 4,068.6 մլն ՀՀ դրամով նվազմանը 2027թ.-ին՝ համեմատած բազային սցենարի հետ, իսկ «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ-ի մասով՝ 8,421.6 մլն ՀՀ դրամով: Նշված ցուցանիշի նվազման միտումը կրում է շարունակական բնույթ մոդելավորման մյուս տարիներին:

Տոկոսադրույքների շուկային սցենար

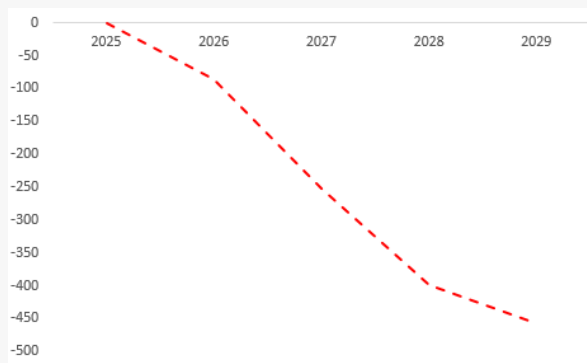
Տոկոսադրույքների շուկային սցենարում տոկոսադրույքի առավելագույն շեղումը բազային ցուցանիշից կազմում է 1.5%՝ մյուս մակրոտնտեսական ցուցանիշները թողնելով անփոփոխ: Առանձին ընկերությունների համար բացասական ազդեցությունը ակնհայտ է, սակայն փոխարժեքի շուկի առաջացրած ազդեցության հետևանքների համեմատ՝ այն աննշան է: «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ-ի վարկային պորտֆելի զգալի մասնաբաժինը ֆիքսված տոկոսադրույքով է, ուստի տոկոսադրույքի աճի բացասական ազդեցությունը որոշ չափով մեղմվում է, և հետևաբար տոկոսադրույքի բարձրացման ռիսկը ընկերության համար զգալի չէ: «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ-ի վարկային պորտֆելի ավելի քան 40%-ը լողացող տոկոսադրույքով է, ուստի ընկերության կախվածությունը տոկոսադրույքների փոփոխություններից զգալի է:

Գծապատկեր 10. «Հարկումից հետո զուտ շահույթ/վնաս» (NPAT) համակցված ցուցանիշի տարբերությունը բազային և տոկոսադրույքի շոկային սցենարների միջև, մին ՀՀ դրամ

Տվյալ սցենարում տոկոսադրույքի բարձրացումը առավելագույն շեղման ժամանակահատվածում՝ 2027թ.-ին, «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ-ի կանխատեսվող «Հարկումից հետո զուտ շահույթ/վնաս» (NPAT) ցուցանիշը կրճատում է ավելի քան 37 մլն ՀՀ դրամով՝ համեմատած բազային սցենարի հետ, իսկ «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ-ի մասով՝ ավելի քան 373 մլն ՀՀ դրամով:

Գծապատկեր 11. «Զուտ ակտիվների արժեք» (Net Worth) համակցված ցուցանիշի տարբերությունը բազային և տոկոսադրույքի շոկային սցենարների միջև, մլն ՀՀ դրամ

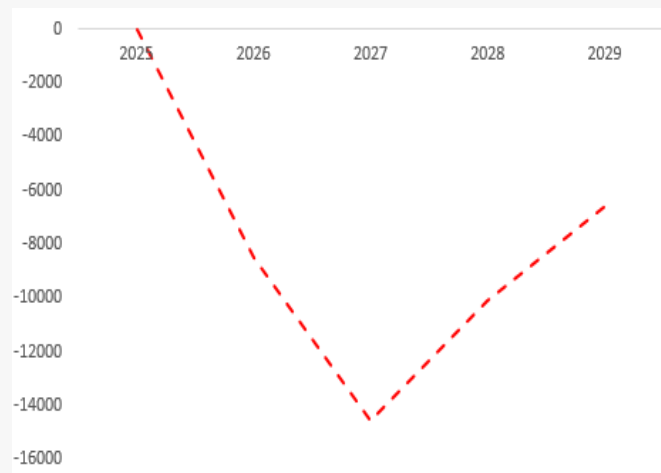

Տոկոսադրույքի շոկի հետևանքով «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ-ի «Զուտ ակտիվների արժեք»-ի (Net Worth) նվազումը ընդգրկված ժամանակահատվածի համար դիտվում է 7-41 մլն ՀՀ դրամի միջակայքում՝ համեմատած բազային սցենարի հետ, իսկ «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ-ի մոտ՝ 77-415 մլն ՀՀ դրամի միջակայքում:

Համակցված շոկային սցենար

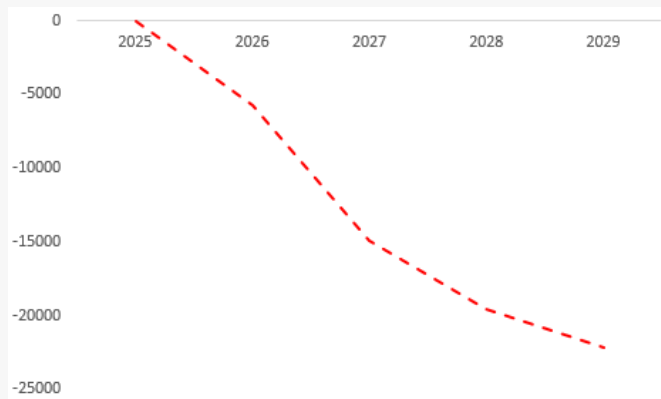
Համակցված շոկի պայմաններում բոլոր երեք մակրոտնտեսական ցուցանիշները (ՀՆԱ, փոխարժեք, տոկոսադրույքներ) միաժամանակ ենթարկվում են շոկերի, որոնցից յուրաքանչյուրի միջակայքն ու տևողությունը նույնն են, ինչը նկարագրված է նախորդ սցենարներում: Համակցված շոկերի ազդեցությունը ընկերությունների ֆինանսական ցուցանիշների վրա նշանակալի է՝ առավելապես պայմանավորված արտարժույթային շոկի ազդեցությամբ: Արդյունքները ներկայացված են ստորև գծապատկերներում:

Գծապատկեր 12. «Հարկումից հետո զուտ շահույթ/վնաս» (NPAT) համակցված ցուցանիշի տարբերությունը բազային և համակցված շոկային սցենարների միջև, մլն ՀՀ դրամ

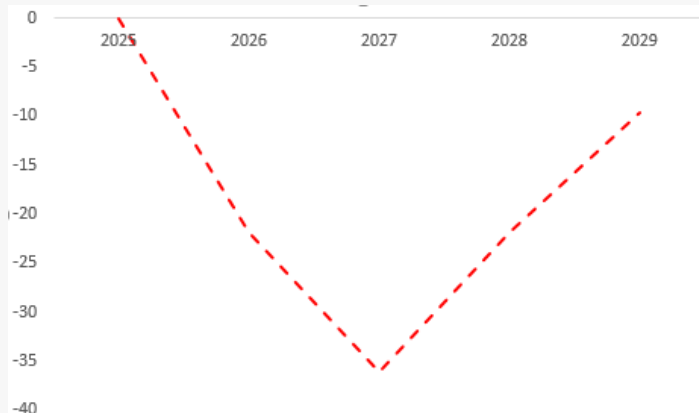
Ցածր տնտեսական աճի, արժույթի արժեզրկման և տոկոսադրույքի բարձրացման համադրությունը զգալի ազդեցություն ունի ընկերությունների «Հարկումից հետո զուտ շահույթ/վնաս» (NPAT) ցուցանիշի վրա: Համակցված շոկերի առավելագույն շեղման ժամանակահատվածում՝ 2027թ.-ին, բազային ցուցանիշի համեմատ կանխատեսվող «Հարկումից հետո զուտ շահույթ/վնաս» ցուցանիշը «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ-ի համար կրճատվում է 4,775.9 մլն ՀՀ դրամով, իսկ «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ-ի համար՝ 9,792.6 մլն ՀՀ դրամով:

Գծապատկեր 13. «Զուտ ակտիվների արժեք» (Net Worth) համակցված ցուցանիշի տարբերությունը բազային և համակցված շոկային սցենարների միջև, մլն ՀՀ դրամ

Համակցված շոկային սցենարի դեպքում «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ-ի «Զուտ ակտիվների արժեք»-ը (Net Worth) 2027թ.-ին նվազում է 4,839.0 մլն ՀՀ դրամով՝ բազային սցենարի համեմատ, իսկ «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ-ի մոտ՝ 10,107.7 մլն ՀՀ դրամով:

Գծապատկեր 14. «Սեփական կապիտալի եկամտաբերություն» (ROE) համակցված ցուցանիշի տարբերությունը բազային և համակցված շոկային սցենարների միջև, %

Համակցված շոկի պայմաններում «Սեփական կապիտալի եկամտաբերություն» (ROE) ցուցանիշը առավելագույն շեղման տարում «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ-ի մոտ նվազում է 14.37%-ով՝ բազային սցենարի համեմատ, իսկ «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ-ի մոտ՝ 21.68%-ով: Հաջորդիվ մոդելավորված տարիներին նշված ցուցանիշը դրսևորում է աճման միտումներ:

Եզրակացություններ

Ներկայացված վերլուծությունը ընդգծում է, որ արտարժույթային ռիսկը դիտարկվածներից ներկայումս ընկերությունների առջև ծառացած ամենաէական մակրոտնտեսական ռիսկն է՝ հաշվի առնելով, որ ընկերությունների վարկային պորտֆելի նշանակալի մասը արտահայտված է արտարժույթով:

Վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ դիտարկված ընկերությունները շատ ավելի քիչ են արձագանքում տնտեսական անկումներին և տոկոսադրույքների բարձրացմանը, քան արժույթի արժեզրկմանը: Սակայն ենթադրվում է, որ տնտեսական անկումները և տոկոսադրույքների աճը կկապակցվեն և կհամակցվեն արժույթի արժեզրկման հետ:

Հանրային միջոցների արդյունավետ կառավարման, թափանցիկության, հաշվետվողականության և մրցակցային հավասար դաշտի երաշխավորման նպատակով, ինչպես նաև հիմք ընդունելով «Պետական մասնակցությամբ ընկերությունների սեփականության քաղաքականության վերաբերյալ» ԱՄՀ տեխնիկական աջակցության, ինչպես նաև ԱԶԲ-ի հետ համագործակցության արդյունքները՝ մշակվել է «ՊՄԸ և մինորիտար մասնակցությամբ ընկերությունների սեփականության քաղաքականության մասին» Կառավարության որոշման նախագիծը:

Ֆինանսների նախարարությունում մշակվել է Պետական մասնակցությամբ ընկերությունների և Պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունների ֆինանսական հաշվետվությունների հավաքագրման և հրապարակման FERST էլեկտրոնային թվային հարթակը, որը նպատակ ունի բարձրացնելու ՊՄԸ-ների հաշվետվողականությունը և թափանցիկությունը՝ միաժամանակ կրճատելով հաշվետվությունների ներկայացման վարչարարությունը. ներկայումս համակարգը գտնվում է պիլոտային փորձարկման փուլում:

Ընթացքում է նաև «Հայաստանի պետական հետաքրքրությունների ֆոնդ» ՓԲԸ-ի գործունեությունը դադարեցնելու գործընթացը: Նշենք, որ ՀՀ ֆինանսների նախարարությունը լուծարման գործընթացում ապահովում է անհրաժեշտ աջակցություն՝ ներկայացնելով առաջարկներ ֆիսկալ ռիսկերը նվազեցնելու ուղղությամբ:

3.1. 2 ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՎԱՐԿԵՐԻՑ ԲԽՈՂ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՌԻՍԿԵՐ

Այս բաժնում վերլուծվում է տրամադրված բյուջետային վարկերից և երաշխիքներից բխող ուղղակի ու ածանցված ֆիսկալ ռիսկերի մակարդակը, ներկայացվում՝ բյուջետային վարկերի և երաշխիքների պորտֆելների վերլուծական պատկերը:

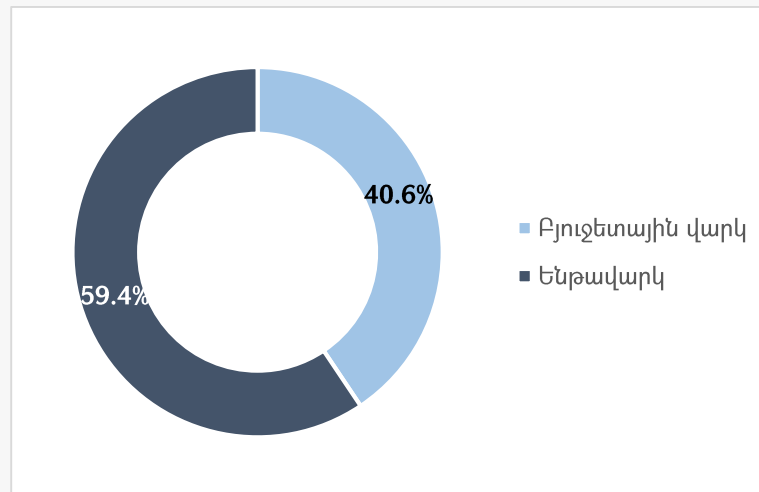
Վարկային պորտֆելի իրականացված վերլուծության հիմնական նպատակը պորտֆելի՝ տարբեր ռիսկերից կախվածության աստիճանի գնահատումն է:

2025 թվականի օգոստոսի 31-ի դրությամբ վարկային պորտֆելի չմարված մասի ընդհանուր գումարը կազմել է 281.1 մլրդ: Հարկ է նշել, որ զուգահեռաբար նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ պորտֆելը համալրվել է նոր վարկերով՝ միաժամանակ կրելով փոխարժեքի տատանումները (նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ դրամի փոքր-ինչ արժևորում):

2025 թվականի օգոստոսի 31-ի դրությամբ վարկային պորտֆելի գերակշիռ մասը բաժին է ընկել էներգետիկայի ոլորտին՝ կազմելով շուրջ 77.1%, իսկ հանրագումարային՝ 216.69 մլրդ ՀՀ դրամ:

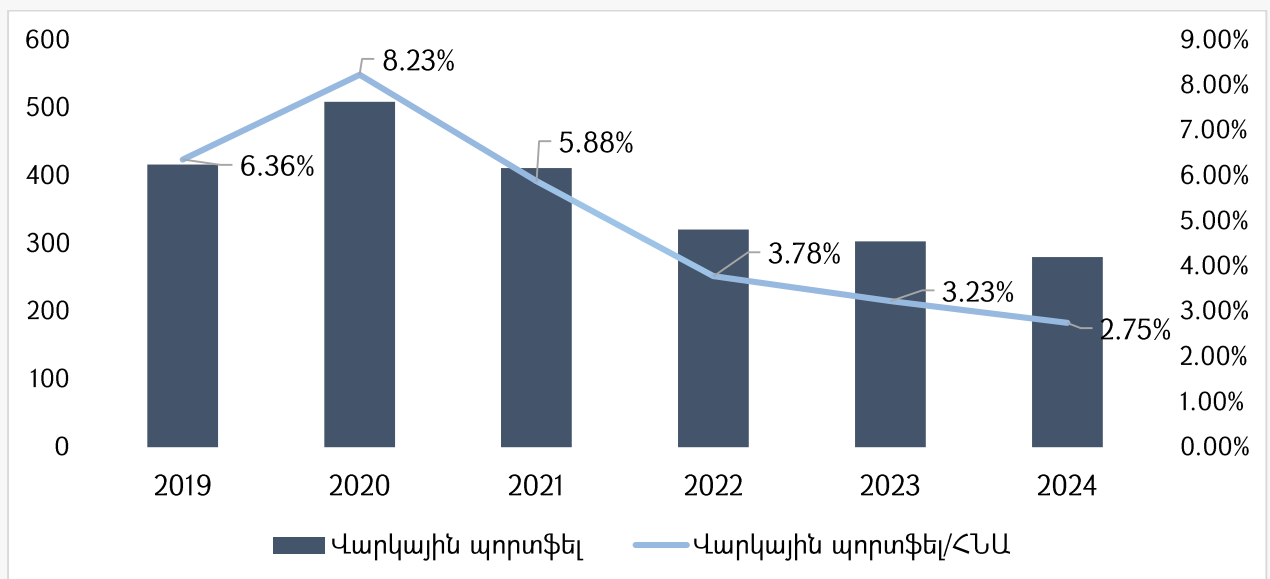
2025 թվականի օգոստոսի 31-ի դրությամբ ենթավարկային պայմանագրերով տրամադրված վարկերը կազմել են ընդհանուր պորտֆելի 59.4%-ը, իսկ բյուջետային վարկերը՝ 40.6%-ը (տես՝ գծապատկեր 15): Հատկանշական է, որ 2025 թվականի օգոստոսի 31-ի տվյալներով ՊՄԸ-ներին տրամադրված վարկերի մասնաբաժինը վարկային պորտֆելում կազմել է շուրջ 75.1%:

Գծապատկեր 15. Վարկային պորտֆելի տարանջատումը ըստ բյուջետային վարկերի և ենթավարկերի

Վարկային պորտֆելի դինամիկայի վերաբերյալ պատկերացում կազմելու համար ստորև՝ Գծապատկեր 16-ում, ներկայացնենք վերջինիս տեսակարար կշիռը ՀՆԱ-ում՝ վերջին տարիների կտրվածքով:

Գծապատկեր 16. Վարկային պորտֆելը և վերջինիս կշիռը ՀՆԱ-ում (մլրդ, %)

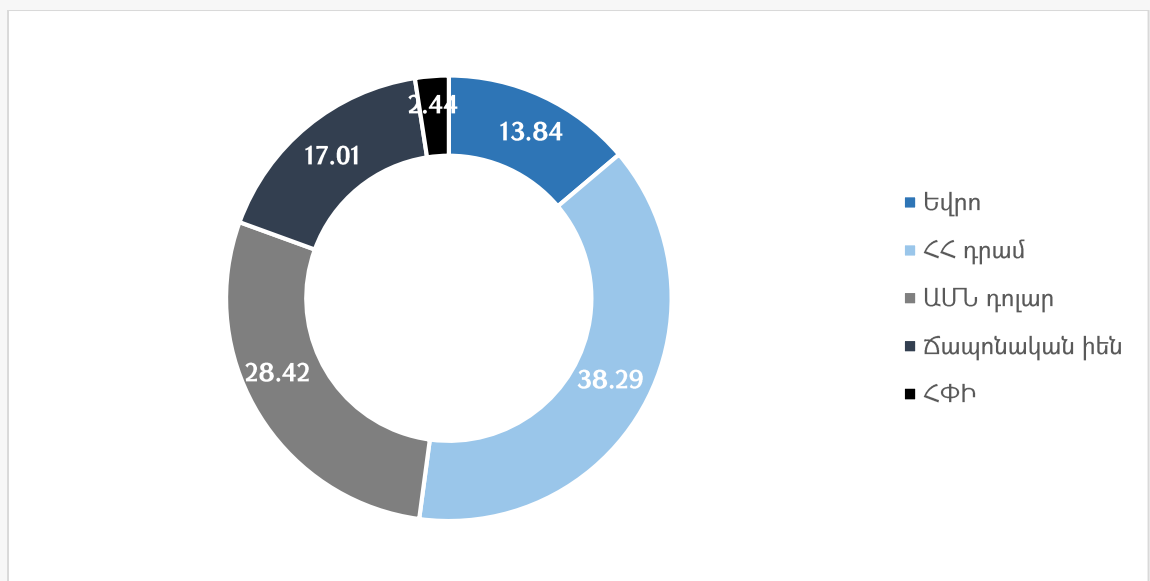

Ինչպես տեսանելի է գծապատկերից, դիտարկվող տարիներին առավելագույն վարկային պորտֆելի չափն ու կշիռը ՀՆԱ-ում արձանագրվել է 2020 թվականին, որը հետևանք է համավարակի ֆոնին

տնտեսական ծրագրերի իրականացման նպատակով տրամադրված նոր վարկերի, ինչպես նաև տվյալ տարում արտարժույթի փոխարժեքի դեպի վեր տատանման: Հարկ է նշել, որ վերջին տարիների վարկային պորտֆելի նվազումը մեծամասամբ պայմանավորված է դրամի արժևորմամբ, իսկ 2024 թվականին՝ նաև տրամադրված որոշ վարկերի մարմամբ:

2025 թվականի օգոստոսի 31-ի դրությամբ ընդհանուր վարկային պորտֆելում ՀՀ դրամով տրամադրված վարկերը կազմել են 38.29% կամ 107.64 մլրդ ՀՀ դրամ, ԱՄՆ դոլարով՝ 79.89 մլրդ ՀՀ դրամ կամ 28.42%, եվրոյով՝ 13.84% կամ 38.89 մլրդ ՀՀ դրամ, ճապոնական իենով՝ 17.01% կամ 47.82 մլրդ ՀՀ դրամ, հատուկ փոխառության իրավունքով (ՀՓԻ) տրամադրված վարկերը՝ 2.44% կամ 6.8 մլրդ ՀՀ դրամ (տես՝ գծապատկեր 17):

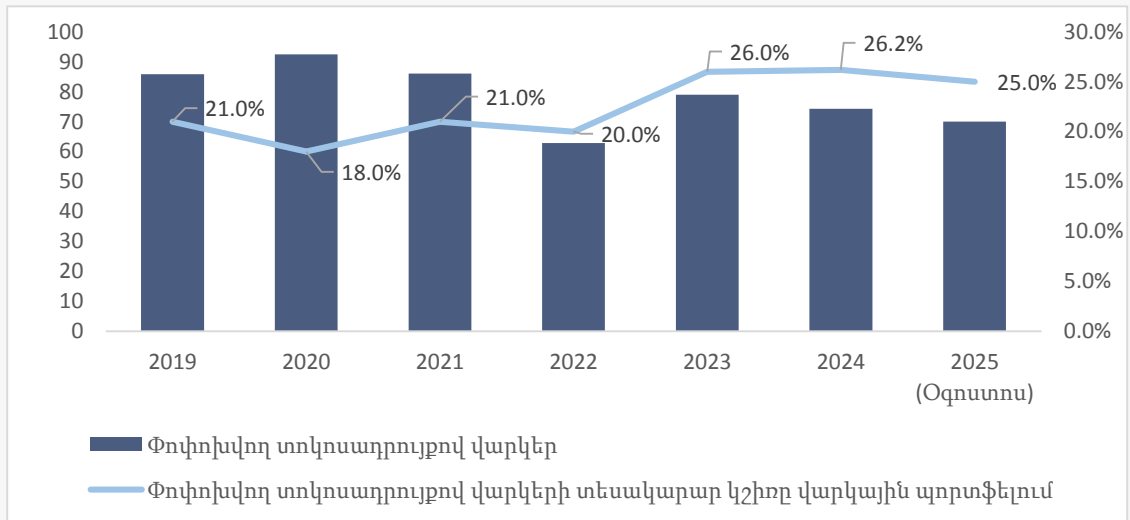
Գծապատկեր 17. Վարկային պորտֆելի արժույթային կազմը, %

Վարկային պորտֆելի՝ արժույթային ռիսկից կախվածության մակարդակը գնահատվում է բավականին բարձր, քանի որ տրամադրված վարկերի գերակշիռ մասը՝ 61.7%-ը, արտարժույթով են, իսկ վարկառուների եկամուտները՝ հիմնականում ՀՀ դրամով:

Վարկային պորտֆելի՝ տոկոսադրույքի ռիսկից կախվածության մակարդակը գնահատելու նպատակով ներկայացնենք փոփոխվող տոկոսադրույքով վարկերի տեսակարար կշիռը վարկային պորտֆելում՝ վերջին տարիների կտրվածքով (տես՝ Գծապատկեր 18):

Գծապատկեր 18. Փոփոխվող տոկոսադրույքով վարկերը և վերջիններիս տեսակարար կշիռը վարկային պորտֆելում (մլրդ, %)

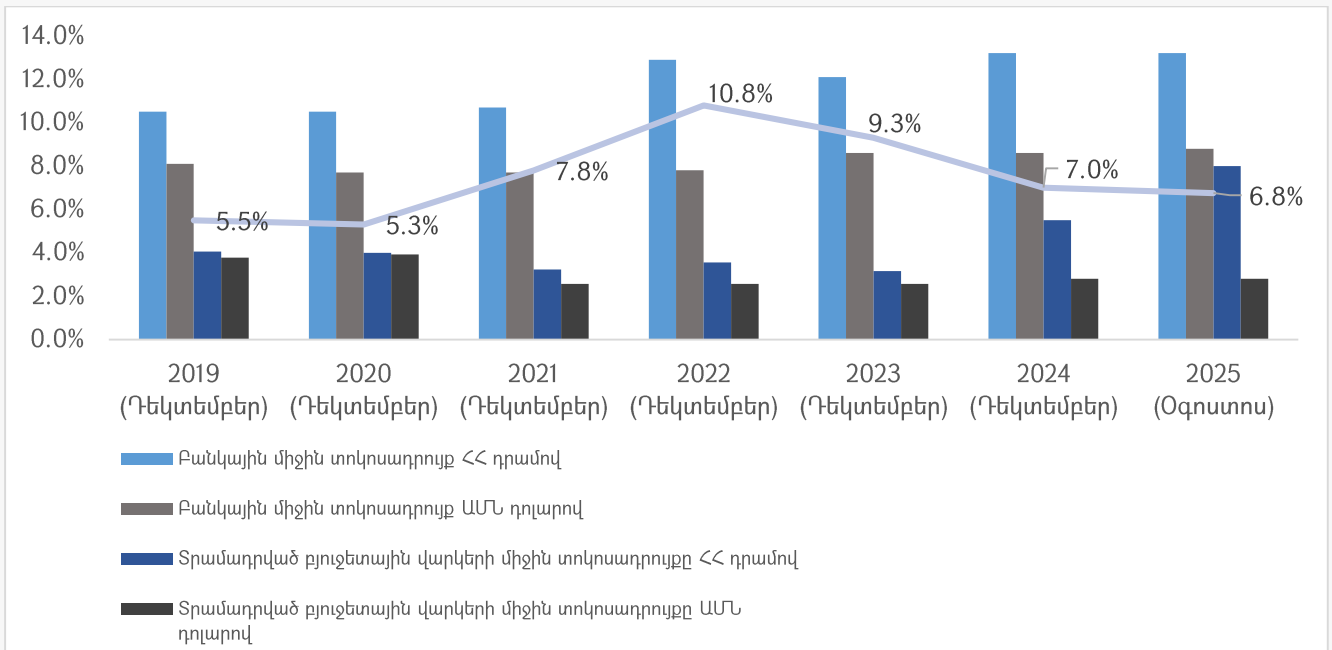

Գծապատկերից նկատելի է, որ վարկային պորտֆելի՝ տոկոսադրույքի ռիսկից կախվածության մակարդակը ցածր է: Փոփոխվող տոկոսադրույքով վարկերի առավելագույն բացարձակ մեծությունը դիտարկվող ժամանակահատվածում արձանագրվել է 2020թ.-ին, սակայն, ի հակադրություն դրան, տեսակարար կշիռը նվազել է, ինչը հետևանք է վարկային պորտֆելի ավելի առաջանցիկ աճի տեմպի, որի հիմնական պատճառներ են հանդիսացել թե՛ համավարակի ֆոնին տրամադրված վարկերը, թե՛ արտարժույթի զգալի տատանումները: 2022-2023թթ. ցուցանիշի աճը պայմանավորված է վարկային պորտֆելի նվազմամբ (վարկերի մայր գումարի մարում) և միևնույն ժամանակ փոփոխվող տոկոսադրույքով վարկերի աճով (փոփոխվող տոկոսադրույքով վարկերի աճ, արտարժույթի արժևորում):

Հաշվի առնելով, որ բյուջետային վարկերը տրամադրվել են փոփոխվող և ֆիքսված տոկոսադրույքներով՝ ստորև ներկայացնենք ֆիքսված տոկոսադրույքով տրամադրված բյուջետային վարկերի միջին տոկոսադրույքների (ՀՀ դրամ, ԱՄՆ դոլար) դինամիկան՝ բանկային վարկերի միջին տոկոսադրույքների (ՀՀ դրամ, ԱՄՆ դոլար)³⁵ համեմատությամբ և վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքի համադրությամբ:

³⁵ «Ֆինանսական շուկայի 1 տարուց ավել ժամկետով իրավաբանական անձանց տրամադրված վարկերի միջին տոկոսադրույք (ՀՀ դրամ, ԱՄՆ դոլար)», աղբյուրը՝ ԿԲ տեղեկագրեր

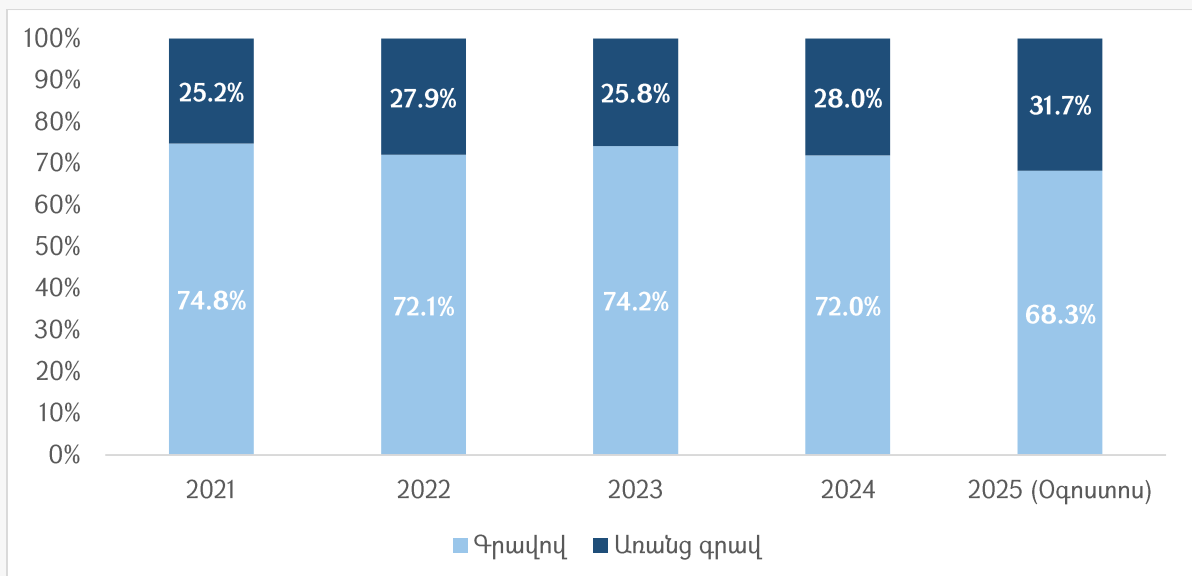
Գծապատկեր 19. Ֆիքսված տոկոսադրույքով տրամադրված վարկերի ընդհանուր պորտֆելի միջին տոկոսադրույքների դինամիկան՝ ֆինանսական համակարգի տոկոսադրույքների համադրությամբ (%)

Գծապատկերից նկատելի է, որ մինչև 2023 թվականը վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքի դեպի վեր փոփոխությանը համընթաց փոփոխվել են նաև ֆինանսական շուկայի միջին տոկոսադրույքները, իսկ բյուջետային վարկերի միջին տոկոսադրույքները դիտարկվող ժամանակահատվածում էական փոփոխությունների չեն ենթարկվել:

2025 թվականի օգոստոսի 31-ի դրությամբ պետության կողմից տրամադրված վարկերի 68.3%-ն ապահովված են գրավով (անշարժ և շարժական գույք, հասարակ մուրհակներ, ակտիվներ և այլն), իսկ 31.7%-ը կազմում են գրավով չապահովված վարկերը: Չապահովված վարկերի շուրջ 71.8%-ը բաժին է ընկնում ՊՄԸ-ներին:

Գծապատկեր 20. Բյուջետային վարկերի տրամադրված ըստ ապահովվածության

2025 թվականի օգոստոսի 31-ի դրությամբ վարկային պորտֆելի կենտրոնացվածության մասին պատկերացում կազմելու նպատակով թվով 58 վարկառուներից առանձնացվել են 10 խոշոր վարկառուները (տես՝ աղյուսակ 4), որոնց տրամադրված վարկերի կշիռը վարկային պորտֆելում կազմում է 86.9%:

Աղյուսակ 4. Վարկային պորտֆելի 10 խոշոր վարկառուները, ՀՀ դրամ

Վարկառու		Վարկի չափ	Կշիռը պորտֆելում
1. «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ	ՊՄԸ	82,204,411,918	29.24%
2. «Երևան Զերմաէլեկտրակենտրոն» ՓԲԸ	ՊՄԸ	61,427,296,910	21.85%
3. «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ	ՊՄԸ	44,083,733,916	15.68%
4. «ՔոնթուրԳլոբալ Հիդրո Կասկադ» ՓԲԸ		14,200,055,220	5.05%
5. «Դի Էնդ Էյջ Գրուպ» ՍՊԸ		9,898,911,769	3.52%
6. ՀՀ ԿԲ գերմանահայկական հիմնադրամին վարկավորում		9,001,341,250	3.20%
7. «Երևանի ավտոբուս» ՓԲԸ	ՊՄԸ	8,925,800,000	3.18%
8. ՀՀ կենտրոնական բանկ		5,559,699,823	1.98%
9. «Էլեկտրաէներգետիկական համակարգի օպերատոր» ՓԲԸ	ՊՄԸ	5,231,734,897	1.86%
10. ԳՖԿ ԾԻԳ (Գյուղատնտեսական տարածքների տնտեսական զարգացում ԳՏՏԶ)		3,800,472,545	1.35%

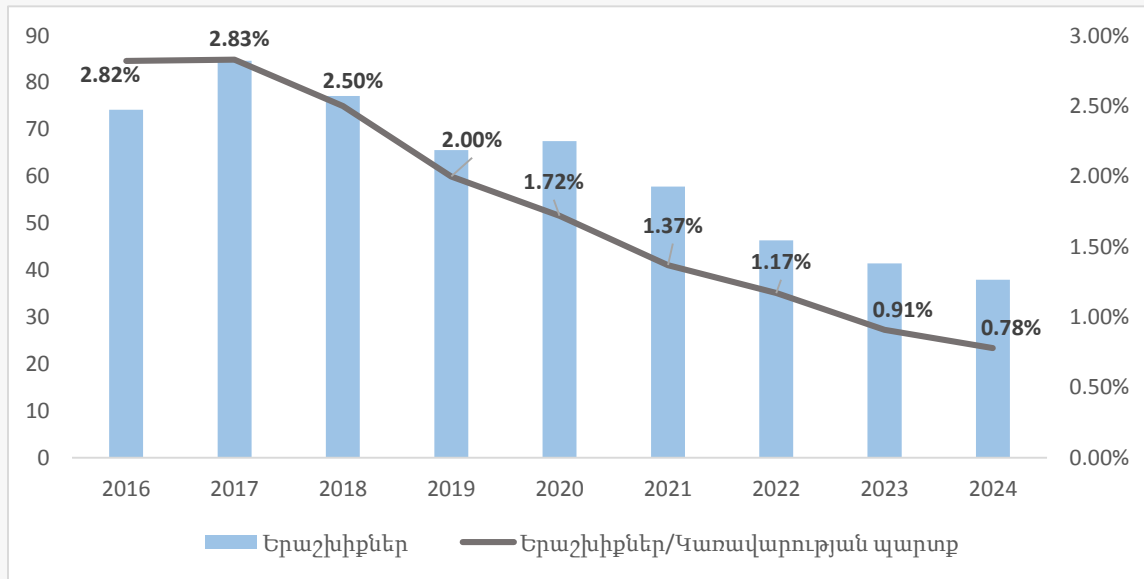
Բյուջետային վարկերից բացի պետության կողմից տրամադրվում են նաև պետական երաշխիքներ, որոնք, ներքին և արտաքին պետական պարտքի հետ միաժամանակ, հանդիսանում են պետական պարտքի բաղադրիչ և ըստ տեսակների լինում են *ներքին և արտաքին*:

2024 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ տրամադրված երաշխիքները կազմել են հանրագումարային 37.96 մլրդ ՀՀ դրամ կամ նույն տարվա ՀՆԱ-ի 0.37%-ը:

Վերոնշյալ երաշխիքների փաթեթում արտարժույթով տրամադրված երաշխիքները կազմել են հանրագումարային 71.7 մլն ԱՄՆ դոլար, իսկ ազգային արժույթով՝ 9.5 մլրդ ՀՀ դրամ:

Ստորև ներկայացնենք տրամադրված պետական երաշխիքների դինամիկան և վերջիններիս տեսակարար կշիռը Կառավարության պարտքում՝ ըստ տարիների:

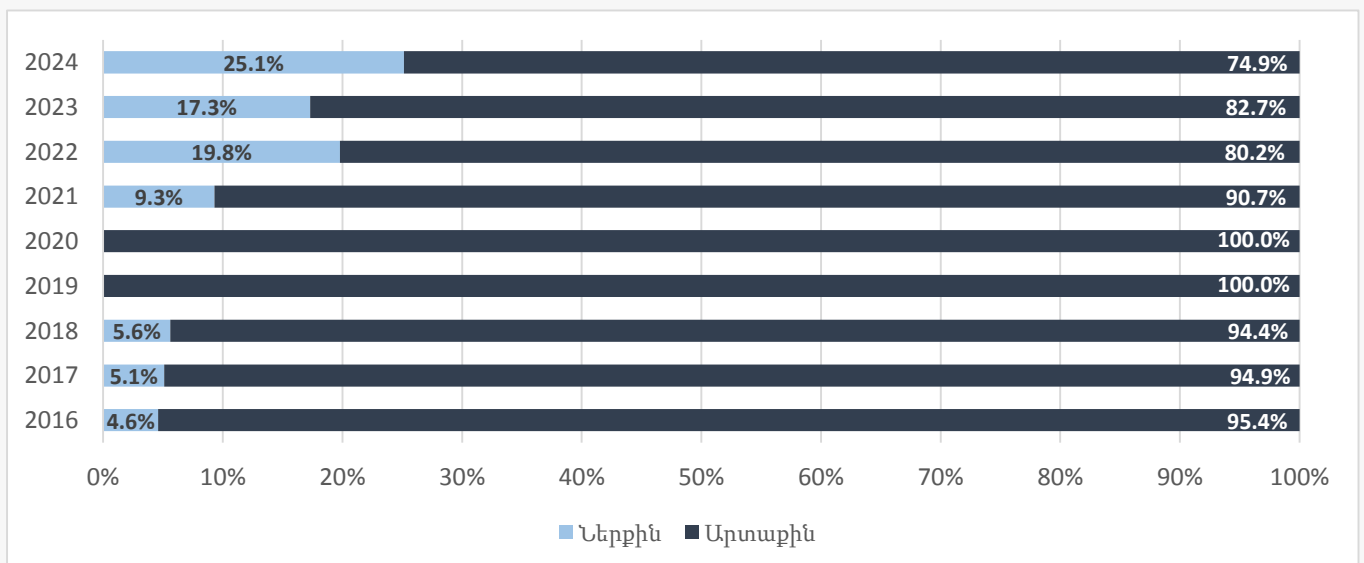
Գծապատկեր 21. Տրամադրված պետական երաշխիքների դինամիկան և վերջիններիս տեսակարար կշիռը Կառավարության պարտքում՝ 2016-2024 թթ. (մլրդ ՀՀ դրամ, %)

Ինչպես նկատելի է գծապատկերից, վերջին տարիներին Երաշխիքներ/Կառավարության պարտք ցուցանիշը ցուցաբերել է մոնոտոն նվազման միտում՝ պայմանավորված մի կողմից տրամադրված արտաքին երաշխիքներով ապահովված պարտավորությունների նվազմամբ (մարման ժամկետի լրացում, պարտավորության մնացորդի նվազում), մյուս կողմից Կառավարության պարտքի ավելացմամբ:

Ստորև ներկայացնենք պետական երաշխիքների տարանջատումը՝ արտաքինի և ներքինի՝ ըստ տարիների:

Գծապատկեր 22. Պետական երաշխիքների տարանջատումը՝ արտաքինի և ներքինի 2016-2024 թթ.

Գծապատկերից նկատելի է, որ բյուջետային երաշխիքները մեծամասամբ տրամադրվել են արտաքինությով, ինչն էլ փաստում է փաթեթի՝ արտաքինության դիսկի ենթարկվածության բարձր մակարդակի մասին: Հատկանշական է այն, որ 2024 թվականին տրամադրվել է թվով 6 ներքին

երաշխիք՝ գյուղատնտեսական հումքի մթերումների նպատակով ագրովերամշակման ոլորտին տրամադրվող աջակցության շրջանակում:

Ներկայացնենք երաշխավորվող կազմակերպությունների ցանկը, տրամադրված երաշխիքի չափը ՀՀ դրամով և կշիռը համապատասխան պորտֆելում՝ 2024թ.-ի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ (տես՝ աղյուսակ 5):

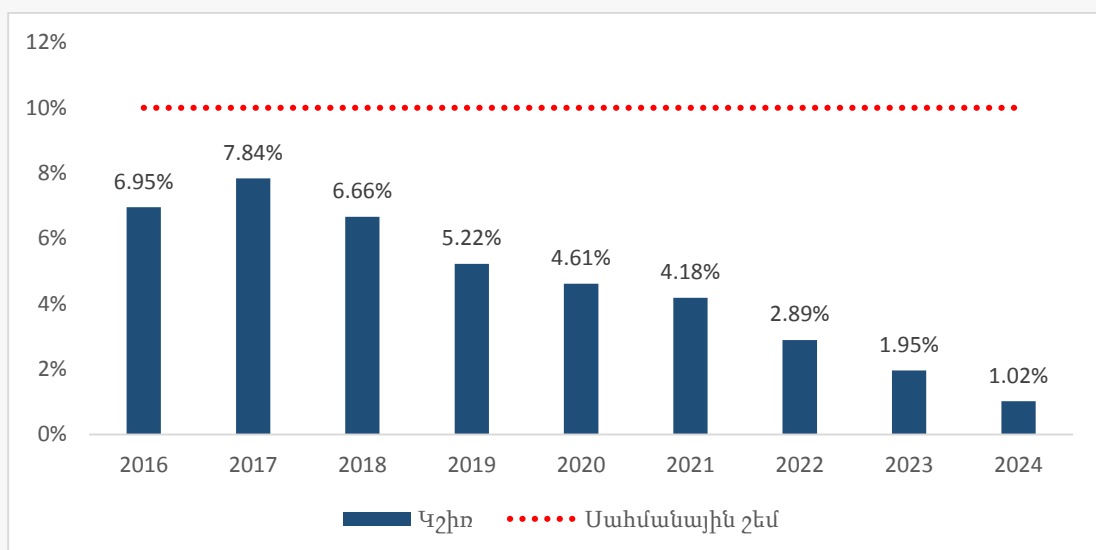
Աղյուսակ 5. Երաշխավորվող կազմակերպությունների ցանկ

Արտաքին երաշխիքներ			
Պրինցիպալ	Բենեֆիցիար	Երաշխիքի չափ (ՀՀ դրամ)	Կշիռը արտաքին երաշխիքների պորտֆելում
1. ՀՀ կենտրոնական բանկ	ՎՋՄԲ, ԱԶԲ, Գերմանիա (ՎՎԲ)	25,851,630,069	90.98%
2. «ՆՈՐՔ-ՄԱՐԱՇ» Բժշկական Կենտրոն ՓԲԸ	Էոստե Բանկ (Ավստրիա)	2,562,934,231	9.02%
Ներքին երաշխիքներ			
Պրինցիպալ	Բենեֆիցիար	Երաշխիքի չափ (ՀՀ դրամ)	Կշիռը ներքին երաշխիքների պորտֆելում
1.«Վեդի Ալկո» ՓԲԸ	«ԱՐՄՍՎԻՍԲԱՆԿ» ՓԲԸ	3,052,160,000	31.99%
2. «Իջևանի գինու, կոնյակի գործարան» ՓԲԸ	«ԻՆԵԿՈՐԱՆԿ» ՓԲԸ, «Հայաստանի զարգացման և ներդրումների Կորպորացիա» ՈՒՎԿ ՓԲԸ	2,050,000,000	21.49%
3. «Պռոշյանի կոնյակի գործարան» ՍՊԸ	«ԱՐՄՍՎԻՍԲԱՆԿ» ՓԲԸ, «ԻՆԵԿՈՐԱՆԿ» ՓԲԸ, «ԱՄԻՕ ԲԱՆԿ»	1,912,430,000	20.04%
4. «ՄԱՊ» ՓԲԸ	«ԷՎՈԿԱԲԱՆԿ» ՓԲԸ	825,260,000	8.65%
5. «Արտաշատ-Վինկոն» ՓԲԸ	«ԱՐՄՍՎԻՍԲԱՆԿ» ՓԲԸ	635,210,000	6.66%
6. «Բագրատ Գրուպ» ՍՊԸ	«ԱՐԴՇԻՆԲԱՆԿ» ՓԲԸ	469,730,000	4.92%
7.«Արարատի գինու գործարան» ՍՊԸ	«ԱՐԴՇԻՆԲԱՆԿ» ՓԲԸ	250,000,000	2.62%
8. «Գետափի գինու, կոնյակի գործարան» ՍՊԸ	«ԱՐՄՍՎԻՍԲԱՆԿ» ՓԲԸ	218,140,000	2.29%
9. «Երասխի գինու գործարան» ՍՊԸ	«ԱՐՄՍՎԻՍԲԱՆԿ» ՓԲԸ	127,760,000	1.34%

Համաձայն «Բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 11-րդ հոդվածի 4-րդ մասի՝ տվյալ բյուջետային տարում երաշխավորվող պարտավորությունների ընդհանուր գումարը (բացառությամբ Հայաստանի Հանրապետության անունից կնքված միջազգային պայմանագրերով նախատեսված երաշխիքների) չի կարող գերազանցել նախորդ բյուջետային տարվա պետական բյուջեի հարկային եկամուտների 10 տոկոսը:

Հաշվի առնելով օրենսդրորեն սահմանված վերոնշյալ ֆիսկալ կանոնը՝ ստորև ներկայացնենք տվյալ բյուջետային տարում երաշխավորվող պարտավորությունների կշիռը նախորդ բյուջետային տարվա պետական բյուջեի հարկային եկամուտներում՝ համեմատելով սահմանային շեմի հետ:

Գծապատկեր 23. Տվյալ բյուջետային տարում երաշխավորվող պարտավորությունների կշիռը նախորդ բյուջետային տարվա պետական բյուջեի հարկային եկամուտներում՝ 2016-2024թթ.

Ինչպես նկատելի է գծապատկերից, դիտարկվող ժամանակահատվածում ցուցանիշը չի հասել սահմանային շեմը՝ վերջին տարիներին դրսևորելով նվազման միտում, որը պայմանավորված է ինչպես հարկային եկամուտների աճով, այնպես էլ երաշխավորվող պարտավորությունների նվազմամբ:

3.1.3 ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ-ՄԱՍՆԱՎՈՐ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ (ՊՄԳ) ԶԵՎԱԶԱՓՈՎ ԳՈՐԾՈՂ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԵՐԻՑ ԲԽՈՂ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՌԻՍԿԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Վերլուծության են ենթարկվել «Հարավկովկասյան երկաթուղի», «Վեոլիա ջուր», «Արմենիա» միջազգային օդանավակայաններ, «ՔոնթուրԳլոբալ հիդրո կասկադ», «Արմփատեր» և «Էֆարվի Մասրիկ» պայմանագրերը, որոնք գործունեություն են ծավալում այնպիսի կարևոր ոլորտներում, ինչպիսիք են տրանսպորտը, էներգետիկան և ջրամատակարարումը: Այս ՊՄԳ-ների համար պայմանական պարտավորությունների առավել մեծ ծավալ են կազմում վաղաժամկետ դադարեցման, տնտեսական կամ օրենսդրական փոփոխությունների հետևանքով պայմանավորված նոր բանակցությունների և յուրաքանչյուր ծրագրին հատուկ ռիսկի այլ գործոնների հետ կապված հնարավոր ծախսերը: Բացի այդ, երկու պայմանագրեր՝ ԱՅԳ 1 արևային կայանը և 2025 թվականին ստորագրված կենսաչափական տվյալներ պարունակող անձնագրերի տրամադրում և էլեկտրոնային

նույնականացման համակարգը, դեռևս չեն անցել ներդրումային փուլ, և իրենց գծով տեղեկատվությունը ներկայացված է ի լրումն:

Աղյուսակ 6. Գործող ՊՄԳ և ԷԳՊ պայմանագրերը

Անվանում	Ոլորտ	Սկիզբ	Ավարտ	Հարկաբյուջետային ռիսկի կարգավիճակի փոփոխությունները
«Հարավկովկասյան երկաթուղի» ՓԲԸ	Տրանսպորտ	2008թ.	2038թ.	Նշանակալի, Անփոփոխ
«Վեոլիա Ջուր» ՓԲԸ	Ջրամատակարարում և կեղտաջրերի հեռացում	2016թ.	2031թ.	Միջին, Անփոփոխ
«Արմենիա միջազգային օդանավակայաններ» ՓԲԸ	Տրանսպորտ	2002թ.	2032թ.	Նշանակալի, Անփոփոխ
«ՔոնթուրԳլոբալ հիդրո կասկար» ՓԲԸ (Որոտան ՀԷԿ), ԷԳՊ	Էներգետիկա	2016թ.*	2038թ.	Միջին, Անփոփոխ
«Արմփաուեր» ՓԲԸ, ԷԳՊ	Էներգետիկա	2019թ.*	2041թ.	Միջին, Անփոփոխ
«Էֆարվի Մասրիկ» ՓԲԸ, Մասրիկ-1 արևային ֆոտովոլտային էլեկտրակայան, ԷԳՊ	Էներգետիկա	2021թ.*	2041թ.	Ցածր, Բարելավում

*գործարքի ֆինանսական պայմանների բավարարման տարի. ԷԳՊ պայմանագրերի փաստացի տևողությունը կազմում է մինչև 25 տարի՝ սկսած ստորագրման տարվանից:

ՊՄԳ պայմանագրերի վերլուծության արդյունքում նյութականացման ռիսկի աստիճանը նշանակալի է համարվել ՊՄԳ այն պայմանագրերի համար, որտեղ պայմանագրի վերաբանակցման կամ պայմանագրի վաղաժամ դադարեցման ռիսկերը բարձր են:

«ՀԱՐԱՎԿՈՎԿԱՍՅԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ» ՓԲԸ

ՀՀ կառավարության 07.02.2008թ. N 83-Ա որոշման հիման վրա Հայաստանի Հանրապետության, «Հարավկովկասյան երկաթուղի» ՓԲԸ-ի և «Ռուսական երկաթուղիներ» ԲԲԸ-ի միջև 13.02.2008թ. կնքվել է «Հայկական երկաթուղու համակարգը «Ռուսական երկաթուղիներ» ԲԲԸ կողմից ստեղծված «Հարավկովկասյան երկաթուղի» ՓԲԸ փոխանցելու մասին» կոնցեսիոն պայմանագիրը:

Կոնցեսիոն պայմանագիրը ներառում է վնասի սուբսիդավորում որոշ ուղևորափոխադրումների երթուղիների համար, որոնք իրականացվել են պայմանագրի բոլոր տարիներին: Սակայն, ըստ պայմանագրի, վճարման ենթակա գումարների առավելագույն չափը սահմանափակվում է կոնցեսիոնների կողմից վճարման ենթակա տարեկան կոնցեսիոն վճարի չափով: Համաձայն առկա

պատմական տեղեկատվության՝ կոնցեսիոն պայմանագրի սկզբից ի վեր որևէ այլ պայմանական պարտավորության նյութականացում տեղի չի ունեցել:

Կոնցեսիոն պայմանագիրը նախատեսում է նաև փոխհատուցումներ մի շարք դեպքերում: Այդպիսի դեպքերից են՝

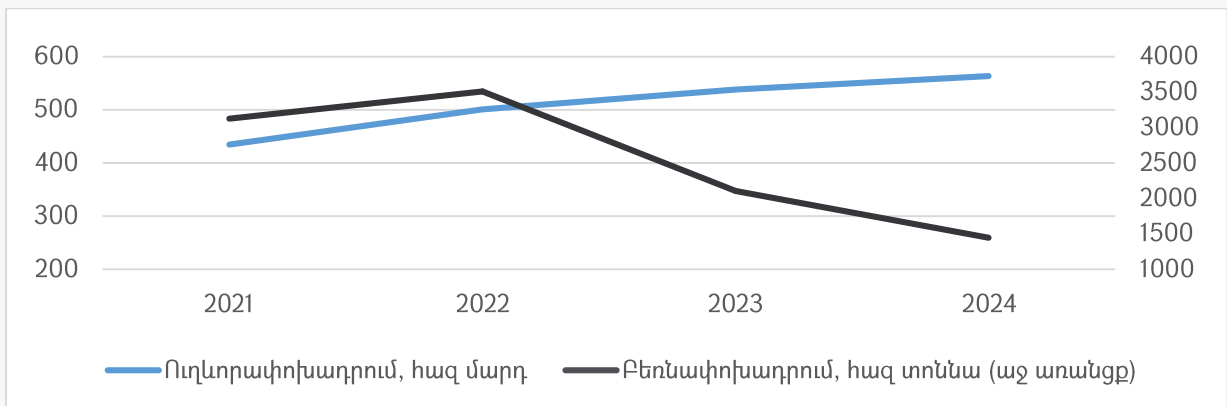
- Օրենսդրության անբարենպաստ փոփոխություն,
- Անհաղթահարելի ուժի ազդեցության մեղմման ծախսեր,
- Անհաղթահարելի ուժի ազդեցության հետևանքով պայմանագրի վաղաժամ դադարեցման հետ կապված վճարումներ,
- Կոնցեսիոն կողմից պարտավորությունների չկատարման հիմքով պայմանագրի վաղաժամ դադարեցման վճարներ,
- Փոխադարձ համաձայնությամբ պայմանագրի վաղաժամ դադարեցման վճարներ:

Կոնցեսիոն պայմանագրի վաղաժամ դադարեցման մասով պայմանական պարտավորությունները հիմնականում չափելի են, և դրանց առավելագույն ազդեցությունը վատագույն սցենարի դեպքում գնահատվում է 103.6 մլրդ ՀՀ դրամ³⁶:

Կոնցեսիոն պայմանագրի ֆիսկալ ռիսկայնության կարգավիճակը մինչև համավարակը գնահատվում էր միջին, իսկ համավարակի և պատերազմի ճգնաժամերով պայմանավորված՝ նշանակալի, և ներկայումս շարունակում է գնահատվել նշանակալի՝ պայմանավորված զարգացող աշխարհաքաղաքական և մակրոտնտեսական ճգնաժամով, ինչպես նաև ընթացող վերաբանակցություններով: Միաժամանակ կարևոր է փաստել, որ ընկերության եկամուտների նվազման միտումը շարունակվում է, և 2024 թվականին արձանագրվել է 20% նվազում: Մասնավորապես, շարունակել են ընկնել խոշոր գնորդ «Գեորգիոմայինգ» ընկերությունից ստացվող եկամուտները՝ պայմանավորված ընկերության արտադրական ծավալների նվազմամբ: 2023 թվականին ընկերությունը վերագնահատել է կոնցեսիոն պայմանագրի արժեքը՝ կիրառելով զեղչված դրամական հոսքերի մեթոդը՝ արժեզրկելով ոչ նյութական ակտիվների մնացորդային արժեքը 61.5 մլրդ-ով, արձանագրելով 58.7 մլրդ դրամի զուտ վնաս: 2024 թվականին ևս ընկերության գործունեությունը եղել է վնասաբեր՝ 0.8 մլրդ դրամի չափով: Բեռնափոխադրումների ֆիզիկական ծավալների անկման միտումը շարունակվել է՝ 40% անկում ապրելով 2023թ. ընթացքում և 31%՝ 2024 թվականի ընթացքում, սակայն 2025 թվականի առաջին 7 ամիսների ընթացքում որոշ չափով վերականգնվել է՝ 19% աճելով նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի նկատմամբ: Ուղևորափոխադրումների ծավալի աճի տեմպը շարունակել է դանդաղել 2024 թվականին՝ կազմելով 5%, իսկ 2025 թվականի առաջին 7 ամիսների ընթացքում նվազել է գրեթե 10%:

³⁶ Կիրառվել է Ասիական Զարգացման Բանկի կողմից մշակված մեթոդաբանությունը՝ ինչպես և սույն ենթաբաժնում ներկայացվող այլ հաշվարկների դեպքում:

Գծապատկեր 24. Ուղևորափոխադրումները և բեռնափոխադրումները 2021-2024թթ.

«ՎԵՈՒԽԱ ԶՈՒՐ» ՓԲԸ

21.11.2016թ. ՀՀ կառավարության, «Վեոլիա Օ Կոմպանի Ժեներալ Դեզ Օ» կոմանդիտային բաժնետիրական ընկերության և «Վեոլիա Զուր» ՓԲԸ-ի (այսուհետ՝ Ընկերություն) միջև կնքվել է «Երևան Զուր», «Հայջրմուղկոյուղի», «Լոռի-ջրմուղկոյուղի», «Շիրակ-ջրմուղկոյուղի» և «Նոր Ակունք» փակ բաժնետիրական ընկերությունների կողմից օգտագործվող ու պահպանվող ջրային համակարգերի և այլ գույքի վարձակալության պայմանագիր՝ 15 տարի ժամկետով (Վարձակալական պայմանագիր):

Ընկերությունը շահութաբեր է եղել 2021-2024 թվականներին՝ պայմանավորված եկամուտների ավելացմամբ, ինչպես նաև բարելավվել են դեբիտորական պարտքերի հավաքագրման ցուցանիշները: 2024 թվականին բաժանորդների թիվն ավելացել է 9,867-ով:

Վարձակալական պայմանագրի շրջանակներում առկա են մի շարք նշանակալի պայմանական պարտավորություններ, այդ թվում.

- Վարձակալի կողմից պարտադիր կապիտալ աշխատանքների ծրագրի շրջանակից դուրս այլ աշխատանքների իրականացման դեպքում Վարձատուի կողմից համապատասխան գումարի փոխհատուցում,
- Վարձակալական պայմանագիրը պարունակում է վերաբանակցությունների և վաղաժամկետ դադարեցման բազմաթիվ դեպքեր: Առաջիկայում Վարձակալական պայմանագրի վաղաժամ դադարեցման ռիսկը համարվել է ցածր:
- Պայմանագրի վաղաժամ դադարեցման գծով պայմանական պարտավորությունը մասնակի չափելի է և վերագնահատվել է պայմանագրի վերջին փոփոխությունից հետո՝ 44.8 մլրդ դրամ՝ միջանկյալ սցենարի դեպքում, որտեղ նման վճարումը չի կարող գերազանցել ապագա վարձակալական վճարների հանրագումարը:

Չնայած որոշակի կրճատմանը՝ չհաշվառված ջրաքանակը մնում է արտադրված ջրի 56.7%-ի սահմաններում՝ թույլատրված չհաշվառված օգտագործման համար ճշգրտում կատարելուց հետո: Վարձակալը պարբերաբար հանրային տիրույթում արտահայտվում է Զրային Կոմիտեի և Կառավարության այլ մարմինների կողմից չկատարված պարտավորությունների վերաբերյալ, ուստի

հարցը պետք է մշտապես մշտադիտարկվի, նույնիսկ եթե բանակցությունները միշտ դրական են ավարտվել: Ենթակառուցվածքները հնացող են և մաշված: Վարձակալի կողմից, պայմանագրի պայմաններին համաձայն, 2018-2023 թվականների համար ներկայացվել է Վարձատուի կողմից իրականացվելիք հնգամյա ներդրումային ծրագրի, որը լիովին չի իրականացվել: ՀՀ կառավարության կողմից կապիտալ ներդրումների պարտավորությունները չկատարելը թուլացնում է ենթակառուցվածքը և դանդաղեցնում արդիականացումը: Ի լրումն դրան՝ Երևան քաղաքում ակտիվ կառուցապատումներով պայմանավորված ավելացել է ջրապահանջարկը, և ընկերությունը ներկայացրել է իր մտահոգությունն առ այն, որ առկա պետական ներդրումային քաղաքականության պայմաններում առաջիկայում խնդրահարույց կլինի լրացուցիչ ջրապահանջարկի ապահովումը: Այս աշխատանքները ֆինանսավորվելու են պետական բյուջեի միջոցներից, այդպիսով՝ դրանք չեն հանդիսանում պայմանական պարտավորություններ, բայց այս տեղեկատվության առկայությունը ավելի ամբողջական պատկերացում է տալիս այս նախագծի իրական արժեքի մասին:

2024 թվականի ընթացքում ընկերության կողմից իրականացվել են 4.4 մլրդ ՀՀ դրամի գույքի պահպանման, վերանորոգման և ջրամատակարարման ծառայությունների բարելավմանն ուղղված աշխատանքներ՝ կապալառու կազմակերպությունների միջոցով և սեփական ուժերով, նախատեսված 2.75 մլրդ ՀՀ դրամից 60%-ով ավել՝ նպատակ ունենալով մարել նախորդ պայմանագրային տարիներից տեղափոխված պարտավորությունները: Պայմանագրի ողջ տևողության ընթացքում «Վեոլիա ջուր» ՓԲԸ-ն իր 45 մլրդ դրամ ներդրումային պարտավորությունից իրականացրել է շուրջ 23 մլրդ ՀՀ դրամ՝ պարտադիր կապիտալ աշխատանքների ծրագրի շրջանակներում:

Վերջին տարիներին ընթանում էին որոշակի բանակցություններ արդեն իսկ կառուցված ակտիվի, մասնավորապես՝ ջրի մաքրման կայանի վերաբերյալ: 2023 թվականի սկզբին որոշվեց, որ այդ ակտիվը կփոխանցվի և կվերականգնվի Հայկական տարածքային զարգացման հիմնադրամի կողմից: Այսպիսով՝ այս հարցն այլևս չի ստեղծելու ՀՀ կառավարության համար հավելյալ պայմանական պարտավորություններ (նախկինում դրանք գնահատվել էին 13 միլիարդ դրամ), և նախագիծը դառնալու է պետական բյուջեով ֆինանսավորվող ներդրումային ծրագիր:

Այդպիսով՝ հարկաբյուջետային ռիսկի կարգավիճակը բարելավվել է դեպի միջին:

«ԱՐՄԵՆԻԱ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՕԴԱՆԱՎԱԿԱՅԱՆՆԵՐ» ՓԲԸ

Կոնցեսիոն պայմանագիրը գործում է 2002թ.-ից՝ Երևանի «Զվարթնոց» օդանավակայանի համար, իսկ 2007թ.-ից ներառում է նաև Գյումրու «Շիրակ» օդանավակայանը: Մայր ընկերությունը՝ «Կորպորասիոն Ամերիկա Ս.Ա.»-ը, աշխարհի օդանավակայանների խոշորագույն օպերատորներից է, որը ցուցակված է Նյու Յորքի ֆոնդային բորսայում:

ՀՀ-ի դուստր ձեռնարկությունը շարունակում է լինել խմբի ամենաշահութաբերներից մեկը: Համավարակի ճգնաժամից հետո ֆինանսական վիճակը վերականգնվել է, և 2022թ.-ին «ԱՄՕ»-ն արձանագրել է 2019 թ. -ի ցուցանիշները 50% գերազանցող զուտ շահույթի մակարդակ: Ելնելով ՀՀ ուղևորափոխադրումների վիճակագրությունից՝ ոլորտի վերականգնումը գրանցվել է 2021 թվականի ընթացքում և թափ է առել 2022 թվականին՝ շարունակվելով 2023թ.-ին, երբ արձանագրված ծավալները գերազանցել են նախահամավարակային մակարդակը: Ռուս-ուկրաինական ճգնաժամով

պայմանավորված՝ ուղևորահոսքի մակարդակը 2024թ. -ին պահպանվել է, սակայն եկամուտների աճ նախորդ տարվա համեմատ չի արձանագրվել, ֆիզիկական ծավալներով ուղևորահոսքը չնչին նվազել է (0.4%), իսկ բեռնափոխադրումներն ավելացել են 24%-ով: 2025 թվականի առաջին յոթ ամիսների արդյունքներով՝ ուղևորափոխադրումները աճել են 4%-ով, իսկ բեռնափոխադրումները՝ 9%-ով նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի նկատմամբ:

2023 և 2024 թվականների զուտ շահույթի մարժան կազմում է 25%՝ ապահովելով տարեկան շահույթ շուրջ 63 մլն ԱՄՆ դոլարի չափով: Այդպիսով՝ Հայաստանը շարունակում է լինել խմբի ամենաշահութաբեր սեգմենտներից մեկը:

Պայմանագիրը Կոնցեսիոներին հնարավորություն է տալիս միակողմանիորեն երկարացնել կոնցեսիայի տևողությունը:

Ըստ պայմանագրի՝ սահմանված է տարեկան 20% ֆինանսական ներքին շահութաբերության թիրախային մակարդակ, որը սահմանված է օդանավակայանում ներդրողի ընդհանուր ներդրումների (այդ թվում՝ սեփական կապիտալի, դրա համարժեքների, ենթավարկերի և/կամ փոխարկելի վարկերի և միջազգային աուդիտորական ընկերության կողմից աուդիտ անցած Կառավարչի հաշվապահական հաշվետվություններում արտացոլված ցանկացած այլ կապիտալ ներդրման) տարեկան ներքին զուտ դոլարային շահութաբերությունը հարկվելուց հետո:

Համաձայնեցված ներքին շահութաբերության մակարդակը պահպանելու համար պայմանագրով նախատեսված է հետևյալ մեխանիզմը՝ մաստեր-պլանի վերանայում, որի արդյունքում փոխվում է կապիտալ ծախսերի կառուցվածքը և ժամանակացույցը, սակագնի բարձրացում և պայմանագրի ժամկետի երկարացում: Պայմանագրի դադարեցման փոխհատուցման վճարները կարող են լինել չափազանց բարձր՝ վաղաժամ դադարեցման դեպքում:

Հաշվի առնելով ընկերության բարձր շահութաբերությունը՝ պայմանագրի վաղաժամ դադարեցման պայմանական պարտավորությունը և ընկերության բիզնես ռիսկը համապատասխանաբար գնահատվում էին ցածր, սակայն աշխարհաքաղաքական ճգնաժամով պայմանավորված ոլորտը դրսևորում է չափազանց տատանողական վարքագիծ՝ ունենալով եզակիորեն շահութաբեր 2022-2024 թվականներ, որոնք սակայն կարող են կայուն չլինել:

Կանխիկի մնացորդը 2024 թվականի տարեվերջին կազմել է 36 մլն ԱՄՆ դոլար: Ընկերությունն ունի նաև 35.5 մլն ԱՄՆ դոլարի չափով ավանդներ, բացի այդ ընկերությունը այլևս չունի վարկային պարտավորություններ: Արդյունքում, կարելի է փաստել ընկերության կայուն ֆինանսական վիճակը:

Խումբը նաև հրապարակայնորեն հայտարարել է «Զվարթնոց» օդանավակայանի ընդլայնման մասին, որը ենթադրում է հզորությունների կրկնապատկում, և ներդրումների ծավալը գնահատվում է շուրջ 400 մլն ԱՄՆ դոլար: Ընդլայնման ծրագրի շուրջ ՀՀ կառավարության հետ բանակցությունները դեռ շարունակվում են, և այդ ծրագիրը զգալիորեն կբարձրացնի ՀՀ կառավարության համար պայմանական պարտավորությունները:

Ֆիսկալ ռիսկի կարգավիճակը գնահատվել է՝ հաշվի առնելով «Զվարթնոց» օդանավակայանի ընդլայնման հավակնոտ ծրագիրը և դրա հիմքում դրված ուղևորահոսքի ենթադրությունը, որը հիմնվել է նախորդ տարիների արտասովոր ցուցանիշների վրա և, մյուս կողմից, այդ ցուցանիշների կայունության անորոշությունը միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հեռանկարում, ինչը կարող է

հագեցնել ՀՀ-ի համար պայմանական պարտավորությունների: Մինչ ընդլայնման ծրագիրը, «ԱՄՕ» ՓԲԸ-ի ռիսկը զգալիորեն բարելավվել էր, սակայն այժմ այս ՊՄԳ-ի հարկաբյուջետային ռիսկի կարգավիճակը շարունակում է մնալ «Էական»:

«ՔՈՆԹՈՒՐԳԼՈՐԱԼ ՀԻԴՐՈ ԿԱՍԿԱԴ» ՓԲԸ

Ընկերությունը հանդիսանում է հիդրոէլեկտրաէներգիայի արտադրության առանցքային համալիրներից մեկը: Այն նախկինում պետական մասնակցությամբ ընկերություն էր, որը մասնավորեցման արդյունքում վաճառվել է էլեկտրաէներգիայի արտադրությամբ զբաղվող «ՔոնթուրԳլոբալ» խոշոր միջազգային խմբին: Ընկերությունն արտադրված էլեկտրաէներգիան վաճառում է «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ին (ՀԷՑ)՝ ՀԾԿՀ կողմից հաստատված սակագներով: ՀԷՑ ընկերությունը պարտավոր է գնել արտադրված ամբողջ էլեկտրաէներգիան և կատարել հզորության դիմաց վճարներ: Ամենախոշոր պայմանական պարտավորությունը պետության կողմից հիմնական միջոցների հետգնման պարտավորությունն է, որի արժեքը 2024թ. ավարտին կազմում է 98 մլրդ դրամ, և ակնկալվում է դրա նվազում՝ պայմանավորված խոշոր ներդրումների պլանների բացակայությամբ:

Նշենք նաև, որ ընկերությունը ներկայում մարում է Վերականգնման վարկերի բանկից (KfW) եվրոյով ստացված վարկը, ինչպես նաև 3 այլ ՄՖՀ-ներից, այդ թվում՝ Միջազգային ֆինանսական կորպորացիայից, ԱՄՆ դոլարով ստացված վարկեր: Հարկ է նկատել, որ ընկերության վարկերը (52.9 մլրդ դրամ) արտահայտված են արտարժույթով, և չնայած փոխարժեքի ռիսկի՝ սակագնին փոխանցմանը, ընկերությունը զգայուն է դրամի փոխարժեքի տատանումների նկատմամբ: Ընկերության պարտք/սեփական կապիտալ հարաբերակցությունը կազմում է 1.15, ինչը բավական բարձր է և արտահայտվում է ընկերության եկամուտներում տոկոսային ծախսերի մեծ կշռով (37%):

2023 թվականին ընկերությունն արձանագրել էր 1.8 մլրդ դրամի վնաս՝ պայմանավորված եկամուտների անկմամբ և ֆինանսական բարձր ծախսերով: Իրավիճակը մի փոքր բարելավվել է 2024 թվականի ընթացքում՝ եկամտի 14%-ով ավելացմամբ և 3.8 մլրդ դրամ շահույթով, որից շուրջ 2 մլրդ առաջացել են արտարժույթի փոխարժեքային տարբերությունների օգուտներից:

Ընկերությունը շարունակում է սպասարկել իր վարկերը, շնորհիվ բաժնետերերի կողմից կանոնադրական կապիտալի ավելացման (2.24 մլրդ դրամ՝ 2024 թվականին և 1.66 մլրդ դրամ՝ 2023 թ.-ին): Միաժամանակ, ընկերությունը իրականացրել է շահութաբաժինների վճարում երկու տարիների ընթացքում շուրջ 4.3 մլրդ դրամի չափով, ընկերությունը 2023 թվականի ընթացքում հայտարարել է 5.5 միլիարդ դրամ բացառիկ շահութաբաժնի վճարում՝ չնայած 2023 թվականի ֆինանսական վնասների:

Խումբը դիմել է վարկատուներին՝ ավելացնելու վարկի ծավալը, այդ թվում՝ նախատեսվող ավելի մեծ կանխիկ միջոցների դուրսբերումը սպասարկելու նպատակով: Այս վարկի ավելացումը պահանջում էր ՀՀ կառավարության համաձայնությունը, որը նույնպես վարկատու է՝ KfW վարկի օժանդակությամբ: Հաշվի առնելով բանակցությունների ընթացքում բարձրաձայնված ֆիսկալ ռիսկերը և դրանց քննարկումների արդյունքները՝ կողմերը համաձայնվել են պահպանել Կառավարության առաջնային գրավի իրավունքը (վարկի՝ գրավով ապահովման մակարդակը):

Ֆինսկալ ռիսկի կարգավիճակը բարելավվել է «միջին»՝ հաշվի առնելով ընկերության ֆինանսական վիճակը: 2022 թվականին իրականացվել է մայր ընկերության ձեռք բերում KKR խմբի կողմից և ապացուցակում: Մայր ընկերության ձեռքբերումը KKR խմբի կողմից Կառավարության համար շարունակում է մնալ անորոշության գործոն, քանի որ ակտիվները կարող են ենթարկվել վերակազմավորման և վաճառքի, ինչպես նաև կարող է փոխվել խմբի ներդրումային քաղաքականությունը:

«ԱՐՄՓԱՌԻԵՐ» ՓԲԸ (ԵՐԵՎԱՆԻ ՆՈՐ ՋԷԿ)

Ընկերությունը Երևան քաղաքում կառուցել և հանձնել է շահագործման ջերմային էլեկտրակայան, որը հանդիսանում է աշխարհում էլեկտրաէներգիայի արտադրության խոշոր գործունեություն իրականացնող իտալական «Ռենկո» էներգետիկական խմբի և գերմանական «Սիմենս» խմբի դուստր ընկերություն: Ծրագրի գնահատված արժեքը կազմել է 257.575 մլն ԱՄՆ դոլար, ինչը նվազեցնում է նախկինում հաշվարկված պայմանական պարտավորության ծավալը: Կոնցեսիայի ժամկետը կազմում է 20 տարի՝ սկսած առևտրային շահագործման մեկնարկից: Կայանը շահագործման է հանձնվել 2021թ. դեկտեմբերի 11-ին:

Հիմնական պայմանական պարտավորությունը ՀՀ կառավարության կողմից պարտավորությունների չկատարման հետևանքով պայմանագրի վաղաժամ դադարեցման դեպքում կայանի հետգնման պարտավորությունն է (նյութականացման դեպքերն են՝ օտարումը, բռնագրավումը, զավթումը, ՀՀ կառավարությանն առնչվող անվճարումակության դեպքի տեղի ունենալը, պայմանագրի շրջանակներում պետության կողմից տրված հավաստիացումների և երաշխիքների էական խախտումը, ծրագրի կառուցման կամ շահագործման՝ Կառուցապատողի կարողության վրա էականորեն և անբարենպաստ կերպով ազդող օրենսդրական փոփոխությունը): Շահագործման առաջին տարվանից հետո պայմանական պարտավորության գումարին կավելանա 15 տոկոս հավելավճար՝ ի հավելումն ներդրման գումարի, իսկ այնուհետև գումարը կնվազի տարեկան 4 տոկոսով: Քանի որ կայանը ստիպված էր վերագործարկվել շահագործման մեջ մտնելուց անմիջապես հետո, հավելավճարը կիրառելի է միայն 2023 թվականի սեպտեմբերից: Վերագործարկման համար պահանջվել էր լրացուցիչ 3.2 մլն ԱՄՆ դոլար, որը ֆինանսավորվել է սեփական կապիտալի համալրման հաշվին: Հիմնական միջոցների մնացորդը այժմ կազմում է 241.2 մլն ԱՄՆ դոլար՝ մաշվածության նվազեցումից հետո:

Ընկերության 2024 թվականի եկամուտը 2023 թվականի 114.7 միլիոն ԱՄՆ դոլարից նվազել է մինչև 105.7 միլիոն ԱՄՆ դոլար, ինչը կազմում է 8% անկում, որը հիմնականում պայմանավորված է հզորության վճարումների անկմամբ՝ 67.4 միլիոն ԱՄՆ դոլարից մինչև 56.3 միլիոն ԱՄՆ դոլար (16% անկում): Համախառն շահույթի մարժան նվազել է 16.6% մինչև 12.3%:

Գործառնություններից ստացված զուտ դրամական հոսքը 2024 թվականին նվազել է մինչև 20.2 միլիոն ԱՄՆ դոլար՝ 2023 թվականի 29.7 միլիոն ԱՄՆ դոլարի համեմատ, մինչդեռ ֆինանսական ծախսերը մնում են բարձր՝ 13.1 միլիոն ԱՄՆ դոլար:

Ընկերության վարկային համաձայնագրերով սահմանված պարտքի սպասարկման ծածկույթի գործակիցը (DSCR) խախտվել է, որի համար ընկերությունը դիմել և ստացել է իրավունքից հրաժարում (waiver):

Ընկերությունը 2024 թվականին արձանագրել է զուտ վնաս 4.5 մլն ԱՄՆ դոլարի չափով՝ նախորդ տարվա 3.4 մլն դոլարի չափով շահույթի դիմաց, սակայն նախորդ տարվա արդյունքը պայմանավորված է եղել այլ եկամուտներով:

Ընկերության կանխիկ մնացորդը 5.9 մլն ԱՄՆ դոլարից նվազել է մինչև 2.7 մլն՝ պայմանավորված բացասական զուտ դրամական հոսքերով՝ վկայելով իրացվելիության վատթարացման մասին:

Հաշվի առնելով կայանի հաջող շահագործման հանձնումը՝ չնայած կորոնավիրուսային համավարակի հետևանքով առաջացած ուշացումներին, ծրագրի ֆիսկալ ռիսկի կարգավիճակը կարող էր փոփոխվել ցածրի, սակայն ֆինանսական դժվարություններով պայմանավորված ծրագրի հարկաբյուջետային ռիսկի կարգավիճակը պահպանվում է միջին մակարդակում:

«ՄԱՍՐԻԿ-1» ԱՐԵՎԱՅԻՆ ՖՈՏՈՎՈԼՏԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆ

Այս նախագծի շրջանակներում կառուցվել է 55 Մվտ դրվածքային հզորությամբ արևային էլեկտրակայանը: Այն պատկանում է La Providencia և FRV իսպանական մասնագիտացված խմբերին և ֆինանսավորվում է IFC-ի, EBRD-ի և Ֆինլանդիայի կառավարության վարկային միջոցներով: Պայմանագրի ֆինանսական կայացումը տեղի է ունեցել 2020թ. հուլիսին, իսկ աշխատանքները նախատեսվում էր ավարտել 2022թ.-ին, սակայն հաջորդող լրացուցիչ համաձայնագրերով այն հետաձգվել է մինչև 2024 թվականի դեկտեմբեր, քանի որ արձանագրվել էին էական ուշացումներ, մասնավորապես ադրբեջանական զինված ուժերի գործողություններով պայմանավորված (Մասրիկի տեղամասը սահմանին շատ մոտ է):

Կայանը ներկայումս գործում է և միացված է բաշխման ցանցին: Առաջին շահագործումը տեղի է ունեցել 2024 թվականի դեկտեմբերի 15-ին: Այնուամենայնիվ, Կայանի կառուցման ավարտը և շահագործմանը հանձնման ավարտը արձանագրվել է ս.թ. մայիսի 14-ին ՀՀ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի (ՀԾԿՀ) ընդունած որոշումներով, երբ «ԷՖԱՐՎի Մասրիկ» ընկերության «Մասրիկ-1» արևային կայանը անցել է էլեկտրական էներգիայի արտադրության փուլ և սկսել առևտրային էլեկտրաէներգիայի մատակարարումները՝ համաձայնեցված պայմանագրային պայմաններին համապատասխան:

Ըստ ընկերության ֆինանսական հաշվետվությունների՝ 2024 թվականի ավարտին հիմնական միջոցների մնացորդային արժեքը կազմում է մոտ 15 մլրդ դրամ, դրանք ամբողջությամբ գրավադրված են 34.2 մլն ԱՄՆ դոլար վարկի դիմաց, որի մարման վերջնաժամկետ է սահմանված 2043 թվականը:

Նախագծի իրականացման արդյունքում շինարարության ավարտից մեկ տարվա ընթացքում առաջանում են մի շարք պայմանական պարտավորություններ, մասնավորապես՝ արտադրվող էլեկտրաէներգիայի համար գնման երաշխիք և անբարենպաստ իրադարձությունների դիմաց լրացուցիչ հատուցման իրավունք:

Մինչ այդ, հիմնական պայմանական պարտավորությունը վաղաժամ դադարեցումն է՝ ՀՀ Կառավարության տարբեր հիմքերով գործողությունների հետևանքով. (ա) ՀՀ Կառավարությունը չի կատարում իր կողմից պարտավորություն հանդիսացող որևէ վճար, (բ) որևէ պետական մարմնի կողմից էքսպրոպրիացիայի կամ հարկադիր ձեռքբերման է ենթարկվել ծրագրի տարածքը, կայանը, գ) ՀՀ Կառավարությանը վերաբերող անվճարունակության դեպք, դ) Օրենքի փոփոխություն կամ անբարենպաստ պայմանի դեպք, որը վերացված կամ փոփոխված չէ 180 (մեկ հարյուր ութսուն) օրվա ընթացքում և անհնար է դարձնում կայանի կառուցումը: Կառուցապատողի կողմից. ե) ՀՀ Կառավարության կողմից Համաձայնագրի ցանկացած այլ էական խախտում, եթե այդ խախտումը չի վերացվել 180 օրվա ընթացքում:

Հաշվարկվել է առավելագույնը 19 մլրդ ՀՀ դրամի փոխհատուցում՝ պայմանավորված պայմանագրով սահմանված վաղաժամ դադարեցման դրույթի ` շահագործման փուլ անցնելուց հետո կիրառելիությամբ:

Նախորդ հաշվետվության համեմատ, էականորեն նվազել է տվյալ ծրագրի ռիսկի նյութականացման հավանականությունը և հարկաբյուջետային ռիսկի կարգավիճակը գնահատվում է «ցածր»:

Աղյուսակ 7. ՊՄԳ ծրագրերի գծով պայմանական պարտավորությունների ամփոփ հաշվարկ, 2024թ. , (մլրդ ՀՀ դրամ)

Ծրագրի անվանում	Այլ ՊՊ	Վաղաժամ դադարեցում	Ընդհանուր ՊՊ	ՀՆԱ նկատմամբ, %
«Հարավկովկասյան երկաթուղի» ՓԲԸ		103	103	1.0
«Վեոլիա Ջուր» ՓԲԸ		45	45	0.4
«Արմենիա միջազգային օդանավակայաններ» ՓԲԸ		215	215	2.1
«Քոնթուր Գլոբալ հիդրո կասկադ» ՓԲԸ		98	98	1.0
«Արմփաուեր» ՓԲԸ		101	101	1.0
«Էֆարվի Մասրիկ» ՓԲԸ		19	19	0.2
Ընդամենը	0	581	581	5.7

Ծանոթագրություններ. «Վեոլիա Ջուր» ՓԲԸ մասով Աերացիայի կայանը մինչև 13 մլրդ ՀՀ դրամ արժեքով այլևս ներառված չէ: ԱՄՆ դոլարով արտահայտված գումարների փոխարկման համար կիրառվել է 385 ՀՀ դրամ 1 ԱՄՆ դոլարի դիմաց փոխարժեքը: 2024թ. ՀՆԱ-ն՝ 10,193 մլրդ ՀՀ դրամ:

ՊՄԳ-ների գծով պայմանական պարտավորությունների ՀՆԱ-ին հարաբերակցության ցուցանիշը նախորդ զեկույցում կազմում էր 6.05%:

ԿԵՆՍԱԶԱՓԱԿԱՆ ԱՆՁՆԱԳՐԵՐ և ՆՈՒՅՆԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՔԱՐՏԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐ

2025 թվականին ՀՀ ՆԳՆ-ն ամփոփել է կենսաչափական անձնագրերի և նույնականացման քարտերի համակարգի ներդրման համար կազմակերպության ընտրության մրցույթի արդյունքները, ըստ որի՝

հաղթող է ճանաչվել «IDEMIA Identity Security France և A.C.I. Technology S.à.r.l.» կոնսորցիումը: Այս պայմանագիրը առաջինն է, որ ստորագրվել է ՊՄԳ օրենսդրական շրջանակին համապատասխան: Ակնկալվում է, որ 2026 թ.-ի կեսից կներդրվի կենսաչափական անձնագրերի տրամադրման նոր համակարգը:

ԱՅԳ -1

2021 թվականի հունիսի 18-ի ՀՀ կառավարության որոշմամբ հաստատվել են Հայաստանում արդյունաբերական մասշտաբի «Այգ-1» արևային ֆոտովոլտային ծրագրի շրջանակում կազմակերպված մրցույթի ընթացակարգի արդյունքները՝ հաղթող ճանաչելով «Աբու Դաբի Ֆյուչեր Էներջի Քոմփանի» ՀԲԸ («Մասդար»): Ծրագրի իրականացման շուրջ կնքվել է կառավարության աջակցության համաձայնագիր, իսկ ֆինանսական կայացման համար նախապես սահմանված վերջնաժամկետը՝ 2022 թվականի դեկտեմբեր ամիսը, երկարաձգվել է մինչև 270 օրով, սակայն 2023 թվականի հունիսին այն երկարաձգվել է ևս մեկ անգամ՝ մինչև 2023 թվականի դեկտեմբերի 25-ը: Ներկայումս կողմերը նորից բանակցում են ֆինանսական կայացման ժամկետը մինչև 2026 թվականի սկիզբ երկարաձգման վերաբերյալ: Ծրագրով նախատեսվում է իրականացնել շուրջ 174 մլն ԱՄՆ դոլարի չափով ներդրում (ՀՆԱ-ի շուրջ 0.65%): Նախքան ֆինանսական կայացումը՝ պայմանագրի դադարեցման պարագայում վաղաժամ դադարեցման պայմանական պարտավորությունը կազմում է 380 մլն դրամ:

3.1.4 ԲՆԱԿԱՆ ԵՎ ՄԱՐԴԱԾԻՆ ԱՂԵՏՆԵՐԻՑ ԲԽՈՂ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՌԻՍԿԵՐ

Աղետների ռիսկը համարվում է Հայաստանում ֆիսկալ ռիսկերի արդիական աղբյուրներից մեկը՝ հաշվի առնելով երկրի «աղետների պրոֆիլը», որը ներառում է էական երկրաֆիզիկական (հատկապես՝ երկրաշարժերի և սողանքների), եղանակային պայմանների հետ կապված (հիդրոդերևութաբանական և այլ), ինչպես նաև մարդածին ռիսկեր:

Համաձայն ՄԱԿ Զարգացման ծրագրի տվյալների՝ Հայաստանը աշխարհում ամենից շատ աղետների ենթակա 60 երկրների շարքում է: Հայաստանը բազմաթիվ վտանգներ ունեցող երկրի տիպիկ օրինակ է՝ խոշոր երկրաշարժերի, ջրհեղեղների, երաշտների, ծայրահեղ եղանակային պայմանների (ցրտահարություն և ջերմային ալիքներ), ուժեղ քամիների, կարկուտի, փոթորիկների, սելավների, սողանքների և այլնի պատմությամբ:

Երկրաֆիզիկական ռիսկերից ՀՀ-ում 7.0 կամ ավելի բարձր մագնիտուդ ուժգնությամբ երկրաշարժի դեպքում կարող է փլուզվել Երևան քաղաքի շենքերի մեծամասնությունը՝ խլելով շուրջ 300,000 մարդու կյանք: Նախնական ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ 2012թ. տվյալներով տնտեսական վնասները կարող են հավասար լինել՝ ընդհուպ ՀՆԱ-ի 100 տոկոսին³⁷:

2017 թվականին Համաշխարհային բանկը հաշվարկել է 1.3 միլիարդ ԱՄՆ դոլարի չափով «ֆինանսավորման բաց»՝ Սպիտակի երկրաշարժի նման ևս մեկ ուժեղ երկրաշարժի դեպքում³⁸: Սակայն, համաձայն աղետների նվազեցման և վերականգնման գլոբալ հիմնադրամի կողմից 2017

³⁷ <https://www.adb.org/sites/default/files/linked-documents/cps-arm-2014-2018-sd-02.pdf>

³⁸ <https://documents1.worldbank.org/curated/zh/316831526641378244/pdf/Armenia-Disaster-Risk-Finance-Country-Note.pdf>

թվականին կազմված՝ Հայաստանի աղետների ռիսկի պրոֆիլի, ընդհանուր տնտեսական ազդեցությունը կարող է շատ ավելի մեծ լինել, չնայած հնարավոր զոհերի գնահատված ավելի փոքր քանակին³⁹:

ՇՄՆ քարտեզագրման արդյունքներով արձանագրվել է շուրջ 2500 **սողանքային տարածք**, որոնց համար 2024թ. պետական բյուջեի «Սողանքային տեղամասերի ինժեներաերկրաբանական հետազոտություններ» հոդվածով նախատեսվել է 61,290 հազար ՀՀ դրամ, իսկ որպես սողանքներից բխող խնդիրների ֆինանսավորման աղբյուր ներկայումս դիտարկվում է ՀՀ կառավարության պահուստային ֆոնդը:

Ինչ վերաբերում է **եղանակային պայմանների** հետ կապված ռիսկերին, ապա կլիմայի փոփոխությունը համարվում է աղետների և՛ հաճախականության, և՛ ուժգնության վրա ազդող էական գործոն: Այդ իսկ պատճառով կարևոր է ներդրումներ կատարել կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության և աղետների ռիսկի համապարփակ նվազեցման ուղղություններով: Վերջին 9 տասնամյակի ընթացքում գրանցվել է միջին ջերմաստիճանի կայուն աճ և միջին տեղումների կայուն նվազում՝ համաշխարհային միջինից բարձր և վերջին 3 տասնամյակների ընթացքում արագացող միտումներով: Հայաստանի տարածքի համար 1961-1990թթ. միջինի (5.50 C) նկատմամբ կանխատեսվում է տարեկան միջին ջերմաստիճանի աճ՝ մինչև 1.60 °C -ով՝ 2040թ. , 3.30 °C-ով՝ 2070թ. և 4.70 °C-ով՝ 2100թ.: Մթնոլորտային տեղումների դեպքում ակնկալվում է 1961-1990թթ. տարեկան տեղումների միջին քանակի (592 մմ) նկատմամբ նվազում՝ մինչև 2.7%-ով՝ 2040թ. , 5.4%-ով՝ 2070թ. և 8.3%-ով՝ 2100թ. (տես՝ աղյուսակ 8)⁴⁰:

³⁹ https://www.gfdrr.org/sites/default/files/publication/drp_armenia.pdf

⁴⁰ 2021-2025 թվականների Հարմարվողականության ազգային ծրագիր:

Տվյալների սկզբնաղբյուր. ՄԱԿ կլիմայի փոփոխության շրջանակային կոնվենցիայի ներքո կլիմայի փոփոխության մասին Հայաստանի 4-րդ ազգային հաղորդագրություն (2020թ.):

Աղյուսակ 8. Տարեկան միջին ջերմաստիճանի (T, °C) և տեղումների քանակի (P, մմ) կանխատեսվող արժեքները Հայաստանի տարածքում ըստ բարձրության տարբեր գոտիների (մ) METRAS մոդելով՝ համաձայն RCP8.5 սցենարի⁴¹

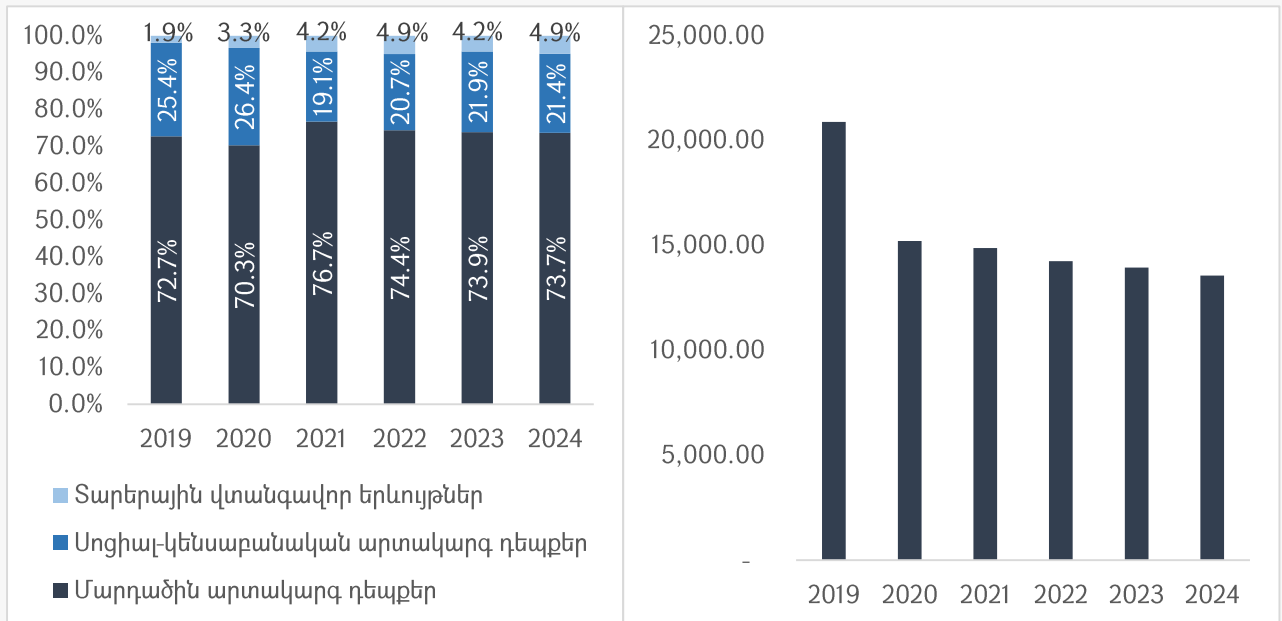
Բարձրության գոտիներ, մ	1961-1990		2011-2040		2041-2070		2071-2100	
	T, °C	P, մմ	T, °C	P, մմ	T, °C	P, մմ	T, °C	P, մմ
< 800	11.2	467	12.8	452	14.5	439	15.9	426
800 – 1000	10.8	343	12.4	332	14.1	322	15.5	313
1000 - 1500	8.4	502	10	486	11.7	472	13.1	458
1500 - 2000	5.5	592	7.1	573	8.8	557	10.2	540
2000 - 2500	3.3	660	4.9	640	6.6	621	8	603
2500 - 3000	1.6	732	3.2	713	4.9	692	6.3	671
> 3000	-0.7	800	0.9	776	2.6	753	4	731
Հայաստան	5.5	592	7.1	576	8.8	560	10.2	543

2024թ.-ին ՀՀ-ում գրանցվել է 13,572 արտակարգ դեպք, որոնցից 4.86%-ը բաժին է ընկել տարերային վտանգավոր երևույթներին: Արտակարգ դեպքերի 73.67%-ը բաժին է ընկել **մարդածին արտակարգ դեպքերին** (տես՝ գծապատկեր 25)⁴²:

⁴¹ 1991-2010թթ-ի տեղեկատվությունը բացակայում է

⁴² Աղբյուր. Արմատատ

Գծապատկեր 25. Արտակարգ իրավիճակների բաշխումն՝ ըստ դեպքերի (%) **Գծապատկեր 26.** Արտակարգ դեպքերը (քանակ)

2020 թվականին տարերային աղետների պատճառով ընդհանուր վնասը կազմել է 3.8 մլրդ դրամ, 2021 թվականին՝ շուրջ 3.1 մլրդ դրամ (հիմնական պատճառներ են հանդիսացել ուժեղ քամիները, երաշտը, տորնադոները և երկրաշարժերը), 2022 թվականին՝ 727 մլն դրամ, 2023թ.-ին՝ 892 մլն դրամ, իսկ 2024թ.-ին՝ 1. 87 մլրդ ՀՀ դրամ, որը պայմանավորված է եղել այնպիսի տարերային աղետներով, ինչպիսիք են կարկուտը, սելավը և ցրտահարությունը: Վնասի գնահատումն իրականացվում է համաձայն ՀՀ կառավարության թիվ 1582-Ն որոշման⁴³: Անհրաժեշտ է նշել, որ գնահատման բարդությունների պատճառով որոշ աղետներ չեն գնահատվել:

Բացի վերը նշված վնասների գնահատականից՝ 2024թ.-ի մայիսի 26-ին հորդառատ անձրևի հետևանքով վարարել է Դեբեդ գետը, ինչը մեծ ավերածությունների պատճառ է դարձել Լոռու և Տավուշի մարզերում: Հեղեղումների հետևանքով փլուզվել են ճանապարհներ, այդ թվում՝ դեպի Վրաստան տանող միջպետական ճանապարհը⁴⁴: Առկա են ենթակառուցվածքային վնասներ ջրային ոլորտում և էներգետիկ համակարգում, հազարավոր մարդիկ զրկվել էին գազից և հոսանքից: Հարկ է նշել, որ կատարված աշխատանքների արդյունքում բնակչության մեծամասնության համար մատակարարումը վերականգնված է: Վնասվել է նաև երկաթուղու գիծը՝ տարբեր հատվածներում երկաթուղու վնասները հասնում են շուրջ 2 կմ: Շարունակվում են կատարվել վերականգնման աշխատանքներ: Վնասների ծավալների գտնվում են գնահատման փուլում: Աղետի հետևանքով զոհվել է 4 մարդ:

Հայաստանում փաստացի առկա են ֆինանսական պաշտպանության ռազմավարության որոշ բաղադրիչներ. աղետներին արձագանքման անհրաժեշտության դեպքում օգտագործվում է կառավարության պահուստային ֆոնդը, աղետների դեպքում երբեմն կարող են կիրառվել պետական

⁴³ arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=72227

⁴⁴ <https://www.azatutyun.am/a/there-are-closed-highways-in-armenia/32964957.html>

բյուջեի միջոցների վերաբաշխումներ, ինչպես նաև Covid-19 համավարակով պայմանավորված ճգնաժամի ընթացքում Հայաստանը ներգրավել է հետադետային ֆինանսավորում:

ՀՀ-ում առկա է աղետների ռիսկի կառավարման (այսուհետ՝ ԱՌԿ) 2023-2030թթ. ռազմավարություն, որը ընդգրկում է ԱՌԿ պետական քաղաքականության շրջանակը⁴⁵:

ՀՀ-ում իրականացվում է պետական աջակցության՝ գյուղատնտեսության ոլորտում ապահովագրական փորձնական ծրագիր, որը իրականացվում է Գերմանական զարգացման բանկի (KFW) հետ համատեղ՝ համաձայն ՀՀ կառավարության 2019թ. թիվ 1485-Լ որոշման⁴⁶:

2019 թվականին մեկնարկած գյուղատնտեսության ոլորտում ապահովագրական համակարգի ներդրման փորձնական ծրագիրը շարունակաբար իրականացվում է և՛ 2024թ.-ին, և՛ 2025թ.-ին: 2023 թվականի բարձր վնասաբերությամբ պայմանավորված 2024 թվականին վերաապահովագրական ընկերությունը դուրս է եկել հայկական շուկայից, և ապահովագրական ընկերությունների ռիսկերը մեղմելու նպատակով ՀՀ կառավարությունը ստանձնել է այդ գործառույթը: 2024 թվականին ապահովագրվել են դեղձ, սալոր, խնձոր, կեռաս, բալ, ձմերուկ, սեխ, կարտոֆիլ և հացահատիկային մշակաբույսեր՝ կարկուտի և երաշտի ռիսկերից: 2024 թվականին ապահովագրական հատուցումներ չեն տրամադրվել, իսկ խնդրահարույց հատուցման 53 մլն ՀՀ դրամի պահանջի մասով հարուցված է քրեական գործ:

2025 թվականի համար, ՀՀ կառավարության որոշմամբ, սահմանվել է ապահովագրավճարի 70-80% սուբսիդավորում, ընդ որում՝ ՀՀ կառավարությունը սուբսիդավորման բեռը ամբողջությամբ կվերցնի իր վրա, եթե KFW-ի կողմից ֆինանսավորման այլ որոշում չկայացվի: Բացի ապահովագրավճարի սուբսիդավորումից, ՀՀ կառավարությունը կաջակցի նաև ապահովագրական ընկերություններին՝ ապահովագրական հատուցումների սահմանված շեմը գերազանցելու պարագայում: 2025 թվականի համար արդեն մեկնարկել է գյուղատնտեսության ապահովագրության գործընթացը, որի շրջանակում նախատեսվում է ապահովագրել 13 մշակաբույս՝ ցրտահարության, երաշտի, կարկուտահարության և հրդեհի ռիսկերից: 2025 թվականի ծրագրի պետական բյուջեով ֆինանսավորման չափը սահմանվել է 1,467,929.50 ՀՀ դրամ:

Աղյուսակ 9. Գյուղատնտեսական տարվա համար կնքված ապահովագրական պայմանագրերը, 2020-2024թթ.

	2020	2021	2022	2023	2024
Պայմանագրերի թիվ, հատ	1546	4279	5091	10192	27
Ապահովագրված տարածք, հա	2363.3	5832	6444	11662	247
Համախառն ապահովագրավճար, մլն դրամ	130.5	474.6	866.3	1,800	21,9
Սուբսիդիա, մլն դրամ	69	275.9	513.6	1,100	10,9
Հատուցումներ, մլն դրամ	151.3	319.1	1,300	2700	0
Հատուցումների քանակ, հատ		1517	2167	3864	0

⁴⁵ https://www.arlis.am/Annexes/7/2023_N1717hav.1.pdf

⁴⁶ <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=173538>

«Սեյսմիկ անվտանգության բարելավման ծրագրի» շրջանակներում 07.05.2025 թվականի դրությամբ ավարտվել են 15284 աշակերտի համար նախատեսված 23 դպրոցի կառուցման աշխատանքները, 7255 աշակերտի համար նախատեսված 18 դպրոց գտնվում են կառուցման փուլում, իսկ 988 աշակերտի համար նախատեսված 4 դպրոց գտնվում են նախագծման և/կամ փորձաքննության փուլում:

Աղյուսակ 10. Ծրագրի շրջանակում 2024թ. կատարված փաստացի և 2025-2028թթ. համար պլանավորված ծախսերը, հազ. ՀՀ դրամ

	2024	2025	2026	2027	2028
Փաստացի կատարված ծախսեր	14,191,244.97				
Պլանավորված ծախսեր	-	10,714,812.7	7,476,084.5	2,197,426.0	-

3.1.5 ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ, ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԴԵԳՐԱԴԱՑԻԱՅԻՑ ԵՎ ԶԵՐՄՈՑԱՅԻՆ ԳԱԶԵՐԻ ԱՐՏԱՆԵՏՈՒՄՆԵՐԻ ԱՎԵԼԱՑՈՒՄԻՑ ԲԵՈՂ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՌԻՍԿԵՐ

Համաշխարհային տնտեսության աճի տեմպերի զգալի ավելացումը բնապահպանական մարտահրավերներ է ստեղծում, մասնավորապես, բնապահպանական ասպեկտները հաճախ դառնում են հարկաբյուջետային ռիսկերի աղբյուր՝ հատկապես կլիմայի փոփոխության պայմաններում:

Կլիմայի փոփոխությունը նշանակալի ազդեցություն ունի նաև Հայաստանի Հանրապետության վրա: Մասնավորապես, ավելանում է բնական աղետների քանակը և փոխվում են բնական ցիկլերը (երաշտների, վաղ ցրտահարությունների, անտառային հրդեհների և ջրհեղեղների թվի աճ), կրճատվում է կենսաբազմազանությունը: 2019 թվականին գրանցվել է +1.5°C շեղում՝ 1961-1990 թվականների միջին տարեկան ջերմաստիճանից⁴⁷:

Հայաստանի Հանրապետության 2019թ.-ի ջերմոցային գազերի (ՋԳ) մասնաբաժնում գերակշռում է ածխածնի երկօքսիդը, որի մասնաբաժինը ընդհանուր արտանետումներում կազմել է 55.7%, մեթանը՝ 24.2%, ազոտի ենթօքսիդը՝ 11.4% և հիդրոֆտորածխածինները՝ շուրջ 8.7%: 2019 թվականի տվյալներով ՋԳ արտանետումների մասնաբաժնում ամենամեծ աղբյուրը էներգետիկայի ոլորտն է 64% մասնաբաժնով, որն իր մեջ ներառում է բնակարանային (19.1%), տրանսպորտային (30.1%) ենթաօլորտները: Երկրորդ խոշոր ոլորտը՝ գյուղատնտեսությունն է, որի մասնաբաժինը կազմում է 18.8%: ՋԳ արտանետումների կրճատման և կլանման կարողությունների ընդլայնման ուղղությամբ պետությունն իրականացնում է աջակցության ծրագրեր: Մասնավորապես, Կառավարությունը շեշտը դնում է սեփական էներգետիկ ռեսուրսների առավելագույն օգտագործումն ապահովող միջոցառումների վրա (էներգետիկ անկախության) և կենտրոնանում էներգիայի վերականգնվող

⁴⁷ ՀՀ ջերմոցային գազերի ցածր արտանետումներով զարգացման երկարաժամկետ ռազմավարություն (մինչև 2050թ.)

աղբյուրների և էներգաարդյունավետության վրա: Այդ նպատակով պետությունն աջակցում է արևային ֆոտովոլտային կայանների տեղադրմանը և տրամադրում արտոնություններ էլեկտրական մեքենաների ներկրման մաքսատուրքերի համար:

Բնապահպանական ռիսկերի կառավարման նպատակով հնարավոր տնտեսական և ֆիսկալ վնասների հաշվարկման համար դեռևս մշակված չեն սցենարների վերլուծության և սթրես թեստերի մեթոդաբանություններ, իսկ ԶԳ արտանետումների գույքագրման կարգը ՀՀ կառավարության N 54-Ն որոշմամբ հաստատվել է 2024թ. հունվարին, ուստի ֆիսկալ ռիսկերի գնահատման շրջանակներում բնապահպանական ռիսկերին հնարավոր է դարձել անդրադարձ կատարել միայն փաստերի (ստորև նշված) արձանագրման միջոցով:

ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության կողմից (ՇՄՆ), 11.10.2019թ. N 337-Լ հրամանով նույնականացված, հնարավոր բնապահպանական պարտավորություններ ենթադրող 44 տեղամասերից բացի, 2024 թվականի ընթացքում վերականգնում պահանջող նոր տեղամասեր չեն արձանագրվել, հետևաբար 2019 թվականից ի վեր այդ տեղամասերի քանակը չի փոխվել: 2024 թվականին ընդերքօգտագործման թափոնների փակված օբյեկտների, լքված արտադրական լցակույտերի վերականգնման աշխատանքներ չեն իրականացվել: 2023 թվականին հատկացված բյուջետային միջոցների հաշվին մշակվել է Նազիկ և Փխրուտ պոչամբարի ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների նախագծանախահաշվային փաթեթները: Նազիկ պոչամբարի ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների կատարման ընդհանուր արժեքը (ներառյալ վերադիր ծախսեր, տեխնիկական հսկողության արժեք) կազմել է շուրջ 250 մլն ՀՀ դրամ, իսկ Փխրուտինը՝ 675 մլն ՀՀ դրամ: ՇՄՆ և «Ախթալայի ԼՀԿ» ՓԲԸ միջև ձեռք է բերվել պայմանավորվածություն 2025 թվականին ընկերության կողմից Նազիկ պոչամբարի ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների իրականացնելու վերաբերյալ: «Ալյուտիգ» ՍՊԸ նախատեսում է իրականացնել իրեն սեփականության իրավունքով պատկանող պոչամբարներում (այդ թվում՝ Փխրուտ պոչամբարում) գոյացած արտադրական լցակույտերի սակավաթափոն մշակման ներդրումային ծրագիր՝ ընդ որում՝ ընկերությունը պարտավորվել է համապատասխան թույլտվությունները ստանալուց և ծրագիրն իրականացնելուց պետական բյուջե վերադարձնել նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի վրա կատարված ծախսը:

Արգելված և ժամկետանց թունաքիմիկատները մատակարարման շղթայից հեռացնելու նպատակով 1970թ.-ին կառուցված Նուբարաշենի ժամկետանց թունաքիմիկատների գերեզմանոցը (ՆԹԳ)՝ պայմանավորված տարածքում թաղված մաքուր թունաքիմիկատների և դրանց մետաբոլիտների տարալվացման կամ փոշու տեսքով օդում տարածման հետ, դեռևս շարունակում է մնալ հնարավոր բնապահպանական ռիսկի աղբյուր, որի լուծման նպատակով 2024 թվականին ֆինանսական միջոցներ չեն տրամադրվել և վերականգնման աշխատանքներ չեն իրականացվել:

Սևանա լճի ջրածածկ անտառտնկարկների մաքրման աշխատանքների իրականացման նպատակով 2024 թվականի բյուջետային հատկացումներով ՇՄՆ «Սևան ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի տեխնիկական միջոցներով իրականացվել են «Դրախտիկ» տեղամասի 18.8 հա անտառմաքրման աշխատանքներ: Շուրջ 98,124.8 հազ. ՀՀ դրամ գումարի շրջանակներում 2 տեղամասում նախատեսված 203.4 հա աշխատանքներ չեն իրականացվել՝ հայտարարված մրցույթներին մասնակից չլինելու պատճառով:

2024 թվականին Սևանա լճի առափնյա հատվածներում ծովի մակարդակից 1901,5 մետր բացարձակ նիշից ցածր, ապօրինի կառուցված և քանդման ենթակա շենք-շինությունների ապամոնտաժման

(քանդման) աշխատանքներ չեն իրականացվել, քանի որ այդ նպատակի համար պետական բյուջեով ֆինանսական միջոցներ չեն հատկացվել:

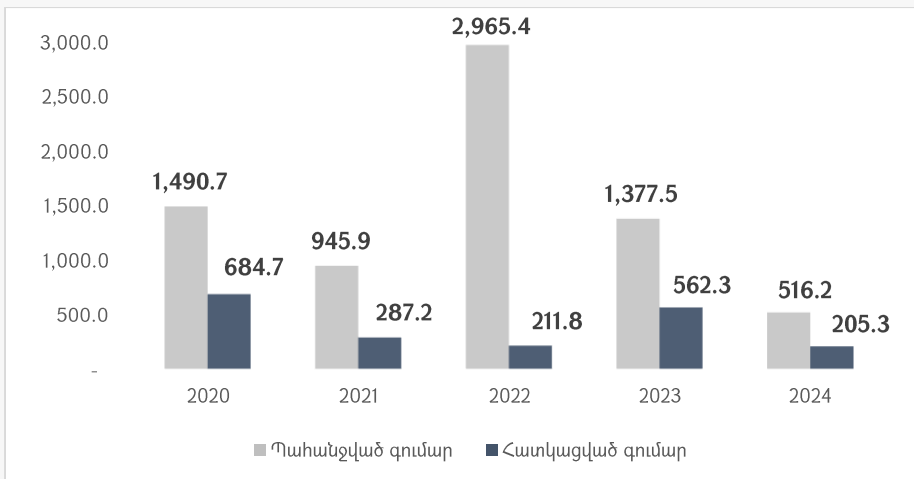
2024 թվականին իրականացվել է 337.4 հա անտառվերականգնման ու անտառապատման աշխատանքներ, այդ թվում՝ 257.4 հա անտառմշակույթի հիմնում, որից 130 հա պետական բյուջեով հատկացված 839.6 մլն ՀՀ դրամի շրջանակում:

3.1. 6 ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄ ԻՐԱԿԱՆԱՅՎՈՂ ԴԱՏԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹՆԵՐԻՑ ԲԵՈՂ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՌԻՍԿԵՐ

2025 թվականի մարտի 31-ի դրությամբ **ընդդեմ Հայաստանի Հանրապետության** Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը կոմունիկացրել է 493 գործ (ընթացքում գտնվող գործեր, որոնցով առկա չէ վերջնական դատական ակտ): 2024 թվականի ընթացքում Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը 15 վճռով դիմումատուներին վճարել է 205,274 եվրոյին համարժեք ՀՀ դրամ՝ որպես արդարացի փոխհատուցում: 2025 թվականի առաջին եռամսյակի ընթացքում ընդհանուր թվով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 2 վճռով կատարվել է արդարացի փոխհատուցման գումարների վճարում, որը կազմել է 12,600 եվրոյին համարժեք ՀՀ դրամ:

Անհրաժեշտ է նշել, որ դիմումատուների կողմից պահանջված և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի կողմից հատկացված արդարացի փոխհատուցման գումարների միջև առկա է մեծ տարբերություն (տես՝ գծապատկեր 27):

Գծապատկեր 27. Դիմումատուների կողմից պահանջված և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի կողմից հատկացված արդարացի փոխհատուցման գումարը (հազար եվրո)⁴⁸

ՀՀ մասնակցությամբ 2025 թվականի մարտի 31-ի դրությամբ առկա է 5 միջազգային արբիտրաժային/դատական գործ, որոնցով պահանջվող գումարի չափը կազմում է ավելի քան 1.5 մլրդ ԱՄՆ դոլար⁴⁹: Հարկ է նշել, որ 2021-2024թթ., ինչպես նաև մինչև 2025թ. մարտի 31-ն ընդգրկող

48 Աղբյուրը՝ Միջազգային իրավական հարցերով ներկայացուցչի գրասենյակի կայքէջ, <http://rilm.am>

49 Նշված գումարը իր մեջ չի ներառում տոկոսները և արբիտրաժային ծախսերը:

Ժամանակահատվածում արբիտրաժային վարույթների շրջանակներում ՀՀ-ի կողմից հայցվորներին գումարներ չեն վճարվել:

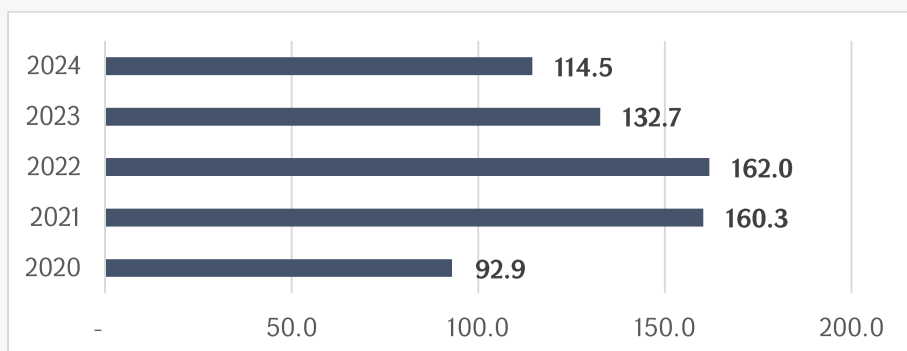
Միջպետական գանգատների առնչությամբ հարկ է նկատի ունենալ, որ 2025 թվականի մարտի 31-ի դրությամբ ընդդեմ Հայաստանի Հանրապետության ընթանում է թվով 5 միջազգային դատական/արբիտրաժային վարույթ, որոնցով հայցապահանջների ընդհանուր չափը կազմում է ավելի քան 1.9 մլրդ ԱՄՆ դոլար:

2025թ. մայիսի դրությամբ ՀՀ դատարաններում ՀՀ ֆինանսների նախարարության և ՀՀ վարչապետի համապատասխան հանձնարարականների հիման վրա **ՀՀ ֆինանսների նախարարության** մասնակցությամբ գույքային պահանջներով քննվում է 218 գործ, ընդհանուր 2,388,154,066 ՀՀ դրամ, 71,184 Եվրո և 29,800 ԱՄՆ դոլար պահանջով:

2020թ.-ից մինչև 2025թ. մայիս ընկած ժամանակահատվածում ՀՀ դատարաններում ՀՀ ֆինանսների նախարարության և ՀՀ վարչապետի համապատասխան հանձնարարականների հիման վրա ՀՀ ֆինանսների նախարարության մասնակցությամբ գույքային պահանջներով ներկայացվել է 452 գործ, ընդհանուր՝ 3,960,960,226 ՀՀ դրամ պահանջով, 1,572,806,160 ՀՀ դրամի չափով պահանջների մասով դատական գործերն ավարտվել են, որոնց հիման վրա վճարվել է 564,258,419 ՀՀ դրամ: Այդ թվում մերժվել է 517,000 ԱՄՆ դոլարի և 611,459 Եվրոյի պահանջ:

Բացի վերը նշվածներից առկա են նաև այլ հայցեր՝ **ընդդեմ ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտեի**: 2025 թվականի մարտի 31-ի դրությամբ ընդդեմ ՀՀ ՊԵԿ-ի ներկայացված հայցադիմումներով ՀՀ դատարաններում քննվում են 5,215 դատական գործեր՝ շուրջ 231.3 մլրդ ՀՀ դրամի չափով: Ընդ որում՝ 2025թ. առաջին եռամսյակի ընթացքում նշված գործերից հարուցվել են 556-ը՝ 8.0 մլրդ ՀՀ դրամի չափով: 2024 թվականի ընթացքում դատական վարույթների շրջանակներում հայցվորներին վճարված ընդհանուր գումարը 2023 թվականի համեմատ նվազել է 13.7%-ով, իսկ 2025 թվականի առաջին եռամսյակի ընթացքում կազմել է 20.1 մլն ՀՀ դրամ (տես՝ գծապատկեր 28):

Գծապատկեր 28. 2020-2024թթ. հայցվորներին վճարված գումարները (մլն ՀՀ դրամ)

Անհրաժեշտ է նշել, որ ռիսկի իրական մակարդակը շատ ավելի ցածր է, քանի որ հայցվորները ոչ բոլոր գործերն են հաղթում, իսկ հաղթելու պարագայում վճռով հաճախ սահմանվում են ավելի փոքր գումարներ:

4. 2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԱԽԱԲԱՆ

Արդյունավետ հարկաբյուջետային քաղաքականություն մշակելու և իրականացնելու տեսանկյունից հարկային ծախսերի գնահատականը խիստ կարևոր է, քանի որ հարկային ծախսերի գնահատմամբ ամբողջականացվում է պետության կողմից իրականացվող՝ եկամուտների վերաբաշխման գործառույթի շրջանակներն ու արդյունավետությունը:

Հարկային ծախսերի գնահատականի վերաբերյալ տեղեկատվությունը թափանցիկ և շահառուների տարբեր խմբերի համար հասանելի դարձնելու նպատակով, որոշ երկրներ այդ տեղեկատվությունը ներառում են առաջիկա տարվա համար մշակվող բյուջեի բացատրագրում:

Հայաստանի Հանրապետությունում առաջին անգամ հարկային ծախսերի մեծությունը գնահատվել է 2015թ. համար, որը ներառվել է «2015 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքի բացատրագրում՝ որպես առանձին հավելված:

ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԸ

Հայաստանի Հանրապետության գործող օրենսդրությամբ «Հարկային ծախս» հասկացությունը սահմանված չէ: Բովանդակային առումով, հարկային ծախսերը գործող հարկային արտոնությունների հետևանքով պետական բյուջե չգանձվող (պակաս գանձվող) հարկային եկամուտներն են կամ այդ եկամուտների չափով պետության կրած այլընտրանքային ծախսերն են, քանի որ հարկային ծախսերը հանգեցնում են համապատասխան գումարի չափով բյուջետային ծախսերի կրճատման: Ընդ որում, ի տարբերություն պետական բյուջեի ծախսերի, որոնք ենթակա են խորքային վերլուծության, մոնիտորինգի ու հսկողության, հարկային ծախսերը հաճախ պատշաճ ձևով չեն վերահսկվում: Արդյունքում, նվազում է հանրային ֆինանսների կառավարման արդյունավետությունն ու թափանցիկությունը, սահմանափակվում են պետության վերաբաշխիչ գործառույթի շրջանակները: Այդ իսկ պատճառով հարկային ծախսերի պարբերաբար գնահատումը հանգուցային նշանակություն ունի պետության հարկաբյուջետային քաղաքականության տեսանկյունից:

ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅԱՄԲ ԸՆԴԳՐԿՎՈՂ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾԸ, ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ և ԸՆՏՐՎԱԾ ՄԵԹՈԴԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ.

Սույն հաշվետվությամբ գնահատված են 2026 թվականի հաշվետու տարվա հարկային ծախսերը:

Գնահատման համար տեղեկատվական հիմք են հանդիսացել 2024 թվականի հաշվետու տարվա համար ՀՀ վիճակագրական կոմիտեի կողմից հրապարակված հիմնական մակրոտնտեսական տվյալները, ինչպես նաև ՀՀ ՊԵԿ տեղեկատվական բազայում առկա՝ տնտեսավարող սուբյեկտների կողմից ներկայացված հաշվետվությունների տվյալները, որոնք ենթարկվել են որոշակի ճշգրտումների՝ կապված 2026 թվականի համար կանխատեսվող համապատասխան տվյալների հետ:

Հաշվետվության մեթոդաբանության հիմքում դրված են ՀՆԱ-ի ճյուղային կառուցվածքի (հարկունակ և ոչ հարկունակ մասերի) ուսումնասիրության մակրոտնտեսական մոտեցումները, 2024 թվականին վերաբերող ԱԱՀ-ի, շահութահարկի, շրջանառության հարկի և շրջանառության հարկի հաշվարկներով՝ ԱԱՀ-ի, շահութահարկի և եկամտային հարկի արտոնությունների, ինչպես նաև ԱԱՀ-ով հարկվող շեմի ուսումնասիրության արդյունքները:

Հաշվետվության կազմման համար ընտրվող մեթոդաբանության տեսանկյունից շատ կարևոր է նաև «Հարկային ծախս» հասկացության հստակ սահմանումը և հարկային ծախսերի շրջանակի ճիշտ որոշումը: Այս առումով, հատկանշական է այն, որ գործող հարկային օրենսդրությամբ նախատեսված՝ հարկման արտոնյալ պայմաններ ենթադրող ոչ բոլոր կարգավորումները կարելի է դիտարկել որպես հարկային ծախսեր (օրինակ՝ եկամտային հարկով հարկման նպատակով համախառն եկամտից նվազեցվող եկամուտները)՝ անգամ եթե դրանց կիրառության արդյունքում կրճատվում են տնտեսավարող սուբյեկտների կողմից վճարվող հարկերը: Հարկային ծախսերի շրջանակի որոշման համար հաշվի է առնվել «Հենանիշային հարկ» հասկացությունը, որն իրենից ներկայացնում է հարկերի այն հանրագումարը, որը կվճարվեր պետական բյուջե տնտեսության մեջ ձևավորվող ողջ հարկման բազան հարկելու պարագայում: Այս համատեքստում հարկային ծախսերը որոշվել են որպես հենանիշային հարկերի և փաստացի պետական բյուջե վճարվող հարկերի տարբերություն: Հարկային ծախսերի գնահատումը՝ որպես հենանիշային հարկերի ու պետական բյուջե փաստացի գանձվող հարկերի տարբերություն, ընդունված մոտեցում է նաև միջազգային պրակտիկայում: Ընդ որում, հատկանշական է այն, որ միջազգային պրակտիկայում հենանիշային հարկերի կամ այլ կերպ ասած՝ հարկային նշաճողի միասնական կամ սպառիչ սահմանում չկա: Երկրների մի մասում, օրինակ, հարկային ծախսերը սահմանվում են որպես օրենսդրությամբ նախատեսված դրույթներ, որոնց կիրառությունը հանգեցնում է պետական եկամուտների կրճատման հարկային նշաճողի կամ նորմի (այսինքն՝ հարկի հաշվարկման հիմնական սկզբունքի) կիրառության համեմատությամբ: Հարկային ծախսերի սահմանման ընդհանուր սկզբունքն այն է, որ դրանք ունեն սահմանափակ կիրառության շրջանակ: Օրենսդրության այնպիսի դրույթներ, որոնցից կարող է օգտվել հարկ վճարողների մեծամասնությունը, դիտվում են որպես ընդհանուր կանոնի՝ հարկային նորմի մաս և չեն որակվում որպես հարկային ծախսեր: Կան երկրներ, որտեղ ընդհանրապես հարկային ծախսերի կամ հենանիշային հարկի կամ հարկային նշաճողի սահմանումներ չկան: Այս երկրներում, օրենսդրության առանձնահատուկ դրույթները (օրինակ, ազատումներ կամ հարկման նվազեցված դրույքաչափեր) դիտվում են որպես բազային հարկային համակարգի մաս, այլ ոչ թե որպես հարկային ծախս: Ընդհանուր առմամբ, ձեռնարկատիրական գործունեության հետ կապված ազատումները երկրների այս խմբում չեն դիտարկվում որպես հարկային ծախսեր: Երրորդ խումբ երկրներում հարկային ծախսերը սահմանվում են որպես հարկային համակարգի առանձին դրույթներ, որոնք նվազեցնում են տնտեսական միավորի հարկային պարտավորությունները՝ որոշակի քաղաքականության նպատակներին հասնելու և ոչ թե առավել արդյունավետ և տնտեսապես չեզոք եղանակով եկամուտներ ստանալու նպատակով:

Հաշվետվության շրջանակներում գնահատվել են ավելացված արժեքի հարկին, շահութահարկին, եկամտային հարկին և շրջանառության հարկին վերաբերող հիմնական (ընդգրկուն) հարկային արտոնությունների, ավելացված արժեքի հարկի չհարկվող շեմի և միկրոբիզնեսի կիրառության հետևանքով պետական բյուջե չգանձվող (պակաս գանձվող) հարկային եկամուտները: Այսինքն՝ սույն հաշվետվությամբ տրվել է արդյունավետ հարկաբյուջատային քաղաքականության իրականացման

համար անհրաժեշտ հարկային ծախսերի նվազագույն գնահատականը, որի ընդգրկման շրջանակների սահմանափակ լինելը հիմնականում պայմանավորված է հարկային ծախսերի առանձին տեսակների գնահատման համար անհրաժեշտ տվյալների բացակայությամբ:

ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱԶՄՄԱՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈՐՁԸ

Հարկային ծախսերի մասին հաշվետվությունների կազմումն ու ներկայացումը ընդունված ու տարածված գործելակերպ է Եվրոպական Միության ու Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության անդամ երկրների մեծ մասում:

Հարկային ծախսերի վերաբերյալ առաջին հաշվետվությունները կազմվել են 1960-ական թվականների վերջերին Գերմանիայում և Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում: 1970-ական թվականների վերջին հարկային ծախսերի մասին հաշվետվություններ սկսեցին կազմվել նաև Ավստրիայում, Կանադայում, Իսպանիայում և Միացյալ Թագավորությունում:

Հարկային ծախսերի տարեկան հաշվետվությունները կազմվում և հրապարակվում են հարկային արտոնությունների կիրառության արդյունքում չգանձվող հարկային եկամուտների մեծությունը ուշադրության կենտրոնում պահելու, հարկային արտոնությունների շրջանակի վերանայման վերաբերյալ քաղաքական որոշումներ կայացնելու, ինչպես նաև հարկաբյուջետային քաղաքականության թափանցիկությունն ու Կառավարության հաշվետվողականությունն ապահովելու նպատակով:

Ավստրիայում, Բելգիայում, Ֆրանսիայում, Գերմանիայում, Պորտուգալիայում, Իսպանիայում և Միացյալ Թագավորությունում հարկային ծախսերի մասին հաշվետվությունների կազմումն ու հրապարակումը կարգավորվում է օրենքով: Նշյալ հաշվետվությունները ուղղակիորեն կապված են պետական բյուջեի հետ, իսկ դրանց կազմումը բյուջետային գործընթացի կարևոր բաղկացուցիչներից է:

Հարկային ծախսերի մասին հաշվետվությունների կազմումն ու ներկայացումը հիմնականում կատարվում է տարեկան պարբերականությամբ, թեև կան երկրներ, որոնք այս հաշվետվությունները կազմում և ներկայացնում են երկու կամ երեք տարին մեկ անգամ:

ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄՄԱՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Սույն փաստաթուղթը Հայաստանի Հանրապետությունում իրականացվող բյուջետային գործընթացի շրջանակներում հարկային ծախսերի գնահատման տասներորդ հաշվետվությունն է: Թեև մեր երկրի օրենսդրությամբ հարկային ծախսերի մասին հաշվետվություն կազմելու և ներկայացնելու պահանջ նախատեսված չէ, այդուհանդերձ կարևորելով այսպիսի փաստաթղթերի դերը հանրային ֆինանսների կառավարման թափանցիկության անհրաժեշտ մակարդակի ապահովման գործում՝ Կառավարությունը մտադիր է հարկային ծախսերի մասին ամենամյա հաշվետվությունների կազմումն ու ներկայացումը դարձնել բյուջետային գործընթացի կարևոր բաղկացուցիչ:

Մյուս կողմից, հարկային ծախսերի մասին այսպիսի փաստաթղթի կազմումը հնարավորություն կընձեռի առավել համապարփակ ձևով գնահատել գործող հարկային արտոնությունների արդյունավետությունը, դրանց հետագա կիրառության նպատակահարմարությունը կամ հարկային արտոնությունները կրճատելու հնարավորություններն ու սահմանափակումները:

Բացի այդ, հարկային ծախսերի գնահատմամբ Կառավարությունը ընդհանրացնում է երկրի ռեսուրսային ներուժի վերաբերյալ պատկերացումները, ինչը շատ կարևոր է՝ գնահատելու համար Կառավարության առջև դրված համակարգային խնդիրների լուծման եղանակները:

ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԿԱՐԱՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԱՐՏՈՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱԿԸ ՎԵՐԱՆԱՅԵԼՈՒ ՏԵՍԱՆԿՅՈՒՆԻՑ

Հայաստանյան հարկային համակարգի ձևավորման ու զարգացման ողջ ընթացքում հարկային օրենսդրությամբ նախատեսված են եղել տարբեր հարկային արտոնություններ, որոնց շրջանակը հարկային քաղաքականության իրականացման տարբեր փուլերում, կախված տնտեսության զարգացման տեմպերից, առաջնահերթություններից ու մարտահրավերներից, մշտապես վերանայվել է: Որոշ հարկային արտոնություններ ժամանակավոր բնույթ են ունեցել (օրինակ՝ օտարերկրյա ներդրումներով ռեզիդենտ կազմակերպությունների՝ շահութահարկի գումարի նվազեցման արտոնությունը) և կողմնորոշված են եղել քաղաքականության իրականացման որևէ ժամանակահատվածում կոնկրետ խնդիրների լուծմանը: Որոշ հարկային արտոնություններ, որոնք տրվել են դեռևս հարկային համակարգի ձևավորման ամենավաղ փուլերում, շարունակվում են կիրառվել մինչև այժմ, քանի որ դրանց կիրառության պատճառներն ու հիմնավորումները արդիական են նաև մեր օրերում (օրինակ՝ գյուղատնտեսական արտադրանքի իրացումից ստացվող եկամուտների համար նախատեսված՝ շահութահարկից ու եկամտային հարկից ազատման արտոնությունները):

Ընդհանուր առմամբ, ինչպես նախկինում, այնպես էլ ներկայումս հարկային օրենսդրությամբ նախատեսված հարկային արտոնությունները կարելի է խմբավորել երեք հիմնական խմբերում՝

սոցիալական ուղղվածություն ունեցող հարկային արտոնություններ,

ոլորտային հարկային արտոնություններ,

գործարար և ներդրումային միջավայրի բարելավմանն ու ակտիվության բարձրացմանն ուղղված հարկային արտոնություններ:

Սոցիալական ուղղվածություն ունեցող հարկային արտոնությունների կիրառության հիմնական նպատակը առողջապահական, կրթական ու գիտական նշանակության որոշ ծառայությունների մատուցումն ու ապրանքների մատակարարումը ավելացված արժեքի հարկից ազատելն է, ինչը, այլ հավասար պայմաններում հնարավորություն է ընձեռում նշյալ ապրանքներն ու ծառայությունները ձեռք բերել համեմատաբար ցածր գներով:

Ոլորտային հարկային արտոնությունների կիրառությունը պայմանավորված է հիմնականում ազգային տնտեսության երկարաժամկետ և կայուն զարգացման տեսանկյունից տնտեսության որոշ ոլորտների զարգացման գերակայություն համարելը: Դրանք հիմնականում այն ոլորտներն են, որոնք ավանդաբար ձևավորել են ազգային տնտեսության նկարագիրը (ոսկերչություն, զբոսաշրջություն, գորգագործություն և այլն): Այս առումով, Կառավարությունը տարբեր գործիքներով (այդ թվում՝

հարկային արտոնությունների կիրառությամբ) օժանդակում է այդ ոլորտներում գործող տնտեսավարող սուբյեկտներին,

Գործարար և ներդրումային միջավայրի բարելավմանն ու ակտիվության բարձրացմանն ուղղված հարկային արտոնությունների կիրառության հիմնական նպատակը տնտեսավարող սուբյեկտների համար առավել նպաստավոր հարկային միջավայրի ձևավորումը և ազգային տնտեսության մրցունակության բարձրացումն է:

Վերոնշյալ հարկային արտոնությունների կիրառության հետևանքով առաջացող՝ հարկային եկամուտների կորստի՝ հարկային ծախսերի գնահատման հաշվետվությունների կազմումը, ներկայացումը և գործադիր ու օրենսդիր իշխանության մարմիններում դրանց քննարկումը կարևոր քայլ է հարկային արտոնությունների շրջանակի հնարավոր վերանայման քաղաքականության իրականացման ճանապարհին:

Այս իմաստով, առաջիկա տարիներին հարկային ծախսերի նման գնահատականները հիմք են հանդիսանալու հարկային արտոնությունների շրջանակի վերանայման, հարկման բազայի ընդլայնման ու ամրապնդման քաղաքականություն իրականացնելու համար, ինչը հնարավորություն կընձեռի աստիճանաբար բարելավել հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը և ամրապնդել հարկման հորիզոնական արդարության սկզբունքը: Հարկային քաղաքականության այս ուղղության նպատակը, ըստ էության, հարկման ոլորտում խտրականությունը նվազագույնի հասցնելը և պետական բյուջեի հարկային եկամուտների արդարացի վերաբաշխում ապահովելն է:

Միաժամանակ, ակնհայտ է, որ գործող արտոնությունների շրջանակի վերանայումը կնշանակի կտրուկ փոփոխել այդ արտոնություններից օգտվողների ձեռնարկատիրական ու տնտեսական գործունեության պայմանները և ազգային տնտեսության ներդրումային միջավայրն ընդհանրապես: Այս առումով, հարկային արտոնությունների շրջանակի վերանայումը պետք է իրականացվի բավարար զգուշավորությամբ՝ խուսափելու համար հնարավոր ցնցումներից ու տնտեսության վրա բացասական հետևանքներից, և հետևողականությամբ, քանի որ հարկային արտոնությունների շրջանակի վերանայումը լրացուցիչ ռեսուրսներ կենտրոնացնելու և դրանք տնտեսության հետագա զարգացմանն ուղղելու հնարավորություն կընձեռի: Մասնավորապես, նախքան հարկային արտոնությունների կրճատումը պետք է մանրամասն ուսումնասիրվեն գործող հարկային արտոնությունների կիրառության բոլոր դրական ու բացասական կողմերը, այդ թվում՝ ինչպես պետության, այնպես էլ այդ արտոնություններից օգտվողների տեսանկյունից, համադրվեն արտոնությունների կիրառության օգուտներն ու վնասները, բացահայտվեն արտոնությունների վերանայման հնարավոր ազդեցությունները պետական բյուջեի հարկային եկամուտների, ազգային տնտեսության տնտեսական ակտիվության, գործարար ու ներդրումային գրավչության, երկրի սոցիալ-տնտեսական վիճակի, տնտեսական մրցակցության, գնաճային ճնշումների և այլ կարևոր ցուցանիշների վրա: Վերոնշյալը նաև նշանակում է, որ առաջիկա տարիներին հարկային քաղաքականության շրջանակներում շեշտադրումը կատարվելու է հատկապես այն արտոնությունների վերանայման վրա, որոնց ազդեցությունն ազգային տնտեսության զարգացման տեսանկյունից գնահատվում է ցածր և որոնց կիրառության նպատակահարմարությունը չի հիմնավորվում «ծախսեր-օգուտներ» վերլուծությունների արդյունքներով: Այսինքն, բոլոր այն հարկային արտոնությունները, որոնց կիրառության արդյունքում սպառողների ու տնտեսավարող սուբյեկտների համար ստեղծվող «օգուտները» համարժեք չեն պետության կրած «ծախսերին»

(պետության կորցրած հարկային եկամուտներին), պետք է աստիճանաբար կրճատվեն: Քաղաքականության այսպիսի մոտեցումը հիմնավորվում է ֆինանսական ռեսուրսներ կենտրոնացնելու՝ պետության սահմանափակ ներուժն առավել արդյունավետ և առավել հասցեական ձևով օգտագործելու նպատակադրումով, քանի որ հարկային արտոնությունների տրամադրմամբ, պետությունը, ըստ էության, զրկվում է լրացուցիչ հարկային եկամուտներ հավաքագրելու և զարգացման, սոցիալական, բնապահպանական, առողջապահական կամ այլ հանրօգուտ նպատակներով լրացուցիչ ծրագրեր իրականացնելու հնարավորություններից: Արդյունքում պետության կարևորագույն գործառույթներից մեկը՝ եկամուտների վերաբաշխման գործառույթը, ամբողջությամբ և հասցեական ձևով չի իրականացվում:

ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐԸ ԸՍՏ ՀԱՐԿԱՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՈՒ ԱՐՏՈՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ

Սույն հաշվետվությամբ ներկայացված է հարկային արտոնությունների հետևանքով պետական բյուջե չգանձվող (պակաս գանձվող) հարկային եկամուտների մակրոտնտեսական գնահատականը՝ տնտեսության այն ոլորտների մասով, որոնք օգտվում են հարկային արտոնություններից: Միաժամանակ, գնահատվել են մի քանի այլ հարկային արտոնությունների (ոչ ոլորտային նշանակության) կիրառության հետևանքով պետական բյուջեի հարկային եկամուտների կորուստները:

Գնահատման արդյունքների համաձայն, հարկային ծախսերի տարեկան մեծությունը կազմել է **802,847** մլն. դրամ, ինչը 31,707 մլն. դրամով կամ 4.1 տոկոսով ավելին է, քան նախորդ տարվա գնահատականը: Ավելացված արժեքի հարկի գծով հարկային ծախսերը գնահատվել են **670,703** մլն. դրամ, ինչը 95,662 մլն. դրամով կամ 16.6 տոկոսով ավելին է, քան նախորդ տարվա գնահատականը: Շահութահարկի գծով հարկային ծախսերը գնահատվել են **90,747** մլն. դրամ, ինչը 794 մլն. դրամով կամ 0.9 տոկոսով պակաս է, քան նախորդ տարվա գնահատականը: Եկամտային հարկի գծով հարկային ծախսերը գնահատվել են **14,545** մլն. դրամ, ինչը 99,911 մլն. դրամով կամ 87.3 տոկոսով պակաս է, քան նախորդ տարվա գնահատականը: Շրջանառության հարկի գծով հարկային ծախսերը գնահատվել են **26,852** մլն. դրամ, ինչը նախորդ տարում չի եղել:

ԱԱՀ-ի գծով հարկային ծախսերը

Ավելացված արժեքի հարկի գծով հարկային ծախսերի մեծությունը տնտեսության տարբեր ոլորտների ու առանձին հարկային արտոնությունների միջև բաշխվում է հետևյալ կերպ.

- 1) գյուղատնտեսություն՝ 27,437 մլն. դրամ,
- 2) առողջապահություն՝ 88,614 մլն. դրամ,
- 3) կրթություն՝ 43,340 մլն. դրամ,
- 4) ֆինանսներ և ապահովագրություն՝ 235,069 մլն. դրամ,
- 5) խաղատների գործունեություն, շահումով խաղերի (այդ թվում՝ ինտերնետ շահումով խաղերի), տոտալիզատորի և ինտերնետ տոտալիզատորի կազմակերպում՝ 71,960 մլն. դրամ,
- 6) ոսկու և թանկարժեք քարերի իրացում՝ 38,732 մլն. դրամ,
- 7) մարդասիրական օգնություն՝ 10,050 մլն. դրամ,

- 8) պարարտանյութերի իրացում՝ 6,748 մլն. դրամ,
- 9) ջրօգտագործողների ընկերությունների կողմից ոռոգման ջրի օտարում՝ 1,785 մլն. դրամ,
- 10) սուբսիդիաների, սուբվենցիաների և դրամաշնորհային ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող՝ ապրանքի մատակարարում, աշխատանքի կատարում և (կամ) ծառայության մատուցում՝ 1,082 մլն. դրամ,
- 11) ազատ տնտեսական գոտու կազմակերպչին և ազատ տնտեսական գոտու շահագործողին ծառայությունների մատուցում, ազատ տնտեսական գոտու կազմակերպչի և ազատ տնտեսական գոտու շահագործողի համար աշխատանքների կատարում, ազատ տնտեսական գոտու տարածքում ապրանքների մատակարարում՝ 363 մլն. դրամ,
- 12) օրենսգրքով սահմանված վերը չնշված այլ արտոնություններ՝ 18,435 մլն. դրամ*
- 13) այլ օրենքներով տրված արտոնություններ՝ 3,068 մլն. դրամ:

**ավելացված արժեքի հարկի գծով հարկային ծախսերի մեծությունը գնահատելիս՝*

ավելացված արժեքի հարկի զրոյական դրույքաչափի կիրառությունը չի դիտվել որպես հարկային ծախս, քանի որ այն հիմնականում կիրառվում է արտահանվող ապրանքների իրացման գործարքների համար, որոնց մասով ավելացված արժեքի հարկի զրոյական դրույքաչափի կիրառությունը միջազգային պրակտիկայում ընդունված մոտեցում է, և հետևաբար, այդ գործարքներից ավելացված արժեքի հարկի հաշվարկային մեծությունը չի կարող համարվել հենանիշային հարկ,

հաշվարկներում չեն ներառվել նաև ներդրումային ծրագրերի շրջանակներում ներմուծվող ապրանքների մասով մաքսային մարմինների կողմից հաշվարկվող ավելացված արժեքի հարկի գումարները, որոնց վճարման ժամկետը հետաձգվում է օրենքով սահմանված համապատասխան ժամկետներով՝ հաշվի առնելով այն, որ ավելացված արժեքի հարկի գումարների վճարման ժամկետի հետաձգումը միայն ժամանակային ազդեցություն է ունենում պետական բյուջեի հարկային եկամուտների մեծության վրա,

հաշվարկներում չեն ներառվել նաև այն ապրանքների ներմուծման համար ավելացված արժեքի հարկի հաշվարկային գումարները, որոնք ներառված են «Կազմակերպությունների և անհատ ձեռնարկատերերի կողմից ներմուծվող՝ ակցիզային հարկով հարկման ոչ ենթակա այն ապրանքների ցանկը հաստատելու մասին, որոնց ներմուծումն ազատված է ավելացված արժեքի հարկից» ՀՀ օրենքով հաստատված ցանկում, քանի որ այդ ապրանքների մասով, տնտեսական գործունեության հետագա փուլերում կարող են ձևավորվել ավելացված արժեքով հարկման բազաներ, որոնցից ավելացված արժեքի հարկը հաշվարկվում և վճարվում է օրենքով սահմանված կարգով:

Այսպիսով, 2026 թվականի ԱԱՀ-ի գծով գնահատված հարկային ծախսերը կազմում են **670,703** մլն. դրամ:

Տրված գնահատականում ներառված է նաև ԱԱՀ-ի շեմի կիրառության հետևանքով ԱԱՀ-ի գծով հարկային եկամուտների հաշվարկային կորուստը, որը սույն հաշվետվությունում ներկայացվում է

առանձին գնահատմամբ և կազմում է **99,544 մլն**. դրամ, ինչպես նաև միկրոբիզնեսին տրված հարկային արտոնությունների մասով ԱԱՀ-ի գծով հարկային եկամուտների հաշվարկային կորուստը, որը սույն հաշվետվությունում ներկայացվում է առանձին գնահատմամբ և կազմում է **24,475 մլն**. դրամ:

Շահութահարկի գծով հարկային ծախսեր

Շահութահարկի գծով հարկային ծախսերը գնահատվել են 90,747 մլն. դրամի չափով⁵⁰:

Շահութահարկի գծով հարկային արտոնությունները գնահատվել են հետևյալ հիմնական ուղղություններով.

- 1) գյուղատնտեսություն՝ **40,507 մլն. դրամ**, այդ թվում՝ կազմակերպությունների շահույթից՝ **3,254 մլն. դրամ**, և ԱԶ-ների (ֆիզիկական անձանց) շահույթից՝ **37,253 մլն. դրամ**,
- 2) հարկվող շահույթի նվազեցման արտոնություններ, բացառությամբ՝ գյուղատնտեսության՝ **1,765 մլն. դրամ**,
- 3) շահութահարկի նվազեցման արտոնություններ՝ **331 մլն. դրամ**,
- 4) ԱԱՀ-ի շեմ՝ **35,836 մլն. դրամ**,
- 5) միկրոբիզնես՝ **8,811 մլն. դրամ**,
- 6) ՏՏ ոլորտի արտոնություններ՝ **3,497 մլն. դրամ**:

Եկամտային հարկի գծով հարկային ծախսեր⁵¹

Եկամտային հարկի գծով հարկային ծախսերը գնահատվել են 14,545 մլն. դրամի չափով:

Եկամտային հարկի գծով հարկային արտոնությունները գնահատվել են հետևյալ հիմնական ուղղություններով.

- 1) գյուղատնտեսություն՝ **14,545 մլն. դրամ**:

ԱԱՀ-ի շեմի գծով հարկային ծախսերը

ԱԱՀ-ի շեմի գծով հարկային ծախսերը գնահատվել են **135,380 մլն. դրամի չափով⁵²**, այդ թվում՝

- ԱԱՀ՝ **94,188 մլն. դրամ**,
- Շահութահարկ՝ **33,908 մլն. դրամ**:

Միկրոբիզնեսի գծով հարկային ծախսերը

Միկրոբիզնեսի գծով հարկային ծախսերը գնահատվել են **33,286 մլն. դրամի չափով**, այդ թվում՝

- ԱԱՀ՝ **24,475 մլն. դրամ**,

⁵⁰ Մինչև 2020 թվականը հարկային ծախսերի գնահատականներում ԱԶ-ների (ֆիզիկական անձանց) շահույթի գծով հարկային ծախսերը ներառված էին եկամտային հարկի բաժնում:

⁵¹ 2026թ. եկամտային հարկի գծով հարկային ծախսերի մեջ հիպոթեկային վարկերի տոկոսների սպասարկման համար վերադարձված եկամտային հարկը ներառված չէ, հաշվի առնելով, որ բյուջեպային կանոնների համաձայն այսուհետ այն հարկային եկամուտներից չի նվազեցվում:

⁵² ԱԱՀ-ի շեմի գծով հարկային ծախսերի գնահատման համար ԱԱՀ-ի շեմն ընդունվել է 115.0 մլն. դրամ:

- Շահութահարկ՝ **8,811 մլն. դրամ:**

Շրջանառության հարկի գծով հարկային ծախսերը.

Շրջանառության հարկի գծով հարկային ծախսերը գնահատվել են **26,852 մլն. դրամի** չափով:
Շրջանառության հարկի գծով հարկային արտոնությունները գնահատվել են հետևյալ ուղղությամբ.

1) SS ոլորտի արտոնություններ՝ **26,852 մլն. դրամ:**

Ընդհանուր հարկային ծախսը գնահատվել է **802,847 մլն. դրամի չափով**, ինչը 2026-2028 թվականների ՄԺԾԾ-ով 2026 թվականի համար կանխատեսված հարկային եկամուտների և ՀՆԱ-ի նկատմամբ կազմում է համապատասխանաբար՝ **27.36 և 6.75 տոկոս:**

Վերլուծության ամփոփ արդյունքները ներկայացված են ստորև:

Հ/Հ	Հարկային ծախսերի տեսակը, մլրդ. դրամ	Հարկային ծախսերի չափը	Կշիռը հարկային եկամուտների մեջ	Կշիռը ՀՆԱ-ի մեջ
1	ԱԱՀ-ի գծով, այդ թվում՝	670,703	22.85%	5.64%
1.1.	գյուղատնտեսություն	27,437	0.93%	0.23%
1.2.	առողջապահություն	88,614	3.02%	0.75%
1.3.	կրթություն	43,340	1.48%	0.36%
1.4.	ֆինանսներ և ապահովագրություն	235,069	8.01%	1.98%
1.5.	ԱԱՀ-ի շեմ	99,544	3.39%	0.84%
1.6.	խաղատների գործունեություն, շահումով խաղերի (այդ թվում՝ ինտերնետ շահումով խաղերի), տոտալիզատորի և ինտերնետ տոտալիզատորի կազմակերպում	71,960	2.45%	0.61%
1.7.	ոսկու և թանկարժեք քարերի իրացում	38,732	1.32%	0.33%
1.8.	մարդասիրական օգնություն	10,050	0.34%	0.08%
1.9.	պարարտանյութերի իրացում	6,748	0.23%	0.06%
1.10.	ջրօգտագործողների ընկերությունների կողմից ոռոգման ջրի օտարում	1,785	0.06%	0.02%
1.11.	սուբսիդիաների, սուբվենցիաների և դրամաշնորհային ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող՝ ապրանքի մատակարարում, աշխատանքի կատարում և (կամ) ծառայության մատուցում	1,082	0.04%	0.01%
1.12.	ազատ տնտեսական գոտու կազմակերպչին և ազատ տնտեսական գոտու շահագործողին ծառայությունների մատուցումը, ազատ տնտեսական գոտու կազմակերպչի և ազատ տնտեսական գոտու շահագործողի համար աշխատանքների կատարումը, ազատ տնտեսական գոտու տարածքում ապրանքների մատակարարում	363	0.01%	0.00%
1.13.	Օրենսգրքով սահմանված վերը չնշված այլ արտոնություններ	18,435	0.63%	0.16%
1.14.	այլ օրենքներով տրված արտանություններ	3,068	0.10%	0.03%
1.15.	Միկրոբիզնես	24,475	0.83%	0.21%
2	Շահութահարկի գծով, այդ թվում՝	90,747	3.09%	0.76%
2.1.	գյուղատնտեսություն, այդ թվում՝	40,507	1.38%	0.34%

2.1.1.	կազմակերպությունների շահույթից	3,254	0.11%	0.03%
2.1.2.	ֆիզիկական անձանց (Ա/Ձ-ների) շահույթից	37,253	1.27%	0.31%
2.2.	հարկվող շահույթի նվազեցման արտոնություններ, բացառությամբ՝ գյուղատնտեսության	1,765	0.06%	0.01%
2.3.	շահութահարկի նվազեցման արտոնություններ	331	0.01%	0.00%
2.4.	ԱԱՀ-ի շեմ	35,836	1.22%	0.30%
2.5.	միկրոբիզնես	8,811	0.30%	0.07%
2.6.	SS ոլորտի արտոնություններ	3,497	0.12%	0.03%
3	Եկամտային հարկի գծով, այդ թվում՝	14,545	0.50%	0.12%
3.1.	գյուղատնտեսության ոլորտի աշխատողների աշխատավարձ	14,545	0.50%	0.12%
4	Շրջանառության հարկի գծով, այդ թվում՝	26,852	0.91%	0.23%
4.1.	SS ոլորտի արտոնություններ	26,852	0.91%	0.23%
Ընդամենը		802,847	27.36%	6.75%

2025թ. գնահատված հարկային ծախսերը կազմել են 781,038 մլն. դրամ, ինչը 2026-2028 թվականների ՄԺԾԾ-ով 2025 թվականի համար սպասվող հարկային եկամուտների և ՀՆԱ-ի նկատմամբ կազմում է համապատասխանաբար՝ 27.77 և 6.98 տոկոս:

Վերոգրյալը նշանակում է, որ նախորդ տարվա գնահատականի համեմատ հարկային եկամուտների մեջ 2026թ. հարկային ծախսերի կշիռը նվազել է 0.41 տոկոսային կետով, իսկ անվանական ՀՆԱ-ի մեջ հարկային ծախսերի կշիռը նվազել է 0.24 տոկոսային կետով:

2026 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԱԱՀ-Ի ԳԾՈՎ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԸ

ԱԱՀ-ի գծով հարկային ծախսերը գնահատվել են հետևյալ հիմնական ուղղություններով.

- 1) գյուղատնտեսություն,
- 2) առողջապահություն,
- 3) կրթություն,
- 4) ֆինանսներ և ապահովագրություն,
- 5) խաղատների գործունեություն, շահումով խաղերի (այդ թվում՝ ինտերնետ շահումով խաղերի), տոտալիզատորի և ինտերնետ տոտալիզատորի կազմակերպում,
- 6) ոսկու և թանկարժեք քարերի իրացում,
- 7) մարդասիրական օգնություն,
- 8) պարարտանյութերի իրացում,
- 9) ջրօգտագործողների ընկերությունների կողմից ոռոգման ջրի օտարում,
- 10) սուբսիդիաների, սուբվենցիաների և դրամաշնորհային ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող՝ ապրանքի մատակարարում, աշխատանքի կատարում և (կամ) ծառայության մատուցում,

11) ազատ տնտեսական գոտու կազմակերպչին և ազատ տնտեսական գոտու շահագործողին ծառայությունների մատուցում, ազատ տնտեսական գոտու կազմակերպչի և ազատ տնտեսական գոտու շահագործողի համար աշխատանքների կատարում, ազատ տնտեսական գոտու տարածքում ապրանքների մատակարարում,

12) օրենսգրքով սահմանված վերը չնշված այլ արտոնություններ,

13) այլ օրենքներով տրված արտոնություններ:

ՀՀ ՎԿ տվյալների բազայից որոշվել են 2024 թվականի համար տնտեսության յուրաքանչյուր ոլորտի ավելացված արժեքները, որոնք նախապես ճշգրտվել են ֆինանսական միջնորդությունների անուղղակի չափվող ծառայությունների արժեքի չափով:

Տնտեսության յուրաքանչյուր ոլորտի ավելացված արժեքները նվազեցվել են չդիտարկվող (չհաշվառվող) տնտեսության ավելացված արժեքների մասնաբաժնի չափով:

Տնտեսության արտահանելի ճյուղերի ավելացված արժեքները նվազեցվել են արտահանման արժեքների չափով՝ արտահանմանն ուղղված ճյուղերի (գյուղատնտեսություն, հանք-արդյունաբերություն, մշակող արդյունաբերություն, էլեկտրաէներգետիկա, առևտուր, փոխադրումներ և պահեստային տնտեսություն, տեղեկատվություն և կապ)՝ ընդհանուր ավելացված արժեքի մեջ ունեցած տեսակարար կշիռներին համապատասխան:

Գյուղատնտեսության ոլորտի ստացված արդյունքը ճշգրտվել է գյուղատնտեսության մասնաբաժնում ապրանքայնության մակարդակով (ապրանքայնության մակարդակը ցույց է տալիս գյուղատնտեսական արտադրանքի այն մասը, որը գնացել է իրացման կամ այլ ձևով օտարման կամ ապրանքափոխանակման):

Այնուհետև ստացված բազայի նկատմամբ կիրառվել է ԱԱՀ-ի 20% դրույքաչափը և հաշվարկվել է ԱԱՀ-ի գծով եկամտային ներուժը: Ստացված արդյունքը ճշգրտվել է 2026 թվականի տնտեսության ճյուղերի կանխատեսվող ծավալների աճով:

Ստացված արդյունքների հիման վրա առանձնացվել են գյուղատնտեսության, կրթության, առողջապահության, ֆինանսական և ապահովագրության ոլորտների համապատասխան ԱԱՀ-ի մասնաբաժինները, որոնք իրենցից ներկայացնում են այդ ոլորտների համար ԱԱՀ-ի գծով հարկային ծախսերը:

Միաժամանակ, ԱԱՀ-ի հաշվարկներից արտաձևվել են խաղատների, շահումով խաղերի (այդ թվում՝ ինտերնետ շահումով խաղերի), տոտալիզատորի և ինտերնետ տոտալիզատորի կազմակերպման, ոսկու և թանկարժեք քարերի իրացման, մարդասիրական օգնության, պարարտանյութերի իրացման, ջրօգտագործողների ընկերությունների կողմից ոռոգման ջրի օտարում, սուբսիդիաների, սուբվենցիաների և դրամաշնորհային ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող՝ ապրանքի մատակարարում, աշխատանքի կատարում և (կամ) ծառայության մատուցում, ազատ տնտեսական գոտու կազմակերպչին և ազատ տնտեսական գոտու շահագործողին ծառայությունների մատուցում, ազատ տնտեսական գոտու կազմակերպչի և ազատ տնտեսական գոտու շահագործողի համար աշխատանքների կատարում, ազատ տնտեսական գոտու տարածքում ապրանքների մատակարարում և այլ օրենքներով տրված ԱԱՀ-ից ազատման արտոնությունների մասով շրջանառությունները, որոնց նկատմամբ կիրառելով համապատասխան գործունեության տեսակների ավելացված

արժեք/թողարկում հարաբերակցության ցուցանիշը, այնուհետև՝ ԱԱՀ-ի 20% դրույքաչափը, հաշվարկվել է նշված գործունեության տեսակների համար ԱԱՀ-ի գծով եկամտային ներուժը: Ստացված արդյունքը ճշգրտվել է 2026 թվականի նշված գործունեության տեսակների կանխատեսվող ծավալների աճով:

Բացի այդ, որոշվել են ԱԱՀ-ի գծով վերը չնշված այլ հարկային ծախսերը՝ որպես ԱԱՀ-ի գծով եկամտային ներուժի և ներքին տնտեսությունից փաստացի հավաքագրված ԱԱՀ-ի, վերոնշյալ ոլորտների, գործունեության տեսակների, ԱԱՀ-ի շեմի ու միկրոբիզնեսի գծով գնահատված՝ ԱԱՀ-ի հարկային ծախսերի հանրագումարի տարբերություն:

ՇԱՀՈՒԹԱՀԱՐԿԻ ԳԾՈՎ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐ

Շահութահարկի գծով հարկային ծախսերի գնահատականը ներառում է գյուղատնտեսության արտոնությունները, շահութահարկի նվազեցման արտոնությունները, ՏՏ ոլորտի արտոնությունները, ինչպես նաև շահութահարկի հաշվարկներով արտացոլված հարկվող շահույթի նվազեցման արտոնությունները, բացառությամբ՝ գյուղատնտեսության արտոնությունների: Միաժամանակ, առանձին գնահատվել են միկրոբիզնեսի և ԱԱՀ-ի շեմի գծով հարկային ծախսերը:

Գյուղատնտեսություն

Որոշվել են 2024 թվականի համար գյուղատնտեսության ոլորտի զուտ շահույթը և զուտ խառը եկամուտները՝ հիմք ընդունելով եկամուտների ձևավորման եղանակով 2023 թվականի համար հաշվարկված գյուղատնտեսության ոլորտի զուտ շահույթը և զուտ խառը եկամուտները, որոնց նկատմամբ կիրառվել է գյուղատնտեսության ոլորտի 2024 թվականի՝ արտադրական եղանակով որոշված ավելացված արժեքների աճի տեմպը:

Ստացված արդյունքը ճշգրտվել է գյուղատնտեսության մասնաբաժնում չդիտարկվող (չհաշվառվող) տնտեսության և ապրանքայնության մակարդակով:

Այնուհետև որոշվել է ստացված արդյունքի մեջ առևտրային կազմակերպությունների և անհատ ձեռնարկատերերի մասնաբաժինը՝ համաձայն ՀՀ ՎԿ տվյալների: Այնուհետև կիրառվել է շահութահարկի 18% դրույքաչափը և հաշվարկվել է շահութահարկի գծով եկամտային ներուժը: Ստացված արդյունքը ճշգրտվել է 2026 թվականի գյուղատնտեսության ճյուղի կանխատեսվող ծավալների աճով:

Հարկվող շահույթի նվազեցման արտոնությունները, բացառությամբ՝ գյուղատնտեսության.

Շահութահարկի հաշվարկներից արտաձվել են հարկվող շահույթի նվազեցման արտոնությունները, բացառությամբ՝ գյուղատնտեսության արտոնությունների, որոնց նկատմամբ կիրառվել է շահութահարկի 18% դրույքաչափը՝ արդյունքում հաշվարկվել է նշված ուղղության համար շահութահարկի գծով եկամտային ներուժը: Ստացված արդյունքը ճշգրտվել է 2026 թվականի նշված ուղղության կանխատեսվող ծավալների աճով:

Շահութահարկի նվազեցման արտոնությունները

Շահութահարկի հաշվարկներից արտաձվել են շահութահարկի նվազեցման արտոնությունները, որն իրենից ներկայացնում է նշված ուղղության համար շահութահարկի գծով եկամտային ներուժը: Ստացված արդյունքը ճշգրտվել է 2026 թվականի նշված ուղղության կանխատեսվող ծավալների աճով:

SS ոլորտի արտոնություններ.

Որոշվել են 2024 թվականի համար SS ոլորտին տրված արտոնությունների գումարը՝ որպես 2024 և 2023 թվականի շահութահարկի հաշվարկների այլ նվազեցումներ տողերի (82-րդ տողերի) տարբերություն: Ստացված արդյունքը ճշգրտվել է 2026 թվականի համար կանխատեսվող ծավալների աճով՝ հիմք ընդունելով փորձագիտական եղանակով գնահատված նախորդ տարվա նկատմամբ ոլորտի աճի տեմպը: Այնուհետև հաշվարկվել է հարկային ծախսը՝ ստացված արդյունքի նկատմամբ կիրառելով շահութահարկի դրույքաչափը (18%):

ԵԿԱՄՏԱՅԻՆ ՀԱՐԿԻ ԳԾՈՎ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐ

Եկամտային հարկի գծով հարկային ծախսերի մասով գնահատվել է գյուղատնտեսության արտոնությունները:

Գյուղատնտեսություն

Որոշվել են 2024 թվականի համար գյուղատնտեսության ոլորտի վարձու աշխատողների աշխատանքի վարձատրության գծով եկամուտները՝ հիմք ընդունելով եկամուտների ձևավորման եղանակով 2023 թվականի համար հաշվարկված գյուղատնտեսության ոլորտի վարձու աշխատողների աշխատանքի վարձատրության գծով եկամուտները, որոնց նկատմամբ կիրառվել է գյուղատնտեսության ոլորտի 2024 թվականի՝ արտադրական եղանակով որոշված ավելացված արժեքների աճի տեմպը:

Ստացված արդյունքը ճշգրտվել է գյուղատնտեսության մասնաբաժնում ապրանքայնության մակարդակով:

Որոշվել է ճշգրտված արդյունքի մեջ անհատ ձեռնարկատեր չհանդիսացող ֆիզիկական անձանց մասնաբաժինը՝ համաձայն ՀՀ ՎԿ տվյալների: Ստացված արդյունքը ճշգրտվել է 2026 թվականի գյուղատնտեսության ճյուղի կանխատեսվող ծավալների աճով:

Հաշվարկվել է ստացված արդյունքին համապատասխանող եկամտային հարկի գումարը՝ հաշվի առնելով եկամտային հարկի դրույքաչափի փոփոխության արդյունքները:

ԱԱՀ-Ի ՇԵՄԻ ԳԾՈՎ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԸ

Որոշվել է 2024 թվականի շրջանառության հարկ վճարողների շրջանառությունը՝ համաձայն հարկ վճարողների կողմից ներկայացված շրջանառության հարկի հաշվարկների:

Հաշվարկվել է շահութահարկի բազան*՝ հիմք ընդունելով շահութաբերության միջինացված մակարդակները:

Ստացված բազայի նկատմամբ կիրառվել է շահութահարկի 18% դրույքաչափ և հաշվարկվել է շահութահարկի գծով արդյունքը:

Հաշվարկվել է ԱԱՀ-ի բազան⁵³՝ հիմք ընդունելով շահութաբերության և աշխատավարձերի միջինացված մակարդակները:

Ստացված բազայի նկատմամբ կիրառվել է ԱԱՀ-ի 20% դրույքաչափ և հաշվարկվել է ԱԱՀ-ի գծով արդյունքը:

Շահութահարկի ու ԱԱՀ-ի գծով ստացված եկամտային ներուժի և փաստացի վճարված շրջանառության հարկի տարբերությունը՝ ճշգրտված 2026 թվականի տնտեսության ճյուղերի կանխատեսվող ծավալների աճով, իրենից ներկայացնում է ԱԱՀ-ի շեմի գծով շահութահարկի ու ԱԱՀ-ի հարկային ծախսը:

ՄԻԿՐՈՔԻԶՆԵՍԻ ԳԾՈՎ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԸ

Որոշվել է 2024 թվականի միկրոքիզնեսի հարկման համակարգում գործող հարկ վճարողների իրացման շրջանառությունը՝ համաձայն միկրոձեռնարկատիրության սուբյեկտի իրացման շրջանառությունների վերաբերյալ հաշվետվության տվյալների:

Հաշվարկվել է շահութահարկի բազան՝ հիմք ընդունելով շահութաբերության միջինացված մակարդակները:

Ստացված բազայի նկատմամբ կիրառվել է շահութահարկի 18% դրույքաչափ և հաշվարկվել է շահութահարկի գծով արդյունքը:

Հաշվարկվել է ԱԱՀ-ի բազան՝ հիմք ընդունելով շահութաբերության և աշխատավարձերի միջինացված մակարդակները:

Ստացված բազայի նկատմամբ կիրառվել է ԱԱՀ-ի 20% դրույքաչափ և հաշվարկվել է ԱԱՀ-ի գծով արդյունքը:

Շահութահարկի ու ԱԱՀ-ի գծով ստացված եկամտային ներուժի՝ ճշգրտված 2026 թվականի տնտեսության ճյուղերի կանխատեսվող ծավալների աճով, իրենից ներկայացնում է միկրոձեռնարկատիրության գծով շահութահարկի ու ԱԱՀ-ի հարկային ծախսը:

ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԿԻ ԳԾՈՎ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԸ

Շրջանառության հարկի գծով հարկային ծախսերի մասով գնահատվել է SS ոլորտի արտոնությունները:

SS ՈԼՈՐՏԻ ԱՐՏՈՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

⁵³ Կրկնահաշվարկներից խուսափելու նպատակով շահութահարկի և ԱԱՀ-ի բազաները ճշգրտվել են (նվազեցվել են) շրջանառության հարկի արտոնություն ունեցող հարկ վճարողների եկամուրների չափով:

Որոշվել են 2025 թվականի 1-ին կիսամյակի համար SS ոլորտին տրված արտոնությունների գումարը՝ որպես շրջանառության հարկի 10 տոկոս հաշվարկային դրույքի և 1 տոկոս փաստացի կիրառված արտոնյալ դրույքարչափով հաշվարկված շրջանառության հարկի տարբերություն: Որոշվել է 2025թ. 2-րդ կիսամյակի համար SS ոլորտին տրված արտոնությունների գումարը՝ որպես 1-ին կիսամյակի համար արտոնության գնահատված գումարի և 2024թ. 2-րդ և 1-ին կիսամյակների SS ոլորտի շրջանառության հարկի հարաբերակցության արտադրյալով: Ստացված արդյունքը ճշգրտվել է 2026 թվականի համար կանխատեսվող ծավալների աճով՝ հիմք ընդունելով փորձագիտական եղանակով գնահատված նախորդ տարվա նկատմամբ ոլորտի աճի տեմպը:

ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ

Հավելված N 1. Ոլորտային ուղղությունները ըստ բյուջետային գլխավոր կարգադրիչների

Հավելված N 2. 2026-2028թթ. Ծախսերը

Հավելված N 3. Միջոցառումների տնտեսագիտական դասակարգման

Հավելված N 3.1. Տնտեսագիտական դասակարգման

Հավելված N 4. Գործառնական դասակարգման

Հավելված N 5. Արդյունքային ցուցանիշներ

Հավելված N 6. Ավարտի ժամկետ ունեցող միջոցառումներ

Հավելված N 7. Գենդերային զգայուն բյուջեի արդյունքային ցուցանիշներ

Հավելված N 8. Գույքի մոտարկված վարձակալական արժեք

Հավելված N 9. Ամփոփ ցուցանիշներ (APP)

Հավելված N 10. ԿԲ նախահաշիվ

Աղյուսակ N 1. Եկամուտ

Աղյուսակներ N 2, N 2 Ա

Աղյուսակ N 3. Ավտոմեքենաների քանակ

Աղյուսակ N 4. Ծախսերի համեմատական